

**KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

MİMARLIK ANABİLİM DALI

**KONUT VE SOSYAL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK İLİŞKİSİNİN HANEHALKI
ÇEŞİTLİLİĞİ ÜZERİNDEN İRDELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mimar Kübra BIYUK

**OCAK 2020
TRABZON**

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

MİMARLIK ANABİLİM DALI

**KONUT VE SOSYAL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK İLİŞKİSİNİN HANEHALKI ÇEŞİTLİLİĞİ
ÜZERİNDEN İRDELENMESİ**

Mimar Kübra BIYUK

Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsünce
"YÜKSEK MİMAR"

Unvanı Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 24 / 12 / 2019

Tezin Savunma Tarihi : 08 / 01 / 2020

Tez Danışmanı : Doç. Dr. Reyhan MİDİLLİ SARI

Trabzon 2020

**KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**Mimarlık Anabilim Dalında
Kübra BIYUK Tarafından Hazırlanan**

**KONUT VE SOSYAL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK İLİŞKİSİNİN HANEHALKI ÇEŞİTLİLİĞİ
ÜZERİNDEN İRDELENMESİ**

başlıklı bu çalışma, Enstitü Yönetim Kurulunun 24 / 12 / 2019 gün ve 1833 sayılı
kararıyla oluşturulan jüri tarafından yapılan sınavda
YÜKSEK LİSANS TEZİ
olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

Başkan : Doç. Dr. Reyhan MİDİLLİ SARI

Üye : Doç. Dr. Derya ELMALI ŞEN

Üye : Doç. Dr. Altay ÇOLAK

.....

.....

.....

**Prof. Dr. Asim KADIOĞLU
Enstitü Müdürü**

ÖNSÖZ

Tez sürecinde her durum ve koşulda desteğini yanımda hissettiğim çok değerli tez danışmanım Doç. Dr. Reyhan MİDİLLİ SARI' ya ilgisi ve sabrı için en içten teşekkürlerimi sunarım.

Çalışma sürecim boyunca fikir ve eleştirilerini esirgemeyen çok değerli hocalarıma,
Alan çalışmasına sunmuş oldukları önemli katkılarından dolayı ankete katılım gösteren tüm site sakinlerine,

Süreç içerisindeki desteklerinden ötürü benim de parçası olduğum İstanbul Üniversitesi Mimarlık Fakültesi ailesine,

Tüm zorlu süreçlerde yanımda olan ve her zaman da hayatımda olacaklarını bildiğim çok sevgili arkadaşlarıma,

Ve son olarak yaşamım boyunca bana inanan; koşulsuz sevgi, anlayış ve fedakarlıkları ile her zaman güçlü hissetmemi sağlayan çok sevgili aileme,

En derin teşekkürlerimle...

Kübra BIYUK

Trabzon 2020

TEZ ETİK BEYANNAMESİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Konut ve Sosyal Sürdürülebilirlik İlişkisinin Hanehalkı Çeşitliliği Üzerinden İrdelenmesi” başlıklı bu çalışmayı baştan sona kadar danışmanım Doç. Dr. Reyhan MİDİLLİ SARI'nın sorumluluğunda tamamladığımı, verileri/örnekleri kendim topladığımı, deneyleri/analizleri ilgili laboratuvarlarda yaptığımı/yaptırdığımı, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallara uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ederim. 08/01/2020

Kübra BIYUK

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
ÖNSÖZ	III
TEZ ETİK BEYANNAMESİ.....	IV
İÇİNDEKİLER.....	IV
ÖZET	VIII
SUMMARY	IX
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	X
TABLolar DİZİNİ.....	XII
1. GENEL BİLGİLER.....	1
1.1. Giriş ve Konuya Yaklaşım	1
1.2. Çalışmanın Amacı ve Kapsamı.....	3
1.3. Konut ve Çevresi Olgusu	5
1.4.1. Konut	6
1.4.2. Toplu Konut.....	8
1.4.3. Konut Yakın Çevresi	13
1.4. Kullanıcı Gereksinimleri	14
1.5.1. Farklılaşan Kullanıcılar ve Gereksinimleri.....	17
1.5.1.1. Çocukluk Dönemi.....	18
1.5.1.2. Engellilik Dönemi	21
1.5.1.3. Yaşlılık Dönemi.....	27
1.5.2. Hanehalkı Çeşitliliği ve Gereksinimleri	31
1.5.2.1. Eşler ve Çocuk(lar)dan Oluşan Hanehalkı	33
1.5.2.2. Tek Ebeveyn ve Çocuk(lar)dan Oluşan Hanehalkı	35
1.5.2.3. Sadece Eşlerden Oluşan Hanehalkı	37
1.5.2.4. Tek Yaşayan Hanehalkı.....	38
1.5.2.5. Çekirdek Aile ve Diğer Kişilerden Oluşan Hanehalkı	39
1.5.2.6. Çekirdek Aile Bulundurmayan Birden Fazla Kişiden Oluşan Hanehalkı	40
1.6. Sosyal Sürdürülebilirlik ve Fiziksel Çevre İlişkisi	42
1.6.1. Sürdürülebilirlik ve Sürdürülebilir Gelişme	42
1.6.2. Sürdürülebilir Kentleşme ve Boyutları.....	44
1.6.3. Sosyal Sürdürülebilirlik ve Kriterleri	51

1.6.3.1.	Sosyal Eşitlik	59
1.6.3.1.1.	Erişilebilirlik	60
1.6.3.1.2.	Kapsayıcılık	62
1.6.3.1.3.	Çeşitlilik	64
1.6.3.2.	Toplumun Sürdürülebilirliği	66
1.6.3.2.1.	Güvenlik	67
1.6.3.2.2.	Sosyal Etkileşim	69
1.6.3.2.3.	Yer Duygusu	71
1.6.3.2.4.	Toplum İstikrarı	74
1.6.3.2.5.	Katılım	76
1.6.4.	Bölüm Sonu Değerlendirme	78
2.	YAPILAN ÇALIŞMALAR	80
2.1.	Araştırma Yöntemi	80
2.2.	Anket Formunun Oluşturulması ve Uygulanması	80
2.3.	Çalışma Alanının Belirlenmesi ve Genel Özellikleri	82
2.4.	Örneklemin Büyüklüğü	84
3.	BULGULAR	85
3.1.	Merit Life Göl Konaklarına İlişkin Bulgular	85
3.1.1.	Merit Life Göl Konakları Site Yakın Çevresine Ait Bulgular	86
3.1.2.	Merit Life Göl Konakları Site İçi Alanlara Ait Bulgular	88
3.1.3.	Merit Life Göl Konakları Konut Birimlerine Ait Bulgular	96
3.2.	Kişisel ve Genel Bilgilere İlişkin Bulgular	99
3.3.	Sosyal Sürdürülebilirlik Parametrelerine İlişkin Bulgular	104
3.3.1.	Sosyal Eşitlik Parametrelerine İlişkin Bulgular	104
3.3.2.	Toplumun Sürdürülebilirliği Parametrelerine İlişkin Bulgular	109
4.	İRDELEME	118
4.1.	Hanehalkı Çeşitliliği ile Genel Bilgiler ve Konut Tercihine İlişkin İrdelemeler	119
4.2.	Hanehalkı Çeşitliliği ile Sosyal Sürdürülebilirlik Arasındaki İlişkilere Ait İrdelemeler	122
4.2.1.	Sosyal Eşitlik Parametrelerine İlişkin İrdelemeler	123
4.2.2.	Toplum İstikrarı Parametrelerine İlişkin İrdelemeler	127
4.3.	Hanehalkı Çeşitliliği ile Sosyal Eşitlik Verilerine İlişkin Ki-Kare Bağımsızlık Testi Sonuçlarının İrdelenmesi	134

4.4.	Hanehalkı Çeşitliliği ile Toplumun Sürdürülebilirliği Verilerine İlişkin Ki-Kare Bağımsızlık Testi Sonuçlarının İrdelenmesi.....	144
5.	SONUÇLAR VE ÖNERİLER	152
6.	KAYNAKLAR.....	159
7.	EKLER	169
ÖZGEÇMİŞ		

ÖZET

KONUT VE SOSYAL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK İLİŞKİSİNİN HANEHALKI ÇEŞİTLİLİĞİ ÜZERİNDEN İRDELENMESİ

Kübra BIYUK
Karadeniz Teknik Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Mimarlık Anabilim Dalı
Danışman: Doç. Dr. Reyhan Midilli SARI
2020, 173 Sayfa, 5 Sayfa Ek

Günümüzde küreselleşen yaşam dinamikleri, özellikle şehirlerin topluluk karakterlerini ve topluluğu oluşturan bireylerin yaşam biçimlerini değişikliğe uğratmaktadır. Bireylerin yaşam seyrindeki, yaşam döngülerindeki ve gündelik yaşamlarındaki değişimler, hanehalkı yapılarının çeşitlenmesine, var olanların ise toplum içerisinde daha görünür bir hal almasına yol açmaktadır.

Hanehalkı yapılarındaki değişimin aksine, konut ve çevrelerinin sunuluş biçimleri ise hız ve ekonomik kazanç odaklı süreçler nedeni ile artan konut talebine cevap verebilmek adına tek tipleşmektedir. Aynılaşan yaşam çevreleri, çeşitlenen hanehalkı yapılarının toplu ve bireysel olarak ihtiyaç ve isteklerine cevap verememektedir. Bu durum ise bireylerin memnun şekilde konutlarında ikamet edebilmelerine engel olmaktadır. Refahın, istikrarın ve sosyal sermayenin sağlanamadığı konut ve çevreleri, sosyal sürdürülebilirlik hedefine ulaşılamayan sorunlu yaşam çevrelerini türetmektedir. Çalışmada, bu probleme dikkat çekmek amacıyla konut ve sosyal sürdürülebilirlik ilişkisinin hanehalkı çeşitliliği üzerinden irdelenmesine odaklanılmıştır. Tez kapsamında bu ilişki görünür kılinarak, hanehalkı çeşitliliğinin göz önünde bulundurulduğu tasarımların, sosyal sürdürülebilirliğe katkısının tespit edilmesi amaçlanmıştır.

Çalışmada sosyal sürdürülebilirliğin sosyal eşitlik ve toplumun sürdürülebilirliği kriterlerinin kullanıcı ve hanehalkı çeşitliliği ile bu grupların konut ve çevresindeki ihtiyaçlarına odaklanan literatür sunumu yapılmıştır. Aralarındaki ilişki konut, toplu konut ve konut yakın çevresi ölçeğini kapsayacak biçimde irdelenmiştir. Kullanıcı çeşitliliği ile sosyal sürdürülebilirlik ilişkisi kapsamında belirlenen ölçüm kriterleri, anket tekniği ile alanda sorgulanmıştır.

Yapılan anket çalışması verileri SPSS programı kullanılarak irdelenmiştir. Değerlendirmeler sonucunda, farklı hanehalkı gruplarının konut ve çevresi ölçeğindeki gereksinimlerinin değiştiği görülmüştür. Kullanıcıların bu ihtiyaçların karşılanamaması durumu ise konut ve çevrelerinde memnuniyetsiz şekilde yaşamlarına devam etmelerine veya zorunlu taşınmalara neden olduğu sonuçlarına varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal sürdürülebilirlik, Hanehalkı, Toplu konut, Çeşitlilik, Komşuluk birimi

Master Thesis

SUMMARY

EXAMINATION ON HOUSING AND SOCIAL SUSTAINABILITY RELATION THROUGH HOUSEHOLD DIVERSITY

Kübra BIYUK

Karadeniz Technical University

Graduate School of Natural and Applied Sciences

Architectural Graduate Program

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Reyhan Midilli SARI

2020, 173 Pages, 5 Pages Appendix

Globalizing life dynamics changes especially the community characters of cities and lifestyles of the individuals forming the community today. Changes of the individuals in the life course, life cycle and everyday life lead to diversification of household structure and make the existing ones more visible.

Contrary to the changes in the households, presentation manner of housing and its environments are becoming more standardized in order to meet the increasing residential need due to the process focused on the speed and economic profits. Life environments becoming the same do not meet the communal and personal needs and requests of diversified household structures. This situation prevents the satisfaction of the individuals in their residences. Housing and its environment where prosperity, persistence and social capital was not provided due to problematic social environments did not reach the social sustainability goal. The aim of the study was to address housing and social sustainability relation through household diversity in order to draw the attention to this problem. Within the scope of the study, this relation became visible and the contribution of the designs in the view of household diversity with the social sustainability was tried to be found.

The literature focusing on the user and household diversity of social equality and community sustainability of social sustainability and needs of these groups in the housing and its environment was presented in the study. The relation between them was examined by covering the scales of the housing, housing estate and close environment. Criteria determined within the scope of user diversity and social sustainability relation was questioned by survey technique in the field.

Survey data was analysed using the SPSS program. As the result of the evaluation, it has been observed that the needs of different household groups were changed in the scale of the housing and its environment. It was concluded that users continued to live in the housing and its environment without any satisfaction or moved by necessity because their needs were not fulfilled.

Key Words: Social Sustainability, Household, Mass housing, Diversity, Neighbourhood unit

ŞEKİLLER DİZİNİ

	<u>Sayfa No</u>
Şekil 1. Tez çalışması akış şeması.....	5
Şekil 2. Konut yakın çevresindeki yaya erişim mesafeleri (Bakan ve Konuk, 1987).	13
Şekil 3. Maslow ihtiyaçlar hiyerarşisi (Maslow, 2001).....	15
Şekil 4. Yıllara göre dünyada yaşlı nüfusun artışı (WPA, 2017).	27
Şekil 5. Farklı hanehalkı tiplerine uygun konut planları (Gür, 2000).	35
Şekil 6. Sürdürülebilir kentsel gelişme boyutlarının göreceli önem oranları (Doğu ve Aras, 2019).....	48
Şekil 7. Ümraniye ilçesinin İstanbul iline göre konumu	83
Şekil 8. Tatlısu Mahallesi ve Merit Life Göl Konakları konumu.....	84
Şekil 9. Site genel görünümü.....	85
Şekil 10. Siteyi çevreleyen yolların görünümü (Sırayla; Turgut Özal Bulvarı; Server Sokak; Şehit Burak Kurtuluş Caddesi; Şanlı Caddesi)	86
Şekil 11. Merit Life Göl Konakları vaziyet planı bina analizi	88
Şekil 12. Merit Life Göl Konakları vaziyet planı açık alanların analizi.....	89
Şekil 13. Sitenin sokaktan görünümüA	90
Şekil 14. Ana ve alternatif site girişlerindeki güvenlik elemanları	90
Şekil 15. Aydınlatma örnekleri.....	91
Şekil 16. Site içi yeşil alan.....	91
Şekil 17. Çocuk oyun alanı (1)	92
Şekil 18. Çocuk oyun alanı (2)	92
Şekil 19. Çocuk oyun alanı (3)	93
Şekil 20. Site içerisindeki anaokulu	93
Şekil 21. Site içi otopark görselleri	93
Şekil 22. Site içi otopark alanı görselleri.....	94
Şekil 23. Site içerisindeki yaya yolu görselleri.....	94
Şekil 24. Site içi kentsel mobilya örnekleri.....	95
Şekil 25. Site içi oturma birimleri	95
Şekil 26. Bina ve konuta erişimdeki kot farkları ve merdivenler.....	96
Şekil 27. Katılımcıların cinsiyet ve yaş dağılımı.....	100
Şekil 28. Katılımcıların çalışma, eğitim, ekonomik ve mülkiyet durumları dağılımları..	100
Şekil 29. Katılımcıların konutlarının plan tipleri	101

Şekil 30. Katılımcıların konut, site ve mahalledeki ikamet süreleri.....	101
Şekil 31. Katılımcıların hanehalkı tiplerine ilişkin frekans dağılımları.....	102

TABLULAR DİZİNİ

Sayfa No

Tablo 1. Konut formu oluşmasında etkili olan faktörler (Gür, 2000; Zorlu ve Sağsöz, 2010).	7
Tablo 2. Fiziksel psiko-sosyal kullanıcı gereksinimleri (Arkan ve Evcı, 1999).	16
Tablo 3. Sürdürülebilir kentlerin sahip olması gereken kriterler (ODPM, 2005; Tosun, 2009).	45
Tablo 4. Çevresel sürdürülebilirliği destekleyen ilkeler (Morelli, 2011).	49
Tablo 5. Kentsel sosyal sürdürülebilirlik için sunulan katkı faktörleri (Dempsey vd., 2011).	54
Tablo 6. Sürdürülebilir topluluk özellikleri (CSA, 2003).	55
Tablo 7. Sosyal sürdürülebilirliğin anlaşılması için ana temalar (Colantonio, 2009).	56
Tablo 8. Sosyal sürdürülebilirliğin önemli kriterleri	57
Tablo 9. Kullanıcı çeşitliliği çerçevesinde sosyal sürdürülebilirlik değerlendirme ölçütleri	59
Tablo 10. Sosyal Eşitlik kriterinin ölçüt, hedef ve göstergeleri	78
Tablo 11. Toplumun Sürdürülebilirliği kriterinin ölçüt, hedef ve göstergeleri	79
Tablo 12. Güvenilirlik Analizi.....	82
Tablo 13. Site yakın çevresindeki birimlerin analizi	87
Tablo 14. 1+1, 2+1 ve 3+1 tipi daire planı ve mekan büyüklükleri	97
Tablo 15. 4+2 tipi daire planı ve mekan büyüklükleri	97
Tablo 16. 5+2 tipi daire planı ve mekan büyüklükleri	98
Tablo 17. Villa tipi konut planı ve mekan büyüklükleri.....	99
Tablo 18. Deneklerin konut tercihleri verileri	103
Tablo 19. Konut, site içi ve konut yakın çevresindeki birimlerin yeterlilik düzeyi	104
Tablo 20. Sosyal ve hanehalkı çeşitliliği konusundaki memnuniyet düzeyi.....	105
Tablo 21. Konut, site içi ve konut yakın çevresindeki birimlerin yaya olarak erişilebilirlik düzeyi.....	107
Tablo 22. Konut, site içi ve konut yakın çevresindeki birimlerin kullanılabilirlik düzeyi	108
Tablo 23. Komşular ile görüşme sıklığı verileri.....	109
Tablo 24. Komşularla en çok etkileşim kurulan alanların verileri	110
Tablo 25. Komşuluk ilişkileri ile ilgili veriler	110
Tablo 26. Güvenlik ile ilgili ifadelerin verileri.....	111
Tablo 27. Toplum istikrarı hakkında veriler.....	112
Tablo 28. Konut hareketliliği isteği verileri	114

Tablo 29. Yer duygusu ile ilgili veriler	115
Tablo 30. Yer duygusuna etki eden parametrelerin verileri	115
Tablo 31. Katılım konusundaki ifadelerin doğruluk dereceleri.....	117
Tablo 32. Hanehalkları ile konut mülkiyet durumuna ilişkin çapraz tablo sonucu.....	119
Tablo 33. Hanehalkları ile konut plan tipi arasındaki çapraz tablo sonucu.....	120
Tablo 34. Hanehalkları ile konuttaki ikamet etme süresi arasındaki çapraz tablo sonucu	120
Tablo 35. Hanehalkları ile sitedeki ikamet etme süresi arasındaki çapraz tablo sonucu...	120
Tablo 36. Hanehalkları ile mahallede ikamet etme süresi arasındaki çapraz tablo sonucu	121
Tablo 37. Hanehalkları ile ekonomik duruma ilişkin çapraz tablo sonucu	121
Tablo 38. Hanehalklarının konut tercihi konusundaki değerlendirmeleri.....	122
Tablo 39. Hanehalklarının konut ve çevresindeki birimlerinden memnuniyet düzeyleri .	124
Tablo 40. Hanehalklarının sosyal çeşitlilik konusundaki değerlendirmeleri	125
Tablo 41. Hanehalklarının erişilebilirlik konusundaki değerlendirmeleri	126
Tablo 42. Hanehalklarının kapsayıcılık konusundaki değerlendirmeleri.....	127
Tablo 43. Hanehalklarının komşuları ile görüşme sıklığı verileri.....	128
Tablo 44. Hanehalklarının sosyal etkileşim konusundaki değerlendirmeleri	128
Tablo 45. Hanehalklarının güvenlik konusundaki değerlendirmeleri	129
Tablo 46. Hanehalklarının toplum istikrarı ifadeleri konusundaki değerlendirmeleri	130
Tablo 47. Hanehalklarının konut hareketliliği konusundaki değerlendirmeleri.....	131
Tablo 48. Hanehalklarının yer duygusu konusundaki değerlendirmeleri	132
Tablo 49. Hanehalklarının yer duygusuna etki eden parametreler konusundaki değerlendirmeleri	133
Tablo 50. Hanehalklarının katılım konusundaki değerlendirmeleri.....	134
Tablo 51. Hanehalkı çeşitliliği ile çeşitlilik değişkenlerine ait ki-kare testi sonuçları.....	135
Tablo 52. Hanede engelli ve yaşlı birey bulunma durumu ile çeşitlilik değişkenlerine ait çapraz tablo sonuçları.....	136
Tablo 53. Hanede çocuk bulunma durumu ile çeşitlilik değişkenlerine ait çapraz tablo sonuçları	137
Tablo 54. Hanehalkı yapısı ile çeşitlilik değişkenlerine ait çapraz tablo sonuçları.....	139
Tablo 55. Hanehalkı çeşitliliği ile erişilebilirlik değişkenlerine ait ki kare testi sonuçları	139
Tablo 56. Hanede engelli birey bulunma durumu ile erişilebilirlik değişkenlerine ait çapraz tablo sonuçları	141
Tablo 57. Hanede çocuk bulunma durumu ile erişilebilirlik değişkenlerine ait çapraz tablo sonuçları	142
Tablo 58. Hanede yaşlı birey bulunma ve hanehalkı yapısı ile erişilebilirlik değişkenlerine ait çapraz tablo sonuçları.....	142

Tablo 59. Hanede engelli birey bulunma durumu ile kapsayıcılık değişkenlerine ait ki-kare testi sonuçları	143
Tablo 60. Hanede engelli birey bulunma durumu ile kapsayıcılık değişkenlerine ait çapraz tablo sonuçları	143
Tablo 61. Hanehalkı çeşitliliği ile sosyal etkileşim değişkenlerine ait ki-kare testi sonuçları	144
Tablo 62. Hanede çocuk bulunma durumu ile sosyal etkileşim değişkenlerine ait çapraz tablo sonuçları	145
Tablo 63. Hanehalkı yapısı ile sosyal etkileşim değişkenlerine ait çapraz tablo sonuçları.....	146
Tablo 64. Hanehalkı çeşitliliği ile toplum istikrarı değişkenlerine ait ki kare testi sonuçları	146
Tablo 65. Hanehalkı çeşitliliği ile toplum istikrarı değişkenlerine ait çapraz tablo sonuçları	148
Tablo 66. Hanehalkı çeşitliliği ile yer duygusu değişkenlerine ait ki-kare testi sonuçları	148
Tablo 67. Hanede engelli ve çocuk bulunma durumu ile yer duygusu değişkenlerine ait çapraz tablo sonuçları.....	149
Tablo 68. Hanehalkı yapısı ile yer duygusu değişkenlerine ait çapraz tablo sonuçları.....	150
Tablo 69. Hanede çocuk bulunma durumu ile katılım değişkenlerine ait ki-kare testi sonuçları	151
Tablo 70. Hanede çocuk bulunma durumu ile katılım değişkenlerine ait çapraz tablo sonuçları.....	151

1. GENEL BİLGİLER

1.1. Giriş ve Konuya Yaklaşım

İnsanın barınma konusu, yerleşik hayata geçiş ile başlayan 21. yy içerisinde de önemini koruyarak gelişen bir olgudur. Bu olgu, Türkiye’de yaşanan ekonomik, siyasi, teknolojik ve kültürel değişimler sonucunda ilk kez 1940’larda bir sorun haline gelmiştir. Sorunun tetikleyicileri arasında şehirleşmenin hızlanması, köyden kente göçün artması ve mevcut konut stoğunun talebi karşılayamaması gibi durumlar yer almaktadır. Konut sorununa çözüm olarak en yaygın biçimde 1960’larda başlayan 1980’ler ile de TOKİ ve özel teşebbüslerin aktörlüğünde devam eden, toplu konut üretimleri ortaya konulmuştur (İmamoğlu ve İmamoğlu, 1996; Sey, 1998; Erol, 2011).

Konut üretiminde ortaya çıkabilecek sosyal, ekonomik, teknik, altyapı ve ulaşım gibi konulardaki sorunlara tek elden cevap verebilen toplu konut alanları, geçmişte olduğu gibi bugün de hızlı ürün elde edebilme potansiyeli ile üretimde oldukça fazla tercih edilmektedir (Arslan, 2007). Kullanıcılar da özellikle büyük şehirlerde güvenlik gereksinimleri, çeşitli olanakları bir arada bulabilme niyetleri bakımından çoğunlukla sitelerde yaşamayı tercih etmektedirler. Toplu konutlar; ölçekleri, tasarımları ve içinde yaşayan nüfusu ile birlikte bulunduğu çevrenin fiziksel ve sosyal yapısını değiştirebilecek potansiyele sahiptir. Üretim yoğunluğu, kullanıcılar tarafından yüksek oranda tercih edilme durumu ve içinde bulunduğu çevreyi etkileme biçimleri bakımından çalışma kapsamında inceleme alanı olmasına karar verilmiştir.

Üretim ve tercih bakımından önemli bir konumda olan toplu konutlar, hız ve ekonomik kazançlara odaklanan üretim süreçleri ise şehirleşmenin hızlı yaşandığı kentlerde tek tipte toplu konutların artmasına neden olarak, bağlamından kopuk ve toplumun her kesiminden kişinin isteklerini karşılayamayan yerleşkelere dönüşmektedir (Gülmez, 2008).

Tek tipleşmenin arttığı toplu konut alanları, özellikle geleneksel ve çekirdek aile yapısına göre düzenlendiği için değişen topluluk karakterine çoğu zaman cevap verememektedir. Şehirleşmenin beraberinde getirdiği, konut ve çevresini etkileyen bir takım değişiklikler ise şu şekildedir; yüksek nüfus artışı, göç, aile yapısının değişimi, demografik özelliklerdeki değişim, küreselleşme, ileri teknoloji (Gülmez, 2008), bireysel

barınma eğilimlerinin farklılaşması, yaşlı ve engelli bireylerin sayılarının artması ve bu artışın ivmelenmesi ile devam eden toplumsal farklılaşma süreçleri kent yapısında ve kullanıcı profilinde değişikliklere neden olmaktadır. Bu değişim, konut kullanıcısının çekirdek ailelerden farklılaşan hanehalkı gruplarını (tek ebeveynli aile, çift ebeveynli aile, yalnız yaşayanlar, sadece eşlerden oluşan aile, geniş aile, akrabalık ilişkisi içermeyen hane halkları gibi) toplum içerisinde daha görünür kılmıştır. Bu gruplar, topluluğu bir araya getiren bütünün önemli parçalarını oluşturmaktadır. Bir konut ve çevresindeki topluluğun devamlılığı için farklı özelliklere sahip kişilerin fiziksel, sosyal ve mekânsal ihtiyaçlarına cevap verilmesi ve aralarındaki etkileşimin sağlanması gerekmektedir. Çünkü insanların yaşamının büyük bir bölümünü geçirdiği konut ve çevrelerinde, bireylerin fiziksel ve psikososyal ihtiyaçlarına karşılık bulabilmeleri herkes için insani bir haktır. Bu açıdan konut ve çevresi tasarımında tasarımcı ve üreticilerin, bireylerin farklılaşan ihtiyaçlarını, fiziksel yeterliliklerini, sosyal ve kültürel geçmişlerini, ekonomik statülerini, yaşam şekillerini, yaşam döngülerindeki değişen ihtiyaçlarını ve beklentilerini dikkate almaları gerekmektedir. Bu kaygıların hesaba katıldığı tasarımlar, bireylerin yaşam kalitesini yükselterek eşitlikçi, memnun ve konforlu şekilde hayatlarına devam etmelerine katkı sunmaktadır. Bireylerin değişen ihtiyaçlarının göz önünde bulundurulmadığı tasarımlarda ise farklılaşan ihtiyaçlarına cevap bulamayan kullanıcı, bulunduğu konuttan taşınmak zorunda kalmakta veya konutunda memnuniyetsiz ve konforsuz şekilde yaşamaya devam etmektedir. Bu durum ise sosyal açıdan sürdürülemeyen konut alanları sorununu doğurmaktadır (Bramley ve Power, 2009). İnsan sermayesini bünyesinde barındıramayan bir topluluk, hareketliliğin daha sık yaşandığı, insan etkileşimlerinin azaldığı ve böylelikle toplumsal bağların koptuğu, memnuniyetsizliğin ve güvensizliğin arttığı sağlıklı kent ortamlarına dönüşmektedir. Bu problem, bir konut ve çevresini kullanan farklı kullanıcıların ihtiyaçlarının göz önünde bulundurularak tasarım yapılması gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Konut ve çevresinde sosyal sürdürülebilirliğin sağlanmasının önemi çeşitli kaynaklarda farklı araştırmacılar tarafından vurgulanan bir hedefdir (Chiu 2003; Bramley ve Power, 2009; Dave, 2011; Dempsey vd., 2011). Konut alanlarında ulaşılması istenen sosyal sürdürülebilirlik olgusu temelde, herkes için eşit, kapsayıcı, erişilebilir, pozitif etkileşimli, toplumun farklı kesiminden kişileri arasında entegrasyonu sağlayan, bugünü ve ileriye hedefleyen bir yaşam idealidir. Bu ideale ulaşmak için ortalama insan ihtiyaçlarının karşılanması yanında, farklılaşan kullanıcıların istek ve gereksinimlerinin de karşılanabilir

olması gerekmektedir. Bu nedenlerle ortalama ve farklılaşan kullanıcı gruplarının istek ve gereksinimlerine odaklanmak çalışmanın çıkış noktası olmuştur.

Sosyal sürdürülebilirlik, 2000’li yıllar itibari ile üzerinde önemli çalışmaların yapıldığı bir alandır (Woodcraft, 2012). Sosyal sürdürülebilirlik ve mimarlık ilişkisi üzerine Türkiye’de yapılmış tez çalışmaları genellikle sosyal sürdürülebilirliğin kriterleri (halk katılımı (Taştan, 2016; Beşikçi, 2018); yer duygusu (Rouyandozagh, 2017); yer oluşturma (Hatahet, 2016)) üzerinden yürütülmektedir. Çalışmaların ölçekleri çoğunlukla kentsel dönüşüm alanları, mahalle ve komşuluk birimleri (Hürol, 2014; Var, 2015; Durand, 2018) olmasının yanında, konuyu konut ve yakın çevresi ölçeğinde ele alan araştırmacılar (Balta, 2012) da bulunmaktadır. Bu tez sosyal sürdürülebilirlik alanında yapılan diğer tez çalışmalarından, hanehalkı çeşitliliği ihtiyaçlarına odaklanması ve konut ve yakın çevresinde bu ihtiyaçların karşılanmasının sosyal sürdürülebilirlik ile ilişkisinin araştırılması bakımından farklılaşmaktadır. Tezde sosyal sürdürülebilirliği oluşturan tek bir parametreye odaklanmak yerine kullanıcı çeşitliliği adına önemli olan alt parametreler ile genel bir literatür bilgisi sunumu ve alan çalışması yapılmıştır.

Çalışmada, bir topluluğun varlığının korunabilmesi, alanın daha güçlü ve sağlıklı nitelik gösterebilmesi ve alanda yaşayan kişilerin daha memnun şekilde hayatlarına devam edebilmesi için farklılaşan konut kullanıcıları gruplarının, konut ve çevrelerinde ihtiyaçlarının karşılanmasının sosyal sürdürülebilirliğe katkısı araştırılmaktadır.

1.2. Çalışmanın Amacı ve Kapsamı

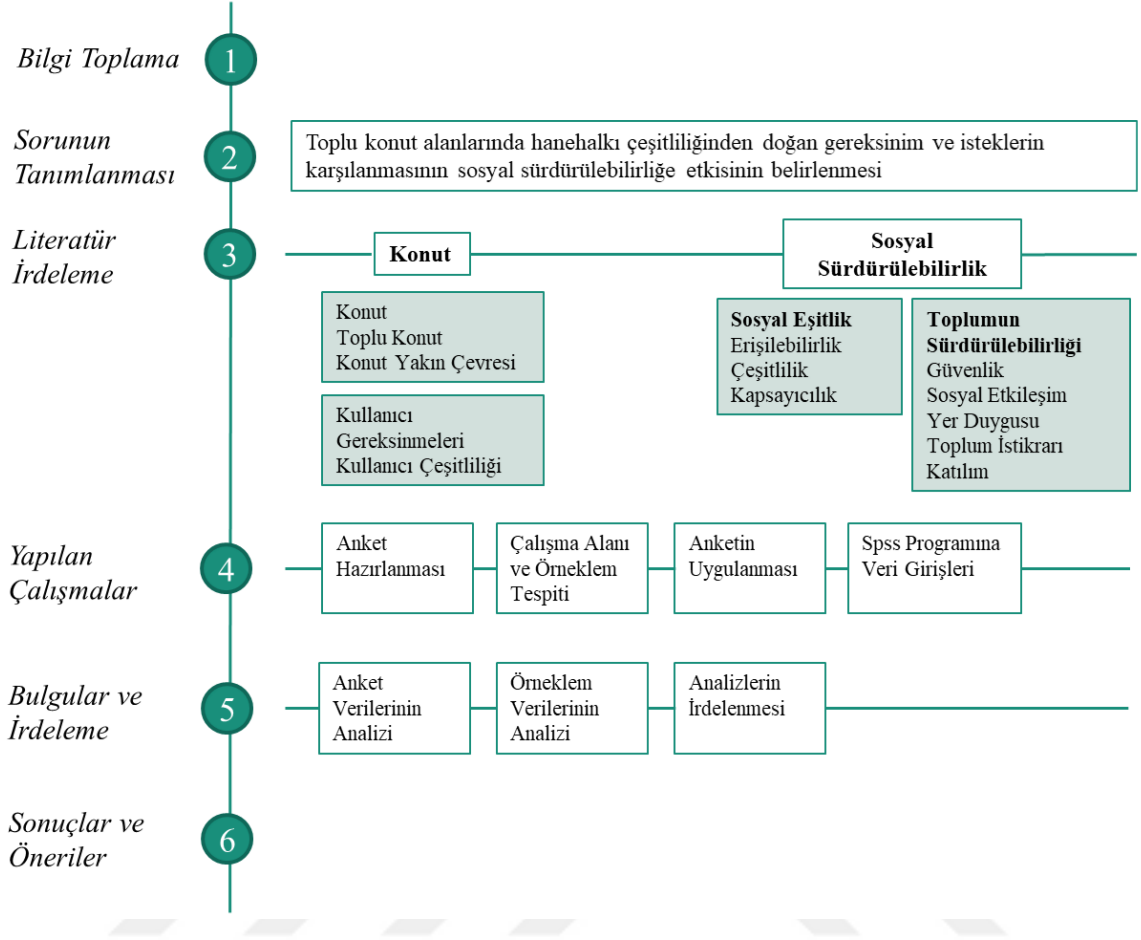
Çalışmanın temel amacı çeşitlenen yeterlilik, istek ve gereksinimlere sahip hanehalkı gruplarının konut ve çevresindeki mekânsal ihtiyaçlarının karşılanmasının sosyal sürdürülebilirliğe katkısını irdelemektir. Çalışmanın diğer amacı ise günümüzde yapılan konut ve çevresi tasarımlarda genellikle ortalama kullanıcı gruplarının göz önünde bulundurulmasına karşıt olarak, kullanıcıların farklılaşan mekânsal istek ve ihtiyaçlarının kapsayıcı çevrelerle karşılanması gerekliliğine dikkat çekmektir.

Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Genel bilgiler bölümünün ilk kısmında konut, toplu konut ve çevresi olgusu üzerinde durulmuştur. Bu olgular açıklanıp; niteliksel ve niceliksel özelliklerine yer verilmiştir. Ayrıca konut kullanıcı grubunun tanımı ve konut ve yakın çevresindeki temel gereksinimleri de açıklanmıştır. Aynı kısımda konut kullanıcılarının hanehalkı çeşitlilikleri tanımlanmış ve mekânsal beklentileri ortaya

konulmuştur. Benzer şekilde hanehalkını oluşturan bireyler arasında çeşitlenen özellik, istek ve gereksinimleri nedeniyle engelli, yaşlı ve çocuk kullanıcı gruplarının genel özellikleri açıklanarak, bu grupların konut ve çevrelerinden mekânsal beklentilerine yer verilmiştir.

Genel bilgiler bölümünün ikinci kısmında, çalışmanın da ana strüktürünü oluşturan sosyal sürdürülebilirlik kavramına yer verilmiştir. Sosyal sürdürülebilirliğin literatürdeki yeri ve gelişimi açıklanmış; kavramın anlamsal kökeni incelenmiş; tarihsel süreçteki yeri ortaya konulmuş; kavramı oluşturan genel özellikler ve boyutlar açıklanmıştır. Sosyal sürdürülebilirliğin temel boyutları olarak kabul edilen sosyal eşitlik ve toplumun sürdürülebilirliği alt başlıklarına odaklanılmıştır. Bu alt başlıkların hanehalkı ve kullanıcı çeşitliliği ile ilişkinin daha yakın olduğu düşünülen sosyal eşitlik kriteri içerisinde erişilebilirlik, kapsayıcılık ve çeşitlilik; toplumun sürdürülebilirliği kriteri içerisinde ise toplum istikrarı, güvenlik, yer duygusu, sosyal etkileşim ve katılım alt başlıkları konut ve çevresi ölçeğinde ayrıntılı olarak incelenmiştir (Şekil 1).

Çalışmanın yapılan çalışmalar kısmında, alan araştırmasının yöntemi, çalışmanın amacı paralelinde anket formunun nasıl oluşturulduğu ve nasıl uygulandığı, çalışma alanının belirlenmesi, örneklemin büyüklüğü konularına yer verilmiştir. Sosyal sürdürülebilirliğin kullanıcı çeşitliliğine odaklanan alt başlıkları çerçevesinde açık uçlu ve puanlama yolu ile derecelendirilmesi beklenen sorular sorulmuş ve yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak anket çalışma alanında uygulanmıştır. Çalışmanın bulgular kısmında, konut, site ve yakın çevresinin birimleri gözlem teknikleri ile incelenmiştir. İrdeleme bölümünde anket verilerinin sonuçlarının SPSS for Windows (Statistical Package for Social Sciences) paket programına aktarılması ile elde edilen istatistiksel ilişkilere ve sonuçlara yer verilmiştir. Elde edilen sonuçlar neticesinde ise kullanıcı ve hanehalkı çeşitliliğini göz önünde bulunduran alan tasarımlarının önemine ve sosyal sürdürülebilirliğe katkısına vurgu yapılmıştır.

Şekil 1. Tez çalışması akış şeması

1.3. Konut ve Çevresi Olgusu

Konut bağlamıyla birlikte ele alınması gereken bir yapı biçimidir. Bireyin yaşamının çoğunu geçirdiği konut alanları, toplu konut özelliği gösteren konutlar için öncelikle site içi ve ikinci olarak da site yakın çevresi ile yakın bir ilişki içerisinde değerlendirilmektedir. Bu yakın ilişkinin birçok değişkeni bulunmakla birlikte, tez kapsamında sosyal sürdürülebilirlik sağlayıcıları çerçevesinde incelenmektedir. Çalışmanın örneklem alanını oluşturan konut, toplu konut ve konut yakın çevresi ölçeği, bu bölümde açıklanmaktadır. Bu ölçekteki birimlerin, kullanıcı için ne ifade ettiği ve konut kullanıcılarının hangi gereksinimlerine cevap vermesi gerektiği üzerinde durulmuştur.

1.4.1. Konut

İnsanlar doğal ve fiziksel çevre içerisinde yaşamlarını devam ettirebilmeleri için temel gereksinimlerini karşılamak zorundadır. Bu nedenle bireyler, çok eski dönemlerden itibaren korunma, güvenlik ve barınma gibi insani temel ihtiyaçları karşılamak ve doğanın olumsuz etkilerinden sakınmak için konut ve barınak düzenlemeleri yapagelmişlerdir (Arkan ve Evcı, 1999). Konutun barınma anlamı, zaman içinde çeşitlenerek bugünkü kapsamıyla bireylerin sosyal ve psikolojik gereksinim ve isteklerine cevap vermeyi hedefleyen çok boyutlu bir sürece (Kellekçi ve Berköz, 2006) evrilmiştir. Bu süreç, konutun “iç içe geçmiş paradokslar yumağı” (Gür, 2000) olma durumuna neden olmaktadır. Bu paradoks, konut tasarımında birçok girdinin birlikte düşünülmesi gerektiğini ortaya koyan konut tasarımının zorluğunun bir ifadesidir. Konut ayrıca en yaygın ve en önemli bina tipi olarak inşa edilmiş fiziksel çevrenin her zaman en önemli bölümünü oluşturmuştur (Özsoy, 2011). Konutun önemi ve karmaşıklığı, onu farklı alanlarda araştırılan bir olgu haline getirmektedir.

En genel ifade ile konut, “bir ya da daha fazla insanın ikamet ettiği”(Hasol, 1998) ve bireylerin çeşitli eylemlerini gerçekleştirebildiği yerleşme biçimleridir. Konut ayrıca “İnsanın her türlü kolaylıklardan, kentsel altyapılardan yararlanabilmesi, bireysel, aile mahremiyeti, sağlıklı, rahat, mutlu olarak, sürdürülebilir, yaşanabilir güzel ve temiz bir çevrede, insana yakışır bir biçimde yaşamasını sağlamakla ilgili toplumsal işlevler yüklenmiş bir ortamdır” (Demirarslan, 2005).

Gür’e göre konut, “bir yandan ait olduğu kültür ya da etnik grubun karakteristiklerini, yaşam biçimini, davranış kurallarını, çevresel tercihlerini, imgelerini, zaman-mekân taksonomilerini yansıtırken, öte yandan kullanıcının özüyle ilgili imgelerini, kendini kanıtlama ve donatımı ile bireyin kişilik ve ayrıcalığını yansıtır” (Gür, 2000).

Bina olarak ele alındığında konut, birçok amaca hizmet eden işlevsel yapılardır. Bu durumuyla pek çok değer taşımaktadır. Bunlar: ekonomik değer, takas değeri, estetik değer ve kullanım değeridir. Bunlara ek olarak konutun sembolik ve duygusal değeri de bulunmaktadır (İmamoğlu ve İmamoğlu, 1996).

İçinde gerçekleştirilen genel ve öznel eylemler bakımından konut, kişinin kendini rahat hissetmek isteyeceği; gizlilik, güvenlik ve mahremiyet gereksinimlerinin karşılanması gerektiği; kimine göre bir yuva, sığınak kimine göre ise sadece barınma gereksiniminin karşılandığı bir olgudur. Konut bu işlevleri dışında kimi zaman kullanıcının

toplumdaki yerini ve statüsünü yansıtırken (Kellekçi 2005); kimi zaman ise bireylerin yaşam döngüsündeki doğum, ölüm, evlilik, çocuk sahibi olma, yaşlılık gibi süreçlerine tanık olan manevi duygularla bağlanılan bir yapıdır.

Konut algılanış biçimi, işlevleri, anlamı, olanak ve insanlara tanıdığı eylem kapasiteleri ile çok yönlü bir yapıdır. Bu konumu, konut formunun biçimlendirilmesine etki eden belirleyicilerini de çeşitlendirmektedir. Bu çeşitlilik de konutun durağan, tek tip veya nesnel olmasını engellemektedir. Konut formunun oluşmasında etkili olan faktörler çevresel, kültürel, yasal, sosyal ve bireysel belirleyicilerdir (Gür, 2000),(Tablo 1).

Tablo 1. Konut formu oluşmasında etkili olan faktörler (Gür, 2000; Zorlu ve Sağsöz, 2010).

Doğal ve çevresel faktörler
İklim
Topografya
Çevresel örüntü
Yakın çevrede var olan malzeme
Kültürel faktörler
Toplumsal yapı
Normlar
Yaşam biçimi
Dünya görüşü
Çevre ve mekan kullanım normları
Konutun kullanım ve anlamı
Yasal faktörler
Konut politikaları
Konuta dair yasa ve yönetmelikler
Pazar ekonomisi kuralları
İmar durumu
Sosyal faktörler
Hanehalkı büyüklüğü
Sosyo-ekonomik durum
Dünya görüşü
Yaşam şekli

Yere ve kişiye göre değişen bu faktörler konutun anlamını ve yapısını bulunduğu yere ve zamanına göre değiştirmektedir. Konut planlamalarında da bu verilerin dikkate alınması kullanıcı için daha konforlu mekanların oluşmasına katkı sunmaktadır.

Konutun iç mekan ve bina formunun belirlenmesine etki eden birçok faktör olması onun öznel bir yapıya sahip olmasını gerektirirken, günümüz şehirlerindeki konut yapılanmalarında nesnellik, ortalama plan ve tasarımlar, aynılık, farklılaşan ihtiyaçlara cevap verememe nitelikleri ön plana çıkmaktadır. Bu durum ise çoğu kişi için barınmanın çok ötesinde anlamlar barındıran konuttan rahatsızlık duyulmasına neden olmaktadır.

Ayrıca birbirinin aynı konutlarda yaşama hali konutu benimseme, konuta ait hissetme gibi duyguları engellemektedir (Aydınlı, 2005). Kullanıcılar özelleşmiş ve rahat kullanılabilen mekanları ise daha çok benimsemektedirler. Bu açıdan Kellekçi (2005)'nin de ifadesiyle iyi tasarlanmış bir konutun, kullanıcının refah ve mutluluğuna katkısı büyüktür. İyi tasarlanmış konut farklı kullanıcı gereksinimlerine ve kullanıcı çeşitliliğine cevap verebilen konuttur. Bir konutun farklılaşan bireysel ve hanehalkı çeşitliliğine nasıl cevap vermesi gerektiği ilerleyen bölümlerde sunulmuştur.

1.4.2. Toplu Konut

Toplu konut, sosyal ve fiziksel altyapısıyla birlikte gerçekleştirilen çok sayıda konut birimini anlatmakta kullanılan bir terimdir (Hasol, 2005). Toplu konutlar, “konut birleşkesi, konut yapım ortaklığı ya da konut bankaları gibi kamusal ya da özel kuruluşlarca gerçekleştirilen ve çok sayıda ailenin barınma gereksinimlerini karşılayan büyük çaptaki konutlandırma ve yerleştirim girişimi” (Keles, 1998) olarak tanımlanmaktadır. Toplu konutlar ayrıca kitlesel üretim ile gerçekleştirilen, genellikle düşük ve orta gelirli kullanıcılara yönelik uygulamalar olarak ortaya çıkmıştır (Özsoy, 2011).

Günümüzdeki kullanım şekliyle toplu konut uygulamalarının ortaya çıkışı yakın bir geçmişe dayanmaktadır. Türkiye’de özellikle hızlı nüfus artışı, kırdan kente göç ve kentleşme durumları 1940’lı yıllarda konut sorunlarının başlamasına neden olmuştur. Kent merkezlerinin yoğunlaşması ve artan konut talebine yap-sat ve gecekonduların cevap veremeyeceği düşüncesi ile 1960’lı yıllarla birlikte kooperatifleşme ve toplu konut yolları denenmeye başlanmıştır. Özel sektörün ve yerel yönetimlerin girişimleri ile başlatılan toplu konut uygulamaları 1980’li yıllarda ise yasalarla kurumsallaştırılmıştır (İmamoğlu ve İmamoğlu, 1996). Yapılan yasal düzenlemeler ve özel sektörün de teşvik edilmesiyle büyük ölçeklerde konut üretimi başlamıştır. Devlet bu dönemde konut sektörüne etkin bir müdahale yaparak Toplu Konut Yasası, Toplu Konut İdaresi ve Toplu Konut Fonunu çıkarmıştır. 1984 yılında Toplu Konut İdaresi Başkanlığı’nın kurulması ile bu dönemde devlet eliyle toplu konut üretimi TOKİ, belediyeler ve kooperatif birlikleri tarafından yapılmıştır (Sey, 1998).

Toplu konut üretimleri günümüzde de farklı yükleniciler tarafından yapılabilmektedir. Bu üretimler kamu, özel ve kooperatif sektörleri şeklinde ayrılmaktadır.

Kamu sektöründe, TOKİ (Toplu Konut İdaresi Başkanlığı); özel sektörde kar amacıyla üretim yapan toplu konut yapım şirketleri ve müteahhitler; diğer bir sektör ise kooperatif sektörüdür (Kömürlü, 2006). TOKİ, 1990 yılında Toplu Konut ve Kamu Ortaklığı İdaresi Başkanlığı adında ayrı bir kamu kurumu haline getirilmesinden bugüne kadar geçen süreçte çoğu inşaat işinin finansörü ve uygulayıcısı konumunda olmuştur. Özel sektör kısmında ise özellikle 1990 sonrasında günümüze kadar olan süreçte üst gelir grubuna yönelik uygulamalar ile özel sektör ürünü toplu konutlar, piyasada önemli yer edinmektedir (Sey, 1998).

Toplu konutların ortaya çıkmasını tetikleyen öncelikli nedenler, devletin konut açığını kapatma, orta ve alt gelir grubundan birçok kişiyi konut sahibi edindirme gibi kent yararına olan hedeflerdir. Toplumun belli bir kesimini hedefleyen bu girişimler; özel sektörün de toplu konut üretiminde yer edinmesiyle birlikte, yüksek gelir grubuna hitap eden lüks konut üretimine dönüşmüştür. Büyük kentlerde imara açılan geniş arazilerde, daha çok bu hedefle üretilen toplu konutlar, bina kat yüksekliği ve blok sayısı ile de öncelikle inşaat şirketlerinin karını düşünecek şekilde biçimlenmektedir (Yüksel vd., 1996). Toplu konut konusuna yaklaşımdaki değişimler, zamanla toplu konut alanlarının sahip oldukları olanaklar ve hitap ettikleri kitleyi de çeşitlendirmiştir. Değişen toplu konut sunuş biçimleri; “Özel sektör tarafından geliştirilen giriş kontrollü (gated communities) dışı kapalı konut alanları, alışveriş merkezleriyle bütünleşmiş ya da ayrı residence’lar; TOKİ’nin çapraz finansman sağlamak için yüksek gelirliler için yaptığı toplu konut alanları ile düşük gelirliler için yapılan toplu konut alanları, kooperatif birliklerinin toplu konut alanları vb.” şekillerde çeşitlenmektedir (Tekeli, 2009).

Toplu konut alanları, bulunduğu konum ve hitap ettiği gelir grubuna göre çeşitli olanaklar barındırmaktadır. Toplu konut alanlarında sunulan olanaklar, kullanıcıların ihtiyaçlarına kısa zamanda erişebilmesine imkan tanıyarak; dinlenme, eğlenme ve serbest zaman aktiviteleri gerçekleştirebilmelerine fırsat tanımaktadır. Bu sosyal donatılar toplu konut grubuna göre farklılık göstermekle birlikte genel olarak dış mekanlarda bulunan mekânsal hizmetler; yeşil alanlar, oyun alanları, spor alanları, otoparklar, dinlenme alanları ve güvenlik birimleridir. Bu birimlerin sahip olması gereken nitelikler ise şunlardır:

- Yeşil alanlar: Yeşil alanların varlığı kent için olduğu kadar toplu konut alanları için de önemli bir tasarım parametresidir. Konut alanlarının yeşil alanlar ile birlikte tasarlanması, kentin mikro iklimasının iyileşmesi, kentin fazla ısınmasının engellenmesi, doğal hava akımının dengelenmesi ve hava kirliliğinin azalması, çevredeki binalarda

oluşan görüntüyü yumuşatmak gibi olumlu katkılar sunmaktadır (Aydemir vd., 1999). Kent ikliminin iyileşmesi konusundaki olumlu etkilerinin yanında yeşil alanlar, kullanıcılara sosyal, psikolojik ve estetik açıdan da olumlu katkılar sunmaktadır. Bu katkılar; kullanıcıların doğa ile etkileşime girebilmesi, çocukların duyuşal gelişimine olumlu etkisi, toplumun her kesimi için yaşama mekanı sunabilmesi ve hareketli kent yaşamı içinde sakin bir yer sunması gibi faktörleri içermektedir (Aydemir vd., 1999; Erol, 2011). Bu katkılardan dolayı yeşil alanlar, toplu konut alanlarında dengeli ve yeterli biçimde, tüm kullanıcıların yararlanabileceği şekilde tasarlanması gerekmektedir.

- Spor alanları: Spor, toplumun karakter gelişimi, fiziksel ve ruhsal türlü hastalıkların iyileşmesi, bireylerin birbirleriyle etkileşim kurabilmesi, gençlerin toplumsal yabancılaşma ve kötü alışkanlıklardan korunması konularında önemli katkı faktörleri sunan ucuz, kolay ama önemli bir boş zaman eylemidir (Aydemir vd.,1999). Bu nedenle toplu konut bünyesinde de spor aktivitelerine olanak tanıyan çeşitli spor alanları tasarlanmaktadır. Toplu konut spor alanları, yaya ve bisiklet yolları, kapalı spor salonları, açık alanlardaki spor ekipmanları, tenis, futbol, basketbol vb. spor sahaları gibi alanları içermektedir. Spor alanlarını planlarken kolay erişilebilir olmasına, yeterli ebatlarda tasarlanmasına, güvenli olmasına, konut alanından yalıtılmış olmamasına ve gürültü önlemlerinin alınmış olmasına dikkat edilmesi gerekmektedir. Spor alanları, konut alanlarından genel olarak 250-300 metre uzaklıktaki mesafede bulunmalıdır (Erol, 2011).

- Oyun alanları: Oyun alanları işlevlerine göre çocuk oyun yeri (1-3 yaş için), çocuk oyun alanları (3-12 yaş için), çocuk bahçeleri (10-12 yaş için), macera oyun alanları ve oyun parkları (6-15 yaş için) şeklinde ayrılmaktadır (Baykan, 2005). Bu mekanlar yaşı, kültür durumu, sosyal yapısı ve ekonomik koşulları fark etmeksizin tüm çocukların kullanabileceği alanlar olmalıdır (Gökmen, 1993). Bir toplu konut alanında açık veya kapalı mekanlar şeklinde tasarlanabilen oyun alanları, niteliği bakımından çocukların yalnız veya büyüklerin denetimi altında oyun oynayabildikleri, çocukların zihinsel ve fiziksel gelişimlerine katkı sunan, farklı yaştan tüm çocukların kullanabileceği ekipmanları içeren, güvenli şekilde kullanılabilen, konutlara erişilebilir mesafede olan ve gürültü önlemleri alınan alanlar şeklinde tasarlanmalıdır (Erol, 2011).

- Dinlenme alanları: Site içi dinlenme alanları, aktif ve pasif rekreasyon alanlarını kapsamaktadır. Aktif rekreasyon alanları, yoğun aktivite gerektiren bedensel uğraşlardır. Çocuk oyun alanları, spor alanları bu kapsamda değerlendirilebilir. Pasif rekreasyon alanları ise her kesimden insan için dinlenme, oturma, seyretme ve eğlenme gibi neredeyse

hareketsiz veya az hareketli aktiviteleri içermektedir. Bu eylemlerin gerçekleştirilmesi için gerekli donatılar ise gölgeli ve güneşli oturma bankaları ile seyir terasları ve oturma teraslarıdır (Akayoğlu, 2008).

- Otopark: Otopark yönetmeliğinde her bir konut için bir otopark yeri ayrılması zorunluluğu, toplu konut alanlarında otopark tasarım kararlarını ve dış mekan düzenlemelerini etkilemektedir. Yoğun alanlarda otopark düzenlemelerindeki araç park etme sorunu, çocuk oyun alanlarına, açık ve yeşil alanlarına daha az mekan kalmasına neden olmaktadır. Bu durumun önüne geçmek adına açık, yer altı ve katlı otopark çözümlerine gidilmektedir (Aydemir vd.,1999). Otopark tasarımında dikkat edilmesi gereken diğer noktalar ise güvenliğin sağlanması bakımından yaya, bisiklet ve çocuk oyun alanları ile ilişkisi doğrudan olmamalı binadan ulaşımı erişilebilir mesafede olmalıdır. Ayrıca otoparklar, birinci dereceden yollara doğrudan katılmamalıdır (Aydemir vd., 1999; Erol, 2011).

- Güvenlik: İnsanın en temel gereksinimlerinden olan güvenlik ihtiyacı (Maslow, 2001), konut memnuniyetinde kent ile ilişkide öne çıkan faktörlerden biri güvenlidir (Kellekci ve Berköz, 2006). Toplu konut alanlarında güvenliğin sağlanabilmesi için, alarm ve kamera sistemleri, toplu konut alanını sınırlayan duvar birimleri, toplu konut alanına geçişte kontroller ve güvenlik görevlilerinin varlığı gibi önlemler alınmaktadır. Bazı toplu konutlar güvenlik kaygıları ile bir kale gibi korunup bulunduğu çevreden yalıtılırken, bazıları ise daha geçirgen bir yapı sergileyerek bulunduğu çevre ile bütünleşmektedir.

Günümüzde üretilen toplu konut alanları, temelde üst paragraflarda bahsedilen birimlere sahip olmakla birlikte üst gelir grubuna hitap eden toplu konut alanlarında ise bu genel birimlerin yanı sıra daha özellikli hizmetler de sunulabilmektedir. Bunlar; yüzme havuzu, sekreterlik, sağlık birimi, ambulans, çamaşır yıkama birimi, daire içi temizlik, CCTV, teknik destek, alışveriş, restoran, toplantı salonları, misafir oteli gibi hizmetlerdir (Erol, 2011).

Toplu konut biçiminde üretim yapılması ile pek çok kazanım sağlanmaktadır. Bu kazanımların en önemlileri şehirlerin planlı gelişim gösterebilmesi, açık alanların düzenlenmesi, nüfusun dengeli dağılımının sağlanması, bölgeler arasındaki dengesizliğin azaltılması, kentteki diğer sosyal ve teknik altyapılar ile güçlü etkileşim kurulabilmesi, sağlıklı kentleşme yapısına hizmet edebilmesi ve yerleşim planlarının yapılması yanında kullanıcılara güvenlik, hizmet ve birçok sosyal olanağın sağlanabilmesi olarak ifade edilmektedir (Kellekçi ve Berköz, 2006; Olcay, 2009). Ayrıca toplu konutların birçok

birim ve servisleri bünyesinde barındırıyor olması konut kullanıcılarına önemli konfor koşulları sağlamaktadır. Bu gibi nedenler de toplu konut üretimini bir tercih haline getirmektedir. Hızla artan konut sorunlarına sağlıklı konut çevreleri tasarımının geleneksel tek tek üretim yöntemi ile gerçekleştirilmesinin neredeyse olanaksız olması nedeni ile özellikle kentlerdeki sosyal ve teknik altyapı ile birlikte kısa zamanda çok sayıda konut üretilmesine imkan tanıyan toplu konutlar, konut sorunları karşısında önemli avantajlar sağlamaktadır (Arslan, 2007; akt. Olcay, 2009).

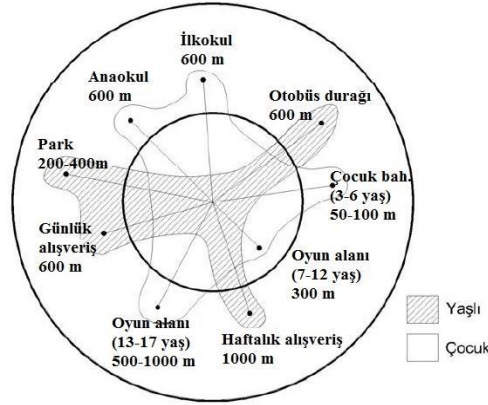
Toplu konut uygulamalarının birçok olumlu yönü olmakla birlikte, bu alanların çevreye ve kullanıcılara sunduğu bazı dezavantajlar da bulunmaktadır. Toplu konutların sonuç ürünlerini, çevre, mekan ve inşaat kalitesi yönünden yetersiz görülmesi, proje başında hedeflenen sosyal ve ekonomik hedeflere varılamaması, kalite ve estetik gibi niteliksel öğelerin göz ardı edilmesi gibi sebeplerden dolayı çoğunlukla eleştirilmektedir (İmamoğlu ve İmamoğlu, 1996). Ayrıca nüfus artışı ve kent merkezlerinin kapasite aşımına uğraması nedenleri ile toplu konutların genellikle kent merkezinden uzak veya kent çeperlerinde gelişiyor olması (Olcay, 2009), merkeze veya kullanıcılar için önemli tesislere erişimi zorlaştırmaktadır. Yine toplu konutların, zaman ve ekonomik kısıtlılıklar nedeniyle genellikle nitel ve nicel kalite bakımından yetersiz kalması (Yüksel vd., 1996); arsa maliyetlerinden tasarruf edebilmek adına toplu konutların yoğun ve çok katlı olarak planlanması (Yüksel vd., 1996); toplu konutun bir alt biçimi olarak ortaya çıkan dışa kapalı toplu konut alanlarının da toplum içerisinde sosyal ve ekonomik ayrışmalara neden olması (Erol, 2011); toplu konut üretiminde hızlı üretim sistemlerinin yaygınlaşması ile büyük ölçekli konut projelerinde tek tipleşmenin önemli bir sorun haline gelmesi (Özsoy, 2011) gibi olumsuzlukları içermektedir. Ayrıca toplu konut üreticileri, çoğu konut ihtiyacına genellikle niceliksel açıdan yaklaşmakta ve farklılaşan kullanıcı isteklerine, tercihlerine ve beklentilerine cevap veremediği sadece ortalama kullanıcı grubuna uygun konut üretmektedir (Yüksel, 1996). Bu durum değişen yetkinlik, kapasite ve özellikteki kullanıcıları alandan dışlamakta; kullanıcıların konfor ve memnuniyet seviyelerini olumsuz etkilemektedir.

Toplu konutlar büyük ölçekte projeler olduğundan kentlerde yeni konut bölgeleri oluşturmakta ve kentin kimliğine yeni bir imaj getirmektedir (Yüksel, 1996). Mevcut toplu konut alanları buldukları çevrelerde toplumsal, sosyal, kültürel ve ekonomik olarak değişiklikler yaratabilecek potansiyele sahip iken; var olan toplumsal yapının da dengeli şekilde sürdürülmesine katkı sunmaktadır. Bu amaçla toplu konut alanları, toplumun her

kesiminden kullanıcısı için, eşitlikçi ve sürdürülebilir çevreler oluşturabilmek konusunda önemli paya sahiptir. Toplu konutun sahip olduğu bu potansiyeller tez kapsamında sosyal sürdürülebilirliğin toplu konut alanı üzerinden irdelenmesine kaynak oluşturmuştur.

1.4.3. Konut Yakın Çevresi

Konut çevresi; konut, komşuluk birimi ve toplumsal çevreyi de içine alan bir kavramdır. Kişinin yaşadığı alan ile kurduğu fiziki ve sosyal ilişkiyi içermektedir (Kellekçi, 2005). Komşuluk birimi kavramı ise genel anlamda kullanıcıların tüm temel gereksinimlerini (günlük) yaya erişim mesafesinde karşılayabilecekleri bir alan ve nüfus büyüklüğüdür (Ökten, 2004). Literatürde optimum yürüme mesafesi Şekil 1’de görüldüğü gibi farklı birimlere ve yaş sınıflandırmalarına göre değişiklik göstermektedir (Bakan ve Konuk, 1987). Şekilde yer alan birimler, konut yakın çevresinde bulunması gereken birimler iken; mesafeler ise yaya olarak rahat erişilebilirliğin ortalamalarını ifade etmektedir.

Şekil 2. Konut yakın çevresindeki yaya erişim mesafeleri (Bakan ve Konuk, 1987).

Konut çevresinin odak noktasını oluşturan konut birimi, konut araştırmalarının konut ve çevresi ile birlikte ele alınması gerekliliğini doğurmaktadır. Son zamanlarda yapılan konut araştırmaları da konut ve çevresini bir bütünün parçaları şeklinde ele almaktadır (Olca, 2009). Konutun bulunduğu çevreden bağımsız düşünülmemesi gerekliliği ev-sokak, ev-topluluk, ev-komşuluk ünitesi gibi ilişkilerin önemini daha görünür kılarak, bu ilişkileri

araştırma konuları haline getirmektedir (Gür, 2000). Tez çalışmasında sosyal sürdürülebilirliğin de konut ve çevresinde ele alınması gerekliliği bu ilişkinin öneminden kaynaklanmaktadır.

Konut çevresi, konut kullanıcıları için hayatlarının çoğunu geçirdiği temel gereksinim ve eylemlerini gerçekleştirdikleri alanlardır. Kullanıcıların günlük gereksinimlerini konut yakın çevresinde karşılama eğilimi, konut çevresinin önemini arttırmaktadır. Konut çevresinde uzun süre vakit geçiren konut kullanıcıları için özellikle de çocuklar, gençler, yaşlılar, emekliler ve çalışmayan nüfus açısından konut çevresi kalitesi, kullanıcıların memnun bir şekilde konut çevresinde ikamet etmeye devam edebilmeleri için önemlidir. Bir konut çevresi ne kadar iyi planlanmış ise kullanıcıların o çevreden memnuniyeti de o ölçüde artmaktadır (Türkoğlu vd., 2008). Bu açıdan konut çevresi, içinde ikamet edenlerin gereksinimlerinin karşılanması, tatmin olması ve bireylerin/ toplumun genel sağlığının iyileşmesi açısından temel bir konudur (Kellekçi ve Berköz, 2006).

İnsanların eşitlikçi ve memnun şekilde ihtiyaçlarını ve isteklerini karşılayabilmeleri için kaliteli bir konut çevresinin barındırması gereken anahtar yapı türleri/birimler vardır. Bu birimler kullanıcıların günlük ihtiyaçlarını etkin şekilde karşılayabilmelidir. Komşuluk biriminin fiziksel olanakları olarak ifade edilen bu birimler, çoğunluğuna yaya olarak ulaşılabilecek mesafede olan sağlık (hastane, klinik, eczane), rekreasyon (spor, yeşil alanlar), klüpler, ticari, eğitim, kültürel ve dini tesisleri içermektedir (Amerigo, 2002).

Konut çevresi fiziksel olarak barındırması gereken olanaklar üzerinden tanımlanabildiği gibi, konut çevresinin psiko-sosyal açıdan da içermesi gereken olanaklar aracılığıyla da tanımlanması mümkündür. Konut çevresi, psiko-sosyal durumlar açısından komşuluk kullanıcıların oluşturduğu sosyal ilişkilerin bağlantısına izin veren alan olarak tanımlanmaktadır (Amerigo, 2002). Komşuluk biriminin barındırması gereken fiziksel ve sosyal özellikler, konut grubunda yaşayan tüm kullanıcıların rahatı, konforu ve huzuru için önemlidir. Konut çevresinin sahip olduğu bu fiziksel ve psiko-sosyal olanaklar, alanın sosyal açıdan sürdürülebilir olmasına katkı sunan faktörlerdendir.

1.4.Kullanıcı Gereksinimleri

Bireyin yaşadığı mekanlardan beklentileri, insani gereksinimlerin yaşadığı çevreye, topluma ve ilişkide bulunduğu kişilere göre şekillenmesi ile ortaya çıkmaktadır. Kişilerin,

kullanıcı statüsüyle konut ve çevrelerinden beklentilerinin anlaşılabilmesi, öncelikli olarak insan ihtiyaçlarının tanımlanması ile mümkündür. Anlam itibarıyla ihtiyaç TDK sözlüğünde “gereksinim, güçlü istek, yokluk” anlamına gelmektedir. Yani ihtiyaç, bir zorunluluğu ve gerekliliği ifade etmesi bakımından istekten ayrılmaktadır. Çünkü istek öznel bir durum olup, sınırları gerekliliklerin çok ötesinde olabilmektedir; gerekliliklerin yokluğu ise rahatsızlık oluşturmaktadır (Ertürk, 1977).

İnsanın toplum içindeki gereksinimlerini Abraham Maslow, 1943 yılında hiyerarşik olarak ortaya koymuştur (Maslow, 2001). İnsanın istek, ihtiyaç(gereksinim) ve talepleri, Maslow teorisine göre insani ihtiyaçlar Şekil 2’deki gibi bir hiyerarşiye göre sıralanmıştır. Teoriye göre en temel gereksinim bu hiyerarşinin tabanında yer almaktadır. Alt seviyedeki temel ihtiyaçlar karşılandıkça üst basamaktaki ihtiyaçların talep edilmektedir. Bu ihtiyaçlar en temelden başlayarak fizyolojik, güvenlik, ait olma, değer ve kendini gerçekleştirme ihtiyacıdır (Maslow, 2001):

Şekil 3. Maslow ihtiyaçlar hiyerarşisi (Maslow, 2001).

- Fizyolojik ihtiyaçlar: Beslenme, barınma, dinlenme, üreme, boşaltım, hareket, su ve hava gibi insan yaşantısındaki en temel gereksinimleri içermektedir.
- Güvenlik ihtiyaçları: Canın, ailenin, sağlığın, malın güvende olması ihtiyacı; korku ve baskıdan uzak yaşayarak güvende hissetme ihtiyacıdır.
- Ait olma ve sevgi ihtiyacı: Arkadaşlık, beraberlik, aidiyet duyguları; toplumda diğerleri ile ilişki kurabilme ve kabul görme ihtiyaçlarını kapsamaktadır.
- Değer ihtiyaçları: Kendine saygı, toplumdaki diğer kişiler tarafından gösterilen saygı, başkalarına saygı; kişinin başarısının ve öz değerlerinin takdir görmesi ihtiyaçlarıdır.

• Kendini Gerçekleştirme: Kişinin yeteneklerini veya potansiyelini ortaya koyabilmesi; gerçekleştirilen işler ile kişisel tatmine ulaşması ihtiyaçlarıdır.

İnsani gereksinimler, yaşamın devamlılığı sürecinde karşılanması zorunlu nitelikleri içermektedir ve oldukça geniş kapsama sahiptir. Mekan tasarımları da insanların gereksinimlerine cevap verilmesi amacıyla yapıldığından, fiziksel çevre düzenlemelerinde bu gereksinimlerin göz önünde bulundurulması esastır. İnsan gereksinimlerinin kapsamı çok geniş olduğundan mimari tasarımlarda kullanıcıların mekandan beklenti ve isteklerine odaklanan kullanıcı gereksinimleri ön plana çıkmaktadır (Arkan ve Evcı, 1999). Kullanıcı gereksinimleri bireyin antropometrik, duyuşsal ve algısal boyutlarına bağılı olarak bir mekanda karşılanması gereken asgari nitelikleri ifade etmektedir. Bu gereksinimlerin karşılanmaması durumu kullanıcıların rahatsız ve konforsuz hissetmelerine neden olmaktadır (Arkan ve Evcı, 1999). Kullanıcı gereksinimleri genel olarak fiziksel ve psiko-sosyal gereksinimler olarak ifade edilmektedir. Fiziksel kullanıcı gereksinimleri mekansal, ısısal, işitsel, görsel, sağılık ve emniyet gereksinimleridir. Psiko-sosyal gereksinimler ise mahremiyet, davranışsal, estetik ve toplumsal gereksinimleridir (Arkan ve Evcı, 1999) (Tablo 2).

Tablo 2. Fiziksel psiko-sosyal kullanıcı gereksinimleri (Arkan ve Evcı, 1999).

Fiziksel kullanıcı gereksinimleri
<ul style="list-style-type: none"> • Mekansal gereksinimler, insanın mekan içerisindeki, durağan ve hareket halindeyken sahip olduğu antropometrik ölçütleri, eylemleri ve eylemlerin uygulama biçimlerinden doğan gereksinimlerdir • Isısal gereksinimler, ortamdaki uygun sıcaklık, nem ve hava hareketidir • İşitsel gereksinimler, ortamdaki sesin kullanıcıları rahatsız etmeyecek, yani gürültü oluşturmayacak şekilde olmasıdır • Görsel gereksinimler, ortamdaki uygun ışık şiddeti ve yeterli aydınlık seviyesidir • Sağılık gereksinimleri, mekanın temiz su, çöp ve artıklardan arındırılmasını içermektedir <p>Emniyet gereksinimleri, mekanın yapısal sağıamlığının olması, kullanıcıların eylemleri sırasındaki kazalardan korunabilmesidir.</p>
Psiko-sosyal kullanıcı gereksinimleri
<ul style="list-style-type: none"> • Mahremiyet gereksinimleri, kişinin bulunduğu ortamın işitsel, görsel, kişisel ve toplumsal konularda denetimi elinde tutma ihtiyacıdır • Davranışsal gereksinimler, kişilerin eylemlerini gerçekleştirdikleri sırada ihtiyaç duydukları mesafelerdir • Estetik gereksinimler, mekanın tüm elemanlarının form biçim ve renk açısından estetik değerlendirmesidir • Toplumsal gereksinimler ise toplum içerisinde ihtiyaç duyulan sosyal ilişkiler, etkileşimler ve toplumsal yapı kuruluş gerekleri olarak sıralanmaktadır

İnsanların mekandan bekledikleri asgari gereksinimler, yaş, sosyo-kültürel durum, yeterlilik hali gibi durumları ayırmaksızın herkes için karşılanması gereken gereksinimleri

barındırmaktadır. Konut ve çevresi özelinde bakıldığında, bu gereksinim ve istekler, farklı bireysel ve hanehalkı kullanıcılarına göre, farklılaşan kullanıcılar ve gereksinimleri başlığında incelenmiştir.

1.5.1. Farklılaşan Kullanıcılar ve Gereksinimleri

Bireylerin yaşam döngüsü boyunca geçirdikleri evreler çocukluk, yetişkinlik ve yaşlılık evreleridir. Yaşam döngüsü esnasında karşılaşılabilen bir diğer dönem ise engellilik deneyimlerinin yaşandığı geçici ya da kalıcı dönemlerdir. Doğal yaşam seyrindeki bir konut ve çevresi, bu farklı kullanıcı gruplarını bir arada bulundurmaktır. Bu nedenle kullanıcıyı temel ölçü edinen yaşama mekanları, yaşamın farklı evrelerindeki kullanıcıların gereksinimlerini karşılar nitelikte olmalıdır.

Çocuk, yaşlı ve engelli kullanıcılar, özellikleri ve yeterlilikleri ile ortalama sağlıklı bireylerden farklılaşmakla birlikte fiziksel çevreye katılım beklentileri diğer bireyler ile aynı olmaktadır. Farklılıklara rağmen konut ve çevrelerinde tüm kullanıcılar için yapılabilecek çevrede eşit koşulların sağlanması ve herkesin eşit katılımının önündeki engellerin kaldırılması kişilerin refah, memnuniyet ve mutluluk durumlarına etki etmektedir. Bu nedenle fiziksel çevrelerde kişilerin farklılıklarını öne çıkarmadan, dışlayıcı bir tavır sergilemeden herkes için eşitlikçi çözümler sunulması gerekmektedir. Literatürde kapsayıcı tasarım, evrensel tasarım tanımları ile karşılanan bu durum; kavramı ortaya koyan Ronald L. Mace, tarafından şöyle tanımlanmaktadır: “Evrensel tasarım, adaptasyona gerek duymadan tüm yaş ve yetenekteki bireyler tarafından rahatlıkla kullanılabilen ürün ve yaşam çevrelerinin tasarımıdır” (Mace 1991). Konut ve çevresi tasarımlarında kapsayıcı tasarımların benimsendiği tüm yaş, yeterlilik ve özellikteki kullanıcıların rahatlıkla kullanabildiği tasarım çözümleri sunarak, tüm kullanıcıların gereksinimlerine aynı anda cevap verebilmek amaçlanmalıdır.

Sosyal sürdürülebilirliğin toplumun tüm kesiminden bireyleri için eşit fırsatlar sunabilme kaygısı, evrensel tasarım ve sosyal sürdürülebilirliğin kapsayıcı tavrı aralarındaki ilişkiyi gözler önüne sermektedir. Bir topluluğu paylaşan bireylere eşit fırsatlar sağlanabilmesi için ise farklı kullanıcı gruplarını tanımak ve gereksinimlerini belirlemek önemlidir. Bu amaçla farklılaşan özellikleri açısından çocuk, yaşlı ve engellilik halleri çalışma kapsamında ayrı başlıklar halinde sunulmuş, konut ve çevresinden beklentileri ortaya konulmuştur.

1.5.1.1. Çocukluk Dönemi

Çocukluk dönemi, insanların kişilik ve davranış özelliklerinin temellerinin atıldığı (Sivri, 1993); mekansal iletişimin çok yüksek olduğu bir dönemdir. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesine göre 18 yaş altı tüm bireyler çocuk olarak kabul edilmektedir. Bireylerin sağlıklı şekilde topluma katılabilmesi için çocukluk döneminde temel gereksinimlerin karşılanmış olması gerekmektedir. Bu gereksinimleri karşılayacak alan tasarımlarında da çocukların psiko-sosyal verileri (Gür ve Zorlu, 2002) ile fiziksel ölçüt ve yeterliliklerinin göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

Çocukların gelişimleri, kalıtsal olduğu kadar çevre verilerinin girdileri ile de paralel bir gelişme göstermektedir (Sivri, 1993; Aydoğan, 2006; Senemoğlu, 2005). Çevresel faktörler doğum öncesi, doğum esnası ve sonrası şeklinde iki grupta incelenmektedir. Doğum sonrası grubuna, çocuğun gelişimini etkileyen çevre verileri, bebeğin ailesi ve yaşadığı konut dahil edilmektedir. Yaş ilerledikçe de çevre verileri kapsamına, konut ve çevresi, okul ve toplumdaki diğer kurumlar, akranlar ve akrabalar gibi ikinci dereceden ilişki kurduğu birey ve mekanlar girmektedir (Senemoğlu, 2005). Çocuğun bu çevreler ve insanlarla aktif etkileşim kurabilme özgürlüğüne sahip olması, onun davranışlarını, kişiliğini, fiziksel, bilişsel ve sosyal gelişimini önemli derecede etkilenmektedir (Gökmen, 1996; Gür ve Zorlu, 2002). Bağımsız olarak kullanımı engellenen kısıtlayıcı veya caydırıcı mekanlar, çocukların gelişiminde olumsuz sonuçlar doğurarak çocukların çekingenlik, utangaçlık, suçluluk duygusu ve kendine güvenmeme gibi duygulara kapılmasına neden olabilmektedir (User,1995; Gür ve Zorlu, 2002). Fiziksel ortamlarda kısıtlayıcılığın kaldırılması, çocuğun motor gelişimini destekleyecek uygun oyun alanlarının kurgulanması gibi hareketliliği engellemeyen iyi tasarımlar, diğer olumlu etmenler (iyi çocuk-ebeveyn ilişkisi) ile birlikte çocukların zeka gelişimine iyi yönde katkı sunduğu kanıtlanmıştır (Berger ve Thompson, 1991, akt. User, 1995).

Yapılan bilimsel çalışmalarda çocukların yaşadıkları çevreye aktif katılımlarının onlar için bir gereklilik olduğu vurgulanırken (Gökmen, 1996), uygulamada fiziksel çevrelerin genellikle ortalama yetişkin ölçülerine göre tasarlandığı görülmektedir. Çünkü tasarımda çocuk katılımının sağlanmadığı sadece yetişkinler tarafından şekillendirilen mekanlar, çocukların fiziksel ölçü, psiko-sosyal durumu ve yeterliliklerine çoğunlukla cevap veremeyerek onların gündelik hayata katılımlarında sorun oluşturmaktadır. Çocuğun çevresindeki mekanları kullanırken kendini özgürce ifade edebilmesi, rahat ve güvenli

şekilde mekanlara katılım sağlayabilmesi, hayatının geri dönemlerine çabuk ve uyumlu hazırlanabilmesi adına önemli görülmektedir. Bu amaçla çocukların fiziksel, algısal ve toplumsal gelişimleri, kapsayıcılığı benimsemiş mekan tasarımları ile desteklenip hayata katılımları önündeki engellerin aşılması gerekmektedir.

Çocukların yaşları ilerledikçe fiziksel, algısal ve sosyal ihtiyaçları bakımından mekanı algılama ve ondan beklenti kapasiteleri değişmektedir. Uzmanlar çocuklardaki gelişimin fiziksel, bilişsel ve psiko-sosyal olarak gerçekleştiğini savunmaktadır (Sivri, 1993; Senemoğlu, 2005). Bu gelişim türlerinde gösterilen ilerlemelere bağlı olarak çocuk dönemleri, yaşlara göre bebeklik dönemi (0-2 yaş), çocukluk dönemi (2-6 yaş), okul dönemi (6-12 yaş) ve ergenlik dönemi (12-18 yaş) olarak sınıflandırılmaktadır (Senemoğlu, 2005). Bu yaş gruplarının fiziksel ve sosyal özellikleri ve çevresi ile kurabileceği potansiyel ilişki aşağıda özetlenmiştir:

- Bebeklik dönemi: 0-2 yaş arası olarak kabul edilen bu dönemde, bebekler güçsüz ve çevresindeki kişilere bağımlı birer insan olarak dünyaya gelmektedirler. Bu evrede bebekler zamanla oturma, emekleme, el ayaklarını daha aktif kullanma ve sonunda ayakta durabilme, yürüme, koşma ve merdiven çıkma gibi faaliyetleri gerçekleştirmektedirler. Bir yaşına kadar çocuk diğer insanlara özellikle de annesine bağımlıdır ve çevreyi tek başına keşfederken bir güven desteği aramaktadır. İki yaş çocuğu da edilgenlikten nispeten sıyrılıp, aile ile sosyal ilişki kurmaya başlamaktadır. Bebeklik döneminin son aşamasında çocuk, çevresindeki objelerin ayrı birer varlık olduğunu fark etmektedir (Sivri, 1993; Senemoğlu, 2005)

- Çocukluk dönemi: 2-6 yaş aralığına denk gelen, oyun çağı olarak da adlandırılan bu dönemde çocuklar, aktif hareket potansiyelini arttırırken, diğer çocuk ve yetişkinlerle daha fazla etkileşime girebilmektedir. Çocuğun dil kullanımı düzgün olarak gelişmekte; yürümek, koşmak, atlamak, sürünmek ve kaymak gibi hareketlilik ihtiyacı artmaktadır. Bu yaşlardaki çocuklar için artık sadece ev değil evin dışı da merak konusu ve etkileşim alanı haline gelmektedir (Sivri, 1993; Senemoğlu, 2005).

- Okul dönemi: 6-12 yaş aralığını tanımlayan bu dönemde, çocuk bireyselleşerek toplumda var olmaya başlamaktadır. Bu dönemde çocukların zihinsel ve sosyal kabiliyetleri gelişmektedir. Bireyin ilgisi evden sokağa kaymakta, artık oyun faaliyetleri evden oyun parklarına veya bahçelerine hatta sokaklara yönelmektedir. Çocuk artık evde yalnız kalma ihtiyacı nedeniyle kendine ait mekan istemekle birlikte aile ve akranları ile sosyal ilişki kurabileceği mekanlar da talep etmektedir (Sivri, 1993).

- Ergenlik dönemi: 12-18 yaş aralığındaki çocukları kapsayan bu dönem, çocuklarda fiziksel, bilişsel, duygusal ve sosyal anlamdaki çok yönlü gelişmelerin yaşandığı benlik/kimlik seçiminin olduğu dönemdir. Bu yaş grubundaki çocuklar anne babasından çok arkadaşları ile vakit geçirmekten hoşlanmaktadır (Gül ve Güneş, 2009). Bu durum, odağın ev dışındaki mekanlara yönelmesine neden olmaktadır.

Çocukların içinde buldukları dönemler itibariyle mekânsal gereksinimleri de değişmektedir. Çocukların konut özelinde mekânsal gereksinimleri aşağıdaki gibi özetlenebilir (Sivri, 1993; Gökmen, 1996; Gür ve Zorlu, 2002):

- Tüm yaş grubundan kişiler için çocuk yatak odası bulunmalı, oda aynı zamanda çocukların değişen faaliyetlerine (oyun oynama, ders çalışma ve oturup konuşabilme) de cevap verebilmelidir. Bu odalar diğer aile bireyleri için oturma odası niteliği taşımamalıdır.

- Ergenlik öncesindeki çocukların özgür ve bağımsız olabilmesi için; ergenlik dönemindeki çocukların yalnız kalma ihtiyacı için; oyun çağı çocuğunun ise oyun oynamak için çoğunlukla mahrem mekanlara ihtiyacı vardır.

- Çocuk odası, çocuğun en az üç, dört arkadaşı ile birlikte oynayabilecekleri büyüklükte olmalıdır.

- Çocuk odasının cephe yönelmesi, tüm gün kullanılabilmesi göz önünde bulundurularak, aydınlık ve havalandırmanın sağlandığı bir cephede kurgulanmalıdır.

- Çocuğun iletişim ve mahremiyet gereksinimlerinin yerine gelmesi için odaya ihtiyacı olmasının yanında, konut içerisinde yaşama ve oynama alanına da ihtiyaç duymaktadır.

- Ev içindeki oyun alanları mutfak ve salon mekanları ile görsel ilişki kurabilmeli ve bu mekanların yakınında yer almalıdır

- Mutfakta, bebeklerin veya çocukların oynayabileceği küçük oyun alanları tasarlanmalıdır.

- Konut içerisinde kot farkı kullanılması gerekiyorsa, çocukların takılıp düşmelerini engellemek için belirgin kot farkları yapılmalıdır ve kot farkı değişimleri belli edilmelidir.

- Çocukların sürekli hareket halinde olması bazı ev kazalarına neden olabileceğinden bunları önlemek adına konut zemininde kaygan olmayan sert malzemeler tercih edilmeli, eşiksiz kapı girişleri kullanılmalı, keskin köşe ve kenarlar yumuşatılmalıdır.

- Ev içerisindeki donatılar, çocukların fiziksel boyutlarına ve güçlerine uygun olmalıdır. Bunun için ayarlanabilir düzende veya onların ölçülerine uygun donatılar seçilmelidir. Örneğin kolay açılabilir musluklar, erişilebilir klozet ve lavabolar vb.

Çocukların bina içi ve çevresindeki mekânsal gereksinimleri ise aşağıdaki gibi özetlenebilir (Sivri, 1993; Gökmen, 1996; Bayazıt ve Yüksel, 1996);

- Bina girişleri çocuklar için erişilebilir olmalıdır, kaygan olmayan sert nitelikli zemin malzemeleri kullanılmalı, ağır ve açılmayan kapılar kullanılmamalıdır.

- Asansörlerde çocukların yetişebileceği konumlarda çağrı düğmeleri kullanılmalı, çocukların kullanımı için merdiven ve asansörlerde ek küpeşte tasarlanmalıdır.

- Çocuklar için site içerisinde güvenli oyun alanları düzenlenmeli ve bu alanlar, konutlardan yürüme mesafesinde olmalıdır.

- Konut ile oyun alanları arasındaki güzergah, araç trafiğinden yalıtılmış güvenli alan olarak tasarlanmalıdır.

- Farklı yaş gruplarının birbirleriyle ilişki kurabileceği farklı oyun alanları tasarlanmalıdır.

- Açık, yarı açık oyun alanlarının yanı sıra yağmurlu ve soğuk günlerde de kullanılabilen kapalı oyun alanları tasarlanmalıdır. Bu alanların yakınında da çeşme, dinlenme alanları, kilitli depo gibi ek birimler tasarlanmalıdır.

- Site içerisindeki yaya ve bisiklet yolları güvenli olmalı, taşıt yolundan yalıtılmalıdır.

- Çocukların aktif olarak kullanabileceği yeşil alanlar kurgulanmalıdır

- Site içerisindeki çocuk oyun alanları nitelik ve ergonomik olarak farklı yaş grubundaki çocuklara uygun olmalı; güvenli ve sağlıklı malzemeler kullanılmalıdır.

- Site içerisi gündüz ve gece yeterli miktarda aydınlatılmalıdır.

1.5.1.2. Engellilik Dönemi

Engellilik, her insanın geçici ya da kalıcı olarak tecrübe edebileceği, olağan ve aynı zamanda istenmeyen bir durumdur. Geçmişteki engellilik tanımları genellikle kişideki noksanlıklara işaret ederken, günümüzde engellilik kavramı insan hakları temelinde ele alınmaktadır. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun kabul ettiği Sakat Kişilerin Hakları Bildirgesi'ndeki engelli tanımına göre; "Engelli, normal bir kişinin kişisel ya da sosyal yaşantısında kendi kendisine yapması gereken işleri, bedensel veya ruhsal yeteneklerindeki

kalıtsal ya da sonradan olma herhangi bir noksanlık sonucu yapamayanlar” şeklindedir (WHO, 2011). 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun’daki engelli tanımı ise şu şekildedir; “Engelli; fiziksel, zihinsel, ruhsal ve duysal yetilerinde çeşitli düzeyde kayıplarından dolayı topluma diğer bireyler ile birlikte eşit koşullarda tam ve etkin katılımını kısıtlayan tutum ve çevre koşullarından etkilenen bireyi ifade etmektedir” (T.C. Resmi Gazete, 2006).

Dünyadaki engelli kişi sayısı, Dünya Sağlık Örgütü (WHO)’nün 2018 verilerine göre (URL-3, 2019) 1 milyardan fazladır. Yani dünya nüfusunun yaklaşık %15’i engellidir. Engellilik oranı, ülkemizdeki en güncel verilere göre TÜİK’in 2011 Nüfus ve Konut Araştırması (NKA) sonuçlarından elde edilmektedir. Verilere göre, Türkiye’de yaklaşık 5 milyon engelli kişi bulunduğu, yani Türkiye nüfusunun %6,6’sının engellilerden oluştuğu sonucuna varılmaktadır (TÜİK, 2011). Dünya genelinde engelli oranının da yıldan yıla arttığı gözlenmektedir. Bu yükselen ivmenin nedenleri arasında yaşlı nüfusun artması ile ortaya çıkan hastalıklar ve diyabet, kalp ve damar hastalıkları ile akıl hastalığı gibi kronik rahatsızlıkların artması gösterilmektedir (URL-3, 2019).

Engellilik doğuştan olabileceği gibi, doğum sırasında veya yaşam sürecinin herhangi bir döneminde de meydana gelebilmektedir. Doğum öncesinde oluşabilecek engellilik nedenleri arasında, genetik nedenler, akraba evliliği, gebelik sırasında annenin karşılaştığı travmalar veya hastalıklar ile annenin ilaç kullanımı, alkol ve madde bağımlılığı, kötü beslenmesi gibi durumlar bulunmaktadır. Doğum sırasındaki nedenlere ise olumsuz koşullarda gerçekleştirilen doğumlar, travmalar, yanlış uygulamalar örnek verilmektedir (Koca,2010). Yaşam döngüsü içerisinde ise şehirleşme, makineleşme sonucunda insanların maruz kaldığı tehlikeler, kronik rahatsızlıkların artması, yaşlılığın getirdiği sorunlar, iş, spor ve trafik kazaları, savaşlar, terör olayları, doğal afetler, yaralanmalar ve dejeneratif hastalıklar gibi nedenler engelliliğe yol açabilmektedir (Sürmen, 1995; Koca, 2010)

Engellilik türlerini geçici ve kalıcı engellilik olarak ikiye ayırmak mümkündür. Geçici engellilik, hemen hemen tüm insanların yaşayabileceği bazen zamana bazen mekana göre ortaya çıkabilen engellilik halidir. Geçici engellilik durumları; çocukluk hali, yük taşımak, hamilelik, yüksek topuklu ayakkabı ile yürümek, olumsuz hava koşullarıyla mücadele etmek, anadilinden farklı bir dilin konuşulduğu bir ülkede bulunmak, geçici el-kol-ayak kırılmaları veya çatlakları, ameliyatlar, hastalıklar vb. şeklinde olabilir (Ergenoğlu, 2013; Belir, 2018). Geçici engellilik hali kapsamı genişletilmiş bir engellilik durumunu tanımlamaktadır. Bu durumlarda bireyler çevrelerinde mekânsal engellerle karşılaşabilmektedir. Bu engeller, çoğunlukla fiziksel çevre tasarımlarındaki eksikliklerden

kaynaklanmaktadır. Kalıcı engellilik durumundaki kişiler ise görme, işitme ve konuşma, ortopedik, zihinsel, süreğen, dil ve konuşma engelliler olmak üzere temelde altı sınıfa ayrılmaktadır (TÜİK, 2002; Koca,2010).

- Görme engelliler: Gözlerinde tam veya kısmi görme sorunu olan bireylerdir. Görme kaybıyla birlikte, renk körlüğü, göz protezi ya da gözlük kullananlar, gece körlüğü olan kişiler görme engelli sınıfına girmektedir (DİE, 2002).

- İşitme engelliler: Tek veya iki kulağında tam veya kısmi işitme kaybı olan kişilerdir. Ağır ya da az işitenler ile işitme cihazı kullanan kişiler de bu gruba girmektedir (DİE, 2002).

- Ortopedik engelliler: Ağır bedensel yetersizlikleri, kas ve iskelet sistemlerinde yetersizlik olan kişilerdir. Örnek; el, kol, ayak, bacak, parmak ve omurgalarında, kısalık, eksiklik, fazlalık, yokluk, hareket kısıtlılığı, şekil bozukluğu, kas güçsüzlüğü, kemik hastalığı olan, felçliler, serebral palsi, spastikler ve spina bifida olan kişiler (Sayman, 1995; DİE, 2002).

- Zihinsel engelliler: Gelişim sürecinde, genel zihinsel faaliyetlerde normallerden belirli oranda farklılık gösteren ve topluma uyum konusunda da yetersizlik gösteren kişilerdir. Örnek; zeka geriliği olanlar ve down sendromlular (DİE, 2002).

- Süreğen engelliler: Kişinin çalışma kapasitesi ve fonksiyonlarının engellenmesine neden olan, sürekli bakım ve tedavi gerektiren hastalıklara sahip olan kişilerdir (DİE, 2002).

- Dil ve konuşma engelliler: Konuşmanın akıcılığında, hızında veya ifadesinde ses bozukluğu olan kişilerdir (TÜİK, 2002).

Geçici ve kalıcı engellilik durumuna sahip olan kişiler, günlük yaşamlarını sürdürürken toplumsal ilişkilerde ve kullandıkları mekanlarda bir takım sorunlar yaşamaktadır. Bu sorunlar engel durumuna ve yaş faktörüne bağlı olarak farklılık göstermektedir. Temelde karşılaşılan sorunlar; toplum içerisinde yer edinememe, toplumdan soyutlanma, eğitim, iş, ulaşım, konut ve yerleşme, gelir, sosyal güvenlik, emniyet sorunları, kültürel ve spor aktivitelerine katılamama şeklindedir (Koca,2010; Gündüz, 1995). Engellilerin yaşadığı bu sosyal sorunların çoğu fiziksel çevrelerin engelli insanların kullanımına uygun olarak tasarlanmamasından kaynaklanmaktadır. Fiziksel çevre koşullarının engellilere uygun düzenlenmesi ise engellilerin hayata katılımları ve refahı için oldukça önemlidir. Engelliliğin sosyal model olarak açıklanması altında yatan

bu düşünce biçimi, engelin kişilerde değil yaşanan fiziksel ve yapısal çevrenin uygun niteliklerde olmamasından kaynaklandığını savunmaktadır (Olkin ve Pledger, 2003).

Engellilerin yaşadıkları ortamları terk etmeden, buldukları çevrelerde hayatlarına devam edebilmeleri için yaşadıkları konutun içinin ve konut çevresinin ulaşım ve kullanımındaki uygunluğu üzerinde çalışılmalıdır. (Sürmen, 1996). Bu anlamda uyarlanabilir konut, yaşam boyu konut, engelsiz konut veya geleceğimiz için konut fikir ve önerileri ön plana çıkmaktadır (Buckley, 1996; Koca, 2010).

Uyarlanabilir konut, normal konut olarak herkesin kullanabildiği ama gerektiğinde hızlı ve ekonomik bir biçimde değişiklik yapıp, engellinin kullanımına sunulabilen konutlardır (Koca, 2010). Yaşam boyu konut tasarımlarında ise, kullanıcıların yaşam döngülerinin tüm evrelerinde rahatlıkla kullanabildiği, sosyal ve fiziksel açıdan sürdürülebilirlik bir konut formudur. Bu konut yapıları ile kişiler, yaşlandığında, sakatlandığında veya türlü rahatsızlık yaşadığında, taşınmak zorunda kalmadan düşük tadilat ücretleriyle konutunda yaşamaya devam edebilmektedirler. Bu tipteki konutların planlamasında ise ‘kapsayıcı tasarım’ ilkeleri yani ‘evrensel tasarım’ anlayışı benimsenmelidir. Sadece engellilere değil tüm kullanıcı grubundan bireylere hitap edebilen bu tasarımlar, daha ekonomik ve sürdürülebilir sonuçlar sunmaktadır. Örneğin, banyoların, hollerin, sahanlıkların herkesin geçebileceği büyüklükte olması, taşıyıcı duvarlar önüne yerleştirilmiş tuvalet ünitesi ile gerektiğinde duvarlara tutacaklar eklenebilmesi, gerektiği zaman yerleştirilebilir, gerekmediğinde ise sökülebilir araçların kullanılması gibi çözümler bu anlayışı desteklemektedir (The Center For Universal Design, 1998).

İyi yapılanmış kapsayıcı çevreler, sadece engellilere değil birçok insanın yaşamsal konforuna önemli katkı değerleri sunmaktadır. Ortalama sağlıklı insan verilerine göre tasarlanan mekanlar ise kimi zaman kendi başlarına engel niteliği taşımaktadır. Bu mekanlar varlıkları ile çocuk, yaşlı, engelli, hamile, yavaş veya hızlı hareket eden, şişman veya zayıf, uzun veya kısa v.b. özellikte kişileri fiziksel çevreden dışlamaktadır. Örneğin, engelli tasarımı için zorunlu olan rampa kullanımları, bebek arabalı veya bavul taşıyan birisi için de kolaylaştırıcı elemanlardır; kaygan olmayan düz zeminler de sürekli hareket halinde olan çocuklar için güvenli ortam sağlamaktadır; sesli ve görsel bilgilendirme araçları da yorgun olan, dikkati dağılmış birisi için oldukça kolaylaştırıcı çözümlerdir.

Engellilerin yaşamını kolaylaştırmak için yapılacak mekânsal düzenlemelerde erişilebilirliğin ve kullanılabilirliğin sağlanabilmesi için kamusal ve özel yapılarda öncelikli olarak standartlar referans alınmaktadır. Ancak, kapsayıcı alan tasarımlarına göre

düzenlenen yapı alanları zaten erişilebilirliğin de sağlandığı, kimsenin ulaşımında ve kullanımda rahatsızlık duymadığı çözümlerdir (Belir, 2018). Evrensel tasarım anlayışına uygun olarak engelliler başta olmak üzere tüm kullanıcıların mekânsal deneyimini kolaylaştıran konut içindeki bazı uygulamalar ve gereksinimler aşağıdaki gibi özetlenebilir (Sürmen, 1996; Koca, 2010; Belir, 2018; TS 9111):

- Konut iç ve giriş kapısı ölçüleri, tasarımın yapıldığı ülkenin bu konudaki erişilebilirlik rehber kitaplarına göre düzenlenmeli, tekerlekli sandalyenin rahatlıkla geçebileceği ölçüde olmalıdır.

- Konut içindeki eşikler kaldırılmalı, konut zemininde kaygan olmayan sert malzemeler tercih edilmelidir. Konut içerisinde kot farkları bulunmamalıdır.

- Konut içerisindeki mekanlar kullanılırken tekerlekli sandalyelerin manevra yapabilmesi için engelsiz alanlar kurgulanmalıdır.

- Konut içinde odalar arası rahat hareket edebilmek için açık plan sistemi benimsenmelidir. Mutfak ve salonun bir arada olduğu yaşama mekanları tercih edilmelidir.

- Konut içerisindeki tüm mekanlarda keskin köşe ve kenar kullanımından kaçınılmalıdır.

- Koridor, ıslak hacimler ve gereken yerlerde tutunma barları, küpeştelere düzenlenmelidir. Duvarlar insan yükünü taşıyacak özellikte sağlamlaştırılmalı, tuvalet ünitesi taşıyıcı duvara monte edilmelidir.

- Tuvalet ve banyo mekanlarının ölçüleri, tekerlekli sandalye veya koltuk değneği ile kullanabilecek şekilde tasarlanmalıdır. Küvete, klozete ve lavaboya yaklaşma mesafesi buna göre düzenlenmelidir.

- Dolapların erişilebilir mesafede olması, mutfak tezgahının uygun yükseklik ve derinlikte uygulanması ve diz boşluğu bırakılarak tasarlanması gerekmektedir.

- Kapı ve pencere kollarının kolay kavranır olması, sıhhi tesisat armatürlerinin fazla güç gerektirmeden açılabilmesi, elektrik düğmelerinin ve prizlerin tekerlekli sandalye kullanıcılarına uygun yükseklikte konumlandırılması gerekmektedir.

- Görme engellilerin yönlendirmelerini ve tepkilerini rahat kontrol edebilmeleri için sesleri doğru alabilmelerini engelleyen ses yansımaları önlenmelidir. Yansıtma özelliği az olan malzemeler kullanılmalıdır.

- Konut içinde hem aydınlatmanın iyi sağlanması hem de tekerlekli sandalye kullanıcılarının dışarı ile iletişiminin engellenmemesi için pencere boyutlarında onların bakış yüksekliği hesaba katılmalıdır.

- Merdiven ve hollerde doğru ve yeterli aydınlatma kullanılmalıdır.
- Kazaların önüne geçmek için konut veya bina içinde döner merdiven tercih edilmemelidir.

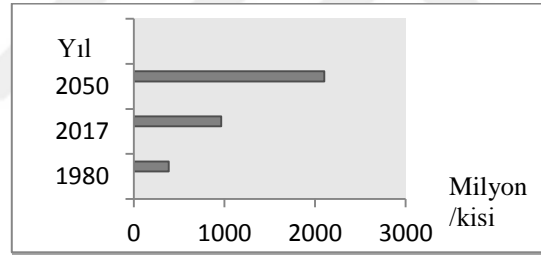
Engelliler için site içi ve çevresindeki mekansal gereksinimler ve uygulamalar aşağıdaki şekilde özetlenmiştir (Olguntürk, 2007; Koca, 2010; United Nations, 2016; Belir, 2018; TS 9111):

- Bina girişleri erişilebilir olmalıdır, kaygan olmayan sert nitelikli zemin malzemeleri kullanılmalı ve eşikler bulunmamalıdır.
- Kot farkı olan yerlerde %5 (mesafe kısa ise en fazla %8) eğimli rampalar kullanılmalıdır. Merdiven ve rampa birbirlerine alternatif şekilde kurgulanmalı, merdiven ve rampaların iki tarafında da küpeşte bulunmalıdır.
- Girişlerde döner kapılardan kaçınılmalı, var ise normal kapı alternatifi de sunulmalıdır.
- Girişler, engellilerin binaya girişi sırasında daha fazla zamana ihtiyacı olması nedeniyle hava koşullarından korunmalıdır (saçak vb.).
- Girişler yeterli düzeyde aydınlatılmalıdır.
- Bina girişindeki kapı genişlikleri, sahanlık ölçüleri, giriş ve diğer rampaların ölçüleri standartlara uygun düzenlenmelidir.
- Bina asansörleri ve koridorları koltuk değneği, tekerlekli sandalye, yürüteç kullanan bireylerin kullanabileceği ölçülerde olmalı; görsel ve işitsel bilgilendirme içermelidir.
- Bina merdivenleri kaymayan malzemedan yapılmalı ve küpeşterler her iki tarafta da kullanılmalıdır. Merdiven ve holü doğru ve uygun ışık alacak şekilde kurgulanmalıdır.
- Dış mekan düzenlemelerinde yaya yollarının, kaldırımların ve geçiş mekanlarının boyutları ve malzemeleri engelli insanların yardımcı araçlarının varlığı göz önünde bulundurulurarak seçilmelidir.
- Görsel, işitsel ve dokunsal uyarılar ile bilgilendirilme yapılmalı, bilgilendirme levhaları basit ve sezgisel olarak algılanabilir olmalıdır.
- Renk kontrastlıkları ve malzeme farklılıklarının kullanımı ile binaların veya donatıların nitelikleri vurgulanmalıdır. Bu durumlara farklı nitelik ve işlev barındıran mekanların kapılarının farklı renk olması; yönlendirici veya uyarı amaçlı kullanılan kabartmalı ve renkli kaldırım uygulamaları; görme yetersizliklerine sahip kişiler tarafından algılanamayan cam kapılara renk veya farklı malzeme eklentisi yapılması örnek verilebilir.

1.5.1.3. Yaşlılık Dönemi

Yaşlanma olgusu insan yaşamının doğal bir sonucudur. İnsan üzerindeki etkileri ile kabullenilmesi ve konunun farklı disiplinlerden ilgilileri tarafından hassasiyetle ele alınması gerekmektedir. Çünkü nüfusun yaşlanması durumu artık sadece gelişmiş toplumlar için değil, gelişmekte olan ülkeler için de önemli bir sorun oluşturmaktadır. Doğum oranlarının düşmesi, bebek ölümlerinin azalması, bulaşıcı hastalıklara bulunan çareler ile yaşam ömrünün uzaması ve sağlık sistemlerinin gelişmesi gibi girdiler insanların yaşam sürelerinde olumlu etki yaratarak toplumların yaşlanmasının önünü açmaktadır (Uçku, 1992; akt. Artan, 1996).

WPA (World Population Ageing, 2017) raporuna göre, 2017 yılındaki 60 yaş üzerindeki kişi sayısı 1980 yılına göre 2 katından fazlasına yaklaşarak, 382 milyondan 962 milyona ulaşmıştır (Şekil 4). Çalışmaya göre 2050 yılında da dünyada 60 yaş üzerindeki kişi sayısının 2.1 milyara ulaşabileceği öngörülmektedir (WPA, 2017).

Şekil 4. Yıllara göre dünyada yaşlı nüfusun artışı (WPA, 2017).

Türkiye’de de benzer değişiklikler yaşanmaktadır. Türkiye İstatistik Kurumunun (TÜİK) 2018 verilerine göre, yaşlı nüfusun (65 ve üzeri yaş), toplam nüfus içindeki oranı 2014 yılında %8 iken, 2018 yılında %8,8’e yükselmiştir. Yaşlı nüfus oranının 2080 yılında ise %25,6 olacağı öngörülmektedir (TÜİK, 2018). Nüfustaki bu çarpıcı demografik değişim, yaşlılar üzerinde disiplinler arası daha çok araştırma yapılması gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bu amaçla yaşlılığın tanımlanması, anlaşılması, sorunlarının bilinmesi ve bu sorunlara çözüm yolları aranması gerekmektedir (Tatal, 2016).

Yaşlılık genel anlamda önüne geçilmesi mümkün olmayan kronolojik, biyolojik, sosyal sorunları olan, her kişinin yaşayabileceği bir süreçtir (TSYEP, 2015). Yaşlılığın genel olarak biyolojik ve fizyolojik tanımlanması üzerinde bir eğilim olduğu, ama bu

olgunun aslında dönemlere, kültüre, sosyal ortamlara göre değişebildiği düşünülmektedir (Tutal, 2016).

Yaşlanmanın kaynağı olan sorunlar literatürde birbirleriyle ilişkili şekilde sosyal, psikolojik, biyolojik, ekonomik ve barınma sorunları şeklinde ele alınmaktadır (Sarı, 2009). Bunlardan sosyal sorunlar arasında ailenin küçülmesi ile ortaya çıkan yalnızlık hissi, emeklilik ile toplumdaki statü kaybı (İçli, 2008; Sarı, 2009); psikolojik sorunlar içinde, fiziksel ve algısal yetersizlikler, kendine güvenin azalması, aile kayıpları ile gelen depresyon ve stresler (Öztop, 2006; Öz, 2002); ekonomik sorunlar için ise emeklilik dönemine geçiş ile gelen gelir kaybı ve yaşam standardının düşmesi (Öztop, 2006) örnek gösterilmektedir.

Yaşlılarda meydana gelen sosyal, psikolojik, biyolojik, ekonomik yetersizlikler korunma ve bakım isteklerinin oluşmasına, bu durum da yaşlıların barınma sorununu ortaya çıkarmaktadır (Sarı, 2009). Bireyler, yaş ile birlikte gelen değişimlere cevap veremeyen konut ve çevrelerinde yaşadıkları zaman barınma konusunda daha çok kaygılanmaya başlamaktadırlar (Sivam ve Karuppanan, 2000). Yaşlıların barınması konusunda alternatif mekanlar (huzurevi, bakım merkezleri, yaşlı evleri ve ya köyleri vb.) bulunsa da bunlar arasında konut ve çevreleri ayrı bir önem teşkil etmektedir (Tutal, 2016). Çünkü bireylerin duygusal bağ kurduğu konut ve çevrelerinde; güven ve aidiyet duygularını besleyerek, tanıdığı kişilerle belleklerini dinç tutarak, yaşamlarını devam ettirmeleri kişilerin sağlığı ve mutluluğu için oldukça önemlidir (Kalıncara ve Arpacı, 2013). Bu nedenle yaşlıların alıştığı konut ve çevrelerinde yaşamlarını devam ettirmesinin daha yararlı olduğu düşüncesi bugün yaygın olarak ifade edilmektedir (Rioux, 2005).

Yaşlıların beklentilerinin sağlanabilmesi, onların yapılaşmış çevrelerle etkileşim kurabilmeleri ve yaşadıkları mekanlara sağlıklı, güvenli ve kaliteli bir şekilde katılım sağlayabilmeleri ile mümkün olmaktadır (Tutal, 2016). Aksi durumlar, yaşlıların fiziksel çevrelerde rahatlıkla hareket etmelerini engelleyerek dışlayıcı bir tavra dönüşmektedir. Yaşlıların yaşama katılım önündeki engellerin kaldırıldığı mekanlar, sosyal sürdürülebilirliğe önemli katkı sunan kapsayıcı çevrelerdir. Ayrıca farklı yaş gruplarından bireylerin aynı çevrede yaşayabilmesi sosyal sürdürülebilirliğin sağlanması açısından da önemlidir. Çünkü yaşlı bireylerden yalıtılmış bir konut çevresi, toplumsal düzen açısından eksik kalmaktadır. Tüm yaş grubundan insanların bir arada yaşadığı çevreler sosyal açıdan daha olumlu olduğu gibi hayatın döngüsünü öğrenme bakımından da daha anlamlıdır. Bu

sayede yaşlılar ve gençler birbirleriyle deneyimlerini paylaşarak anlamlı bir etkileşim kurmaktadır (Öz ve Svift, 2012).

Yaşlıların alışık olduğu çevrelerde yaşamlarını devam ettirebilmesi hedefi (Türel, 2009), yerinde yaşlanma kavramı ile karşılanmaktadır. Yerinde yaşlanma, yaşlı bireyin yaşadığı yeri değiştirmek zorunda kalmadan alıştığı çevrede yaşayabilmesidir (Kalınkara ve Arpacı, 2013). Yerinde yaşlanma için gerekli parametreler ekonomik ve fiziksel bakımdan uygun konut seçenekleri, rekreasyon alan ve birimleri ile sosyal etkileşim, fiziksel aktiviteye olanak sağlayan çevre düzenlemelerini içermektedir (Kalınkara ve Arpacı, 2013). Yani yaşlılar, alıştıkları çevre düzeninde yaşamak isterken diğer tüm ihtiyaç ve gereksinimlerini de karşılayabilen çevrelerde yaşamak istemektedirler. Çünkü, yaşlılar için sorunsuz fiziksel çevreler, onların sosyal yaşama katılabilmesine ve toplum ile diyaloga girmesine imkan tanımaktadır. Sivam ve Karuppattan'ın (2000) yaşlılar üzerinde yapmış oldukları bir alan çalışmasına göre, yaşlıların konut seçiminde kolay erişilebilir sağlık ve alışveriş merkezlerinin varlığına, mahallenin çekiciliğine ve güvenliğine, toplu taşıma alt yapısına, yaya yollarının varlığına dikkat ettikleri, ancak bunların yanında evlerine ve yaşadıkları çevreye duydukları duygusal bağ da konut tercihlerinde etkili olmaktadır (Sivam ve Karuppattan 2000). Yaşlıların temel veya sosyal ihtiyaçlarına erişim ve kendi ihtiyaçlarını karşılayabilme özgürlüğü sağlıklı ve aktif yaşlanma konusunda önemli parametrelerdir (Sivam ve Karuppattan 2000). Konut içerisinde yaşlıların daha rahat yaşayabilmeleri için ihtiyaç duydukları özellikler aşağıdaki gibi özetlenebilir (Yüksel, 1995; TS9111; Türel, 2009; Zorlu, 2017):

- Yaşlıların genellikle küçülen aile yapısında yalnız kalmaları veya hiç ailelerinin olmamaları nedeniyle çoğunlukla küçük konutlara ihtiyaçları vardır.
- Konut içerisinde aktif hareket edebilmeleri için açık plan tipi kurgulanmalıdır.
- Yaşlıların evin içinden, sokak ve mahalle ile kurduğu görsel iletişim onların bulunduğu çevre ile kurduğu etkileşim için önemlidir. Bu yüzden yaşlıların konutlarının zemine yakın olması ve rekreasyon alanı gibi açık alanlarla görsel iletişiminin sağlanması gerekmektedir. Bu durum hareket kısıtlılığı artan yaşlıların dışarı çıkmasını da teşvik edici bir unsurdur.
- Eğer yaşlılar, ailesi ile birlikte yaşıyorsa kendilerine ait, arkadaşlarıyla da vakit geçirebileceği bir odaya ihtiyaç duymaktadırlar.

- Yaşlılar, algısal sıkıntılarından dolayı yeni ve teknolojik verileri öğrenmekte sıkıntı çekebilmektedir. Bu nedenle akıllı ev sistemleri bulunan evlerde, alternatif olarak manuel sistemlerin de kullanılması gerekmektedir.

- Mutfak tezgahlarında tekerlekli sandalye ile kullanıma uygun olarak diz boşluğu bırakılmalı, buna elverişli tezgah tasarımı yapılmalıdır.

- Yaşlıların yaşadığı fiziksel güç kayıplarından dolayı, ıslak hacimler başta olmak üzere ev içerisinde tutunma barları, erişilebilir raf ve çekmeceler kullanılmalıdır.

- Kaygan olmayan zemin malzemeleri kullanılmalı, kolay temizlenebilir alanlar ve geçişi engellemeyecek eşikler tasarlanmalıdır.

- Görme yetilerindeki kayıplardan dolayı, daha aydınlık iç mekanlar oluşturulmalıdır.

Yaşlıların konut içerisinde daha çok zaman geçirme eğilimi olsa da (Rioux, 2005) bireylerin yaşama alanları sadece konut içlerinden ibaret değildir. Onların toplumsal yaşama daha iyi katılmalarına yardımcı olmak adına konut çevresinin de aynı hassasiyetle tasarlanması gerekmektedir. Yaşlıların çeşitli hareket kısıtlamalarından dolayı genellikle aktivite alanları konut ve çevreleri ile sınırlanmaktadır (Phillips ve Yeh 1999). Bu nedenle yaşlıların, bu alanlarda ihtiyacı olan tüm gereksinimlere kesintisiz ulaşması gerekmektedir. Yaşlılar için konut dış mekanlarındaki gereksinimler aşağıda özetlenmiştir (Sivam ve Karuppanan, 2000; Alpagut, 2003; Çakmak, 2014; Zorlu, 2017; TS9111) :

- Binaya girişlerde, sensörlü aydınlatmalar ve doğal aydınlatma kullanılmalıdır. Girişlerin erişilebilir olması için eşiksiz kullanılmamalı, rampa ve merdiven bir arada kullanılmalı, kapıların düşük fiziksel güçle açılmasına dikkat edilmelidir.

- Yaşlılar yaşadıkları fiziksel kısıtlılıklar nedeniyle uzun yürüyüş yollarından kaçınmaktadır. Bu yüzden site içerisinde engelsiz yürüyüş yolları, yeterli sayıda ve aralıkta dinlenme alanları, rampa düzenlemeleri ve egzersiz için uygun donatılar bulundurulmalıdır.

- Yaşlıların yaşadıkları fiziksel yeti kayıplarından dolayı site içindeki donatıların fazla güç kullanılmasını gerektirmeyen elemanlarla tasarlanması gerekmektedir (bahçe ve ev kapısı vb.).

- Site içindeki yaya yolları güvenlik nedeniyle taşıt yollarından ayrılmalıdır.

- Site içerisinde yaşlıların kullanabileceği rekreasyon (yaya, bisiklet yolları, yeşil alanlar, spor alanları, dinlenme alanları) alanları düzenlenmelidir ve bu alanların tam erişimi ve kullanımı sağlanmalıdır.

- Sosyal etkileşimi teşvik eden çevreler yaşlıların eve bağımlılığını azalttığı için bina ve site içinde güvenli etkileşim alanları kurgulanmalıdır.
- Konut yakın çevresindeki önemli servislere (kamusal yapılar, kamusal alanlar, sağlık servisleri, sosyal merkezler, dini merkezler, market, eczane) aktif olarak erişim sağlanmalıdır.
- Toplu taşımaya ulaşım kolaylaştırılmalıdır.
- Görme kayıplarından doğan sorunları azaltmak için renk ve doku farklılıkları kullanılmalı, yönlendirme levhaları ve yer döşemeleri kullanılmalıdır. Konut çevresinin gündüz ve gece iyi aydınlatılmalıdır.

1.5.2. Hanehalkı Çeşitliliği ve Gereksinimleri

Türkiye’de konut çalışmalarının özellikle aile üzerinden yürütülmesi, değişen toplum dinamikleri ile birlikte aile özelliği göstermeyen kişileri de içine alan hanehalkı yapısını göz ardı etmektedir. Konut ve çevresi üretiminin genellikle çekirdek aile yapısına uygun planlanması, diğer hanehalkı yapılarının yaşadıkları mekandan aldıkları fiziksel ve duyuşsal tatmini engellemektedir. Çalışmada bu sorun üzerinde durularak, TÜİK verilerinin sınıflandırılmasında yer alan hanehalkları tanımlanıp, mekandan beklentileri açıklanmıştır.

Türkiye İstatistik Yıllığı (2002), tanımına göre hanehalkı; aralarında akrabalık bağı bulunsun ya da bulunmasın aynı konutta veya konutun bir kısmında yaşayan, hanehalkı hizmet ve yönetimine katılan bir veya birden fazla kişiden oluşan topluluktur (URL-3, 2019). Aynı zamanda “bir hanede yaşayan insan sayısı” (Hasol, 1998) olarak da tanımlanmaktadır.

Gelişmekte olan ülkelerde 20. yüzyılın ikinci yarısı ile birlikte ölüm ve doğum oranlarındaki azalış ve yaşam sürelerinin artması demografik dönüşüm olarak ifade edilmektedir (Lesthaeghe, 2010). Doğurganlık ve ölüm oranlarındaki düşüşün ardından, ilk evlilik yaşının yükselmesi, boşanmaların artması ve hiç evlenmeyenlerin sayısının artması gibi değişiklikler, demografik dönüşümün temel tetikleyicileri olarak gösterilmektedir (Beşpınar ve Beşpınar, 2017). TÜİK 2018 verilerinde, bu demografik değişim açıkça görülmektedir. Türkiye’de 2014 yılında ortalama hanehalkı büyüklüğü 3,6 kişi iken, 2018 yılında bu oran azalma eğilimi göstererek 3,4 kişiye düşmüştür (TÜİK, 2018). Hanehalkı çeşitliliğindeki değişimlere göre de 2014 yılından 2018’e kadar, tek kişilik hanehalkı sayısının arttığı, geniş aile sayısında azalma olduğu görülmektedir. Yine verilere göre

anne, baba, çocuk veya çocuklardan oluşan çekirdek aile yapısında azalma görülürken tek ebeveynli aile yapısında artış görülmektedir. Evi paylaşan, akrabalık ilişkisi bulunmayan hanehalklarında da bir artış izlenmektedir (TÜİK, 2018). Veriler irdelendiğinde geleneksel aile yapısındaki hanehalkları sayısının azaldığı, çeşitli sosyal, ekonomik ve toplumsal nedenlerle de geleneksel olmayan hanehalkı çeşitliliğinin arttığı sonucuna varılmıştır.

Hanehalkı yapısı sabit bir yapı sergileyebileceği gibi, yaşam döngüsü esnasında değişikliklere de uğramaktadır. Hanehalkını değiştiren olgular arasında evlenme, boşanma, ölüm ve çocuk sahibi olma gibi yaşam seyrindeki değişimler ve hanehalkı yaşam yönündeki değişimler gösterilebilir. Yaşam yönündeki değişimler arasında ise günlük yaşam (aile, etnik köken, iş sahibi olma, hobi sahibi olma, vb.), ekonomik durum (yatırım, kar, vb), değerler (başarı seviyesi, kimlik, bağlılık, vb.), bilgi kaynakları (eğitim, konut pazarı hakkında bilgi), maddi kaynaklar (gelir, iş, miras, aile katkısı, vb), sosyal kaynaklar (sosyal ilişki ağları, organizasyonlar), kaynak olarak sağlık (akıl sağlığı ve fiziksel sağlık), politik kaynaklar (haklar), sembolik kaynaklar (prestij, itibar) ve kişisel beceriler bulunmaktadır (Karahan, 2008).

Hanehalklarının giderek çeşitlenen heterojen yapıları ve yaşam döngüsünde farklılaşan yapılarıyla, yaşama mekanlarından beklentileri de değişmektedir. Konut ve çevreleri, istikrarlı konut alanlarına katkı sunabilmeleri için farklı hanehalkı tiplerine ve yaşam döngüsü sırasında değişen hanehalkı gruplarına uygun tasarımlara sahip olmalıdır. Kullanıcıların hanehalkı statüsü ile konut ve çevresinden beklentilerinin karşılanması rahatlık, huzur, memnuniyet ve konfor gibi olumlu duyguları etkilemektedir.

Hanehalklarının konut ve çevresi için ortak beklentileri ve genel gereksinimleri aşağıdaki gibi özetlenmiştir (Yüksel, 1995; Kellekçi ve Berköz, 2006; Belir, 2018):

- Konut planı hanehalkına uygun büyüklükte ve tasarımda olmalıdır.
- Konut biriminin su, elektrik, doğalgaz, telefon, kablo tv gibi alt yapı donanımlarının eksiksiz tasarlanması gerekmektedir.
- Konut içerisinde rahat erişim, kullanılabilirlik, güvenlik ölçütlerinin ve düzenlemelerinin sağlanması gerekmektedir.
- Site içerisinde belirli aralıklarda, uygun ölçülerde dinlenme alanları (banklar, parklar v.b) düzenlenmelidir.
- Site içerisinde açık ve yeşil alanlar tasarlanmalıdır.
- Site içi olanakları herkes tarafından kullanılabilir olmalıdır.

- Site içerisinde kaldırım, rampa, yaya ve taşıt yolları ve otopark vb. ulaşım elemanları standartlara uygun düzenlenmeli ve herkesin kullanabileceği niteliklerde olmalıdır.
- Kullanıcıların iş yerlerinin konuta yakın olması ya da erişilebilir durum ve mesafede toplu taşıma olanağı bulunmalıdır.
- Konut çevresi, gündüz ve gece kullanımında güvenli (can ve mal güvenliği) olmalı; gerekli aydınlatılma yapılarak güvenli alan bırakılmamalıdır.
- Konut yakın çevresinde kullanıcıların günlük ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri ticari (market, avm, manav v.b) ve sosyal (spor alanları, rekreasyon alanları vb.) birimler bulunmalıdır.

1.5.2.1. Eşler ve Çocuk(lar)dan Oluşan Hanehalkı

Türkiye’de hanehalkı tiplerindeki en büyük oranı, eşler ve çocuk(lar)dan oluşan çekirdek aile yapısı oluşturmaktadır. Ancak, bu oran diğer hanehalkı tiplerindeki oranın artması ile birlikte 2014 yılında tüm hanehalklarının %45,7’sini oluştururken, 2018 yılında %42,3 oranına gerilemiştir (TÜİK, 2018). Yine de Türkiye için en yaygın görülen aile yapılanması olarak kabul edilmektedir. Çoğu konut projesinin de hedef kitlesini oluşturan bu grubun konut ve çevresinden beklentileri aile içindeki tüm fertleri kapsamaktadır.

Toplumsal yaşamın değişmesinin her günlük ritüele etkisi gibi aile hiyerarşisi üzerinde de etkili olmaktadır. Bu nedenle her çağda eşlerin veya çocukların toplumdaki ve ailedeki statüleri farklılık göstermektedir. Yeniçağ düzenine göre çocuklar, ailenin iş yükünü (evde veya tarlada) azaltan varlıklar olarak değil, büyüyüp egemenlik kazanana kadar ailenin bakmakla yükümlü olduğu bir profile sahiptir. Bayazıt ve Yüksel’e (1996) göre çocuktan beklenen fayda değeri, ailenin gelişme düzeyi arttıkça, azalmakla birlikte çocuklu aileler konut seçimlerinde de genellikle çocuk merkezli düşünce tarzına sahip olmaktadır (Bayazıt ve Yüksel, 1996). Bu nedenle konut ve komşuluk çevresi seçimi çocuklu aileler için önemli bir endişe konusudur (Ayata ve Ayata, 1996).

Çekirdek aile grubunda, çocukların aileye katılması ile birlikte büyüyen ve ihtiyaçları artan bir hanehalkı profili çizilmektedir. Bu dönemde ailenin ihtiyaçları diğer toplumsal ve bireysel etkenlerle birlikte, konut seçimini ve konuttan beklentileri etkilemektedir. Ailede çocuk sayısı arttıkça, ihtiyaçların da arttığı ama çocukların yaşları büyüyüp, evden

ayrılmaya ya da çalışmaya başladıklarında ise ailenin ihtiyaçlarının azaldığı ifade edilmektedir (Buğday, 1991).

Eşler ve çocuk(lar)dan oluşan hane halklarının konut ve yakın çevresi özelinde ihtiyaç duydukları genel gereksinimler aşağıdaki gibi özetlenmiştir (Bengtsson,1970; Atala, 1990; Sivri, 1993; Yüksel, 1995; Gür ve Zorlu, 2002; Karahan 2008):

- Bu hanehalkı grubu daha büyük konut ve oda sayısı fazla olan evlere ihtiyaç duymaktadır.

- Konut içerisinde ebeveynlere ait özel mekana, çocuklar için özel mekana ve ailenin birlikte vakit geçirebilmesi için de ortak mekana ihtiyaç vardır.

- Aile bireylerinin mahremiyet ihtiyacından dolayı odaların birbirlerinden bağımsız girişleri olmalı, iç içe geçmiş oda tasarımlarından kaçınılmalıdır.

- Kalabalık aile konutlarında bol depolama alanları bulunmalıdır.

- Hem ebeveynlerin dinlenme alanı hem de çocuklar için oyun alanı olarak kullanılabilir büyüklükte kapalı balkon bulunmalıdır.

- Sitede veya mahallede çocukların konutlardan gözetilebilir mesafelerde güvenli şekilde oyun oynayabilecekleri alanlara ihtiyaç vardır.

- Yüksek katlı konut yerleşkelerinde yaşayan çocuklar, çoğunlukla ebeveyn denetiminde olmaları nedeniyle, arkadaş ve çevreyle etkileşimde daha çekimser davranmaktadırlar. Bu nedenle zemine yakın konumda konut gereksinimi bulunmaktadır.

- Küçük çocukların oynayabileceği hem de ailenin birlikte vakit geçirebileceği büyüklükte salon, oturma odası mekanları tasarlanmalıdır.

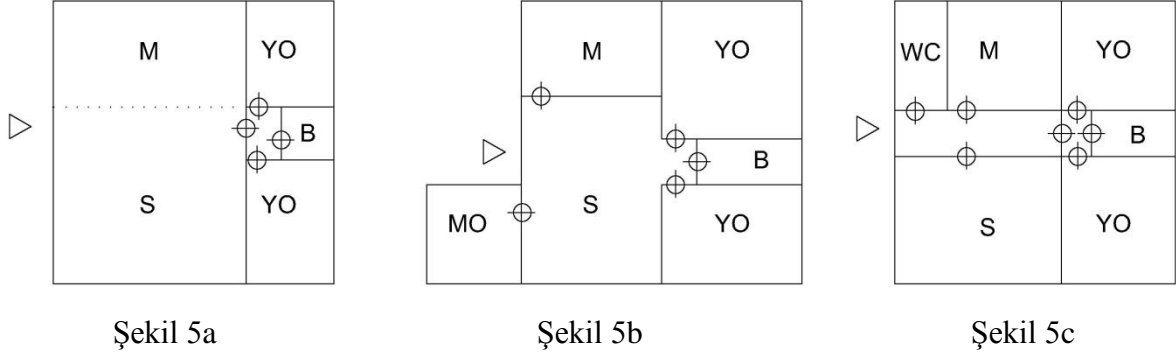
- Çocuklu aileler için ideal konut, konut içi ile konut dışı arasında sınır olmayan konuttur. Bu nedenle çocuk güvenli şekilde bu mekanlar arasında yer değiştirebilmelidir.

- Farklı yaş grubundan çocukların, değişen ihtiyaçlarına yaşam döngüsü içerisinde bir konutun cevap verebilmesi zorlayıcı bir durumdur. Örneğin Şekil 5a' da görüldüğü gibi 0-5 yaş grubunda çocuğu olan aileler, çocuğu yakın denetiminde tutması için birleştirici konut tipi denilen, yaşam alanı ve mutfak çözümünün bir olduğu, yatak odalarının da yaşam alanı üzerinden kullanıldığı konutlar önerilmektedir

- Okul döneminde çocuğu olan aileler için Şekil 5b' deki gibi belli oranda mahremiyet düzenine sahip 6-11 yaş grubundan çocuğu olan aileler için önerilen konut türüdür.

- Ergenlik çağında (12-18 yaş grubunda) veya büyük yaşlarda çocuğu olan aileler de bireyci konut tipi olarak adlandırılan, gece-gündüz mekanlarının birbirinden ayrıldığı

çocuk yatak odalarının ortak alanlardan uzakta çözüldüğü Şekil 5c'deki gibi konut tipine ihtiyaç duymaktadır.

Şekil 5. Farklı hanehalkı tiplerine uygun konut planları (Gür, 2000).

- Site içinde ve dışındaki çocuk oyun alanları, ebeveynler tarafından denetlenebilir olmalıdır.
- Site içindeki olanaklar (spor alanları, dinlenme alanları, açık ve yeşil alanlar) hanehalkının tüm kullanıcıları tarafından kullanılabilir ve erişilebilir olmalıdır.
- Oyun çağında çocukları olan aile konutlarının, site içindeki çocuk oyun alanlarını denetleyebilir şekilde konumlandırılmalıdır.
- Site yakın çevresinde özellikle açık ve kapalı oyun alanları gibi sosyal birimler; kreş, ilkokul, ortaokul, lise, kurs ve etkinlik gibi eğitim ve kültürel birimler erişilebilir mesafede olmalıdır.

1.5.2.2. Tek Ebeveyn ve Çocuk(lar)dan Oluşan Hanehalkı

Ölümler, boşanmalar, evlenmeden evlat edinme, ebeveynlerin bir arada oturmaması gibi nedenlerden dolayı tek ebeveyn ve çocuk(lar)ının oluşturduğu hanehalkıdır. TÜİK verilerinde bu grup “tek ebeveyn ve çocuklardan oluşan çekirdek aile” adıyla gruplanmaktadır. Bu hanehalkının Türkiye'nin toplam hanehalkı içindeki oranı 2014 yılında %7,6 iken, 2018 yılında bu oran %8,9 a yükselmiştir. Yine bu grup içinde baba ve çocukların oranı 2018 yılında %1,9 iken, anne ve çocukların oranı ise %7,0'dır. Türkiye'de tek ebeveynli hanehalklarının büyük çoğunluğu, anne ve çocuklardan oluşmaktadır.

Tek ebeveyn ve çocuk(lar)ın oluşturduğu hanehalkı yapısında ailenin yükümlülükleri genellikle tek bir ebeveynin sorumluluğunda olduğu için ebeveyn, sosyal, psikolojik ve ekonomik ihtiyaçlar bakımından genellikle zorlanmaktadır (Feyzioğlu ve Kuşçuoğlu, 2011). Bu grubun düşük hanehalkı geliri, yalnızlık ve yalıtılmışlık hissi, kamusal kaynaklara ulaşmada kısıtlılık, ulaşım gibi sorunlar yaşadığı yapılan çalışmalarda ortaya koyulmuştur (Walther ve Simbriger, 1995). Ayrıca tek ebeveynli hanehalkları, içinde bulunduğu şartlar itibariyle sosyal altyapı ve hizmetlere daha bağımlı bir yapı sergilemektedir (Walther ve Simbriger, 1995).

Tek ebeveyn ve çocuk(lar)dan oluşan çekirdek ailenin ihtiyaç duyduğu konut ve yakın çevresindeki mekânsal gereksinimleri aşağıdaki gibi özetlenmiştir (Walther ve Simbriger, 1995; Feyzioğlu ve Kuşçuoğlu, 2011):

- Çocuk sayısına göre değişmekle birlikte, hanehalkı sayısı az olduğu için daha küçük bir ev ihtiyacı vardır.
- Ailedeki her bireyin mahremiyet ve özgürlük anlayışını desteklemek için hem bireysel hem de birlikte yaşama mekanları oluşturulmalıdır.
- Ebeveynin konut içerisinde birçok faaliyeti aynı anda sürdürmesi gerekliliği, mekanların daha esnek ve geçirgen olması ihtiyacını doğurmaktadır. Örneğin annenin aynı anda yemek pişirip çocukları gözetmesi zorunluluğu yüzünden ebeveyn, mutfak içerisinde çocuğun oynaması için bir alana ihtiyaç duymaktadır.
- Hollerde veya koridorların daha geniş tasarlanması ile birlikte, çocuklar için oyun; büyükler için bebek arabası, oyuncak gibi eşyaları koymak için de depolama alanı olarak kullanılması sağlanabilir.
- Farklı boyutlardaki odalar hiyerarşisi yerine, benzer büyüklüklerdeki bireysel odaların tasarlanması gerekmektedir.
- Kullanım esnekliğine cevap verebilecek oda düzenlemeleri yapılmalıdır. Kompakt ve işlevsel bir konut düzenine ihtiyaç vardır.
- Site içerisinde ebeveyn ve çocukların ortak kullanabilecekleri sosyal donatıların olması gerekmektedir.
- Konut yakın çevresinde hem çocuk hem de annenin bağımsızlıklarını destekleyecek servis ve mekanlar kurgulanmalıdır.
- Konut yakın çevresinde hem ebeveynin hem de çocukların kullanabileceği, sosyal tesisler, kamusal alanlar, okul, market, alışveriş alanları vb. servislerin olması ve bu alanlara erişilebilirliğin kolay olması sağlanmalıdır.

- Tek ebeveynli çocukların içine kapanık olma, sosyal yaşamdan soyutlanma gibi durumlara daha fazla eğilimi olduğundan, bu sorunları aşabilmek için site içi ve yakın çevresinde sosyalleşebilecekleri açık ve kapalı oyun alanlarına, spor alanlarına yer verilmelidir.

- Çalışan ebeveynin, çalışma sürelerinde çocuklarını bırakabilmeleri için konut çevresinde uygun ve ekonomik kreş veya gündüz bakımevlerine ihtiyaçları vardır.

- Yalnız anne ya da babaların toplumla ilişkilerinin kesilmemesi adına site içerisinde komşuları ile etkileşim kurabilecekleri alanlar tasarlanmalıdır.

1.5.2.3. Sadece Eşlerden Oluşan Hanehalkı

TÜİK verilerine göre bu grubun oranı ortalama %14,2 seviyesinde seyrederek, 2014-2018 yılları arasında anlamlı bir değişikliğe uğramamıştır. Bu grup her zaman varlığını sürdürerek toplum içerisinde varlığını korumaktadır. Bu hanehalkı grubuna dahil olan bireyler aile yaşam döngüsünün başındaki yeni evli ve henüz çocuğu olmayan çiftlerden ve çocuk sahibi olamayan veya tercih etmeyen eşlerden oluşmaktadır. Ancak gruba genç çiftlerin dışında çocukları büyüyüp evden ayrılmış yaşlı eşler de dahil edilebilmektedir. Bu grupta bulunan hanehalkları ileride çocuk sahibi olmayı düşünebilecekleri gibi, bilinçli çocuksuzluk durumuna da devam edebilmektedirler. Bu tercihlerine göre hanehalkı yapıları büyüyen yapıya geçebilmekte veya sabit yapıda yaşam döngüsüne devam edebilmektedir.

Sadece eşlerden oluşan hanehalkı grubunun, kişi sayısından dolayı konut ve çevresinden beklentileri çocuklu bir aileye göre genellikle daha farklı olmaktadır. Bu yaşam döngüsünde küçülen evreye girmiş yaşlı çiftlerde ve yetişkin genç çiftlerde konut alanlarından beklentiler çoğunlukla benzerlik göstermektedir. Sadece eşlerden oluşan hanehalklarının konut içerisindeki gereksinimleri aşağıdaki gibi özetlenebilir (Litman, 2009; Erol, 2011; Gür, 2000):

- Genç yetişkinlerin ve yaşlı çiftlerin daha küçük ev gereksinimleri vardır.
- Konut içinde mahremiyet kaygıları olmadığından esnek plan düzenlemeleri kurgulanmalıdır. Bir mekan birden fazla işleve imkan tanıyabilmelidir.
- Çocuksuz ve genç yetişkin kullanıcılar için manzaraya yönelmek ve gürültüden daha az etkilenme önemli olduğundan konutlarını üst katlarda tercih etmektedir.

- Dışarı ile sağlanan görsel ilişki yaşlı çiftler için önemli olduğundan zemine yakın alt katlarda onlara uygun plan tipleri bulunmalıdır.
- Genç yetişkinlerden oluşan aile yapısı çocuk sahibi olarak büyüyen bir yapı sergileyebileceğinden ileride daha büyük bir konuta ihtiyaç duymaktadır.
- Konut yakın çevresinde, yetişkinlere uygun sosyal birimlere, eğitim ve etkinlik alanlarına ihtiyaç vardır.

1.5.2.4. Tek Yaşayan Hanehalkı

TÜİK 2018 verilerine göre, Türkiye’de tek başına yaşayan kişi sayısı 2014 yılında toplam hanehalkının %13,9’unu oluştururken, bu oran 2018 yılında %16,1 seviyesine yükselerek açık bir artan ivme yakalamıştır (TÜİK, 2018). Bu artışa birçok neden gösterilebilmektedir. Giderek yükselen evlenme yaşları, genç ve bekar çalışan grupta görülen artış, yaşam seyri içinde evden ayrılma ile yeni aile kurma arasında geçen zamanda tek yaşayan kişilerin varlığı bu grubun artması nedenlerindedir (Gülmez, 2008). Üniversite öğrencileri de uygun barınma şartı bulamadıkları durumlarda yalnız kalmayı tercih etmektedirler (Alga, 2005). Ayrıca tıbbi ve yaşam şartlarının iyileşmesi ile yaşam sürelerinin uzaması yaşlı nüfusun da tek başına yaşama olasılığını arttırmaktadır. Yaşam dinamiklerinin değişmesiyle metropolleşmenin getirdiği bireyselleşme de kişileri yalnız yaşamayı tercih eder konuma getirmektedir (Kesgin ve Yaman, 2013). Bu gibi nedenler de yalnız yaşayanları, konut ve çevresi tasarım kararlarında önemli ve dikkate alınması gereken bir hanehalkı grubu haline getirmektedir.

Yalnız yaşamak çoğu zaman sosyal olarak toplumdan izole olma riskini arttırmaktadır. Tek yaşayanlar, boş zamanlarının önemli miktarını tek başına geçirmektedirler (Heath ve Kenyon, 2001). Bu nedenle, yalnız yaşayanların sosyal ilişkilerinin azalmaması ve kendilerini toplumdan uzaklaşmış hissetmemeleri için konutun bulunduğu konum, konutun çevresindeki tesisler ve site içerisindeki birimler önem taşımaktadır.

Tek başına yaşayanların konut ve yakın çevresi mekanlarından beklentileri aşağıdaki gibi özetlenebilir (Lawrence, 1987; Balamir, 1996; Desagis, 2006; Gülmez, 2008):

- Yalnız bireyin mekânsal ihtiyaçları diğer hanehalkı ihtiyaçlarına göre daha az olduğundan bu grup için küçük konut tipi (stüdyo tipi, 1+1 daire tipi gibi) seçenekleri sunulmalıdır.

- Küçük konut içerisinde kompakt, kullanışlı ve konforlu tasarım kararları birlikte düşünülmelidir.
- Konut oda sayıları az olsa da odaların büyüklük ve kullanışlılık bakımından mekansal yeterliliğin sağlanması gerekmektedir.
- Konutlar esnek kullanıma imkan tanınmalıdır. Bir mekanda aynı anda oturma, yatma, yemek yeme, çalışma, misafir ağırlama gibi farklı faaliyetler yapılabilir.
- Küçük konut ihtiyacı söz konusu olsa da balkon ve teras düzenlemeleri bu konutlarda da düşünülmelidir.
- Tek başına yaşayanlar için ev içerisinde mahremiyet ihtiyacı yokken, dış mekanlara karşı daha fazla mahremiyet ihtiyaçları bulunmaktadır.
- Tek başına yaşayan kişiler, tek kişilik maaş ile hayatını sürdürmeye çalıştığından bütçelerine uygun olması bakımından ekonomik konuta ihtiyaç duymaktadır.
- Site içerisindeki olanakların tek başına rahatlıkla kullanılabilmesi sağlanmalıdır.
- Tek yaşayan kişiler, sosyalleşmek için konut dış mekanlarında sosyal ve fiziksel birimlere diğer bireylere oranla daha çok ihtiyaç duymaktadır.
- Genç yetişkin bireyler için ulaşım önemli bir ihtiyaçtır. Bu yüzden konutun işe yakın olması tercih edilmektedir. Bunun mümkün olmadığı durumlarda işe rahat ulaşım için toplu taşıma araçları konuta erişilebilir mesafede olmalıdır.

1.5.2.5. Çekirdek Aile ve Diğer Kişilerden Oluşan Hanehalkı

Geniş aile olarak da ifade edilebilen bu grup, TÜİK verilerine göre 2014 yılında nüfusun %16,7'lik kısmını oluştururken, 2018 yılında nüfusun %15,8 oranına gerilemiştir (TÜİK, 2018). Toplumsal değişimler neticesinde geniş aile yapısından çekirdek aile yapısına doğru kaçınılmaz bir dönüşüm yaşanmaktadır. Yine de Türkiye'nin mevcut durumunda geniş aile şeklindeki hanehalkı tipinin günümüzde hala tercih edildiği verilerden okunabilmektedir.

Geniş aile, yatay (ana-baba ve çocukların yanı sıra büyükanne, hala, büyükbaba, amca, dayı, teyze gibi akrabaların bir arada yaşadığı aile tipidir) veya dikey (baba-oğul-torun gibi) boyuttaki kuşakların bir arada yaşadığı aile tipidir (Aslan, 2002). Çekirdek aile ve diğer kişilerden oluşan hanehalklarında, çeşitli kuşakların yaşamlarını birlikte devam ettirmesi durumu, hanehalkı içindeki yaşlıların ve çocukların bakım ve dayanışma konularında birbirlerine katkıda bulunmasını sağlamaktadır. Ayrıca geniş aile içindeki

hanehalkı fertlerinin yaşam deneyimlerini çeşitlendirmektedir (Balamir, 1996). Geniş ailelerde, aile büyükleri ise yetkili konumda olduklarından çocuklar genellikle mekânsal ve psikolojik olarak kısıtlanmaktadır. Bu durum da çocukların toplumsallaşmasını engellemektedir (Aslan, 2002). Geniş aile yapısı ekonomik, kültürel ve sosyal sebeplerle tercih edilmektedir. Örneğin göç olguları neticesinde aileler öncelikle göç ettikleri yerlerde kalabalık gruplar halinde yaşamayı tercih etmekte, zaman ilerledikçe hanehalkı sayısı taşınma vb. nedenlerle küçülmektedir.

Çekirdek aile ve diğer kişilerden oluşan hane halklarının konut iç ve yakın çevresi özelinde ihtiyaç duydukları gereksinimler aşağıdaki gibi özetlenmiştir (Aslan, 2002; Karahan, 2008):

- Konutta yaşayan kişi sayısının fazla olması nedeniyle aile fertlerinin mahremiyet ihtiyacı ön plana çıkmaktadır. Konut planı bu nedenle bireyci şekilde planlanmalıdır.
- Konuttaki kişi sayısı arttıkça daha büyük bir ev planı ihtiyacı vardır.
- Konut içerisindeki çocukların özelini koruma isteği, kendine ait oda ihtiyacı ve odasını başka işlevler için kullanmama istekleri göz önünde bulundurulmalıdır.
- Konut içinde çekirdek aile dışında kalan kişiler (dede, teyze, kuzen vb.) için bireysel mahremiyet önemli olurken, çekirdek aile için de bir mahremiyet ihtiyacı vardır.
- Konut içerisinde farklı işlev alanlarına ihtiyaç duyulduğundan, ortak alanların farklı işlevlere cevap verebilir nitelikte fonksiyonel ve esnek planlanması gerekmektedir.
- Site içerisindeki olanakların hepsi, hanehalkının bireysel ve grup halinde kullanabilmelerine olanak vermelidir.
- Hanehalkının kalabalık olması neticesiyle, çocuklar ve ebeveynlerinin birlikte kaliteli vakit geçirebilmesi adına site içerisinde ve yakın çevresinde rekreasyon alanlarına ihtiyaç duyulmaktadır.
- Hanehalkının çekirdek aile dışında kalan yetişkin veya yaşlı hane fertlerinin kendilerine zaman ayırabilmeleri için site içerisinde ve yakın çevresinde rekreasyon ve sosyal alanlara ihtiyaçları vardır.

1.5.2.6. Çekirdek Aile Bulundurmayan Birden Fazla Kişiden Oluşan Hanehalkı

Bu hanehalkı grubu, TÜİK verilerine göre 2014 yılında toplam nüfusun %2,1'ini oluştururken, 2018 yılında %2,8 oranına yükselmiştir (TÜİK, 2018). Bu hanehalkı tipi, evi birlikte paylaşan arkadaşlar ve akrabalarından oluşmaktadır (Gülmez, 2008).

Çekirdek aile üyesi olmayan kişilerin bir arada yaşaması durumu iş piyasasındaki koşullar nedeniyle, aile yanından taşınıp başka şehirde yaşamaya başlama veya aile ile aynı evde yaşamak istememe gibi nedenlerle tercih edilmektedir. Bu tercih ekonomik sebepli olabileceği gibi arkadaşlık ilişkilerinin getirdiği avantajlar (duygusal paylaşımlar ve iyi arkadaşlık ilişkileri) nedeniyle de olabilmektedir. Ayrıca çalışma saatlerine fazla zaman ayıran genç nüfusun sosyalleşmek için de ev arkadaşı tercih edebildiği görülmektedir (Baum, 1986; Heath ve Kenyon, 2001). Heath ve Kenyon (2001), yapmış oldukları araştırmada bu hanehalkı grubundaki kişilerin 18 ile 35 yaş aralığında öğrenci olmayan kişilerde daha yaygın olduğu sonucuna varmışlardır. Nedenlere bakıldığında, evi paylaşan hanehalklarının bir araya gelmesi zorunluluklardan olduğu gibi özel isteklerden de kaynaklanmaktadır.

Evi paylaşan kullanıcıların genellikle memnun oldukları konular; evde duygusal olarak destek alabilecekleri birinin olması, herhangi bir aktivite veya işi yapma konusunda evde teşvik eden birinin olması ve evi birisi ile paylaşmanın ekonomik olarak sağladığı kolaylıklar sayılmaktadır. Kullanıcıların en genel rahatsız oldukları durumlar ise mahremiyet eksikliği, yaşam tarzı konusunda uzlaşamama, evi paylaştığı kişinin sorunları ile uğraşmak zorunda kalma, ev işlerini paylaşma ve kendini kısıtlanmış hissetme gibi durumlardır (Baum, 1986).

Çekirdek aile bulundurmayan birden fazla kişiden oluşan hanehalklarının konut içi yakın çevresi özelinde ihtiyaç duydukları gereksinimler aşağıdaki gibi özetlenmiştir (Baum, 1986; Heath ve Kenyon, 2001; Gülmez, 2008):

- Evi paylaşan kişi sayısına bağlı olarak değişmekle birlikte genellikle küçük ev ihtiyacı vardır.
- Evi paylaşan kişilerin her biri için oda hiyerarşisi olmaksızın, birbirlerine yakın büyüklüklerde oda ihtiyacı kurgulanmalıdır.
- Evi paylaşan kişiler arasındaki mahremiyetin sağlanabilmesi için kişilerin bireysel mahremiyetin sağlanabileceği plan tipi kurgulanmalıdır
- Hem sosyal etkileşimin kurulabileceği ortak alanlara hem de kullanıcıların mahremiyetinin sağlanabildiği özel alanlara sahip bir plan tipi düzenlenmelidir.
- Evi paylaşan hanehalklarının konut seçimi genellikle küçük olduğu için, salon, mutfak gibi ortak alanların farklı işlevlere cevap verebilecek nitelikte işlevsel ve kompakt şekilde planlanması gerekmektedir.

- Evi paylaşan kişilerin her birinin odasının çalışma, uyuma, hobi vb. faaliyetleri gerçekleştirilebilecek işleyişte olması ve odanın depolama konusunda da elverişli olması gerekmektedir.

- Bireyin hem sosyalleşmek için hem de dinlenmek için vakit geçirebileceği alanlara ihtiyacı vardır. Bu nedenle site içerisinde farklı yaş gruplarına uygun rekreasyon alanlarının bulunması gerekmektedir.

- Genç yetişkinlerin kentsel merkezlere yakın olma ihtiyacından dolayı toplu taşıma durakları erişilebilir mesafede düzenlenmelidir.

- Sosyal etkileşimin sağlanabileceği sosyal birimler konut çevresinde yer almalıdır.

1.6. Sosyal Sürdürülebilirlik ve Fiziksel Çevre İlişkisi

1.6.1. Sürdürülebilirlik ve Sürdürülebilir Gelişme

Sürdürülebilirlik kavramının temelleri çok eski tarihlere dayanmakla birlikte kavramın tamamlanmış, herkesçe kabul edilen bir tanımlamasının yapılması zordur. Çünkü bu kavram ve ortaya koyduğu düşünce sistemi ifade edildiği günden itibaren dönemin şartlarına ayak uydurmak için bir devinim halinde varlığını devam ettirmektedir.

Kavramın doğuşunu tetikleyen dönem dinamikleri, 19. yüzyıldaki teknolojik ve sanayi alanındaki atılımlar ile doğal kaynakların tahribatı ve çevrenin bozunuma uğramasıdır. Dönem içerisinde çevre duyarlılığı ile ortaya çıkan kaynakların dengeli kullanımı ve devamlılığının korunması fikirleri, sürdürülebilirlik kavramının da temellerinin atılmasını sağlamıştır. Bu düşünce sistemi öncelikle çevresel konuların ormancılık, balıkçılık ve tarım gibi alanlarında kendini göstermiştir. Sürdürülebilirlik kavramı ve sürdürülebilir gelişme fikirleri 20. yüzyılın son çeyreğiyle birlikte küresel anlamda tam anlamıyla kendini göstermiştir. Bu dönemde ortaya çıkan ve gelişen fikirler ekolojik temelli olmuştur (WCED, 1987; Lele, 1991; Bozlağan, 2005). Sürdürülebilirlik kavramı İngilizce'deki "sustainability" kavramına karşılık gelmektedir. Temelde anlamı, korumak ve var olanı sürdürmektir. Sürdürülebilirliğin farklı disiplinlerce ele alınması, onun farklı tanımlamalarının yapılabilmesini mümkün kılmaktadır.

- Martin'e (1995) göre, sürdürülebilirlik, kentsel gelişimden kaynaklanan doğaya verilen zararı azaltmak için enerji, kaynak ve atıkların daha verimli kullanılması stratejilerine odaklanmaktadır.

- Chiu (2003), sürdürülebilirliği nesillerin eşitliği için; insan ihtiyaçlarını karşılama yetilerimizin, kaynakların eşit kullanımı açısından sınırlandırılması şeklinde yorumlamaktadır.

Sürdürülebilirlik anlayışı temelde ekolojik olarak kabul edilmektedir. Sürdürülebilir gelişme kavramı ise gelişmeci düşünce (developmentalism) ve çevreci düşünce (environmentalism) merkezinde gelişim göstererek hem çevre hem de toplumsal açıdan değerlendirilebilen bir ortamı ifade etmektedir. Sürdürülebilir gelişme anlayışı, insanları fiziksel bir kavram olan sürdürülebilirlik ile sosyal bir kavram olan gelişmeyi ve bu kavramların birbirleriyle olan etkileşimlerini anlamaya davet etmektedir (Çahantimur, 2007).

Sürdürülebilir gelişme kavramı Kentbilim Terimleri Sözlüğü'nde, "çevre değerlerinin ve doğal kaynakların savurganlığa yol açmayacak biçimde akılcı yöntemlerle, bugünkü ve gelecek kuşakların hak ve yararları da göz önünde bulundurularak kullanılması ilkesinden özveride bulunmaksızın, ekonomik gelişmenin sağlanmasını amaçlayan çevreci dünya görüşü" olarak tanımlanmaktadır (Keleş, 1998). Sürdürülebilir gelişmenin "sosyal dayanışmayı sağlamak, ekonomik yapabilirliği arttırmak ve ekolojik sorumluluğu gerçekleştirmek" gibi hedefleri vardır (CCR, 2013).

Sürdürülebilir gelişme kavramının küresel çapta ilk kez ön plana çıkarılması 1980'li yıllarda ekolojik temelli olmuştur (Lele,1991). Günümüz dünyasının algıladığı ve en bilinen şekli ile sürdürülebilir gelişme kavramının tanımı Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Komisyonu'nun 1987'de Brundtland Raporu'nda geçen tanımlamasıdır. Bu tanımlama "Ortak Geleceğimiz" raporunda sürdürülebilirliği gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılayabilme yeteneğinden ödün vermeden, bugünün ihtiyaçlarını karşılayan bir gelişme şeklinde tanımlamaktadır (WCED, 1987). Sürdürülebilir gelişme olgusu, Brundtland Raporu yayımlandıktan sonra küresel anlamda kabul edilmiş ve uygulanmıştır. Brundtland'ta tüm ülkelerin siyasal, ekonomik ve sosyal bakımdan bir bütünü oluşturdukları, sürdürülebilir gelişmenin ise ancak bu bütüncül tavır ile tüm ülkelerin uygulaması ile erişilebileceğine vurgu yapılmıştır (Tosun, 2009).

Sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir gelişme kavramlarının gelişmesinde bireysel anlamda katkı veren birçok araştırmacının yanı sıra Birleşmiş Milletler, Dünya Sağlık Örgütü, Avrupa Birliği ve OECD (Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü) gibi kuruluşlar da kavramın çalışma alanlarının çeşitlenmesinde ve küresel çapta bilinirliğini arttırılmasında önemli katkılar vermişlerdir.

1.6.2. Sürdürülebilir Kentleşme ve Boyutları

İnsanların kalabalık topluluklar halinde yaşamının çoğunu geçirdikleri kentler, insanı merkezinde tutan tüm uğraş alanlarında olduğu gibi sürdürülebilirlik çalışmaları açısından da önemli bir örneklem alanı olmaktadır. Günümüzde sürdürülebilirlik kaçınılmaz olarak kentlerle ilişkilendirilmektedir. Ancak sürdürülebilirlik kavramının kent ile ilişkilendirilmesi oldukça yeni bir olgudur (Tosun, 2009).

Sürdürülebilir gelişme kavramının kentleri benimseyen bir bakış açısına evrilmesi arkasında farklı nedenler yatmaktadır. Çünkü kentler, doğal kaynakların ana tüketicileri; atık ve kirliliğin de asıl üreticileridir. Ayrıca kentler; istihdam, eğitim, barınma ve diğer birçok olanağın sunulması ile ekonomik ve kültürel odak noktalarıdır; yeniliklerin yaşandığı merkezler ve kaynakların verimli kullanımı bakımından büyük bir potansiyele sahiptir. Bunların yanında kentler; işsizlik, eşitsizlik, yoksulluk, alt yapı ve hizmet sektöründeki eksiklikler, trafik, şiddet, suç ve hastalık gibi çoğu sosyal, ekonomik ve çevresel problemin de merkezi konumundadır. (Chiu 2003; Yazar, 2006; Çahantimur, 2007) Bu sebeplerle kentler, sorunlar ve potansiyeller karşısında sürdürülebilirlik temelli ortaya atılan fikirlerin de önemli uygulama alanları olmaktadır.

Kentlerin sağlıklı ve güçlü şekilde varlıklarını devam ettirebilmeleri için sürdürülebilir kent kavramı ve uygulamaları zorunlu hale gelmiştir. Sürdürülebilir kent, kaynakların kullanımı sonucunda doğal verilerin yok olmasını önleyen; sadece şimdiki kuşakların değil gelecek kuşakların da ihtiyaçlarını karşılayabilecek potansiyeli sunabilen kent şeklinde tanımlanmaktadır (Bayram, 2001). Krogstie vd.(2017) sürdürülebilir kenti, iyi bir çevresel kaliteye, çevrenin korunmasına, sosyal eşitliğe ve uzun vadede devam edecek bir refaha katkıda bulunması amacıyla tasarlanmış kentsel çevre olarak tanımlamaktadır.

Bristol Anlaşması'na (2005) göre sürdürülebilir kentler, insanların şimdi ve gelecekte yaşamak ve çalışmak istedikleri yerlerdir. Bu yerler, mevcut ve gelecekteki kullanıcıların farklı ihtiyaçlarını karşılar nitelikte olup, bireyin yaşam kalitesine katkıda bulunmaktadır. Sürdürülebilir kentlerin sahip olması gereken kriterler ve hedefler Tablo 3'te ifade edilmiştir. Buna göre aktiflik, kapsayıcılık, güvenlik, iyi idare, iyi ulaşım, iyi hizmet, çevreye duyarlılık, iyi gelişim, iyi tasarım ve inşaat ve herkes için eşitlik öne çıkan özelliklerdendir (Tosun, 2009).

Tablo 3. Sürdürülebilir kentlerin sahip olması gereken kriterler (ODPM, 2005; Tosun, 2009).

Kriterler	Sonuçlar
Aktiflik, Kapsayıcılık, Güvenlik	Güçlü bir yerel kültür ve diğer ortak topluluk etkinlikleriyle ortaya çıkan eşitlik, hoşgörü ve bağlılık
İyi İdare	Etkin ve kapsayıcı katılım, temsil ve liderlik
İyi Ulaşım	İnsanları işlerine, okullarına, sağlık hizmetleri ve diğer hizmetlere bağlayacak iyi ulaşım hizmetleri
İyi Hizmet	İnsanların ihtiyaçlarına uygun ve herkes tarafından erişilebilecek kamusal, özel, topluluğa ilişkin ve gönüllü hizmetler
Çevreye Duyarlılık	İnsanların yaşaması için, çevreye saygılı olarak gerçekleştirilen yerler.
İyi Gelişim	Büyüyen, çeşitli ve yenilikçi yerel ekonomi
İyi Tasarım ve İnşaat	Kaliteli bir yapı ve doğal çevre
Herkes İçin Eşitlik	Bugün ve gelecekteki tüm toplulukları içeren bir anlayış

Sürdürülebilir kentleşme kavramının somutlaşmasında Birleşmiş Milletler Örgütü'nün (BM) düzenlediği organizasyon ve konferanslar önemli katkılar sunmuştur. Bunlar arasında en önemli adımlardan biri, Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Komisyonu (UN-Habitat) tarafından 1992 yılında Rio de Janeiro'da düzenlenen Rio Konferansı ve zirve sonunda yayınlanan Gündem 21'dir. Rio'da düzenlenen bu konferans sonrasında, Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri ortaya çıkmıştır. Bu hedefler, dünyanın karşı karşıya kaldığı çevresel, ekonomik ve sosyal sorunlar karşısında evrensel çözümler ortaya koyabilmek için oluşturulmuştur. Sürdürülebilir kalkınma hedefleri ile ise on yedi tane birbiri ile ilişkili hedefler belirlenmiştir. Bu hedefler sırayla yoksulluğa son; açlığa son; sağlıklı ve kaliteli yaşam; nitelikli eğitim; toplumsal cinsiyet eşitliği; temiz su ve sanitasyon; erişilebilir ve temiz enerji; insana yakışır iş ve ekonomik büyüme; sanayi yenilikçilik ve altyapı; eşitsizliklerin azaltılması; sürdürülebilir şehirler ve topluluklar; sorumlu üretim ve tüketim; iklim eylemi; sudaki yaşam; karasal yaşam; barış, adalet ve güçlü kurumlar; amaçlar için ortaklıklardır (URL1; Bozlağan, 2005; Tosun 2009).

Sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin oluşması ve sürdürülebilir kentleşme kavramının gelişmesinde etkili olan diğer önemli konferanslar ise Konut ve Sürdürülebilir İnsan Yerleşimleri (Habitat) buluşmalarıdır. Birleşmiş Milletler Örgütü'nün (BM) 20 yıl ara ile farklı ülkelerde organize ettiği bu konferanslar genel olarak yaşam alanları, konut hakkı, kaliteli fiziki çevre oluşturma gibi kent odaklı sorunlara ve bunların çözümlerine işaret etmektedir (Bozlağan 2005; Çahatimur, 2007).

1976 yılında Van Couver'da (Kanada), düzenlenen Habitat I'de üzerinde durulan konular; hükümetlerin yerleşim alanlarına, konuta ve kentleşme gibi insanın yaşama

ortamını doğrudan ilgilendiren konulara yönelik izlenmesi gereken politikalar, konut sağlama ve arsa seçimi konusunda yetkili kurumların sorumlulukları ve kentleşme, konut, yerleşme ve yapılaşmaya ilişkin konularla ilgili sorunların belirlenip üzerinde çalışılması şeklindedir (Türkçü, 1996).

1996 yılında İstanbul’da düzenlenen Habitat II’nin genel olarak üzerinde durduğu konular, sürdürülebilir yerleşim ve herkes için yeterli konut alanları şeklinde iki başlıkta toplanmıştır (Türkçü, 1996). Sürdürülebilir kentleşme adına, kaynakların bilinçli kullanılmasının ötesinde, bu konferansta sürdürülebilirliğin sosyal ve ekonomik boyutlarının da sağlıklı toplum ve çevre inşası için önemli olduğuna vurgu yapılarak adil ve eşitlikçi bir tavır sergilenmiştir (Tekeli, 1995). Kentte yaşanabilirlik ilkesine yoğunlaşarak, fiziksel (temiz çevre, altyapı, fiziksel kapsayıcılık, erişilebilirlik, güvenlik vb.) ve kültürel (aidiyet, kültür varlıkları vb.) bakımdan herkesin eşit şartlarda yaşam hakkı olduğuna vurgu yapılmıştır. Habitat II’de devletin tek aktörlüğündeki çözüm arayışlarının yeterli olmayacağını anlaşılmaya üzerine sivil toplum örgütlerinin ve halk katılımları gibi farklı aktörlerin kentin iyileşmesinde söz sahibi olması gerektiği vurgulanmıştır (Türkçü, 1996). Konferans bu bakımdan sosyal sürdürülebilirliğin daha görünür olmasına katkı sunmuştur.

BM’nin yapmış olduğu son Habitat III konferansı 2016 yılında, Ekvador’un başkenti Quito (Kito) kentinde gerçekleştirilmiştir. Konferansın uzun adı “Herkes için Sürdürülebilir Kentler ve İnsan Yerleşimleri için Quito Bildirgesi” şeklindedir. Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinden, 11. Hedef olan “Sürdürülebilir şehirler ve topluluklar (Sustainable cities and communities)” konferansın konu başlığı olmuştur (URL-1, 2019). 11. Hedef temelde şehirleri daha sürdürülebilir, kapsayıcı, esnek ve dayanıklı hale getirebilmek için ele alınması gereken önemli faktörleri belirlemektedir. Konferans kapsamında ideal sürdürülebilir kentler, eşitlikçi; yeterli konuta ve erişilebilir işlevsel fiziksel ve sosyal sitemlere sahip olan; tüm toplumsal kesimleri kapsayan ve mekânsal açıdan da bütünleştirici olan “herkes için kentler” olarak ifade edilmiştir (URL-1, 2019). Habitat III konferansında sürdürülebilir kentleşme konusu çevresel, ekonomik ve sosyal yönleri ile birlikte ele alınmıştır (Yıldırım, 2017). Bu bütüncül kentsel gelişme kriterlerinin ışığında bazı dönüştürücü taahhütler ortaya konulmuştur. Bunlar; sosyal bakımdan kapsayıcı ve yoksulluk konularına cevap verebilen kentsel gelişme; herkes için sürdürülebilir, kapsayıcı kentsel refah ve olanaklar; çevresel açıdan sürdürülebilir ve dayanıklı kentsel gelişme şeklindedir (URL-1, 2019). Habitat III’te sürdürülebilirlik

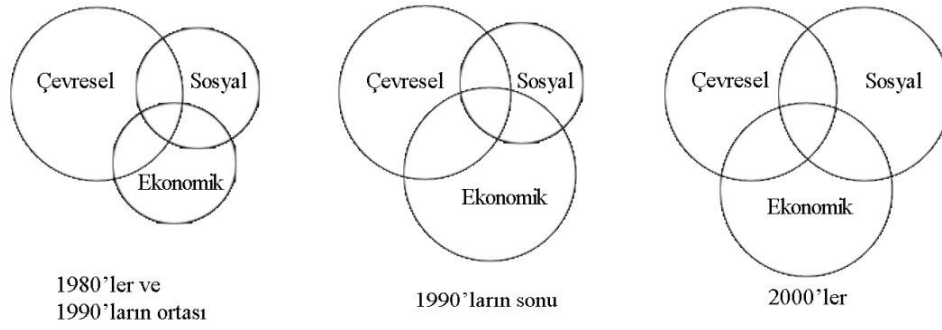
kavramına, kapsayıcılık (inclusivity) ve dayanıklılık (resilience) gibi kavramlar eklenmiş ve kavramların sürdürülebilirlik ile ilişkisi ortaya konulmuştur (Yıldırım, 2017).

Dünya nüfusunun hızlı artışı ve kent yoğunluğunun yükselişi, önemli yerleşme sorunlarını da beraberinde getirmektedir. Dengesiz büyümeyle ortaya çıkabilecek sağlıklı konut ve çevrelerinin oluşması, kaynakların aşırı kullanımı ve çevre kirliliğinin oluşması gibi sorunlar devletler için büyük tehdit unsurları oluşturmaktadır. Bu gibi sorunları engellemek ve çözüm önerileri sunmak, sürdürülebilir kent ve toplum varlığı için önemlidir. Kentlerin devamlılığı adına sürdürülebilir kentleşme olgusu, sürdürülebilirliğin tüm boyutlarının dengeli dağılımıyla kent planlamaları ve tasarımlarının temeline oturtulmalıdır. Bir başka deyişle sürdürülebilir gelişme politikalarının uygulanabilmesinin koşulu, bu politikaların mekâna yansıtılmasından geçmektedir (Tosun, 2009).

- Sürdürülebilir Kentleşme Boyutları

Sürdürülebilirlik fikri sosyal bilimlerden doğa bilimlerine; politikadan ekonomiye ve kentsel planlamalardan mimarlığa kadar pek çok çalışma konusu kapsamında incelenmektedir. Bu konuların belli sınıflandırma içerisinde sunulması, sürdürülebilirlik üzerinde çalışılmasını ve uygulanmasını kolaylaştırmaktadır. Bu bakımdan sürdürülebilir kentleşme kavramı da kavramı ortaya koyan boyutları ile birlikte ele alınmaktadır.

Sürdürülebilir gelişme kavramı genellikle çevresel, ekonomik ve sosyal olmak üzere 3 boyutta incelenmektedir (Harris, 2000; Chan ve Lee, 2007; Colantonio, 2009). Sürdürülebilirliğin ekolojik kaygılarla ortaya çıkması, öncelikli önemin çevresel sürdürülebilirlik konusuna verilmesine neden olmuştur. Ancak çevresel, ekonomik ve sosyal boyutların eşit önem derecesinde ele alınması ancak 2000’li yıllara denk gelmektedir. Sonraki süreçte sürdürülebilirlik çevresel ve ekonomik konularla öne çıkmıştır. Sosyal sürdürülebilirliğin anlaşılması ve çalışma alanlarına dahil edilmesi ise 1990’ların sonlarına denk gelmektedir (Şekil 6), (Doğu ve Aras, 2019). Günümüzde ise, sürdürülebilirliğin tüm boyutlarının tek tek ve birbirinden bağımsız olarak değil, birbirleriyle ilişkili biçimde ve eşit önem derecesinde ele alınması gerekliliği ön plana çıkmaktadır. (Şekil 5) (Yazar, 2006; Doğu ve Aras, 2019).

Şekil 6. Sürdürülebilir kentsel gelişme boyutlarının göreceli önem oranları (Doğu ve Aras, 2019).

- Çevresel sürdürülebilirlik

19. yüzyılda kaynakların dikkatli kullanılması gerekliliğiyle ortaya çıkan çevreyi koruma odaklı düşünceler, 20. yüzyılda kapsam ve niteliğini genişletmiştir. Bu düşünceler 20. yüzyıl ile birlikte çevre konularında; ormanların azalması, toprak, su, hava kirliliği, doğal kaynakların sanayileşme ve teknolojik gelişmelerle daha çok tahrip edilmeye başlaması gibi çevresel temelli sorunlara dikkat çekmiştir (Bozlağan, 2005). Çevresel odaklı kaygılar çerçevesinde ortaya çıkan çevresel sürdürülebilirliğin temelleri böylece atılmıştır. Çevresel sürdürülebilirlik kavramı, tüm disiplinleri etkilediği gibi mimarlık alanında da önemli etkilere sahiptir. 20. yüzyılın ikinci yarısıyla birlikte tasarım eğitiminde yer almış, sonrasındaki süreçte de uygulama alanlarında kendini göstermeye devam etmektedir.

Sürdürülebilirlik, başlangıçta insanların doğaya vermiş olduğu zararlar göz önünde bulundurularak doğanın devamlılığını koruma faaliyetidir. Bu çıkış noktası ile çevresel sürdürülebilirlik, ekosistemin var olan durumunu muhafaza etme veya iyileştirme, kısa vadede değişiklikler olmuşsa bile uzun vadede ekosistemin kalitesini sürdürme ve istikrarlı bir duruma ulaşma yeteneğini ifade etmektedir (Nijkamp ve Soeteman, 1988). Çevresel sürdürülebilirlik en bilinen ifade ile dünyanın doğal kaynaklarının korunması ve sürdürülebilmesidir (Çahantimur, 2007). Çevresel sürdürülebilirlik, fiziksel çevrede değer verilen nitelikleri sürdürmek şeklinde de tanımlanabilmektedir (Sutton, 2004).

Morelli'ye (2011) göre çevresel sürdürülebilirliği destekleyen beş temel rehber ilke vardır. Bunlar: Sosyal ihtiyaçlar, biyoçeşitliliğin korunması, yenileme kapasitesi, yeniden kullanım ve geri dönüşüm, yenilenemeyen kaynakların ve atık üretiminin azaltılması şeklindedir (Tablo 4), (Morelli, 2011).

Tablo 4. Çevresel sürdürülebilirliği destekleyen ilkeler (Morelli, 2011).

Çevresel Sürdürülebilirlik İlkeleri	Açıklama
Sosyal İhtiyaçlar	<ul style="list-style-type: none"> • Gelecek kuşakların tetikte olmasını gerektirecek üretim süreçlerinden kaçınmak • Daha sürdürülebilir ekonomiye katkı veren ürün ve hizmetler tasarlamak • Yerel istihdamın desteklenmesi • Adil ticaretin desteklenmesi • Çevresel sürdürülebilirliğin yeni hizmet ve ürün üretiminde anahtar belirleyici olmasının sağlanması
Biyçeşitliliğin Korunması	<ul style="list-style-type: none"> • Biyçeşitliliği koruyan hammaddelerin tercih edilmesi. • Çevreye duyarlı ve sürdürülebilir enerji kaynaklarının kullanılması • Enerji verimliliği yüksek kaynaklara yatırım yapılması
Yenileme Kapasitesi	<ul style="list-style-type: none"> • Yenilebilir kaynak girdilerinin kendisini yenileme kapasitesini dikkate alarak kullanmak • Yenilenemez kaynakları tüketme oranını yenilebilir kaynak tüketiminden daha az tutmaya çalışmak
Yeniden Kullanım ve Geri Dönüşüm	<ul style="list-style-type: none"> • Yeniden kullanılabilir ve/veya geri dönüştürülebilir tasarımlar yapmak • Üretim ve iş süreçlerinin kapalı döngü sistemleri olarak tasarlanması, emisyonların ve atıkların azaltılması
Yenilenemeyen Kaynak Miktarının ve Atıkların Azaltılması	<ul style="list-style-type: none"> • İnsan ekonomik alt sistem ölçüğü (popülasyon, kişi başına tüketim, teknoloji) belli bir seviyede sınırlandırılmalıdır. Bu sınır en uygun seviyede olmasa bile en azından taşıma kapasitesi dahilinde tutularak sürdürülebilirliği sağlanmalıdır • Atık emisyonları, gelecekte ekosistem dengesini bozmayacak ve ekosistemin atık özümleme kapasitesini aşmayacak düzeyde tutulmalıdır • Ekosistem üzerinde en az etkide bulunacak ulaşım kriterlerinin geliştirilmesinin desteklenmesi • Bütün ürün geliştirme ve ürün yönetim kararlarında, ürünün yaşam döngüsü boyunca onun çevresel etkilerinin tam olarak dikkate alınması yolu yaklaşımının benimsenmesi

- Ekonomik Sürdürülebilirlik

Çahantimur'a (2007) göre, ekonomik sürdürülebilirliğin en genel ifadesi "ekolojik ve sosyal sürdürülebilirliği hedefleyen gelişmenin uygun finansal kaynaklar yardımı ile gerçekleştirilerek, ekonomik olarak karşılanabilir nitelikte olması" dır. Ekonomik sürdürülebilirlik, idari ve iktisadi boyutları içermektedir. Ekonomik sürdürülebilirliğin finansal kapasitesi, çevresel kaynaklara ve hizmet akışlarına bağlı olduğu için, çevresel sürdürülebilirlik ile yakın ilişkide olduğu düşünülmektedir (Sutton, 2004; Vivien, 2008).

Ekonomik sürdürülebilirlik, toplumların gelecekteki ihtiyaçlarını karşılama kapasitesinden ödün vermeden mevcut tüketimleri karşılayabilen bir üretim sistemi anlamına gelmektedir (Khan 1995). Benzer şekilde neoklasik ekonomistler de ekonomik sürdürülebilirliğin hedefini toplumların zaman içinde ihtiyaç duyduğu ekonomik refah üretme kapasitesini korumak ve gelecek toplumların mevcut kuşak ile aynı refah düzeyine erişebilmelerini sağlamak şeklinde yorumlamaktadır (Vivien, 2008). Khan (1995),

ekonomik sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi için dört ilke sıralamaktadır. Bu ilkeler; ekonomik büyüme, ekonomik gelişme, ekonomik verimlilik ve damlama ekonomisi (trickle-down) şeklindedir (Khan, 1995).

Satterthwaite (1997), ekonomik sürdürülebilirlik kurgulanırken gelecek kuşak ile birlikte, bugünkü kuşakların ihtiyaçlarının da karşılanması gerektiğini savunmaktadır. Bunlar toplumların ekonomik bakımdan yeterli geçinme seviyesine erişebilmesi, işsizlik, hastalık ve engellilik durumlarında ekonomik güvencenin sağlanabilmesi gibi ihtiyaçlardır (Satterthwaite, 1997). Ekonomik sürdürülebilirlik, sistemin insanların temel ihtiyaçlarına cevap verebilmesi, gelir dağılımındaki adaletsizliği ortadan kaldırarak fakirliğin azaltılması ve buna paralel olarak insanlar arasındaki eşitsizliğin ortadan kaldırılmasını da ifade etmektedir. Eşitsizliğin ortadan kaldırılması da toplum için refahın sağlanmasının garantisidir. Toplum içerisindeki ekonomik istikrar, sosyal yapıdaki düzen ve huzur için de önemlidir. Sürdürülebilir yerleşmeleri inşa etme işi halkın gelir düzeyindeki istikrar ve şartların iyileştirilmesi ile yakından ilgilidir. Bu sebeple sürdürülebilirlik konulu yapılan uluslararası konferanslarda da sürdürülebilir kentleşmenin ekonomik yönlerine önem verilmektedir. Örneğin 1980 yılında gerçekleşen Dünya Koruma Stratejisi, çevresel gelişme ile ekonomik kalkınma arasında kurulması gereken dengeyi sağlamak kaygısına yer vermektedir (Chiu, 2003). Brundtland Raporu'nda da ortaya konan vizyon, özünde ekonomik büyüme ihtiyacını gözeten ve büyümeyi azamileştirmeyi amaçlayan politikalara yönelik bir çağrı olarak nitelendirilmektedir (Bozlağan, 2005).

- Sosyal Sürdürülebilirlik

Sürdürülebilir kentleşmenin önemli bir boyutu olan sosyal sürdürülebilirlik, en genel ifade ile bugün ve yarın için insanların kaliteli bir yaşam sürmesini hedefleyen; insanın temel ihtiyaçlarının karşılanabildiği (Çahantimur, 2009); topluluklar ve bireylerin kendi aralarındaki ve fiziksel çevreleri ile ilişkilerindeki eşitsizlikleri, adaletsizliği ve engelleri kaldırmaya yönelik çalışan disiplinler arası hedefler, olgular ve faaliyetler bütünüdür. Sosyal sürdürülebilirlik, ulaştığı bu kapsam ve hedefleri ile fiziksel çevrelerin tasarımı konusunda önemli bir ilişki içerisinde olduğu kabul edilmektedir.

Tez çalışmasının odak noktası, farklılaşan kullanıcı gruplarının konut ve yakın çevresindeki ihtiyaçlarının karşılanmasının sosyal sürdürülebilirliğe etkisidir. Bu noktadan hareketle, çalışmada sosyal sürdürülebilirlik olgusu konut ve çevresi ölçeğinde anlatılmaktadır. Bu ilişki konut, toplu konut ve konut yakın çevresi özelinde ele

alınmaktadır. Çalışma kapsamında sosyal sürdürülebilirliğin tanımlarına ve fiziksel çevre ile ilişkili boyutlarına bir sonraki bölümde değinilmiştir.

1.6.3. Sosyal Sürdürülebilirlik ve Kriterleri

Brundtland Raporu'nun sürdürülebilir gelişmeyi üç farklı boyutla açıklamasına rağmen sosyal boyut, 2000 yılına kadarki süreçte, politika ve araştırma konularında sürdürülebilirliğin diğer konularına göre geride kalmıştır (McKenzie 2004; Colantonio, 2009; Vallance vd. 2011). Bu konularda aktif rol alması ise ancak 2000'ler itibari ile gerçekleşmiştir (Woodcraft, 2012). Sosyal sürdürülebilirliğin bu döneme kadar geri planda kalması nedenleri arasında sürdürülebilir gelişmenin, 1960'larda ortaya çıkan çevresel hareketler ile 1970'lerdeki temel ihtiyaç savunucuları arasındaki sinerjiden doğmuş çevresel odaklı görüşler bütünü olması gösterilmektedir (Colantonio, 2009). Sosyal sürdürülebilirliğin son dönemlerde daha çok inceleme ve araştırma konusu olmasının nedenleri arasında ise öncelikle dünya kentlerinin sosyal yapısındaki değişimler gösterilmektedir. Kentlerin artan nüfus ile birlikte, göç sorunları ile baş etmesi ve göçün beraberinde getirdiği tahribatların sadece fiziksel değil sosyal bozulmalara da neden olması, şehirlerin sürdürülebilir kalkınmadaki rolünün içinde bulunduğumuz yüzyıl itibariyle daha kritik hale geldiğini ortaya koymaktadır (Colantonio, 2009).

Sosyal sürdürülebilirliğin kentsel ve fiziksel çevrelerde sağlanabilmesi için kavramın boyutlarıyla birlikte anlaşılması gerekmektedir. Bu amaçla birçok tanım yapılmışsa da üzerinde uzlaşılmış kesin bir tanımlamaya varılamamıştır (Dempsey vd., 2011). Sosyal sürdürülebilirliğin yapısı itibari ile de bu durum doğal bir sonuçtur. Çünkü bu kavram, mutlak veya sabit bir yapı olarak düşünülmemeli; yıldan yıla veya on yıldan on yıla değişebilecek, dinamik bir kavram olarak ele alınmalıdır (Dempsey vd., 2011).

McKenzie (2004) sosyal sürdürülebilirliği, bireylerin yaşam şartlarını iyileştiren koşullar ve bu koşulları sağlayabilecek topluluklar için bir süreç olarak tanımlamaktadır. McKenzie (2004), sosyal açıdan sürdürülebilir toplulukları ise; eşit, çeşitli, ilişki içerisinde, demokratik ve iyi bir yaşam kalitesi sunan toplumlar olarak ifade etmektedir (McKenzie, 2004).

Woodcraft'a (2012) göre sosyal sürdürülebilirlik kavramının, insan hakları, refah, eşitlik ve sosyal adalet gibi felsefi ve politik düşünceleri içermekle birlikte, toplum sosyal sermayesi ve güçlendirme ile ilgili fikirlere kadar uzanan çok yönlü ve değişken

yorumların tanımlanması ve kuramlaştırılmasına odaklandığını ileri sürmektedir (Woodcraft, 2012). Sach (1999) da sosyal sürdürülebilirliğin eşitlik, demokrasi ve sosyal adalete dayandırılması gerektiğini savunan araştırmacılardandır (Sach,1999).

Bazı araştırmacılar sosyal sürdürülebilirliğin insanların temel ihtiyaçlarının karşılanmasına ve az gelişmişliğe odaklandığını savunurken; bazıları ise kavramın güçlü bir çevre etiği kurulması konusunda çalıştığını savunmaktadır. Kimi araştırmacılar ise sosyal sürdürülebilirliği, insanların tercih ettiği yaşam biçimlerini veya belirli bir sosyo-kültürel geleneği sürdürme ya da koruma konuları açısından ele almaktadır (Vallance vd., 2011). Yani bir kültürün, bir yaşam biçiminin, bir mahalle veya kentin fiziksel ve sosyal yapısının içinde yaşayan kişilerle birlikte korunması o alandaki sosyal sürdürülebilirliğin sağlanması konusunda önemli bir adım olarak değerlendirilmektedir.

Bir yaşam alanında sosyal sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi için insanların ihtiyaçlarına cevap veren bir yapının var olması gerektiğini ileri süren Griessler ve Littig (2005), kavramın insan odaklı ele alınması gerektiğini savunmaktadır. İhtiyaçlar konusu belirlenirken, planlama yapılacak alanda yaşayan toplumun beklentileri, istekleri, yaşam şekilleri ve koşulları farklı olacağından yapılması gereken uygulamalar da farklılık gösterebilmektedir (McKenzie, 2004). Bu anlamda her yaşam çevresinin kendi içinde bir analizinin yapılması; sakinlerin ihtiyaçlarının, isteklerinin ve sorunlarının belirlenmesi sosyal sürdürülebilirliğe ulaşma konusunda önemli yer tutmaktadır. Yani her çevrenin sosyal sürdürülebilirliğe uzanan yolu farklı olmaktadır.

Berkeley Grup'una (2012) göre sosyal sürdürülebilirlik şimdi ve gelecekte bireylerin yaşam kalitesiyle ilgilidir. Polese ve Stren (2000) de sosyal sürdürülebilirliğin yaşam kalitesi hedefine vurgu yapmaktadır. Bunun sağlanabilmesi için ise toplumun değişen ve gelişen yapısı ile uyumlu, sosyal ve kültürel açıdan farklılık gösteren toplum gruplarının birlikte yaşamasını teşvik eden, kültürel entegrasyonu özendiren bir toplum idealine ulaşılması gerektiğine vurgu yapılmaktadır (akt. Bramley ve Power, 2009). Sosyal sürdürülebilirlik güçlü bir toplum yapısı için eşitlikçi, kapsayıcı, herkes için eşit sunulan haklar için uğraş vermektedir. Bu bakımdan sosyal sürdürülebilirlik toplumun belli kesimi veya kişileri için değil her zaman herkes için arzulanan sonuçlar üretmeyi hedeflemektedir (Vallance vd., 2011).

Sosyal sürdürülebilirlik, toplumların uzun vadeli gelişim süreçlerinde sosyal yapıda minimum değişime imkan tanıyarak, birbiriyle uyumlu ve aktif işlev gören bir toplum oluştururken karşılaşılabilecek sorunları önceden öngörmeyi ve bunlara yönelik çözüm

önerileri geliştirmeyi amaçlamaktadır (Biar, 2002). Bu tanımlama aslında sosyal sürdürülebilirliğin sadece planlama anlamında değil yönetsel anlamda da belli başlı stratejiler geliştirmesi gerektiği konusuna bir örnektir. Mahalle, kent veya ülke ölçeğinde geliştirilecek sosyal sürdürülebilir uygulamaların sağlanması ancak iyi bir yönetim strateji ile mümkündür. Buna paralel olarak, sosyal sürdürülebilirliğin sağlanmasında sürdürülebilir toplumların ve çevrelerin inşasında yoksulluğun ortadan kaldırılması temel bir aşama olarak görülmektedir. (BM, 2002).

Sürdürülebilirlik konuları genellikle kent düzeyinde ele alınırken (Karuppattan ve Sivam 2011); sosyal sürdürülebilirliğin kavramsallaştırılması ve uygulanması öncelikle komşuluk birimi (mahalle) ölçeğinde gerçekleşmektedir (Woodcraft, 2012). Sosyal sürdürülebilirliği komşuluk birimi ölçeğinde araştıran Berkeley Grup'a göre, sosyal sürdürülebilirlik konusu bir mahallenin, içinde yaşadığı sakinlerinin bireysel ve toplu refahını ne ölçüde desteklediğine işaret etmektedir. Sosyal sürdürülebilirlik ayrıca fiziksel çevrenin tasarımına, içinde yaşayan ve bir mekanı kullanan insanların birbirleriyle nasıl ilişki kurduklarına ve toplum olarak nasıl işlev gördüklerine odaklanmaktadır. Güçlü bir sosyal ve kültürel hayatı destekleyecek doğru altyapının kurgulanmasına, insanlara dahil olma fırsatlarının sunulmasına, yer ve topluluğun gelişmesi hissine katkı sunmaktadır (Berkeley, 2012).

- Sosyal Sürdürülebilirlik Kriterleri

Sosyal sürdürülebilirlik kavramının daha iyi anlaşılması için araştırmacıların çoğu, kavramı çalışma alanlarına göre çeşitli kriterler dahilinde incelemektedirler. Farklı disiplinlerde olduğu gibi sosyal sürdürülebilirliğin fiziksel çevre ile ilişkisi de boyutlara ayrılarak incelenmektedir. Bu bölümde, literatürdeki önemli sınıflandırmalara yer verilmiştir.

Literatürde sosyal sürdürülebilirliğin kentsel form ile ilişkisi incelendiğinde, en çok başvurulan sınıflandırmanın Dempsey vd.'nin (2011) fiziksel faktörler ve fiziksel olmayan faktörler ayrımı olduğu görülmektedir. Dempsey vd.'e göre kentin sosyal sürdürülebilirliğine katkı sunan bu katkı faktörleri Tablo 5'te bir arada gösterilmektedir (Dempsey vd., 2011). Bu faktörler farklı disiplinlerden pek çok konuyu kapsamına alarak, sosyal sürdürülebilirliğin sağlanması için gerekli durumları geniş bir içerikte sunmaktadır. Fiziksel faktörler, iyi bir kentsel çevrede yaşayabilmenin fiziksel gerekliliklerini içerirken; fiziksel olmayan faktörler ise, sosyal ilişkileri, sosyal hakları ve eşit hizmet alımı gibi çoğunlukla sosyal gereksinimleri ele almaktadır.

Tablo 5. Kentsel sosyal sürdürülebilirlik için sunulan katkı faktörleri (Dempsey vd., 2011).

Fiziksel olmayan faktörler	Ağırlıklı olarak fiziksel faktörler
<ul style="list-style-type: none"> • Eğitim ve öğretim • Sosyal adalet: nesiller ve nesiller arası • Katılım ve yerel demokrasi • Sağlık, yaşam kalitesi ve refah • Sosyal kapsayıcılık (ve sosyal dışlanmanın ortadan kaldırılması) • Sosyal sermaye • Topluluk • Güvenlik • Karma kullanım • Adil gelir dağılımı • Sosyal düzen • Sosyal dayanışma • Sosyal ağlar • Sosyal etkileşim • Topluluk hissi ve aidiyet • İstihdam • Konut istikrarı (ciro vs) • Aktif topluluk organizasyonları • Kültürel gelenekler 	<ul style="list-style-type: none"> • Şehircilik • Cazip kamusal alanlar • İyi konut (Decent housing) • Yerel çevre kalitesi ve servisler • Erişilebilirlik (Yerel hizmetlere ve tesislere/ işe/ yeşil alanlara) • Sürdürülebilir kentsel tasarım • Komşuluk birimi(mahalle) • Yaya dostu yürünebilir mahalle

Berkeley Grup (2012) da sosyal sürdürülebilirliğin fiziksel çevre ile ilişkisini, fiziksel ve fiziksel olmayan faktörler olarak ele almaktadır. Bunlardan fiziksel faktörler içerisinde, iyi ve uygun fiyatlı konut, fırsatlara erişim, kaliteli kamu hizmetlerinin varlığı, kaliteli ve sürdürülebilir kamusal alanlar, iyi ulaşım bağlantıları yer almaktadır. Fiziksel olmayan katkı faktörlerinde ise; güvenlik, yerel sosyal ağlar, sosyal kapsayıcılık ve mekansal entegrasyon, kültürel miras, aidiyet ve kimlik duygusu ve refah gibi kavramlar yer almaktadır (Berkeley, 2012).

En çok başvurulan bir diğer sınıflandırma ise Bramley vd.'nin (2009) sosyal eşitlik ve toplumun sürdürülebilirliği başlıkları ile yaptıkları sınıflamadır. Sınıflamanın iki üst başlık ile yapılması içeriklerinin birbirinden tamamen bağımsız olduğu anlamına gelmemektedir. Ancak kavramsal bir ayrım olmasının sosyal sürdürülebilirliğin algılanmasında önemli olduğu belirtilmektedir. Sosyal eşitlik, kentsel form ile birlikte ele alındığında kent içi hizmetlere, olanaklara ve önemli birimlere erişilebilirlik konusunda herkesin eşit olması gerekliliğini ifade etmektedir (Bramley ve Power, 2009). Sosyal eşitliğin sağlanması gereken yerler ise, dükkanlar, okullar, sağlık merkezleri gibi temel yerel hizmetler; rekreasyon fırsatları, açık alan; toplu taşıma; iş fırsatları; uygun fiyatlı konut şeklinde ifade edilmektedir (Bramley vd., 2009). Sosyal sürdürülebilirliğin diğer sağlayıcısı olarak ele alınan toplumun sürdürülebilirliği ise toplumun iyi bir işleyiş düzeni

ile varlığını sürdürebilmesi anlamını taşımaktadır. Toplumun sürdürülebilirliğinin sağlanabilmesi için sosyal etkileşim/ sosyal ağlar, katılım (toplu gruplara), toplum istikrarı, güvenlik ve yer duygusunu sağlanması gerekmektedir (Bramley vd., 2009).

Ortaya konulan yararlı sosyal sürdürülebilirlik modellerinden biri de WACOSS'un (Batı Avustralya Sosyal Hizmet Kurulu) modelidir. Bu model sosyal sürdürülebilir toplulukların hedeflerini içermektedir. WACOSS'a göre sosyal sürdürülebilirlik, resmi ve gayri resmi süreçler, sistemler, yapılar ve ilişkiler, mevcut ve gelecek nesillerin sağlıklı ve yaşanabilir topluluklar oluşturma kapasitesini aktif olarak desteklediğinde ortaya çıkmaktadır. WACOSS sosyal açıdan sürdürülebilir toplulukların sahip olması gereken özellikleri ise beş ilke ile incelemektedir (Tablo 6). Bunlar: Eşitlik, çeşitlilik, birbirine bağlılık, yaşam kalitesi, demokratik ve yönetim şeklindedir (Barron ve Gauntlett 2002; akt CSA, 2003).

Tablo 6. Sürdürülebilir topluluk özellikleri (CSA, 2003).

İlkeler	Açıklamalar
Eşitlik	Topluluk, tüm üyeleri için, özellikle de toplumun en fakir ve en savunmasız üyeleri için eşit fırsatlar ve sonuçlar sunmalıdır
Çeşitlilik	Topluluk çeşitliliği teşvik etmeli ve desteklemelidir
Birbirine bağlılık	Topluluk içindeki ve dışındaki ilişkilerin resmi ve gayri resmi ve kurumsal düzeyde destekleyen süreçler, sistemler ve yapılar sağlar
Yaşam kalitesi	Topluluk, temel ihtiyaçların karşılanması konusunda birey, grup ve topluluk seviyesindeki tüm üyeler için iyi bir yaşam kalitesi sağlar
Demokrasi ve yönetim	Topluluk, demokratik süreçler ve açık ve hesap verebilir yönetim yapıları sağlar.

Tablo 6' daki sınıflandırmaya paralel olarak Partridge (2005) de yaptığı çalışmada sosyal sürdürülebilirliğin tek bir tanımının yapılmasının zorluğundan bahsederek, kavramı kendini oluşturan temalar üzerinden incelemektedir. Partridge, sosyal sürdürülebilirliği yaşam kalitesi, eşitlik (sosyal adalet), kapsayıcılık, erişilebilirlik, gelecek odaklılık, katılımcı süreç şeklinde sınıflandırmaktadır (Partridge, 2005). Colantonio (2009) çalışmasında, sosyal sürdürülebilirlik alanında çalışmış araştırmacıların sosyal sürdürülebilirliği hangi kilit konular üzerinden ele aldığını kronolojik olarak derlemiştir. Tablo 7'de bu çalışmaya yer verilmiştir.

Tablo 7. Sosyal sürdürülebilirliğin anlaşılması için ana temalar (Colantonio, 2009).

Araştırmacılar	Anahtar Kelimeler
Chambers ve Conway (1992)	<ul style="list-style-type: none"> • Geçinebilme • Eşitlik • Dışarıdan gelen baskılara dayanabilme kabiliyeti • Güvenlik ağları
DFID (1999)	<ul style="list-style-type: none"> • Kapsayıcılık • Eşitlik • Yoksulluk • Geçinebilme
Sach (1999)	<ul style="list-style-type: none"> • Eşitlik • Demokrasi • Sosyal homojenlik • İnsan hakları • Eşit gelir dağılımı • İstihdam • Sosyal servislere ve kaynaklara adil erişilebilirlik
Hans-Böckler-Stiftung (2001)	<ul style="list-style-type: none"> • Ücretli ve gönüllü iş • Temel ihtiyaçlar • Sosyal güvenlik • Demokratik topluma katılım için fırsat eşitliği • Sosyal yeniliğe imkan tanıma
Thin vd.(2002)	<ul style="list-style-type: none"> • Sosyal adalet • Dayanışma • Katılımcılık • Güvenlik
Omann and Spangenberg (2002)	<ul style="list-style-type: none"> • Eğitim • Yetenekler • Deneyim • Tüketim • Gelir • İstihdam • Katılımcılık
Baines ve Morgan (2004) ve (Sinner vd., 2004)	<ul style="list-style-type: none"> • Temel ihtiyaçlar • Kişisel yetersizlik • Gelecek nesillerin gereksinimleri • Sosyal sermaye • Eşitlik • Kültürel ve toplumsal çeşitlilik • Yetkilendirme ve katılım
Bramley vd.,(2006)	<ul style="list-style-type: none"> • Topluluktaki/sosyal ağlardaki etkileşimler • Topluluk katılımı • Yer oluşturma ve gurur • Toplum istikrarı • Güvenlik

Sosyal sürdürülebilirlik Tablo 8'deki kriterler ve araştırmacılar dışında da günümüze kadar olan süreçte pek çok araştırmacı tarafından çeşitli şekillerde incelenmiştir. Ortaya çıktığı ilk dönemlerden günümüze kadar ağırlıklı olarak ele alınan sosyal sürdürülebilirlik kriterleri, kriterlerin içerikleri ve savunucuları Tablo 8'de gösterilmektedir.

Tablo 8. Sosyal sürdürülebilirliğin önemli kriterleri

Eşitlik	
<i>İçerik</i> Nesiller arası eşitliğin sağlanması; en yoksul ve en savunmasız üyeler için eşit koşulların oluşturulması	<i>Araştırmacılar</i> CSA, 2003; Mckenzie, 2004; Morgan ve Baines, 2004; Partridge, 2005; Woodcraft vd., 2011
Erişilebilirlik	
<i>İçerik</i> Hizmetlere, birimlere, servislere; ekonomik, sosyal ve fiziksel bakımdan sorunsuz erişim	<i>Araştırmacılar</i> Mckenzie, 2004; Partridge, 2005; Chan ve Lee, 2008; Colantonio ve Dixon, 2009
Kapsayıcılık	
<i>İçerik</i> Sosyo-ekonomik eşitsizlik, engellilik durumları veya farklı kültürden kişilere cevap verebilen çevreler	<i>Araştırmacılar</i> Morgan ve Baines, 2004; Partridge, 2005
Çeşitlilik	
<i>İçerik</i> Kültürel, sosyal ve mekânsal çeşitliliğin korunması ve sürdürülmesi	<i>Araştırmacılar</i> CSA, 2003; Mckenzie, 2004; Morgan ve Baines, 2004; Colantonio ve Dixon, 2009; Okumuş, 2017
Katılım	
<i>İçerik</i> Bir grup oluşturan kişilerin yaşadıkları yerleri iyileştirmek için birlikte hareket etmesi, topluluk veya mekânsal düzenlemeler için verilen kararlara ve planlamalara katılım sağlanması	<i>Araştırmacılar</i> Mckenzie, 2004; Morgan ve Baines, 2004; Partridge, 2005; Colantonio ve Dixon, 2009; Yung ve Chan, 2012
Refah, mutluluk ve yaşam kalitesi	
<i>İçerik</i> Kişilerin yaşadıkları yerlerden duydukları memnuniyetin korunması; kişilerin yaşam standartlarının korunması veya iyileştirilme konusundaki çaba	<i>Araştırmacılar</i> CSA, 2003; Partridge, 2005; Colantonio ve Dixon, 2009; Yung ve Chan, 2012
Güvenlik	
<i>İçerik</i> Sağlık ve can güvenliğinin sağlanması	<i>Araştırmacılar</i> Colantonio ve Dixon, 2009
Yer duygusu	
<i>İçerik</i> Yere özgü özelliklerin korunması, yer duygusu ve aidiyet hissinin korunması ve desteklenmesi	<i>Araştırmacılar</i> Chan ve Lee, 2008; Colantonio ve Dixon, 2009; Woodcraft vd., 2011; Yung ve Chan, 2012
Gelecek odaklılık	
<i>İçerik</i> Gelecek nesilleri göz önünde bulundurarak yapılan faaliyetler ve planlar	<i>Araştırmacılar</i> Morgan ve Baines, 2004; Partridge, 2005
Yönetim	
<i>İçerik</i> Demokrasi ve yönetişimin sağlanabilmesi; açık ve hesap verilebilir yönetim tarzının benimsenmesi	<i>Araştırmacılar</i> CSA, 2003; Mckenzie, 2004; Woodcraft vd., 2011
Sosyal sermaye	
<i>İçerik</i> İnsan kaynağının korunması	<i>Araştırmacılar</i> HACT, 2015
Toplum İstikrarı	
<i>İçerik</i> Konut istikrarının sağlanabilmesi; zorunlu şehir içi ve dışı hareketlilik ve göç konularının engellenmesi	<i>Araştırmacılar</i> Mckenzie, 2004; Colantonio ve Dixon, 2009

Zamanla sosyal sürdürülebilirlik üzerinde çalışan kişiler, konunun anlam çerçevesini genişletmiştir. Colantonia (2009) çalışmasında geleneksel ve yeni geliştirilen kavramları tanımlamaktadır. Bu bağlamda geleneksel kavramlar; barınma ve çevresel sağlığı içeren genel ihtiyaçlar; eğitim; istihdam; eşitlik; insan hakları ve cinsiyet; yoksulluk; sosyal adalet iken yeni geliştirilen kavramlar ise demografik dönüşümler (yaş, göç, hareketlilik vb); sosyal uyum; kimlik, mekansal ve kültürel aidiyet; yetkilendirme, katılım ve erişim; sağlık ve güvenlik gibi sosyal ağırlıklı kavramlardır (Colantonia, 2009).

Konu üzerinde araştırma yapan pek çok kişinin öncelikle genel insani ihtiyaçlar temalı konulara odaklandıkları, ancak zamanla bu kavram çerçevesinin derinleştiği görülmektedir. Kavramın ilk kullanılmaya başlandığı dönemlerden beri adalet, eşitlik, insan hakları ve barınma sorunları gibi insani sorunları temele alarak çeşitlendirildiği söylenebilir. Bunun yanında sosyal sürdürülebilirlik temalarının kronolojik analizi, eşitlik, yoksulluğun azaltılması ve geçim kaynağı gibi geleneksel temaların, kimlik, yer duygusu ve sosyal ağların yararları gibi daha soyut ve daha az ölçülebilir kavramlarla nasıl tamamlandığı veya değiştirildiğini de göstermektedir (Colantonia, 2009).

Sosyal sürdürülebilirlik konusu oldukça geniş, sınırları net olmayan ve farklı disiplinlerce incelenebilecek kompleks bir konu olması sebebiyle tez kapsamında yalnızca belli kriterler çerçevesinde literatür taraması sunulmuştur. Çalışmanın odağı olan bu kriterler belirlenirken, öncelikle sosyal sürdürülebilirlik konusunda en yaygın kullanılan ve oldukça önemli görülen sosyal eşitlik ve toplumun sürdürülebilirliği (Bramley vd., 2009) boyutları ele alınmıştır. Çalışmada konut alanlarında, konut kullanıcısı çeşitliliğinden doğan ihtiyaçların karşılanmasının, sosyal sürdürülebilirliğe etkisi tartışıldığından, tez kapsamındaki araştırma problemini ve hipotezlerine uygun kriterler belirlenmiştir. Bunlar, hanehalkı ve kullanıcı çeşitliliğine göre irdelenebilecek, konut alanları ve yapılı çevre ile yakından ilgili olarak görülen sosyal sürdürülebilirlik kriterleridir (Tablo 9). Bu kriterler, farklı araştırmacılar tarafından farklı ölçeklerde sorgulanmış, bir yerleşim alanında sosyal sürdürülebilirliği sağlama konusunda önemli görülen kriterlerdir.

Tablo 9. Kullanıcı çeşitliliği çerçevesinde sosyal sürdürülebilirlik değerlendirme ölçütleri

Sosyal Eşitlik	Toplumun Sürdürülebilirliği
<ul style="list-style-type: none"> • Erişilebilirlik • Kapsayıcılık • Çeşitlilik 	<ul style="list-style-type: none"> • Sosyal Etkileşim • Katılım • Toplum İstikrarı • Güvenlik • Yer Duygusu

1.6.3.1. Sosyal Eşitlik

Birçok araştırmacı eşitlik ve adalet konularını sosyal sürdürülebilirliğin temel koşutu olarak ele almaktadır. (Colantonio, 2009; Burton, 2000; Dempsey vd, 2011; Bramley vd.; 2009). Sosyal eşitlik kavramı temelde, bir toplumu oluşturan tüm bireylerin, fiziksel çevrelere ve topluluğun sağladığı olanaklara eşit şekilde katılabilmesini ifade etmektedir (Bramley vd., 2009) ve her kesimden bireyler için eşit şartlar oluşturulması gerekliliğini içermektedir. Bu bakımdan eşitlik sosyal sürdürülebilirlik kriterlerinden hepsinin bir filtresi olarak ele alınan ve diğer bileşenlerden ayrılmayan temel bir özelliktir (WACOSS; akt CSA, 2003). Sosyal eşitliğin temel bir boyut olması onun, sosyal sürdürülebilirliğin en sık bahsedilen gereksinimlerinden birisi haline getirmektedir (Partridge, 2005).

Sosyal eşitlik konusu çok geniş ve sınırları değişebilen kavramlar kümesidir. Bu konunun kentsel form, yönetim, planlama ve katılım gibi farklı disiplinlere yönelen boyutları bulunmaktadır. Sosyal eşitliği alt başlıklar halinde inceleyen araştırmacılardan Dempsey vd. (2011) sosyal eşitliği servislere, yeşil alanlara, kamusal alanlara erişim ve herkes için uygun konut olarak sınıflandırmaktadır. Burton'a (2000) göre sosyal eşitlik; sosyal adalet, sağlık, eğitim, bireyler arası adaletli dağıtım, şartların eşitliği ve erişilebilirlik olarak ele alınmaktadır. Bramley ve Power (2009) ise sosyal eşitliği, servislere ve hizmetlere erişim, iş olanakları, uygun konut ve sosyal adalet olarak ele almaktadır. Yung ve Chan (2012) ise sosyal eşitlik için kaynakların adil dağılımı, bina çevresi kalitesi, kültürel çeşitliliğin korunması şeklinde bir çerçeve oluşturmaktadır. Sosyal eşitliğin bu alt başlıklarıyla güçlü siyasal ve politik endişelerden oluştuğu söylenmektedir (Burton, 2000). Bu yönüyle de sosyal sürdürülebilirlik gibi sosyal eşitliğin de kent ve ülke ölçeğinde gerçekleştirilmesi hedeflenmektedir. Ancak araştırmacılara göre sosyal eşitliğin öncelikle mahalle (komşuluk birimi) ölçeğinde uygulanması konusu göz ardı edilmemelidir (Chan ve Lee, 2007). Bramley ve Power (2009) da sosyal eşitliğin öncelikle komşuluk birimi ölçeğinde sağlanması gerektiğini savunmaktadır.

Tez kapsamında kullanıcı çeşitliliği ve ihtiyaçları göz önünde bulundurulduğunda konut, site içi ve konut yakın çevresi ölçeğinde öne çıkan tasarım kararları ve gereksinimleri sosyal eşitlik alt başlıklarında incelenmiştir. Bu başlıklar erişilebilirlik, kapsayıcılık ve çeşitliliktir.

1.6.3.1.1. Erişilebilirlik

Sosyal eşitlik toplumsal yaşama katılabilmek için tüm olanaklara erişim ve bireysel olarak kendini geliştirme şansına sahip olabilmek olarak tanımlanmaktadır (Colantino ve Dixon, 2009). Bu bakımdan kişilerin yaşına ve fiziksel durumuna bakılmaksızın eşitlikçi, adil bir toplumda yaşadıklarını hissetmeleri için erişilebilir çevrelerde yaşamaları önemli bir sosyal eşitlik ön koşuludur (ODPM, 2006; Chan ve Lee, 2008; Bramley vd, 2009; Bramley ve Power, 2009; Dave, 2011).

Erişilebilirlik, genellikle engellilerin çevreyi rahat kullanımı bakımından ele alınsa da çok farklı boyutları kapsamı bakımından tüm insanlar için eşitlikçi bir erişim hakkına işaret etmektedir. Erişilebilirlik, 5378 Sayılı Engelliler Hakkında Kanun'da "binaların, açık alanların, ulaşım ve bilgilendirme hizmetleri ile bilgi ve iletişim teknolojisinin, engelliler tarafından güvenli ve bağımsız olarak ulaşılabilir ve kullanılabilir olmasını" ifade etmektedir (URL-2). Daha kapsayıcı bir ifade ile erişilebilirlik, farklı yeterlilik kapasitesindeki kişilerin başkalarının yardımına ve desteğine ihtiyaç duymadan güvenli ve bağımsız bir şekilde hem iç hem de açık alanlardaki mekanlara ulaşabilme durumudur (Demirkan, 2015). Toplumun tüm bireylerinin topluma katılabilmesi için erişilebilirlik, yapıları çevrede ve kentsel mekanlarda gerekli tüm mekânsal ve fiziksel önlemlerin alınmasını içermektedir (Demirkan, 2015).

Erişilebilirlik konusu literatürde genellikle dört farklı şekilde ele alınmaktadır. Bunlar: Bina ve açık alanlara erişim, ulaşımında erişilebilirlik, hizmetlere erişilebilirlik, bilgi ve bilişim teknolojilerine erişilebilirlik şeklindedir (Mamatoğlu, 2015). Bina ve açık alanlardaki erişim; konuta, iş ve alışveriş merkezlerine, eğitime, sağlık v.b. binalara; kent, şehir, bölge v.b. ölçekteki açık alanlara erişebilmeyi ifade etmektedir. Ulaşımında erişilebilirlik; demiryollarına, metrolara, otobüs işletmelerine, hava yollarına, toplu taşıma araçlarına ve duraklarına erişilebilirliği; hizmetlere erişilebilirlik ise eğitime, sağlık uygulamalarına, istihdama, adalete, kültürel yaşama, dinlenme alanlarına, çocuk parklarına, boş zaman aktivitelerine, spor faaliyetlerine, siyasal ve toplumsal yaşama

katılım konusundaki erişimi kapsamaktadır. Bilgi ve bilişim teknolojilerine erişilebilirlik ise kamu web sitelerine, internet teknolojilerine, sanal kütüphanelere erişim şeklindedir (Mamatoğlu, 2015).

Erişilebilirlik çalışmalarında temel hedef bireylerin fiziksel çevre ile olan ilişkilerini eşit bir konuma getirebilmektir. Bireylerin fiziksel çevrelerde özgürce toplumsal yaşama katılmaları önündeki fiziki ve sosyal engeller, erişilebilirlik hedefleri ile ortadan kaldırılmaktadır. Erişilebilirlik hedeflerinin ortaya konulduğu adil ve eşitlikçi bir toplum, ekonomik, sosyal veya politik olarak katılımın önündeki engellerin olmadığı bir toplumdur (Dempsey vd., 2011). Bu bakımdan erişilebilirlik sadece insanların fiziksel yetersizliklerini dengeleme değil, toplum içindeki en fakir ve en savunmasız bireyler için de erişilebilir fırsatlar sunmayı hedeflemektedir (WACOSS 2007, akt. CSA, 2003).

Topluma tam olarak katılımın sağlanabilmesi için kişilerin ikamet ettiği alandan hizmet ve olanaklara erişimin kesintisiz sağlanması gerekmektedir. Bu hizmet ve olanaklar genellikle günlük aktiviteleri içeren öncelik sıralamaları bölgeden bölgeye değişebilen birimlerdir. Dempsey vd. (2011), günlük olarak ihtiyaç duyulan birimlerin üst başlıklarını eğitim, iyi konut, kamu hizmetleri, sosyal alt yapı, yeşil alanlar ve rekreasyon alanları şeklinde ifade etmektedir (Dempsey vd, 2011). Bu hizmetlerin konut yakın çevresinde veya site içerisinde mutlaka karşılanması gerekmektedir. Bir konut ve çevresinde bulunması gereken hizmet ve olanak birimleri arasında eczane, doktor muayenehanesi, postane, süpermarket, banka, ticari birimler, ilkokul, restoran, kafe, paket servisi olan restoran, bar, kütüphane, spor ve dinlenme tesisi, toplum merkezi, çocuklara yönelik park ve tesisler, açık alan ve yeşil alanlar gösterilmektedir (Dempsey vd, 2011). Bu birimlerin önem derecesi bölge niteliğine göre değişirken, bazı kilit servislere erişilebilirlik sosyal sürdürülebilirlik açısından en temelde yer almaktadır. Erişilebilirliği kilit servislere erişim hedefiyle tanımlayan Mckenzie (2004), bu kilit servisleri sağlık, eğitim, ulaşım, barınma ve eğlence şeklinde sınıflamaktadır (Mckenzie, 2004).

Komşuluk birimi için önemli olan servislerin, konut yakın çevresinde konumlandırılmasının yanında, bu birimlere iyi bir ulaşım ağı kurulması gerekmektedir. Bu amaçla erişilebilirliğin yaya, bisiklet, toplu taşıma ve özel araçlar yoluyla aktif bir şekilde sağlanmasının önündeki engeller (yaya, bisiklet ve taşıt yollarının ayrımı, kaldırım ölçülerinin uygunluğu, zemin malzeme kalitesi, uygun düşey sirkülasyon elamanlarının düzenlenmesi gibi) kaldırılmalıdır. Konut yakın çevresindeki kilit hizmetlerin öncelikle yaya ve bisiklet ile erişilebilir olması önemlidir. Barton vd. (2012) de yapmış oldukları

alan çalışması neticesinde fiziksel aktiviteyi teşvik etmek ve araba kullanımının azaltılması isteniyorsa, servislerin ve hizmetlerin yürüme mesafesinde olması gerektiği sonucuna varmıştır (Barton vd., 2012). Ulaşım, sürdürülebilirlik boyutlarının kesişim alanı olarak değerlendirilmektedir. Ulaşımın doğru çözümü, tüm sürdürülebilirlik boyutlarına katkı sunmaktadır. Bunlar; taşıtlara bağımlılığın azalması ile maliyetin olumlu anlamda desteklenmesi bakımından ekonomik sürdürülebilirliğe, egzoz gazının salınımının azaltılması ile doğanın korunması sağlanarak çevresel sürdürülebilirliğe ve herkes için erişilebilir alanların tasarlanması ile de sosyal sürdürülebilirliğe katkı şeklindedir. Yine Barton vd. (2012) çalışmalarının sonucuna göre, son 20-30 yılda oluşturulan şehir dışındaki mahallelerde yüksek araba bağımlılığı olduğunu ve daha düşük fiziksel erişim aktivitesi (yürüyüş, bisiklet.. vb.) gösterdiğini, buna karşın daha eski ve karma kullanımlı mahallelerde daha az araba bağımlılığı olduğu, yürüyüş ve bisiklet kullanımının nispeten daha fazla olduğu gözlenmiştir. Buna göre istikrarlı bir mahalle düzeninde kullanıcılar fiziksel ulaşım aktivitelerine (yürüyüş, bisiklet. vb.) daha çok başvurmakta ve bu alanların sosyal açıdan sürdürülebilirliğe daha yakın oldukları düşünülmektedir (Barton vd., 2012).

1.6.3.1.2. Kapsayıcılık

Sosyal sürdürülebilirliğin temelde herkese hitap etme kaygısı, yapısı itibarıyla toplumsal dışlamanın önüne geçmek için çabalamaktadır. Birçok araştırmacı da farklı grupların dışlanması durumunu sosyal sürdürülebilirliğin sağlanması önündeki bir engel olarak görmektedir (Partridge, 2005). Mckenzie (2004), sosyal sürdürülebilirliğin ana temalarını açıklarken (bkz: syf 53); bu temaların ilgili tüm üyeler, tüm yerli halk ve tüm dezavantajlı gruplar için eşitlik barındırması ve insan haklarına uygun olması gerektiğini savunmaktadır (Mckenzie, 2004). Sosyal sürdürülebilirlik bu yönü ile farklı özellik ve yetkinliklerdeki bireyler için eşit haklar ve yaşam koşulları oluşturulması gerekliliğini savunan kapsayıcı temelli bir hedeftir.

Konut ve çevrelerinde sosyal sürdürülebilirliğe ulaşılabilmesi için gerekli sağlayıcılardan biri olan kapsayıcılık anlayışı, tasarım problemlerine geniş bir çerçeveden bakarak bütünleştirici çözümler üretmektedir. İngiliz Standartlar Enstitüsü, kapsayıcı tasarımı; çeşitli ürün, hizmet ve/veya birimlerin, özel bir uyarılma, adaptasyona veya özel bir tasarıma gerek duyulmaksızın, hitap edebileceği en çok kişi için kullanılabilir ve ulaşılabilir olarak tasarlanmasıdır, şeklinde tanımlamaktadır (BSI, 2005; akt. Ergenoğlu,

2013). Kapsayıcılık anlayışı, tüm bireylerin fiziksel ve sosyal açılardan topluma ve çevrelerine katılımı önündeki engelleri kaldırmayı hedeflemektedir. Kapsayıcı tasarım (inclusive design) literatürde benzer içerik ve ifadelerle karşılanabilmektedir. Bunlar; evrensel tasarım (universal design), herkes için tasarım (design for all), kullanıcı odaklı tasarım (user-centered design), ömür boyu tasarım (lifetime design) gibi kavramlardır. Bu kavramlar farklı ülkelerden ve çeşitli kullanım kökenlerinden gelmesine rağmen temelde ortak hedefleri ifade etmektedir. Bu hedef; fiziki çevrenin veya ürünlerin herkes tarafından güvenli, fonksiyonel, anlaşılır ve sürdürülebilir şekilde kullanılabilmesidir (Belir, 2018). Bu kavramlardan evrensel tasarım, kendi başına bir hareket veya kavram değil, tasarım sürecini yönlendiren bir yöntem olması bakımından farklılaşmaktadır (Belir, 2018). Evrensel tasarım kavramı ilk kez, 1980'li yıllarda Ronald L. Mace tarafından kullanılmaya başlanmıştır. Bu tasarım anlayışı, farklı yaş, cinsiyet ve yetenekteki bireylerin kullanabileceği tasarımlar üreten; tüm bireylerin eşit şartlarda kullanabildiği ürün, hizmet veya mekanları ifade etmektedir (Mace, 1998; Hacıhasanoğlu, 2003). Evrensel tasarım kavramı bazı ilkelerden oluşmaktadır. Bunlar: Eşitlikçi kullanım, kullanımda esneklik, basit ve sezgisel kullanım, algılanabilir bilgi, hata için tolerans ve düşük fiziksel çaba şeklindedir (Story vd, 1998). Bu ilkeler tasarım süreçlerine rehberlik etmek, var olan tasarımların uygunluklarını tespit etmek ve tasarımcıları konu hakkında bilgilendirmek için kullanılmaktadır (Belir, 2018).

Sosyal sürdürülebilirliğin, mümkün olan en fazla kişi için eşit şartlar oluşturma anlayışı, evrensel tasarımın herkes için uygun ürün ve alanlar oluşturma hedefiyle koşuttur. Bu bakımdan evrensel tasarım temelli tasarımların, konut ve çevrelerinde kullanılması kapsayıcılığı artmış çevrelerde eşitlikçi şekilde yaşamın sürebilmesine katkı sunarak sosyal sürdürülebilirliğin sağlanmasına hizmet etmektedir. Kapsayıcı ürün ve çevre tasarımları, bireylerin temel hakkı ve demokratik bir uygulamadır (Ergenoğlu,2013). Kapsayıcı çevreler, bireyin ve hanehalkının yaşam süreci boyunca erişilebilirlik ve kullanılabilirlik ölçütleri bakımından ürün, yer ve mekan değiştirme zorunluluğunu ortadan kaldırarak (Hacıhasanoğlu, 2003), bireylerin memnun şekilde yaşadıkları yerlerde hayatlarına devam etmelerini sağlamaktadır. Kapsayıcılık anlayışı, sadece fiziksel veya zihinsel yetersizlikleri olan kişiler için değil aynı zamanda çocuk, yetişkin, yaşlı, geçici engellilik durumlarında, topuklu ayakkabı giyen; ağır yük taşıyan; yorgun olan; anlık dikkati dağılmış kişi için veya yerli dili konuşamayan bir yabancı gibi çok çeşitlilikte durum içinde bulunan bireyler tarafından kullanılabilen ürünler ve çevreler elde etmeyi hedeflemektedir.

Adil ve eşitlikçi bir toplum; bireylerin topluma ekonomik, sosyal ve politik olarak katılmalarını engelleyen, dışlayıcı veya ayrımcı uygulamaların olmadığı bir toplumdur (Dempsey vd, 2011). Bu bakımdan özellikle herkesin kullanımına sunulan konut ve çevrelerinin toplumsal kapsayıcılığı barındırması gerekmektedir. Kullanıcıların zamanın çoğunu geçirdikleri konutlarında ihtiyaçlarını kolayca karşılamalarına, temel ihtiyaçlarını sağlayan konut çevresindeki servisleri, kültürel ve boş zaman ihtiyaçlarının karşılandığı birimleri sorunsuz kullanabilmeleri gerekmektedir.

Kapsayıcı tasarımlar, özellikle toplumda ortalama kişiler için yapılan tasarımlar sebebiyle ayrımcılığa uğrayan dezavantajlı gruplara bir çözüm sunmaktadır. Bu grupların hayata karışmasına, yaşam kalitesini yükseltmesine, diğer insanların yaşam seviyelerine ulaşmalarına ve memnuniyet seviyelerine olumlu yönde etki etmektedir. Bu durum da sosyal sürdürülebilirliğin sağlanmasına katkıda bulunmaktadır.

1.6.3.1.3. Çeşitlilik

Sosyal sürdürülebilir anlayışın herkesin ihtiyaçlarına cevap verebilme gayreti, bireysel ve topluluk halinde ortaya konulan farklılıkların göz önünde bulundurarak tasarım yapılmasını gerektirmektedir. Sosyal sürdürülebilirliğin hedeflendiği alanlarda, tasarım ve uygulama yapılırken farklı kullanıcı gruplarına hitap edebilmek amacıyla çeşitlilik konusu göz önünde bulundurulmalıdır.

Sosyal sürdürülebilirliğin çeşitlik alt başlığı, sosyal eşitliğin sağlanabilmesi için toplumun sosyal yapısında ve fiziksel çevrelerde farklılıkları destekleyen ve ona göre çözümler üreten bir tavır takınmaktadır. Topluluklar ve toplumlar homojen yapılar değildir, bu bakımdan farklılıklar hemen her noktada ortaya çıkmaktadır. Bu farklılıklar; kültürel, yaş, sosyo-ekonomik farklılıklar, çeşitli değer sistemleri ve farklı becerilere sahip olmak gibi kişiden kişiye değişen özelliklerdir ve çeşitlilik başlığı altında ele alınmaktadır.

Çeşitlilik kavramının farklı disiplinlerde farklı anlamları bulunmaktadır. Anlam bakımından farklı kullanımların karışımı ya da sınıfsal ve etnik heterojenlik; çeşitlenmiş fiziksel dizayn; genişletilmiş kamusal hayat ve pek çok sosyal grubun kendi haklarını kentsel mekânda arayabilmesi, bu tanımlamalardan birkaçıdır.

Günümüz kent yapısı ve mimari anlayışı kültürel ve etnik çeşitliliğin etkisinde, farklı sosyo ekonomik grupların kullanımında şekillenmektedir (Fainstein, 2005). İdeal bir şehrin demokrasi, eşitlik, çeşitlilik, gelişme ve devamlılık değerlerine sahip olması gerekmektedir

(Sennett, 2005). Bu bakımdan farklı özellikteki bireylerin topluluk içerisinde bir arada yaşayabileceği uygunlukta mekânsal düzenlemeler yapılmalıdır.

Bir alanda yapılacak müdahalelerde veya planlamalarda sosyal çeşitlilik korunmaya çalışılmalıdır ve sosyal bütünlüğün korunması için farklı grupların değişen gereksinimlerine uygun düzenlemeler yapılmalıdır (Colantonio ve Dixon, 2009). Bu bakımdan farklı gelir, eğitim ve sosyal grupları veya farklı aile kompozisyonları için uygun çeşitlilikte konut alanları düzenlenmelidir. Bu sayede farklı bireysel ve hanehalkı yapısından gelen kişilerin kendine uygun bir konut birimi bulabilmesine olanak tanınmaktadır.

Woodcraft vd. (2011) çeşitliliği farklı inançlardan, kültürlerden ve geçmişten gelen kişilerin bir arada yaşayabilmesi olarak değerlendirmektedir. Farklı gruplardan bireylerin birlikte yaşamaya yönlendirilmesi toplum içindeki ayrışmaları ve bütünlüğü zedeleyecek durumların önüne geçerek sosyal açıdan sürdürülebilir çevrelere ön ayak olmaktadır. Bir konut yerleşkesinde çeşitlilik, toplumsal tabakalaşma yapılmayarak, komşuluk birimini paylaşan kişiler arasında entegrasyon sağlanarak desteklenmelidir (Yüksel, 1995). Bu çeşitlilik planlanırken, toplumu oluşturan her farklı sosyal grubun, bir arada yaşayabilmeleri teşvik edilmelidir. Örneğin azınlıkların homojen yerleşim yerlerinde yaşaması hatalı bir uygulama iken, kişilerin şehrin istedikleri bölgesinde yaşayabilmeleri, toplumsal kutuplaşmanın önüne geçilebilmesi, çeşitliliğin desteklenmesi ve sosyal bütünleşmenin sağlanması adına önemlidir (Potter, 1995). Morgan ve Baines (2004) da kültürel ve toplumsal çeşitliliğin hoşgörülü bir şekilde kabul edilmesi gerektiğini savunmaktadır (Morgan ve Baines, 2004).

Farklı sosyo-ekonomik ve kültürel yapı gösteren kişilerin oluşturduğu çeşitlilik düzeni gibi, farklı kullanıcı profillerinin ve farklı hanehalklarının bir arada yaşayışı da sosyal sürdürülebilirliğin çeşitlilik kriterinde incelenmektedir. Her yaş, gelir seviyesi, hanehalkı yapısı ve engel durumuna uygun komşuluk birimleri tasarlamak, sosyal olarak bütünlük sağlamanın yanında fiziksel çevrede de çeşitliliği sağlamaktadır (Okumuş, 2017). Konut birimi için farklı plan büyüklükleri; farklı plan tipolojisi kullanmak; konut büyüklüğünün değişmesi; yaşama mekanlarının farklılaşması; açık mutfak, ada mutfak v.b. tasarımların kullanılması; balkonların ve oda büyüklüklerinin değişmesi veya farklı kullanımlara imkan tanınması gibi alternatifler sosyal açıdan sürdürülebilir bir konut yerleşkesi için konut plan çeşitliliğini destekleyen tasarım girdileri olmaktadır (Okumuş, 2017). Site içi ve yakın çevresi özelinde bakıldığında ise farklı yaş ve yönelimdeki bireyler

ve hanehalkı yapıları için site içinde rekreasyon, spor alanları ve parkların bulunması; konut yakın çevresinde ise ticari, sosyal, kültürel, sağlık ve eğitim birimlerinin çeşitliliğinin barındırılması gerekmektedir. Bu birimlerin ve alanların kullanıcının özelliklerine göre öncelikleri değişmektedir. Farklı kullanıcı gruplarının bu birimleri kullanabilmeleri konusunda sosyal ve fiziksel çevre olanakları geliştirilmelidir. Condon'a (2012) göre konut ve çevresindeki bu çeşitliliğin sosyal olduğu kadar, erişim masraflarının azalması sayesinde ekonomik faydaları da bulunmaktadır (akt. Okumuş, 2017).

Sosyal, kültürel, ekonomik ve fiziksel çevre açısından çeşitliliğin desteklendiği konut çevrelerinde farklı kullanıcı gruplarının istediğini bulabilmesi ve değişen ihtiyaçları için de gelecekteki sorunlarına cevap verebilen bir yerleşkede yaşaması toplum sermayesinin korunması, refah ve memnuniyet seviyelerine etki ederek alanın sosyal açıdan daha sürdürülebilir olmasına katkı sunmaktadır.

1.6.3.2. Toplumun Sürdürülebilirliği

Topluluğun sürdürülebilirliği, toplumun kendisinin veya yerel topluluk olarak kendisini kabul edilebilir bir işleyiş düzeyinde sürdürme ve yeniden üretme yeteneğidir (Dempsey vd., 2011). Toplumun sürdürülebilirliği bir bölge veya bölge ölçeğinde toplum, yaşam kalitesi ve sakinler arasındaki katılımcı etkileşimlere odaklanmaktadır (Dempsey, 2011). Literatürde toplumun sürdürülebilirliği, sosyal sürdürülebilirliğin ihmal edilemez bir faktörü olduğu ifade edilmektedir ve genellikle komşuluk birimi ölçeğinde ele alınmaktadır (Chiu 2003; Bramley ve Power, 2009; Dave, 2011; Dempsey vd., 2011).

Birçok araştırmacı toplumun sürdürülebilirliği konusunu alt başlıklar halinde incelemektedir. Örneğin, Dave'e (2011) göre; mahalleye bağlı hissetme, komşuluk (mahalle) birimi içinde sosyal etkileşim ve güvenlik, yerel çevrenin algılanan kalitesi, yaşanan evden memnuniyet, istikrar, toplu halk faaliyetlerine katılım gibi durumların bulunması toplumun sürdürülebilirliği için kritik görülmektedir (Dave, 2011). Toplumun sürdürülebilirliği kriterleri, komşuluk birimi ölçeğinde en genel sınıflandırma ile toplum istikrarı, sosyal etkileşim, yer duygusu, güvenlik, katılım (toplu gruplara katılım) şeklinde ele alınmaktadır (Bramley ve Power 2009; Dempsey vd, 2011).

1.6.3.2.1. Güvenlik

Güvenlik ihtiyacı, insanların en temel ve hayati gereksinimlerinden biridir. İnsanlar güvenli hissetmedikleri alanlarda yaşamını sürdürmek hatta geçici olarak bulunmak bile istememektedirler. Bu nedenle, kişilerin bir alanda güvenli hissetmesi ve fiziksel bakımdan güvenlik gereksinimlerinin karşılanması, o alanda sosyal sürdürülebilirliğin sağlanması konusunda diğer hedeflerden öncelikli olarak ele alınmaktadır (Barton, 2000; Chan ve Lee, 2008; Valance vd., 2011). Sosyal sürdürülebilirlik araştırmalarında 2000'ler itibariyle daha çok çalışma eğilimi gösterilen güvenlik kriteri (Colantano, 2009), genellikle yaşanan çevredeki kargaşa, düzensizlik, bölgedeki polis müdahalesi oranı ve suç unsuruna karşı kendini güvende hissetme eğiliminde olma şeklinde ele alınmaktadır (Colantonio ve Dixon, 2009; Darchen ve Ladouceur, 2013).

Güvenlik unsurları, bir komşuluk biriminde sağlanabildiğinde, sosyal sürdürülebilirliğin diğer kriterlerine ulaşılma konusunda bir altyapı oluşturmaktadır. Örneğin; bir komşuluk biriminde, semt sakinleri hırsızlığın, soygunun, vandallığın ya da düzensizliklerin olmadığı güvenli bir çevrede uzun süre yaşama eğilimi göstermektedirler (Chan ve Lee, 2008). Güvenlik duygusunu sosyal etkileşim, toplu gruplara katılım, yer duygusu gibi diğer sosyal sürdürülebilirlik sağlayıcıları takip etmektedir (Chan ve Lee, 2008). Benzer şekilde Berkeley Grup'un (2012) konut yerleşkelerinde yaşayan sakinler ile yapmış oldukları alan çalışmasında, güvenlik hissini diğer kişilerle etkileşim haline girme konusundaki temel şartlardan biri olduğu sonucuna varılmıştır (Berkeley Grup, 2012). Bu konuda yapılmış araştırmalar gösteriyor ki insanlar ancak kendilerini güvende hissettikleri vakit başkaları ile etkin bir etkileşim kurabilme eğilimi göstermektedirler. Kendini güvende hisseden insanlar, topluluk halinde aktivite yapmak ve yaşadıkları çevrenin iyileşmesine katkı sağlama konularında çabalamaktadır.

Bir konut ve çevresi ölçeğinde güvenli fiziksel ortamın sağlanabilmesi ve güvenlik hissini oluşabilmesi adına yapılabilecek bir takım uygulamalar bulunmaktadır. Bu uygulamalar makro (ülke/kent) ve mezo (bölge/ kent/ alt bölge) ölçekli önlemler olduğu gibi, güvenlik unsurlarını mikro (mahalle/ komşuluk ünitesi) ölçek ile ele alan ve kentin fiziksel özellikleri kapsamında inceleyen çalışma alanları da bulunmaktadır (Ataç, 2008).

Güvenliği mikro ölçekte ele alan, kentsel tasarım yolu ile suçu engelleme (Crime Prevention Through Environmental Design – CPTED) teorileri güvenli komşuluk birimleri oluşturulması ve suçun engellenmesi bakımından önemli yaklaşımları içermektedir. Dört

prensip şeklinde ele alınan bu önlemler doğal gözetim, doğal erişim kontrolü, bölgesel kalkınma (territorial reinforcement), bakım ve yönetim şeklindedir (CPTED, 2003).

Kentsel tasarım yolu ile güvenliği sağlamak için öne sürülen dört prensibin içeriğinde suçu engellemek için ele alınan birçok tasarım yönteminden bahsedilmektedir. Bu tasarım yöntemleri temelde şu şekilde sıralanmaktadır (CPTED, 2003): Görmeyi ve görünmeyi engelleyecek düzenlemelerden kaçınmak; konut ve çevresindeki görsel iletişimi koparacak duvar elemanı ve peyzaj düzenlemesi gibi kentsel donatılar dikkatlice kullanmak; tasarım aşamasında kör noktalar, gizli ve izole rotalar oluşturulmasına izin vermemek; bir tehlike anında kullanılabilir kaçış mekanları oluşturmak; karanlıkta alan kalmamasına özen gösterip, yeterli oranda ve sıklıkta aydınlatma elemanları kullanmak şeklindedir. Ayrıca karma kullanım alanlarının tasarlanmasını teşvik etmek de komşuluk birimi ölçeğinde çevresel, ekonomik, estetik ve güvenlik açısından bazı avantajlar sağlamaktadır. Örneğin, birbiri ile uyumlu bir çevredeki karma kullanım, alanın gece ve gündüz doğal gözetimi altında daha güvende olmaktadır. Aynı şekilde insanları hareketliliğe yönlendirmekte ve birbiri ile iletişim haline geçmelerine olanak tanımaktadır. Karma kullanım alanlarda bar, gece kulüpleri gibi kentsel yaşamın kaçınılmaz parçası olan ancak komşuluk birimi ölçeğinde negatif bir güven algısı yaratan bu birimlerin bir arada kurgulanması yerine diğer birimler ile karma ve uyumlu şekilde tasarlanması daha güvenli bir alan tasarlanmasını sağlamaktadır. Bir mahallede yaşayan tüm kişilerin kullanabileceği açık kentsel cazibe alanları yaratmak da insanların hareketliliğini arttırarak konut ve çevresinin aktif kullanılmasına imkan tanımaktadır. Çevresini aktif kullanan birey, kendisini daha güvenli hissetmekle birlikte, kentsel alanların aktif kullanılması da mahalle sakinleri tarafından gözetlenmeyi arttırdığı için bölgedeki suç oranını indirgemektedir (CPTED, 2003).

İnsanların, bir alanda güvenli hissedebilmeleri için yerel yönetimlerin önemli görevleri bulunmaktadır. Örneğin; kişilerin alana ait hissetmeleri için uğraşmalı ve vandalizm sonucu tahribata uğrayan kentsel donatıların bakımını üstlenmelidir. Böylesi çalışmalar, güvensizlik hissini var olmasına engel olmaktadır. Ayrıca gece ve gündüz algılanabilir ve okunabilir seviyede bilgilendirme ve işaret panolarına yer verilmesi ve kentte yeterli sayıda ve konumda güvenlik kameraları (CCTV) ve güvenlik kulüpleri bulundurulması yaşanan çevrenin güvenlik hissine etki etmektedir. Estetik ve işlevsel özelliklere sahip kamusal ve yarı kamusal mekanlar, kişiler üzerinde güvenlik hissini sağlanmasını desteklemektedir (CPTED, 2003).

Fiziksel çevrede güvenli yaşam ortamının oluşmasına imkan tanıyan düzenlemeler, tasarım aşamalarında dikkatle ele alınması, sakinlerin huzurlu ve güven içerisinde yaşamlarını devam ettirmelerine ve alanda sosyal sürdürülebilirliğin sağlanmasına katkı sunmaktadır.

1.6.3.2.2. Sosyal Etkileşim

İnsan, topluluk halinde yaşamını devam ettirme eğiliminde olan bir varlıktır. Bu nedenle gündelik hayatta diğer insanlar ile duyuşal ve fiziksel olarak etkileşim halinde olmak zorundadır. Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisinde sosyal ihtiyaçlar insanın temel gereksinimleri olarak görölmektedir. Bu sosyal ihtiyaçlar içerisinde sosyalleşmenin temel yapıcısı olarak; insanların aile, akraba ve arkadaş gibi diğer insanlar ile kurduğu sosyal etkileşim, öncelikli olarak yer almaktadır (Maslow, 2001). Bireylerin kendilerini yalnız hissetmemeleri, sorunlarını çözebilmeleri ya da sadece sosyal gereksinimlerini yerine getirebilmeleri gibi gereklilikler nedeniyle başka insanlara ihtiyaç duymaktadır. Bu bakımdan bireylerin gündelik yaşamlarında yaşama çevresini paylaştığı kişilerle sosyal etkileşim kurması kaçınılmaz bir istek ve hatta bir gerekliliktir.

Sosyal etkileşim, insanların birbirleriyle davranışsal veya duyuşsal araçlarla iletişim halinde olmasının bir ifadesidir. Wirth (1967), sosyal etkileşimi insan doğasının ve sosyal düzenin oluşumundaki temel süreç olarak tanımlamaktadır (Wirth, 1967; akt. Bramley vd., 2009). Sosyal sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi açısından sosyal etkileşim literatürde ulusal veya şehir ölçeğinden ziyade genellikle komşuluk birimi ölçeğinde araştırılmaktadır (Penninx vd., 2004). Çünkü komşuluk, sosyal etkileşimi yerine getiren en önemli olgulardan biridir (Pulat, 1996).

Sosyal etkileşim, bir konut ve çevresinde topluluğu oluşturan kimselerin, birbirleri arasındaki diyaloğun oluşmasını sağlayan, toplu faaliyetler yürütölmesini, topluluk ruhu oluşmasını, bireyler arasında sosyal uyum sağlanmasını ve bu kişiler arasında sosyal bağlar kurulmasını destekleyen bir olgudur (Dave, 2011). Bu bakımdan sosyal etkileşim, şimdi ve gelecekte daha güçlü ve adil topluluklar oluşturmak için önemli bir unsurdur. Çünkü doğru işleyen bir toplum düzeni, ancak topluluktaki kişilerin etkileşimi ile mümkün olmaktadır (Bramley vd., 2009). Aksi düzendeki bir toplulukta ise, sosyal etkileşim olmadan belirli bir bölgede yaşayan insanlar, topluluk olma hissi, yer duygusu ve yerden

duyulan gurur konusunda çok az bir ortak kanaat geliştirmekte ve hatta ayrı hayatlar yaşayan bir grup birey olma eğilimi göstermektedirler (Dempsey, 2006).

Sosyal etkileşimin oluşmasında kişisel iletişim özellikleri, fiziksel çevre koşulları, komşuluk ilişkileri, dış mekan kullanım yönelimleri ve yer bağılılığı gibi değişkenler etkili olmaktadır (Şensoy ve Karadağ, 2012). Yani sosyal etkileşimde, iletişimde bulunan kişilerin bireysel özellikleri kadar, fiziksel ortam şartları da etkileşim durumuna etki etmektedir. Birbirinden farklı özellik ve yetkinlikteki kimseler arasında sosyal bağlar kurulması, toplumsal kapsayıcılığı sağlamadaki temel koşuldur.

İnsanlar arasındaki etkileşim zorunlu kurulan ve istendiği zaman kurulan olmak üzere iki çeşittir (Pulat, 1996). Bu etkileşimler sohbet etmek, buluşmak, selamlaşmak, oyun eylemlerini barındırmakta ve bu eylemler, mümkün kılan en temel sosyal etkileşim şekli ise karşılaşmadır. Karşılaşma eylemi, karşılıklı yapılmakta ve yüz yüze gerçekleşmektedir (Goffman, 1959). Çabasız bir etkileşimi içeren karşılaşma eylemi, topluluğu oluşturan bireyler arasında diyalogun inşa edilmesine katkı sunmaktadır. Karma kullanımlı, iyi kalitede inşa edilmiş ve erişilebilir kamusal alanlara sahip mahalleler, bunun en elverişli olduğu alanlardır. Bu gibi çevrelerde, insanlar ihtiyaç duydukları ürünü veya hizmeti elde etmek için yürüyebilmeleri, sakinler arasındaki şans etkileşimlerini (kaldırım temasları) teşvik ederek, sosyal bağlar yaratılmasına imkan tanımaktadır (Jacobs, 1961). Ayrıca araba kullanımının azaltıldığı, yaya olarak erişilebilirliğin ve yürünebilirliğin ön planda tutulduğu alanlarda insanlar arkadaş kazanma ve etkileşim kurma eylemleri gerçekleştirebildiklerinden komşuluk birimi canlı kalmaktadır (Oktay, 2004).

Sosyal etkileşim, çoğunlukla kamusal ve yarı kamusal alanlarda gerçekleşmektedir. Kamusal alanların sosyal etkileşime elverişli olduğunun göstergeleri arasında açık ve kapalı kamusal alanların varlığı; alt göstergeleri arasında ise meydan varlığı ve sosyal tesis varlığı gösterilmektedir (Okumuş, 2017). Bu alanların tasarımında etkileşim olasılığını en üst düzeye çıkarmak ve güçlü bağlar inşa edebilmek için çok sayıda kamusal toplanma alanı oluşturmalı, konutlar ve olanaklar (sosyal, eğitim, ticari vb.) arasında birleşme rotaları düşünülmelidir. Mevcut kamusal alan, sosyal etkileşimin olumlu kullanımını teşvik edecek şekilde tasarlanmalıdır. Örneğin, yerel sakinler için mekânın pozitif çağrışımları ve imajlarının oluşturulmasına yardımcı olacak ve daha olumlu kullanımları teşvik edecek topluluk etkinlikleri gerçekleştirilmelidir (HACT,2015).

Komşuluk biriminde site veya bina içerisinde de sosyal etkileşimin sağlanabildiği ortak alanlar bulunmaktadır. Bunlar, konut kütleleri arasındaki mesafe ve binalara giriş

mekanları, asansör, koridorlar gibi konut birimlerinin ortak olarak kullandığı mekanlardır. Bu alanlar konutlarda yaşayan kişiler için etkileşim alanları oluşturarak formel olmayan etkileşimleri meydana getirmektedir (Pulat, 1996). Ortak alanlar buluşma, ayrılma, karşılaşma işlevlerini yerine getirebilmektedir. Çocuk oyun alanlarında, otoparklarda, yürüyüş alanlarında insanlar birbirleriyle konuşarak etkileşime girmektedirler (Pulat, 1996). Taşıdığı fiziksel işlevlerin yanında sosyal etkileşime de yer olan bu mekanları tasarımının farklı kullanıcıların özellikleri ve beklentilerini göz önünde bulundurarak tasarlaması gerekmektedir.

1.6.3.2.3. Yer Duygusu

Çevre psikolojisi alanında fiziksel çevre ve insan ilişkisi üst başlığında ele alınan mekansal aidiyet (Göregenli, 2018); aidiyet duygusu (sense of belonging), yere bağlılık veya yere aidiyet (place attachment), yer duygusu (sense of place), topluluk duygusu (sense of community) gibi üzerinde dil birliğine varılmamış kavramlar çerçevesinde incelenmektedir (Hidalgo ve Hernandez, 2001). Bazı araştırmacılar bu kavramları birbirini kapsayacak şekilde açıklarken, bazıları da bu kavramlar arasında ayrım yapmaksızın aynı anlamda kullanmaktadır (Göregenli, 2018). Sosyal sürdürülebilirlik üzerine çalışan araştırmacılar da mekan ve psikoloji ilişkisini genellikle yer duygusu (sense of place) üzerinden okumakta ve ölçeğini ise konut ve çevresi üzerinden değerlendirmektedirler (Bramley vd., 2006; Chan ve Lee, 2008; Colantonio ve Dixon, 2009; Woodcraft vd., 2011; Yung ve Chan, 2012).

Yer duygusu, uzun yıllardır üzerinde çalışılmakta olan insanı temele alan ve birçok değişkeni ile birlikte zamana göre değişiklik gösterebilen, bazen bir his ve bazen de bir durum ifadesidir. Yer duygusu, fiziksel çevrenin psikolojik ve algılanan halinin bütünüdür (Russel ve Ward, 1982). Tuan'a (1980) göre yer duygusu, yerin özelliklerinin yaşayanlar tarafından takdir edilmesi durumudur (Tuan, 1980). Bir yerden duyulan yer hissi ile gurur duygusu arasında yakın bir ilişki vardır. Genel anlamda yer duygusu, bir birey ile bir yer arasındaki duygusal bağ olarak adlandırılmaktadır (William vd.,1992). Bu bağın yoğunluğu, yer ile kurulan kalıcı ve derin duygulardan geçici duygulara kadar olan geniş yelpazede kişilere ve mekana göre farklılık göstermektedir (William vd.,1992).

Yer duygusu temelinde yatan aidiyet kavramı ise duyguların, inancın, bilgi birikiminin ve davranışların etkileşimi kapsamında tanımlanmaktadır (Low ve Altman,

1992). Aidiyet temelde yer duygusu tanımlarına benzer olarak, insanlarla yer arasındaki bağı bir ifadesi olarak kabul görmektedir (Hidalgo ve Hernandez, 2001).

Yer duygusu üzerinde yapılan tanımlamalarda, konunun mekan ile olan yakın ilişkisi öne çıkmaktadır. Gustafson (2001) da yer duygusu ile yerin anlamı konusunun birlikte düşünülmesi gerektiğini savunarak, bu ilişkiyi benlik, çevre ve diğerleri kavramlarından oluşan üç temele dayandırmaktadır (Gustafson, 2001). Yer duygusunu etkileyen kriterlerden benlik kavramı, her insanın çevreyi farklı algılamasına neden olan birbirinden farklılaşan yaşayış tarzı, sosyal yapı, hatıralar, yaşam döngüsü, öznel yargılar ve eylemler gibi özelliklere sahip olması nedeniyle kendilik duygusunun değişkenlerini oluşturmaktadır. Bireyin dışında kalan kişiler ise aynı çevreyi paylaşan kimselerin kurduğu sosyal bağlar, etkileşimler topluluk özellikleri ve tanınırlık (Low ve Altman 1992; Gustafson, 2001); ortak normlar, inançlar veya topluluğa ait hissetme (Kearns ve Forest, 2000) gibi unsurlar diğerleri içeriğinde olan parametrelerdendir. Çevre ise özellikle yapılı çevre, doğal çevre, bir yerle ilgili ayırt edici o yere has özellikler, çevrenin sahip olduğu fiziksel ve tarihi anlam (Gustafson, 2001); güvenlik (Kearns ve Forrest, 2000) verilerini ifade etmektedir.

Chan ve Lee (2008), yer duygusu ile sosyal sürdürülebilirlik arasındaki ilişkiyi çevre verilerinin önemine işaret ederek, yerleşik mirasları ve toplumun geleneklerini korumanın, orada yaşayan kişilerin yer duygusunu etkilediğini ve böylece alanın mevcut varlığını ve bu değerler mirasını koruma arzusuna dönüştüğünü savunmaktadır (Chan ve Lee, 2008). Talen (1999) da yer duygusunun inşa edilmiş çevre ile yakından ilgili olduğunu savunanlardandır. Yer edinme ve yerleşme hislerinin de ancak yer duygusu oluştuğunda ortaya çıktığından bahsetmektedir (Talen, 1999).

Heller ve Adams'a (2009) göre, bir çevrede başkaları ile kurulan etkileşim ve gruplara katılma gibi eylemler yer duygusunu kuvvetlendiren etmenlerdendir (Heller ve Adams, 2009). Benzer şekilde Woolever'a (1992) göre bir komşuluk birimi sakininin alanda kurduğu arkadaşlık ilişkileri yer ile kurduğu temel bağların kuvvetlendirilmesine katkı sunmaktadır (Woolever, 1992). Bu durum bireyin yaşadığı yer ile pozitif ilişki kurmasına olanak tanıyarak, bireyin yaşadığı mahalleden memnun kalmasını sağlamaktadır (Bramley vd., 2009).

Konut sakinlerinin mahalleleriyle gurur duymaları ya da mahallelerine bağlı olmaları için, yaşadıkları yerlerin kendileri için bir anlam ifade etmesi gerekmektedir. Bu nedenle bir yere bağlanma duygusu geliştirmek için, toplulukların kendi alanlarını

şekillendirmelerine, nasıl görünmeleri gerektiğine ve nasıl kullanıldığına karar vermelerine izin verilmelidir. Bunu gerçekleştirebilmek, birbirleriyle ve yapılı çevreyle doğal olarak etkileşerek ve mahallelerinin fiziksel formlarına anlam vermeye başlayarak mümkün olmaktadır (HACT, 2015). Kendileme davranışı ile konut ve çevresinde yapılacak eylemler, kişilerin alana duydukları aidiyet duygularını geliştirerek yer hissi oluşmasına katkı sunmaktadır (Gökten,1991). Kendileme, kişinin herhangi bir şeyi, eşya ya da mekanı, onunla kurduğu karşılıklı diyalog neticesinde kendinin kılmasıdır (Göregenli, 2018). Kendileme eyleminin konut içlerinde uygulanma imkanı yüksek iken, yarı kamusal ve kamusal alanlarda bu eylemin gerçekleşmesi daha düzeyde olmaktadır.

İyi tasarlanmış yarı kamusal ve kamusal alanlar, çeşitli kullanıcı ihtiyaçlarına cevap verebildiği takdirde o çevrede yaşayan kullanıcıların etkin bir şekilde kullandıkları mekanlara dönüşmektedir (Talen, 1999). Bu alanlarda kullanılan kent donatıları ve yönlendirici levhalar gibi görsel elemanların belli bir tasarım kaygısı ile estetik olarak tasarlanması mekan kalitesini artırarak insanların memnuniyetini arttırmakta (Karuppattan ve Sivam, 2011); bu da kişilerin yaşadıkları alana gurur duyguları beslemesine ve yer duygusu oluşmasına katkı sunmaktadır (Talen, 1999). Benzer şekilde yaya etkin kurgulanmış sokaklar yaya aktivitesinde artış sağlayarak, toplumsal bağların gücünü arttırdığına ve yer duygusunu geliştirdiğine; erişilebilirliğin göz ardı edildiği kent tasarımlarında ise ayrışmayı ve yabancılaşmaya neden olduğuna dair çalışmalar bulunmaktadır (Talen, 1999; Chan ve Lee, 2008). Karuppattan ve Sivam (2011), yapmış oldukları alan çalışmalarında yarı-kamusal alanların da topluluk hissini oluşmasına ve yere ait hissetme konusunda önemli bir payı olduğunu ortaya koymuştur (Karuppattan ve Sivam,2011). Bu alanların, orayı kullananlarda bir yer duygusu oluşturması için yere özgü bazı detaylar tasarım aşamalarına dahil edilmelidir. Alanı kullanacak kişilerin sosyal ve ekonomik durumları; çevrenin tarihi ve kültürel varlığı; toplumsal estetik özellikler; yere özgü mimari kimliğe saygılı yeni ürünler ve alanlar üretilmesi ve bu çevreyi kullanan sakinlerin günlük eylem alışkanlıkları gibi yerin tarihini ve bugününün ihtiyaçlarını yansıtan detayları göz önünde bulundurulmalıdır (Relph, 1976; akt. Oktay, 2011). Bu yere özgü tasarım girdileri, kişinin ihtiyaçlarına cevap verebilen egemenlik alanını tanımlayacağından, yer duygusu oluşturulması bakımından oldukça önemlidir.

Yüksek popülasyonu ve yoğunluğu olan konut ve çevreleri, orada yaşayan sakinler için güvenlik ve yer duygusu oluşmasında olumsuz parametreler olarak görülmektedir (Dave, 2011). İnsanın doğasında olan mahremiyet anlayışı, kişilerin sosyal etkileşimlerine

bir sınır koyabilme ve gerektiğinde yalnız kalma eylemlerini tanımlamaktadır (Rapoport, 2004). Ancak yoğun nüfuslu bölgelerde, mahremiyet mekanizmasını korumak zor olacağından, kişinin mekânsal aidiyeti bundan oldukça etkilenmektedir. Yer duygusunu etkileyen olgulardan bir diğeri ise zaman kavramıdır. Örneğin, konut ve toplum istikrarının kurulabildiği alanlarda, yer duygusu zamanla gelişim göstermektedir. Yani ikamet süresi ile yere bağlılık konusunda paralel bir değişim görülmektedir (Hay, 1998).

Yaşadıkları çevreye yer duygusu duyan sakinler, o bölgede yaşamaya devam etmek isteyerek bölgenin gelişimi ve problemlerinin çözümü için katkı sunmaya çabalayacaktır (Bramley vd., 2006). Belirli bir yere ait olma durumu orada yaşayan sakinler için “biz” olma duygusunu üreterek, aynı mekanları paylaşan kişiler için güvenliği ve refahı sağlamaktadır (Göregenli, 2018). Bu üretilen ideal durumlar da bir alanda sosyal sürdürülebilirliğin hedeflerinin bir kısmını oluşturmaktadır.

1.6.3.2.4. Toplum İstikrarı

Toplum istikrarı, sosyal sürdürülebilirliğin en önemli hedeflerinden biri olan bir bölgedeki insan potansiyelini, yapısını ve kültürünü geleceğe taşıyabilmeyi amaçlamaktadır. Genel anlamda bu kriter, bir topluluğu oluşturan bireylerin o alanda yaşamaya devam ederek toplumun var olan sosyal sermayesinin muhafaza edilmesinin bir ifadesidir.

Konut kullanıcılarının hayatlarının büyük bir kısmını aynı çevrede geçirip, geriye kalan kısımlarını da yine o alanda sürdürmeyi düşünmesi ve konut hareketliliğinin az olması durumu önemli bir toplum istikrarı göstergesidir (Bramley ve Power, 2009). Çünkü bir toplum sürdürülebilir olabilmek için köklü, uzun vadeli sakinlere ihtiyaç duymaktadır (Silburn vd, 1999; akt. Hact, 2015). Bunun nedeni ise ilişkilerin, sosyal ağların ve sosyal grupların zaman içinde inşa edilmesidir. Topluluğun sürdürülmesi durumu da ancak birbirleri ile iyi ilişkide olan sabit bir insan topluluğu ile mümkün olmaktadır (HACT, 2015).

Sosyal sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi için aranan topluluğun istikrar göstermesi durumu komşuluk birimleri için istenen bir durumdur. Uzun süreli olarak bir alanda ikamet eden sakinler, yaşadıkları yerleri daha çok benimsemektedirler (HACT, 2015). Bu kişiler alanın kalkınabilmesi veya durumunu muhafaza edebilmesi için, ait hissettikleri bu alana zaman içerisinde emek harcamakta ve yatırım yapmaktadırlar. Bu alana yeni dahil olanlar

da, var olan sosyal ilişkilere ve sosyal sermaye grubuna dahil olmak için çaba sarf etmektedirler (HACT, 2015). Dolayısıyla alan yaşanabilirlik seviyesiyle daha dikkat çeken bir konuma gelerek, yaşamak istenilen bir çevre profili göstermektedir.

Toplum istikrarı kurulabilmesinin en önemli göstergesi, kişinin gelecek yıllar içerisinde nesillerini buldukları alanlarda yetiştirme niyetidir. Bir konut ve çevresinde bu ideale ulaşabilmek için pek çok farklı kriter söz konusudur. Bunlardan kimisi sosyal temelli nedenler iken, diğerleri de fiziksel çevre ile ilişkili nedenler olarak ortaya çıkmaktadır. Toplum istikrarı ve yapılı çevre arasındaki ilişki açık ve doğrudan değildir. Konut sakinlerinin, buldukları mahallede kalma ya da mahalleden taşınma seçimleri genel olarak yapılı çevre, kilit hizmetlerin ve tesislerin (okullar gibi) erişilebilirlik seviyesi ile; ikamet eden kişinin yaşam evresi ile; konutların tipi ve büyüklüğü ile ilişkilendirilmektedir (Wilson and Taub, 2006; akt. Hatahet, 2016). Hareketliliği etkilediği vurgulanan bu fiziksel çevre etmenlerinin, kullanıcıların farklı özelliklerine göre de önem durumu değişmektedir. Bu bakımdan hareketliliğe etki eden durumlar; ailenin yaşam döngüsü, konut mülkiyet durumu, komşuluk birimi, bireysel tatmin, konutun nitelikleri, hareketlilik davranışı ve hareketlilik arzusu temaları etrafında değişmektedir (Özcan, 2006). Konut hareketliliği üzerinde yapılan araştırmalarda diğer değişkenlerin konutun çeşitli özelliklerine göre (konutun büyüklüğü, kalitesi, tatminsizlik v.b.), hanehalkı özelliklerine göre (yaş, gelir, medeni durum, mülkiyet v.b.), komşuluk çevresinin özelliklerine göre (semtin konumu, erişilebilirlik, çeşitli donatı alanlarının varlığı, güvenlik v.b), akraba ve arkadaşlara yakınlık, işe yakınlık, iskan süresine göre farklılık gösterdiği görülmektedir (Özcan, 2006). Toplum istikrarı sağlama konusunda, bölgedeki suç oranı ve güvenlik sorunları ile konut hareketliliği arasında da önemli bir ilişki olduğu ileri sürülmektedir (Bramley ve Power, 2009). Konut hareketliliği ayrıca bir alanda yaşayan kişilerin düşük sosyal uyum ve aidiyet göstermesi sonucunda taşınmaları şeklinde de sonuçlanabilmektedir. Bu durum da komşuluk biriminin veya bir topluluğun başarısızlığı olarak görülmektedir (Baines ve Morgan, 2003).

Toplum istikrarı sağlanabilmesi, topluluktaki belli bir grubun ve sınıfın korunması şeklinde algılanmamalıdır. Çünkü topluluğun farklılıklarını bir arada muhafaza etmesi sosyal sürdürülebilirlik açısından önemlidir. Bu bakımdan toplum içinde tabakalaşma ve sınıflaşma durumları engellenmelidir. Tolum, kültürel ve etnik farklılıklarla birlikte muhafaza edilmelidir (Potter, 1995).

Sosyal bakımdan sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi için, topluluğun tüm yaş gruplarından kişilerden oluşan dengeli bir yapıya sahip olması gerekmektedir (Bailey ve Livingston, 2007). Bu bakımdan farklı yaş grubundan kişilerin bir arada yaşayabilmesi için gerekli fiziksel ve sosyal koşullar sağlanarak, sadece yaşlı veya genç kesimin yaşadığı çevreler oluşturmaktan kaçınılmalıdır. Yaşlıların barınma sorunları da bu noktada önem kazanmaktadır. Sadece yaşlılardan oluşan bir çevre yerine yaşam döngüsünün birlikte deneyimlendiği karışık yaş gruplarından oluşan konut ve çevreleri desteklenmelidir. Bu nedenle toplum istikrarına ulaşma konusunda yaşlıların yerinde yaşlanma durumu önem kazanmaktadır. Yaşlıların, yaş aldıkça değişen ihtiyaçlarına cevap verebilen bir konut ve çevresi zorunlu taşınmaların önüne geçerek yaşlıların refahını arttırmaktadır. İstikrarlı bir konut çevresinin yaşlılara da ihtiyacı vardır. Toplumun genç kesiminin on dokuzdan yirmi dokuza kadar olan yaş aralığı yaşamdaki belki de en geçici dönemi temsil etmektedir. Bir topluluğun bu yaş grubundan sakinler tarafından oluşması, topluluğun kalıcılığına engel olmaktadır. Çünkü bu yaşlar, eğitimi bitirmek, aile evinden taşınmak, bir kariyere başlamak ve yeni bir aile kurmak gibi genellikle önemli yaşam değişikliklerinin bir kısmını veya tamamını kapsamaktadır. Bu yaş aralığındaki insanlar, mekânsal anlamda en fazla geçiş zorunluluğu olan kesimdir ve bu değişimlere ayak uydurmaya ihtiyaç duymaktadırlar (HACT,2015).

Güçlü bir topluluk oluşturmak için korunması gereken sosyal sermaye, sosyal sürdürülebilirlik adına tüm farklılıkları ile muhafaza edilmesi gereken bir kriterdir. Bir konut ve çevresi grubunda birbirleriyle iyi bağlar kuran topluluk sermayesi, toplumsal istikrarı sağlayarak toplumu ileri götürebilme konusunda sosyal sürdürülebilirliği desteklemektedir.

1.6.3.2.5. Katılım

Sosyal sürdürülebilirliğin katılım kriteri kapsamında incelenen çalışma alanları çeşitli araştırmacılara göre farklılık göstermektedir. Sosyal sürdürülebilirlik kapsamında araştırmacılar katılımı, tasarıma katılım (Chan ve Lee, 2008), yönetime katılım (Sach, 1999; Hans-Böckler-Stiftung, 2001) ve toplu gruplara katılım (Bramley vd., 2006; Bramley ve Power, 2009; Dempsey vd, 2011) şeklinde ele almaktadırlar.

Bireylerin temel gereksinimlerinden olan sosyalleşme ve kendini gerçekleştirme ihtiyaçları (Maslow, 2001), kişilerin yaşam sürecinin birçoğunu geçirdiği konut ve

çevresinde de karşılanması beklenmektedir. Bireyin yaşadığı çevrede düzenlenen faaliyet, etkinlik veya organizasyonlara katılım göstermesinin mümkün olduğu durumlarda, kişiler yaşadıkları ortama fikir veya aktivite olarak katkı sunarak kendi istek ve gereksinimlerini dile getirebilme şansı yakalamaktadırlar. Bu durum da bir arada yaşayan bireyler arasında diyalogun artmasını ve bağların güçlenmesini teşvik ederek, sakinleri bugün ve gelecek için yaşadıkları alanı korumaya yönlendirmektedir (Woolever, 1992; Bramley vd., 2006). Güçlü bir yerleşke kurgusu ancak, tüm sakinlerin birbirleri ile iletişimde olduğu belli bir sosyal sermaye ile mümkündür. Sosyal sermayenin elde edilmesinin en önemli göstergesi ise gruplara katılım olarak görülmektedir (Bramley vd., 2006; Heller ve Adams, 2009).

Katılım başlığı altında incelenen toplu gruplara katılım, bir konut yerleşkesinde yaşayan kişilerin farklılıklarını göz ardı ederek birbirleri ile iletişime geçebilmeleri ve bir çevreyi paylaşma bilincine varabilmeleri için gerçekleştirilen faaliyetler bütünüdür. Sakinlerin, buldukları çevreyi geliştirmek veya kendi sosyal ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla gerçekleştirdikleri grup faaliyetleri ve organizasyonları, o yerleşim biriminde sosyal sürdürülebilirliğin sağlanması bakımından oldukça önemlidir (Dempsey vd, 2011). Bu faaliyetler bütünü, resmi ya da gayri resmi sosyal aktivitelere katılım, mahalle için planlanan bir projeye katkı sunmak ya da fikir bildirmek olarak örneklendirilmektedir (Dempsey vd, 2011).

Toplu gruplara katılıma benzer şekilde, tasarıma katılım şeklinde de gerçekleşmektedir. Bu yol ile bir komşuluk birimi ölçeğinde gerçekleştirilecek yapı çevredeki yenilik ve tasarımlara anket veya görüş bildirme metodu ile fikir ileten sakinlerin çevrelerindeki tasarım sürecinde aktif yer almaları, onların görüş ve isteklerinin gerçekleştirilmesi olarak ele alınmaktadır (Chan ve Lee, 2008). Bu gibi tasarım süreçleri, topluluk içinde kendini gösterebilme bakımından zayıf kalan kimselerin de fikirlerini ve ihtiyaçlarını dile getirebilmelerine fırsat tanımakta (Missimer, 2003); sadece dezavantajlı grupların değil diğer tüm kesimden kişilerin fikirlerinin değerlendirilmeye alınabileceği katılımcı süreçleri içermektedir. Bu süreçler, insanlar için toplumun bir parçası olduğu hissini güçlendirerek alana duyulan aidiyeti kuvvetlendirmektedir (Chan ve Lee, 2008).

Tasarıma katılım süreçleri, farklı ölçeklerdeki projelerde ele alınabilmektedir. Özellikle kentsel dönüşüm projelerinde, halk katılımlı tasarım süreçleri denenmekte ve başarılı örnekleri görülmektedir. Örneğin İstanbul'un Kadıköy ilçesindeki Yel Değirmeni Projesi, (Arısoy, 2014); benzer şekilde Belçika Antwerp'teki, Spoor Noord projesi (LUDA, 2003) tasarım sürecinde halk katılımı ile üretilen projelerdir. Halkın katılımı ile yapılacak

bu projelerde, bölgede var olan insan topluluğunun proje sonrasında da bölgeden zorunlu taşınmasını engellemek amacıyla ve yere özgü gereksinimlerin daha doğru saptanabilmesi gerekçeleri ile halk katılımlı tasarım süreçleri yürütülmektedir. Bu süreçlerde de kişiler proje süreci hakkında bilgi sahibi olmakta, toplantılara katılma şansı bulmakta, halka açık toplantılara katılarak görüş bildirmekte ve süreç içerisinde de grup halinde aktif rol almak gibi faaliyetler yerine getirmektedirler (Beşikçi, 2018).

Katılımcı süreçler, güçlü toplum sermayesinin oluşmasına ve bir toplulukta yaşayan kişilerin ortak değerler bütününe katkı sunmaktadır (Cuthill, 2009). Katılımcı politikalar, kişilerin sosyal ihtiyaçlarının karşılanması yanında, yer duygusunun gelişmesine katkı sunmakta ve bir toplulukta var olan çevre verilerinin de daha dikkatli kullanılması konusunda teşvik edici olmaktadır. Fikirleri dinlenen ve uygulanan bireyler ortağı olduğu bir çevrenin gelişimi ve bakımı konusunda kaygı duymakta ve yerin iyiliği için çalışmaktadırlar (Chan ve Lee, 2008).

1.6.4. Bölüm Sonu

Çalışmanın bu kısmında sosyal sürdürülebilirlik kriterleri olarak ele alınan sosyal eşitlik ve toplumun sürdürülebilirliği başlıklarının, tez kapsamında öne çıkan ölçüt, hedef ve gösterge verileri ele alınmıştır (Tablo 10, Tablo 11).

Tablo 10. Sosyal Eşitlik kriterinin ölçüt, hedef ve göstergeleri

Ölçüt	Hedefler	Göstergeler
Erişilebilirlik	Komşuluk biriminde herkes için eşit erişilebilirliğin sağlanması	<ul style="list-style-type: none"> Güvenli ve bağımsız bir şekilde hem açık hem de kapalı alanlardaki mekanlara ulaşabilme Mahalledeki sosyal, ticari, kültürel ve eğitim birimlerine yaya olarak erişilebilirlik Erişilebilirlik ölçütlerine ve tasarımlarına uyulması Farklılaşan kullanıcı gruplarının istedikleri birimlere sorunsuz erişebilmesi
Kapsayıcılık	Herkes tarafından kullanılabilir donatı ve birimlere sahip olmak	<ul style="list-style-type: none"> Özel bir uyarılma, adaptasyona veya özel bir tasarıma gerek duyulmaksızın kullanılabilen donatılar
Çeşitlilik	Sosyal, ekonomik ve fiziksel çeşitliliğin/heterojenliğin sağlanması	<ul style="list-style-type: none"> Konut plan tipi çeşitliliği Çeşitlendirilmiş fiziksel dizayn Farklı kullanıcı grubunun bir arada yaşayabilmesi (hanehalkı çeşitliliği, sosyo-ekonomik çeşitlilik gibi)

Tablo 11. Toplumun Sürdürülebilirliği kriterinin ölçüt, hedef ve göstergeleri

Ölçüt	Hedefler	Göstergeler
Güvenlik	Bireylerin yaşadıkları çevrede güvenli hissetmesi	<ul style="list-style-type: none"> • Fiziksel karmaşanın olmaması • Suç, düzensizlik unsurlarına karşı güvende hissetme • Doğal gözetim ve doğal erişim kontrolü • Karma kullanımlı alanlar
Sosyal Etkileşim	Topluluğu oluşturan tüm insanların birbirleri ile duyuşal ve fiziksel olarak etkileşim kurabilmesi	<ul style="list-style-type: none"> • Etkin komşuluk ilişkileri • Selamlaşmak, karşılaşmak, konuşmak gibi pasif etkileşim ilişkileri • Ortak faaliyetler geliştirmek • Açık/kapalı kamusal alan varlığı • Yürünebilirliğin ön planda olması
Yer Duygusu	Topluluğu oluşturan bireylerin alana yer duygusu beslemesi	<ul style="list-style-type: none"> • Konut ve çevresine duyulan aidiyet ve bağlılık hissi • Kendileme davranışının görülmesi • Yerleşik mirasların korunması
Toplum İstikrarı	Bir bölgedeki insan potansiyelini, yapısını ve kültürünü geleceğe taşıyarak güçlü toplum yapısı oluşturmak	<ul style="list-style-type: none"> • Aynı çevrede uzun süre ikamet etmek • Yaşam döngüsü sırasında bulunduğu konutta veya çevrede yaşamını sürdürme isteği • Konut hareketliliğinin az olması • Bireylerin nesillerini aynı çevrede yetiştirme isteği
Katılım	Bir toplulukta yapılacak iyileştirmelerin, hizmet veya ürünlerin ortak katılım ürünü olması	<ul style="list-style-type: none"> • Halk katılımlı projeler yapılması ve topluluğu oluşturan bireylerin bu faaliyetlere katılımı • Toplu gruplara katılım • Fiziksel çevre için yapılacak tasarımlara katılım

2. YAPILAN ÇALIŞMALAR

2.1. Araştırma Yöntemi

Kullanıcı çeşitliliğinden doğan gereksinimlerin karşılanmasının sosyal sürdürülebilirliğe katkısının araştırıldığı çalışmada, çalışma amacı ve hipotezleri paralelinde öncelikle anket formu oluşturulmuştur.

Çalışmanın doğru sonuçlar verebilmesi adına tezin problemine uygun örneklem alanı belirlenmiştir. Belirlenen çalışma alanında yüz yüze görüşme tekniği ile anket çalışması uygulanmıştır.

Çalışmanın yapıldığı alanda, konut içi, site içi ve yakın çevresinde veri elde etmek için nitel ve nicel araştırma yöntemlerinden yararlanmıştır. Nicel yöntemler ile alana ait mimari çizimler ve fotoğraflar elde edilmiştir. Mimari çizimler site yönetiminden temin edilmiştir. Nitel veriler kapsamında ise gözlem ve görüşme gibi veri toplama yöntemleri ile alanın durumu irdelenmiştir. Elde edilen verilerin SPSS (PC) paket programı kullanılarak, istatistiksel analizlerinin değerlendirilmesi ile elde edilen bulgular yorumlanmıştır.

2.2. Anket Formunun Oluşturulması ve Uygulanması

Anket soruları, çalışma kapsamında ele alınan sosyal sürdürülebilirlik kriterlerinden erişilebilirlik, çeşitlilik, kapsayıcılık, sosyal etkileşim, toplum istikrarı, yer duygusu, güvenlik ve katılım içeriklerine göre oluşturulmuştur. Bu bakımdan anket soruları, kişisel bilgilerin de eklenmesi ile birlikte on bölümden oluşmaktadır. Anket formunun bölümleri ve içerikleri şu şekildedir:

- Kişisel bilgiler kısmında, kullanıcının cinsiyet, yaş, çalışma durumu, eğitim durumu, ekonomik durumu, konut mülkiyet durumu, konut plan tipi, engel durumu, diğer hane bireylerinin yaşı, engel durumu ve yakınlığı, hanehalkı tipi bilgileri ile kullanıcıların konutu tercih etme nedenleri yer almaktadır.

- Çeşitlilik başlığında, konut içerisindeki oda büyüklükleri, oda sayıları, plan tipi; site içerisinde dinlenme, rekreasyon, oyun ve spor alanlarının hanehalklarına göre yeterliliği sorgulanmıştır. Konut yakın çevresi bağlamında ise, yakın çevredeki ticari,

eğitim ve kültürel, sosyal ve sağlık yapılarının çeşitliliği ve yeterliliği sorgulanmıştır. Kişilerin farklı sosyo-kültürel, etnik ve hanehalkı yapısından kişiler ile aynı çevrede yaşama memnuniyetleri irdelenmiştir.

- Erişilebilirlik başlığı altında, konut, site içi ve konut yakın çevresindeki birimlere yaya olarak erişilebilirlik ile ilgili sorular yer almaktadır.

- Kapsayıcılık başlığı, konut içinde mutfak, wc ve banyo donatıları, odalar ve banyonun kullanımı; site içi ve bina ölçeğinde bina girişleri; bina merdiven ve asansörleri; site içindeki otopark, spor, ocuk oyun ve rekreasyon alanlarının kullanımı konusundaki değerlendirmeleri içermektedir.

- Sosyal etkileşim kapsamında, kişilerin komşuları ile ne sıklıkta ve hangi mekanlarda görüştükleri, kişilerin komşularını tanıma durumu; komşuluk ilişkilerinden duydukları memnuniyet seviyeleri, komşuları ile ilişkilerinin nasıl olduğu soruları bulunmaktadır.

- Güvenlik bölümünde, kişilerin gündüz ve gece için yaşadıkları yerdeki güvenlik algıları, site içi birimlerin güvenirlikleri; güvenlik hizmetlerinden duyulan memnuniyet durumu ve mahallede hissedilen güvenlik hissi ile ilgili sorular yer almaktadır.

- Toplum istikrarı alt başlığı içeriğinde görüşme yapılan kişilere, evlilik, ocuk sahibi olma veya yaşlanma gibi durumlarda konutlarında, site içinde başka konutta veya konut yakın çevresinde farklı bir konutta yaşama konusuna bakış açıları ile konutlarından taşınma istekleri ve nedenleri sorulmuştur.

- Yer duygusu alt başlığında, kişilerin yaşadıkları konutlardan, siteden ve mahalleden duydukları memnuniyet ve aidiyet hisleri sorgulanmıştır. Konut ve çevresine duydukları aidiyet duygusuna etki eden bazı parametreleri derecelendirmeleri istenmiştir.

- Katılım başlığı altında, ağırlıklı olarak toplu graplara katılım çerçevesinde site içerisinde yönetime ve yapılacak yeniliklere katılma durumları; mahalle içerisinde düzenlenen halk katılımlı etkinliklere katılım durumları tespit edilmeye çalışılmıştır.

Yukarıda belirtilen başlıklar çerçevesinde oluşturulan anket formu, 87 kişiye uygulanmıştır. Konut ve çevresinde en az bir yıl ikamet etmiş kişilerle tamamlanan anket çalışması, yüz yüze görüşme yöntemi ile gönüllülük ilkesine bağlı olarak yapılmıştır. Katılımcılar rastgele seçilirken, farklı hanehalkı tipinden kişiler ile görüşülmesine dikkat edilmiştir. Anket soruları kişisel bilgiler kısmında çoktan seçmeli şeklinde tasarlanırken, sosyal sürdürülebilirlik alt başlıklarından oluşan sorularda ise 5 aşamalı likert tipi ölçek kullanılmıştır. Sorulara verilecek yanıtlar 1-5 puan arasında derecelendirme yapılacak

şekilde oluşturulmuştur. Yanıtlar 1 puan (düşük düzeyde yeterlilik/ katılım/ uygunluk/ rahatlık/ memnuniyet ifadeleri yerine kullanılmıştır) ile 5 puan (yüksek düzeyde yeterlilik /katılım/ uygunluk/ rahatlık/ memnuniyet ifadeleri yerine kullanılmıştır) değerleri arasında değişmektedir. Cevapların 1 puan ile 3 puan arasında olan sorularda ise açık uçlu olarak nedenleri sorulmuştur (EK-1 Anket formu).

Toplam on bölümden oluşan anket formunun, tutarlı olup olmadığını, anlaşılabilirliğini ve güvenliğini test etmek amacıyla istatistiksel güvenilirlik analizi yapılmıştır. Çalışmanın güvenilirliğinin nesnel veri analizi Cronbach Alfa değerine göre hesaplanmış ve Tablo 12'deki veriler elde edilmiştir. Sonuçlara göre anket, yüksek düzeyde güvenilir çıkmıştır (Özdamar, 2002).

Tablo 12. Güvenilirlik Analizi

Cronbach's Alpha	Standartlaştırılmış Maddelere Dayalı Cronbach Alpha	Maddelerin Sayısı
,966	,920	64

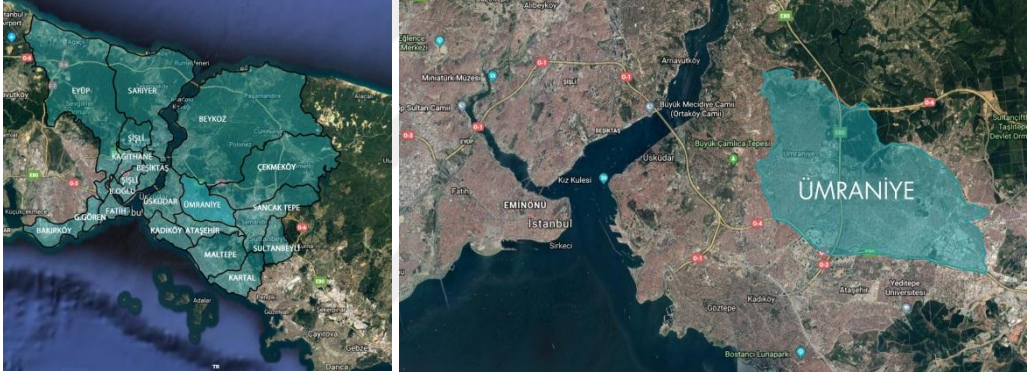
2.3. Çalışma Alanının Belirlenmesi ve Genel Özellikleri

Tez kapsamında, konut alanlarında sosyal sürdürülebilirliğin hanehalkı çeşitliliği üzerinden okunması hedeflenmiştir. Bu bakımdan çalışma alanı seçimi, bazı sınırlılıklar ve gereklilikler çerçevesinde gerçekleşmiştir.

Çalışmada, Türkiye'nin en yoğun nüfuslu şehri olması; farklı sosyal ve ekonomik yapıda insanları barındırması; önemli kültürel ve tarihi birikime sahip olması gibi sebeplerden dolayı İstanbul'un örneklem alanı olmasına karar verilmiştir. Çalışma kapsamında öncelikle İstanbul'un eski yerleşimlerinden olan Üsküdar ve Kadıköy ilçelerindeki toplu konutların site yönetimleri ile görüşmeler yapılmış, görüşme yapılan site yönetimlerinin yüz yüze anket yapılmasına izin vermemesi; site sakinlerinin ekonomik seviyelerinin genellikle yüksek olması; konut plan çeşitliliği ve site içi birimlerin çeşitliliğinin, anket çalışmasına uygun olmaması nedenleriyle bu alanlarda çalışma arayışlarından vazgeçilmiştir.

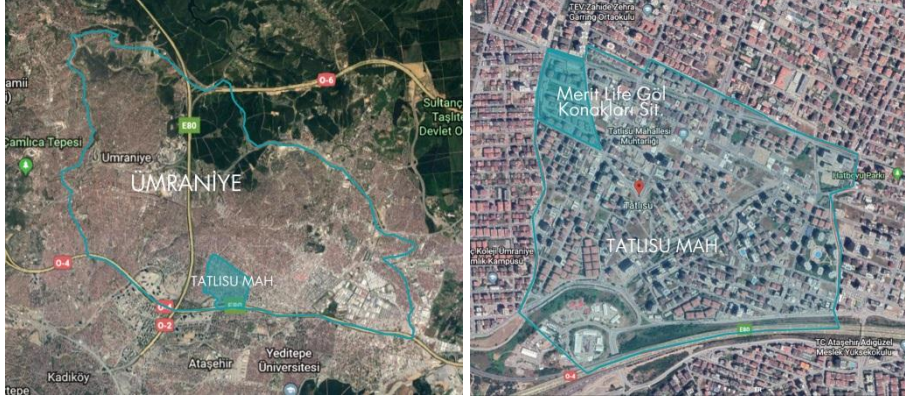
Sosyal sürdürülebilirlik ve konut ilişkisinin hanehalkı çeşitliliği üzerinden okunduğu çalışmada, doğru sonuçlar çıkarabilmek adına bina yapım yılının 10 yıl ve üzeri olan yapılara odaklanılmıştır. Ayrıca site içerisinde çeşitli kullanıcıların deneyimleyebildiği

çocuk oyun parkları, spor ve dinlenme alanlarına sahip, merkezi alanlarda bulunan, farklı hanehalkı tiplerini içeren, farklı plan tiplerini bünyesinde bulunduran ve farklı sosyo-ekonomik düzeyde kimselerin birlikte yaşayabildiği şeklinde kriterlere odaklanıldığından çalışma alanı Ümraniye ilçesinden seçilmiştir (Şekil 7). Ümraniye ilçesinin seçiminde, İstanbul ilinin Anadolu yakasının en yoğun nüfuslu ilçesi olması ve İstanbul'un en hızlı şehirleşen ve nüfusu artan bir ilçe özelliği göstermesi çalışma açısından değerli görülmüştür. Bu yüksek popülasyonlu ve büyük yüzölçüme sahip bölgenin sosyal açıdan sürdürülebilirliği konusunda örneklem teşkil edebilmesi ve çalışma hipotezlerinin sorgulanmasına uygun olması nedeniyle Merit Life Göl Konakları sitesinde alan çalışması yapılmasına karar verilmiştir.

Şekil 7. Ümraniye ilçesinin İstanbul iline göre konumu

Tatlısu mahallesinde yer alan Merit Life Göl Konakları sitesi, Çamlık, Mehmet Akif ve Çakmak mahalleleri sınırında bulunmaktadır (Şekil 8). Bölgenin yoğun popülasyonlu toplu konutlarından biri olması, yapının 13 yıllık olması, farklı plan tiplerini ve sosyal birimleri içerisinde barındırması, çevresinde ticari, sosyal, eğitim ve sağlık birimleri bulunması gibi nedenlerle alan çalışması için tercih edilmiştir. Ayrıca Merit Life Göl Konakları site yönetiminin katılımcılar ile yüz yüze görüşme yapılmasına izin vermesi, çalışma neticesinde daha doğru sonuçlar alabilmek adına önemli bir alan tercih kriteri olmuştur.

Şekil 8. Tatlısu Mahallesi ve Merit Life Göl Konakları konumu

2.4. Örneklem Büyüklüğü

Tez kapsamında doğru sonuçlara ulaşabilmek için %95 güvenilirlik ve %10 hata payı göz önünde bulundurularak örneklem hesabı yapılmıştır (Erol, 2011). Örneklem alanı olarak seçilen Merit Life Göl Konakları sitesinde 362 apartman dairesi ve 15 villa olmak üzere toplam 377 konut bulunmaktadır. Toplam konut sayısı bilindiğinden, aşağıdaki formül kullanılarak örneklem sayısı belirlenmiştir.

$$n = \frac{(N \cdot Z^2 \cdot P \cdot Q)}{(D^2 \cdot N + Z^2 \cdot P \cdot Q)}$$

$$Z = \text{Güvenlik düzeyi (\% 95 güvenilirlik} = 1.96)$$

$$N = \text{Toplam konut sayısı (377)}$$

$$P = \text{Olayın oluşma ihtimali (\% 50 olayın oluşma ihtimali} = 0.5)$$

$$Q = \text{Olayın oluşmama ihtimali (} Q = 1 - P, Q = 1 - 0.5 = 0.5)$$

$$D = \text{Hata payı (\% 10 hata kabul oranı} = 0.1)$$

$$n = \text{Görüşmeci sayısı}$$

P ve Q değerleri bilinmediğinden görüşmeci sayısının en yüksek çıkabilmesi için olayın oluşma ihtimali % 50 olarak alınmıştır. Eldeki değerler formülde yerlerine konulup işlem yapıldığında görüşmeci sayısı 77 olarak belirlenmiştir. Ancak çalışmada 87 denek ile görüşülmüştür.

3. BULGULAR

3.1. Merit Life Göl Konaklarına İlişkin Bulgular

Bu bölümde, çalışmada örneklem alanı olarak seçilen Merit Life Göl Konakları site yerleşiminin, konut, site içi ve site yakın çevresindeki nitel ve niceliksel bulgularına yer verilmiştir.

Merit Life Göl Konakları, 2004 yılında yapımına başlanmış olup 2006 yılında, A-Z İnşaat Ltd. Şti. yüklenicisi tarafından inşaatı tamamlanmış bir toplu konut projesidir. Site yaklaşık 50.000 m²'lik bir alan kaplamaktadır. İnşaat alanı bakımından ise 125.000 m²'lik bir hacme sahiptir.

Site inşa aşamasındayken, konum olarak merkezden uzak bir durum gösterirken, 2019 yılına gelindiğinde hızlı şehirleşmenin ürünü olarak çevresi düzensiz şekilde yapılaşmış, nüfus ve yoğunluk artarak kalabalıklaşmıştır. Site, göç alan bir konumda kurulması nedeniyle farklı sosyo-ekonomik düzeyden gelen kişiler ve farklı hanehalkı tiplerinden oluşmaktadır. Bu farklılıklara hizmet sunabilmek için site bünyesinde farklı plan tipleri, çocuk oyun alanları, spor alanları, sosyal tesis, yüzme havuzu, güvenlik, otoparklar gibi olanaklar bulunmaktadır (Şekil 9).

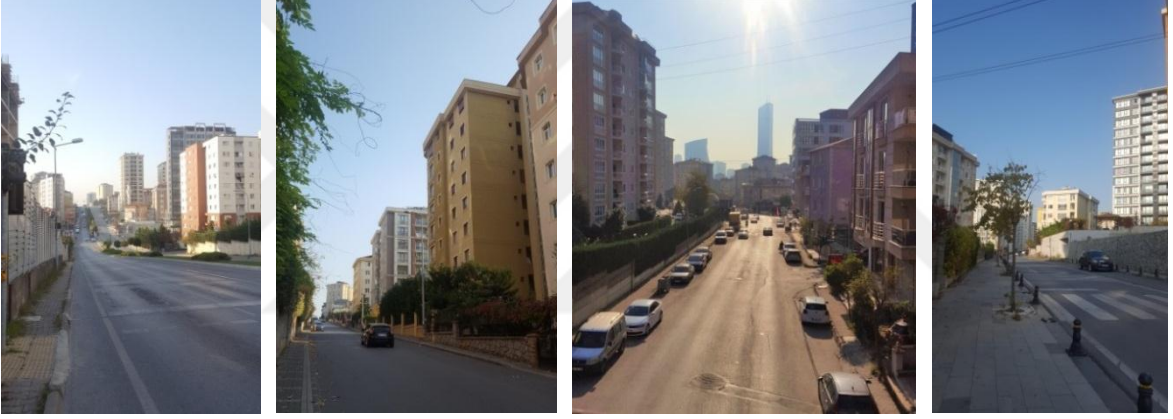

Şekil 9. Site genel görünümü

3.1.1. Merit Life Göl Konakları Site Yakın Çevresi Alanlarına Ait Bulgular

Merit Life Göl Konakları sitesi, İstanbul ili Ümraniye ilçesinin Yukarı Dudullu mevkinde yer almaktadır. Site yakın çevresinde, tekil apartman blokları, toplu konutlar ve çeşitli ticari ve sosyal birimler bulunmaktadır. Sitenin kent ile ulaşımı İstanbul'un ana ulaşım ağlarından olan TEM otoyolu ile sağlanmaktadır.

Site bulunduğu semt için önemli arterlerden olan Turgut Özal Bulvarının (Hatboyu Caddesi) sınırında yer alırken; sitenin doğu sınırında Şanlı Caddesi; sitenin batı cephesindeki ana girişinde Şehit Burak Kurtuluş Caddesi ve sitenin güney sınırında ise Server sokak bulunmaktadır (Şekil 10; Şekil 11).

Şekil 10. Siteyi çevreleyen yolların görünümü (Sırayla; Turgut Özal Bulvarı; Server Sokak; Şehit Burak Kurtuluş Caddesi; Şanlı Caddesi)

Site yakın çevresinde önemli birimlerin varlığı ve site alanına olan mesafesi, Tablo 13'te verilmektedir. Ölçümler, site içerisindeki en uzak noktadan başlanılarak, en kısa yol güzergahı ile ulaşılan birim arasındaki mesafeden elde edilmiştir.

Tablo 13. Site yakın çevresindeki birimlerin analizi

Eğitim birimleri	
	<ul style="list-style-type: none"> 📍 İlkokul ve ortaokul birimleri en yakın 500 m mesafede, yakınlardaki diğer okullar ise 700-850 m uzaklıkta bulunmaktadır. Bu mesafede özel ve devlet okulları alternatifleri vardır. 📍 Site çevresindeki en yakın lise yapıları 1,3 km mesafede yer almaktadır. 📍 En yakın anaokulu site içerisinde yer almaktadır. Site çevresinde ise 450-950m aralıklarda çeşitli kreş ve anaokulları bulunmaktadır.
Sağlık birimleri	
	<ul style="list-style-type: none"> 📍 Site çevresinde 400 m ve 1,2 km uzaklık mesafesinde 2 tane aile sağlık merkezi bulunmaktadır. 📍 En yakın eczane birimleri 250-350 m uzaklıklarda yer almaktadır • Siteye en yakın devlet ve özel hastaneler 2-3km uzaklıkta bulunmaktadır ve taşıtla gidilmesi gerekmektedir. • Yakın çevrede ayrıca özel sağlık muayenahaneleri bulunmaktadır.
Sosyal birimler	
	<ul style="list-style-type: none"> 📍 Site çevresinde yeşil alan, çocuk oyun parkı, spor aletlerini içeren parklar en yakın 300-500 m mesafede bulunmaktadır. 📍 Alanın 450m yakınında dini tesis olarak camiler bulunmaktadır. 📍 Sosyalleşme alanları olarak çalışma alanının 350-400 m yakınlarda kafe ve restoranlar bulunmaktadır.
Ticari birimler	
	<ul style="list-style-type: none"> 📍 İnsanların gündelik olarak karşılaması gereken tüketim ihtiyaçlarını temin edebilecekleri market, bakkal ve pazar gibi birimler, sitenin üç farklı kapısından da 50-100-200m şeklinde değişen mesafelerde bulunmaktadır. 📍 Sıklıkla ihtiyaç duyulan ticari birimler (kuaför, terzi, kasap, çiçekçi, tuhafiyeye dükkanı, kuru temizleme vb.) de özellikle Elalmış Cd. ve İkbâl Cd. Boyunca yer almaktadır.

Tablo 13'ün devamı

Toplu taşıma durakları	
	<ul style="list-style-type: none"> Site alanına en yakın belediye otobüs durakları yaklaşık 400 m mesafededir. Otobüs güzergahlarında, otobüs dışında minibus alternatifleri de bulunmaktadır. Bu noktalardan Ataşehir'e, Kadıköy'e ve metro istasyonlarına tek vasıta ile gidiş imkanı bulunmaktadır.

3.1.2. Merit Life Göl Konakları Site İçi Alanlara Ait Bulgular

17 apartman ve 14 villa bloğu bulunan sitede, 1 adet kafeterya ve idari işlerin yürütüldüğü bina, 1 adet anaokulu, açık yüzme havuzu, spor salonu, çocuk oyun parkları, spor alanları, güvenlik birimi, açık ve kapalı otoparklar, gölet, su öğeleri, yeşil alanlar ve oturma birimlerinden oluşan peyzaj öğeleri bulunmaktadır (Şekil 11; Şekil 12).

Şekil 11. Merit Life Göl Konakları vaziyet planı bina analizi

Şekil 12. Merit Life Göl Konakları vaziyet planı açık alanların analizi

- Güvenlik; site içerisinde güvenlik görevlileri, CCTV kamera sistemleri ve alarmlar aracılığıyla 7/24 sağlanmaktadır. Site içerisine, site dışından kişilerin ancak denetimli olarak girmesine izin verilmektedir. Sitenin sınırları, duvar ve teller ile bulunduğu çevreden ayrılmaktadır. Kimi duvar kısımları bitkilendirme yolu ile sınırlanmıştır. (Şekil 13). Site içerisinde güvenlik önlemleri, parmak okutma yöntemi ile siteye ve binaya girecek şekilde oluşturulan düzeneklerle desteklenmektedir. Sitenin 1 ana ve 2 yan olmak üzere 3 güvenli girişi vardır (Şekil 14).

Şekil 13. Sitenin sokaktan görünümü

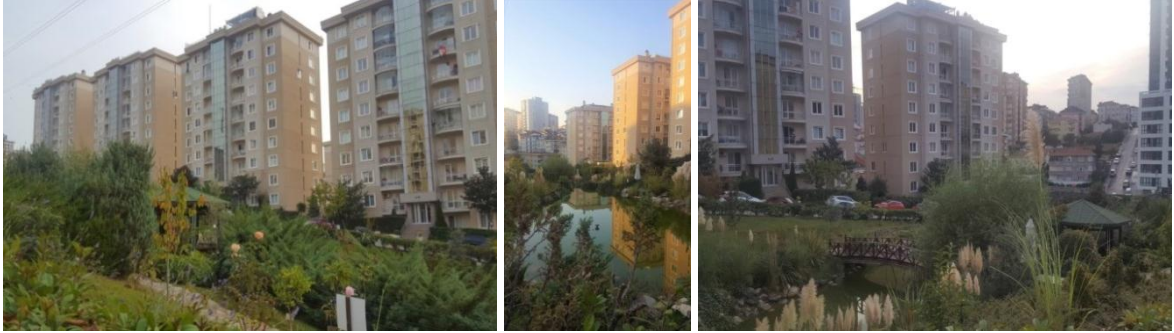
Şekil 14. Ana ve alternatif site girişlerindeki güvenlik elemanları

Bina girişlerinde rüzgarlık ve ana giriş kapısının olduğu iki kapı bulunmaktadır. Ana kapı, kapının bir metre gerisinde yan duvarda bulunan kapı açma butonuna basılarak içeriye doğru açılmaktadır. Kapıdaki güvenlik önlemleri, acil durumlarda alternatif kaçış kapısı bulunmadığından bir yığılmaya neden olabilecek düzendedir. Site içerisinde belli aralıklarda aydınlatma elemanları kullanılmıştır. Bunlar yolu ve çim alanları aydınlatmak üzere farklı türlerdedir. Ancak bu elemanların, aydınlatma gücünün zayıf olması ve bazı noktalarda eksik olması karanlık noktaların oluşmasına neden olmaktadır (Şekil 15). Ayrıca site içerisinde bitkilendirmenin bazı noktalarda sık şekilde yapılması, görsel sürekliliği engelleyerek bazı alanları karanlıkta bırakmaktadır.

Şekil 15. Aydınlatma örnekleri

- Site içerisinde yer alan yeşil alanlar (Şekil 16), önemli bir büyüklüğe sahiptir. Sitenin yeşil alan oranı toplam arsa alanının yaklaşık %30'u kadardır. Tüm dairelerden site içerisindeki yeşil alanlar görülebilmekte, bahçe katı dairelerinin ise kendine özel yeşil alanları bulunmaktadır. Yeşil alanlar içerisinde, dinlenme alanları, çocuk oyun alanları, gölet ve pasif ağaçlıklı yeşil alanlar bulunmaktadır. Ancak aktif yeşil alan şeklinde tasarlanan orta kısımdaki rekreasyon alanının da yoğun şekilde kullanılmadığı gözlemlenmiştir. Buna karşıt olarak bahçe katta oturan sakinlerin, bahçelerindeki yeşil alanları aktif olarak kullanabildiği görülmüştür.

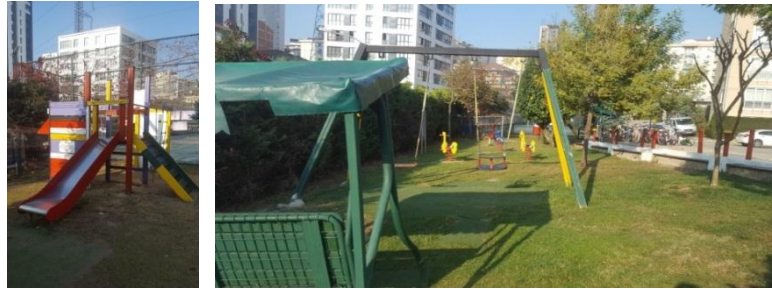
Şekil 16. Site içi yeşil alan

- Çocuk oyun parkları, site içerisinde üç farklı noktada bulunmaktadır ve özellikle 3-6 yaş grubuna hitap eden donatılar içermektedir (Şekil 17). Çocuk oyun alanları da spor alanları gibi sitenin ana giriş kapısına yakın konumlandırılmıştır. Çocuk oyun alanlarında çim zemin kullanılmış olup, farklı yaş grubundan çocukların kullanabileceği çeşitlilikte donatı varlığı göstermemektedir.

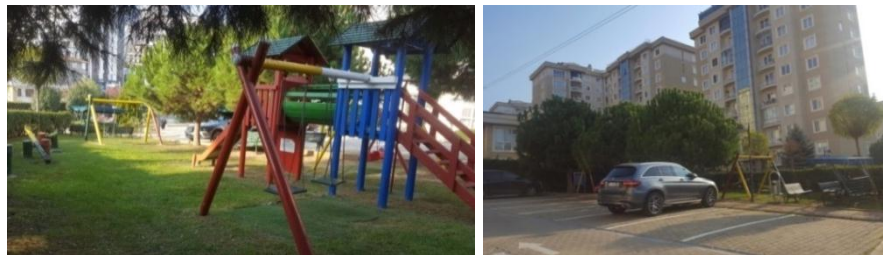

Şekil 17. Çocuk oyun alanı (1)

2 ve 3 numaralı çocuk oyun alanları araç yolu ile güvenli bir şekilde birbirinden ayrılmamıştır. Oyun alanından uzaklaşan bir çocuk direk olarak taşıt yoluna çıkmaktadır. 1 numaralı oyun alanında ise taşıt yolu ile otopark arasında yeşil bir bant bulunmaktadır. Oyun alanları kötü hava koşullarından korunacak şekilde tasarlanmamıştır. Bu alanlarda oyun oynayan çocuklara refakat eden kişiler için de oturma bankları düzenlenmiştir. 2 nolu parkın, 3 nolu spor alanı ile yakın olması çocuk ile refakat eden kişinin aynı anda aktivite yapabilmelerine imkan tanımaktadır (Şekil 18, Şekil 19). Sitenin içerisinde ayrıca işletmesi özel olan bir anaokulu bulunmaktadır ve site dışından kişiler tarafından da kullanılabilir (Şekil 20).

Şekil 18. Çocuk oyun alanı (2)

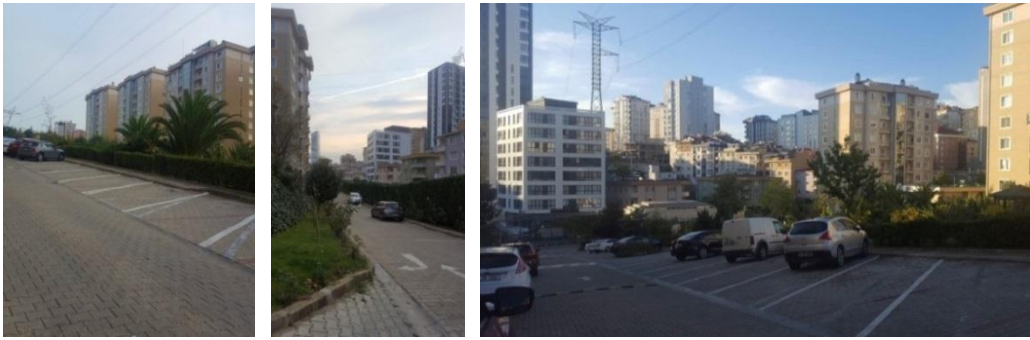

Şekil 19. Çocuk oyun alanı (3)

Şekil 20. Site içerisindeki anaokulu

- Sitede yaklaşık 600 adet açık, 86 adet kapalı otopark bulunmaktadır. Otopark ihtiyacı nedeniyle bazı kaldırımlara da araç park edilmektedir (Şekil 21). Otoparklar site açık alanlarının her alanına dağıldığı için, araç park ettikten sonra bina girişine kolayca erişim gerçekleşmektedir. Ancak otopark alanları, yaya yürüyüş yolları ve bisiklet kullanımını engellemektedir. Otopark alanlarında engelli araç park yerleri bilgilendirici levhalar ile belirtilirken, bu park alanları için engelli park alanı standartları uygulanmamıştır.

Şekil 21. Site içi otopark alanı görselleri

- Spor alanları, site içerisinde açık ve kapalı alanlarda bulunmaktadır. Açık alanlarda 2 adet spor sahası (basketbol, voleybol) ve kondisyon aletlerini içeren spor alanları bulunmaktadır. Spor sahaları site ana girişinin güneyinde yer almaktadır. Kapalı alandaki spor alanı ise fitness salonu şeklindedir. Fitness salonu site kullanıcılarına ücretli olup, dışarıdan kullanıma da olanak tanınmaktadır. Spor sahaları 15x10m büyüklüklerinde mini saha olarak tasarlanmış olup genellikle çocuklar tarafından kullanılmaktadır. 3 nolu spor alanında ise kondisyon aletleri yer almaktadır (Şekil 22). Genç ve yetişkinlerin

kullanımına uygun olan spor aletleri, açık yeşil alan içerisinde konumlandırılmıştır. Spor alanları ile doğu yönündeki en uzak blok arasındaki yürüyüş mesafesi yaklaşık 250 m'dir.

Şekil 22. Site içi spor alanı görselleri

Spor alanları içerisinde değerlendirilen yürüyüş ve bisiklet parkuru gibi alanlar için site içerisinde tanımlı bir güzergah bulunmamaktadır. Taşıtlardan ayrılmış yaya yolu, sadece orta rekreasyon alanında mevcuttur. Bu yaya yolu oturma birimlerine ulaşım için kullanılmakta olup, yolun dar olması ve kot farkları nedeniyle yer yer merdiven kullanılmış olması dikkat çekmektedir (Şekil 12, Şekil 23).

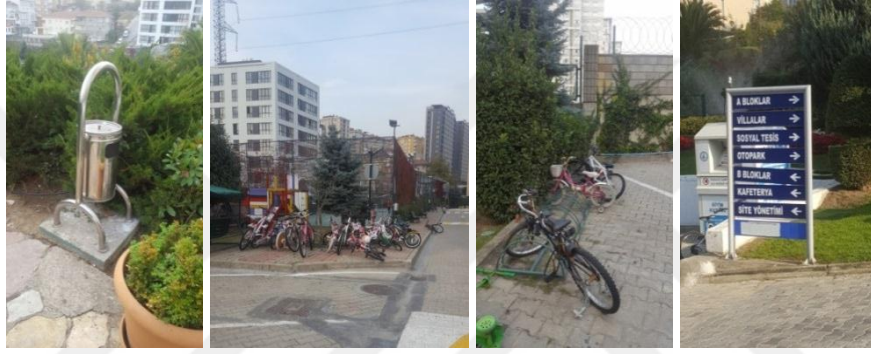

Şekil 23. Site içerisindeki yaya yolu görselleri

Sitenin ana ulaşım aksı, taşıt ve yayanın birlikte kullanmak zorunda olduğu, tüm site iç mekanlarını birbirine bağlayan hattır. Bisiklet sürmek veya yürüyüş yapmak isteyenler bu hattı kullanmak durumundadır.

- Site içerisinde bank, kamelya, aydınlatma elemanı, çöp kutusu, yönlendirici tabelalar ve bisiklet park elemanları gibi kent mobilyaları bulunmaktadır (Şekil 24). Site

geniş bir alana kurulduğu için yönlendirici elemanlar önem taşımaktadır. Yönlendirme ve site blok isimlerinin yazıldığı tabelalar yeterli büyüklük ve görünümde. Banklar ve kamelya tipi oturma birimleri merkezi yeşil alan kısmında toplanmış olup, binalar arasındaki yeşil alanlarda bu donatılar sınırlı sayıdadır. Banklar orta alandaki göl kenarlarında, spor ve oyun alanları etrafında toplanmıştır. Bu donatıların bulunmadığı alanlar, siteye pasif yeşil alan şeklinde hizmet etmektedir. Çöp kutuları, yeterli aralıkta konumlandırılmıştır. Bisiklet park elemanları ise sitede 2-3 blokta bir tane olacak şekilde ve spor alanlarının olduğu alanlarda konumlandırılmıştır.

Şekil 24. Site içi kentsel mobilya örnekleri

Şekil 25. Site içi oturma birimleri

Sitenin kurulduğu arazinin eğimli (yaklaşık %8-10) olması, site içerisinde oldukça fazla kot farklarının, merdivenlerin ve eğimlerin oluşmasına neden olmaktadır. Bu nedenle birçok noktadaki düşey kot farklarının erişilebilirlik sorununa neden olmaktadır. Site içerisindeki taşıt yolundan binaya erişimde ve blok önlerinde kot farkları bulunmaktadır. Bu kot farkları merdiven elemanlarıyla çözülmüştür. Binaya girdikten sonra bir merdiven

ile de asansörün olduğu kat holüne çıkmaktadır (Şekil 26). Bunlara alternatif olarak rampa ya da platform asansör seçeneği bulunmamaktadır.

Şekil 26. Bina ve konuta erişimdeki kot farkları ve merdivenler

3.1.3. Merit Life Göl Konakları Konut Birimlerine Ait Bulgular

Site konut alanında 17 apartman bloğu ve 14 villa bloğu bulunmaktadır. Sitede villalar ile birlikte 377 konut bulunmaktadır. Bu konutlar farklı plan tipleri içermektedir. Sitede 11 tane A tipi blok, 6 tane B tipi blok ve 15 tane C tipi villa bulunmakla birlikte toplamda 6 farklı plan tipi mevcuttur. Her bir A blokta, 2'şer adet 1+1; 2+1; 4+2; 5+2 ve 14 adet 3+1 plan tipi olmak üzere 22 daire bulunmaktadır. B bloklarda 2'şer adet 1+1; 2+1; 4+2; 5+2 ve 12 adet 3+1 plan tipi olmak üzere 20 daire bulunmaktadır.

Sitede 34 adet 63 m² büyüklüğünde 1+1 ve 92 m² büyüklüğünde 2+1 tipinde daire bulunmakta ve bu daireler blokların 2. ve 6. katlarında yer almaktadır. Çatı ve bahçe dubleksleri hariç tüm katlarda bulunan 3+1 tipi daireler toplamda 226 adettir (Tablo 14).

Tablo 14. 1+1, 2+1 ve 3+1 tipi daire planı ve mekan büyüklükleri

Mekan	1+1 (m ²)	2+1 (m ²)	3+1(m ²)
Yaşam alanı	25.16	-	-
Salon	-	23.00	45.00
Yatak Odası 1	15.00	15.00	17.30
Yatak Odası2	-	10.00	11.50
Yatak Odası3	-	-	12.50
Mutfak	-	10.00	15.30
Banyo 1	4.00	4.50	6.00
Balkon 1	3.50	7.00	6.50
Balkon 2	-	-	3.50
Wc	-	-	2.00
Ebv. Banyo	-	-	4.00

Sitede 34 adet 4+2 tipi daire olup, büyüklüğü 230,25 m²'dir. Bu dubleks daireler, blokların son katlarında yer almaktadır (Tablo 15).

Tablo 15. 4+2 tipi daire planı ve mekan büyüklükleri

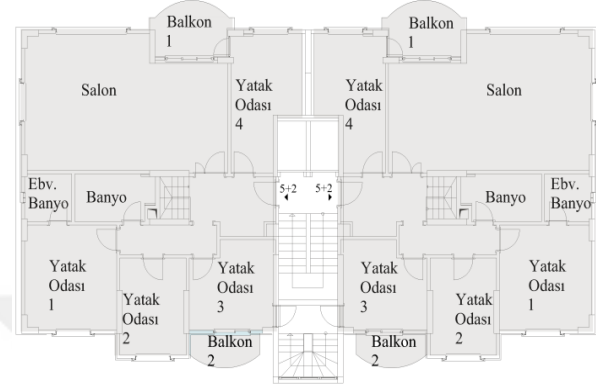
Mekan	4+2 (m ²)
Salon	45.00
Salon 2	35.00
Mutfak	15.30
Yatak Odası 1	17.30
Yatak Odası 2	11.50
Yatak Odası 3	12.50
Banyo	6.00
Wc	2.00
Ebevyn Banyo	4.00
Banyo 2	5.00
Balkon1	6.50
Balkon 2	3.50
Teras 1	14.00
Teras 2	19.50

Sitede 34 adet 243,5 m² büyüklüğünde, 5+2 plan tipi daire bulunmaktadır. Bu plan tipleri, bahçe katı dubleksleri olarak tasarlanmıştır. Bahçe ve giriş katı arasında yerleşen dairelere bahçeden erişmek mümkündür. Bu dubleks tipinde oturan kişilerin kendilerine ait

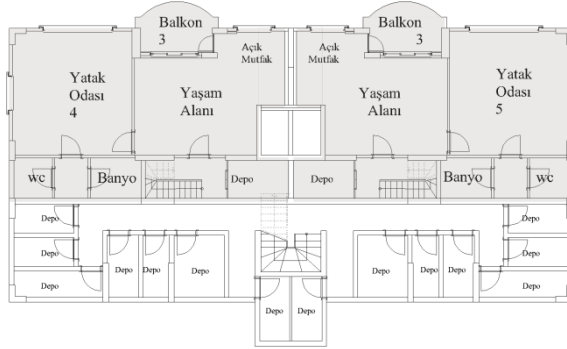
bahçe alanları mevcut olup bu bahçeler, sitenin ortak kullanım alanlarından bitki ögeleri ile görsel ve fiziksel olarak ayrılmıştır (Tablo 16).

Tablo 16. 5+2 tipi daire planı ve mekan büyüklükleri

Mekan	5+2 (m ²)
Salon	45.00
Yaşam Alanı	30.50
Yatak Odası1	17.30
Yatak Odası2	11.50
Yatak Odası3	12.50
Yatak Odası4	29.50
Banyo	6.00
Banyo2	3.50
Ebeveyn Banyosu	4.00
Balkon1	6.50
Balkon2	3.50
Balkon3	6.50

Giriş Kat

Bahçe Katı

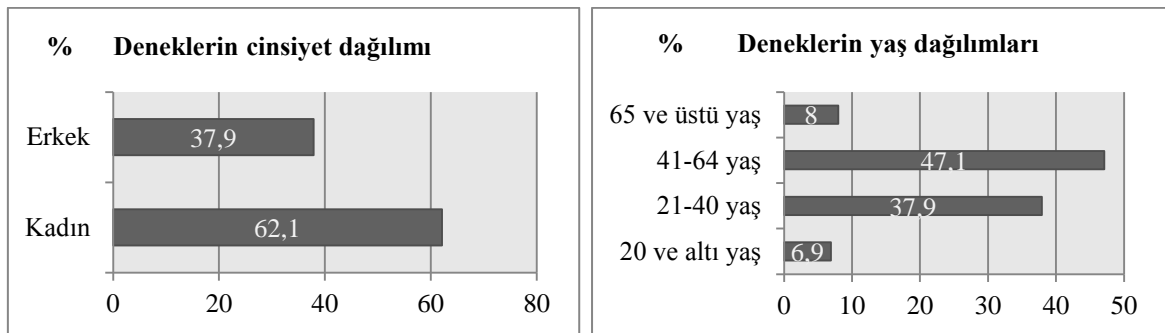
Sitede 14 adet 350,00 m² büyüklüğünde, 6+2 plan tipi villa bulunmaktadır. Villalar site içerisinde bir arada bulunmaktadır. Her birinin ayrı bina girişi ve bahçe alanları mevcuttur (Tablo 17).

Tablo 17. Villa tipi konut planı ve mekan büyüklükleri

		Mekan	Villa (m ²)
Zemin kat		Salon 1	51.00
		Salon 2	29.50
1. kat		Mutfak	16.50
		Yatak Odası1	23.30
		Yatak Odası2	18.00
		Yatak Odası3	13.00
		Yatak Odası4	11.00
		Yatak Odası5	16.00
		Banyo	5.30
Bodrum kat		Banyo2	4.50
		Ebeveyn	3.00
		Banyosu	
		Balkon1	19.00
		Balkon2	6.30
		Balkon3	19.00
		Banyo	5.30
Banyo2	4.50		
Yatak Odası6	18.30		

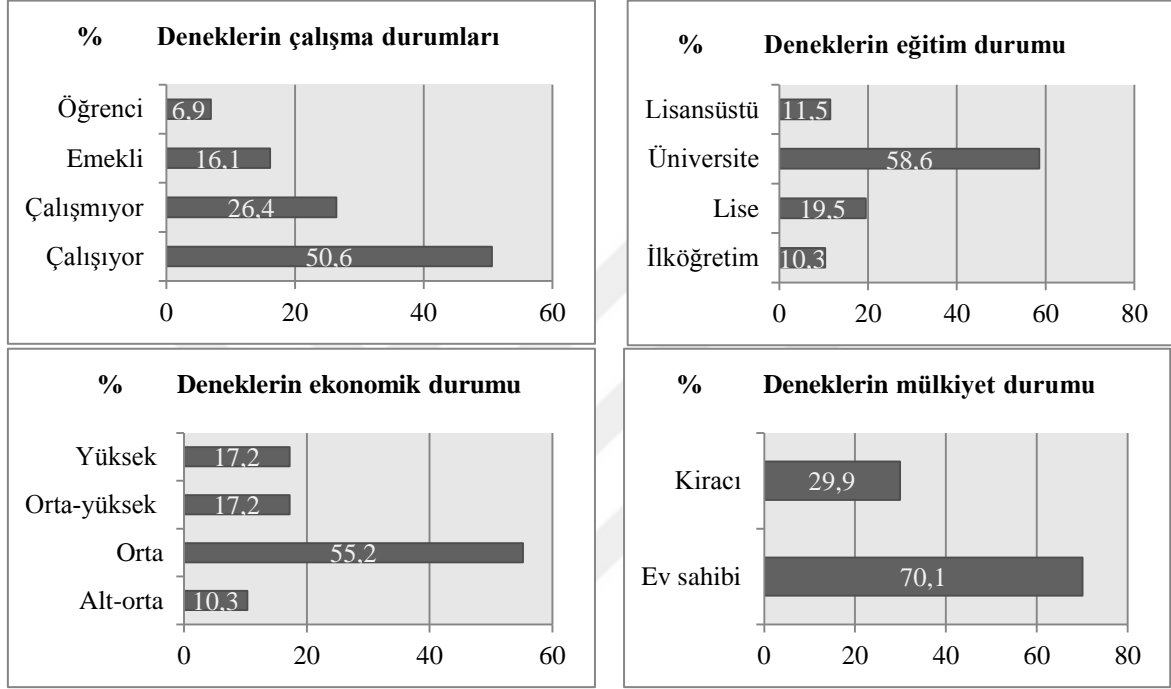
3.2. Kişisel ve Genel Bilgilere İlişkin Bulgular

Çalışma rastgele yöntemle seçilen ve görüşmeyi kabul eden 87 denek ile gerçekleştirilmiştir. Anket çalışmasına 54 kadın ve 33 erkek katılmıştır. Katılımcıların %6,9'u 20 yaş altı, %37,9'u 21-40 yaş; %47,1'i 41-64 yaş; 65 yaş ve yukarısı ise %8 oranındadır (Şekil 27).

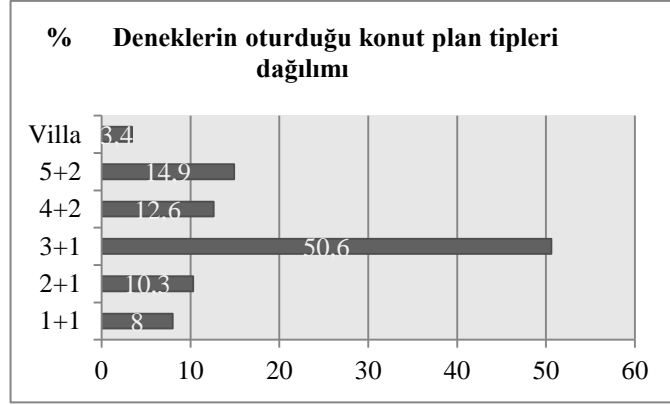
Şekil 27. Katılımcıların cinsiyet ve yaş dağılımı

Deneklerin %50,6'sı bir işte çalışan, %26,4'ü çalışmayan, %16,1'i emekli ve %6,9'u da öğrencidir. Eğitim durumuna bakıldığında en yüksek oranın %58,6 ile üniversite mezunu olduğu görülmektedir. İlköğretim düzeyinde katılımcı oranı ise %10,3'tür. Deneklerin %55,2'si orta, %10,3'ü ise alt-orta gelir düzeyine sahip; %70,1'i ev sahibi ve %29,9'u ise kiracıdır (Şekil 28).

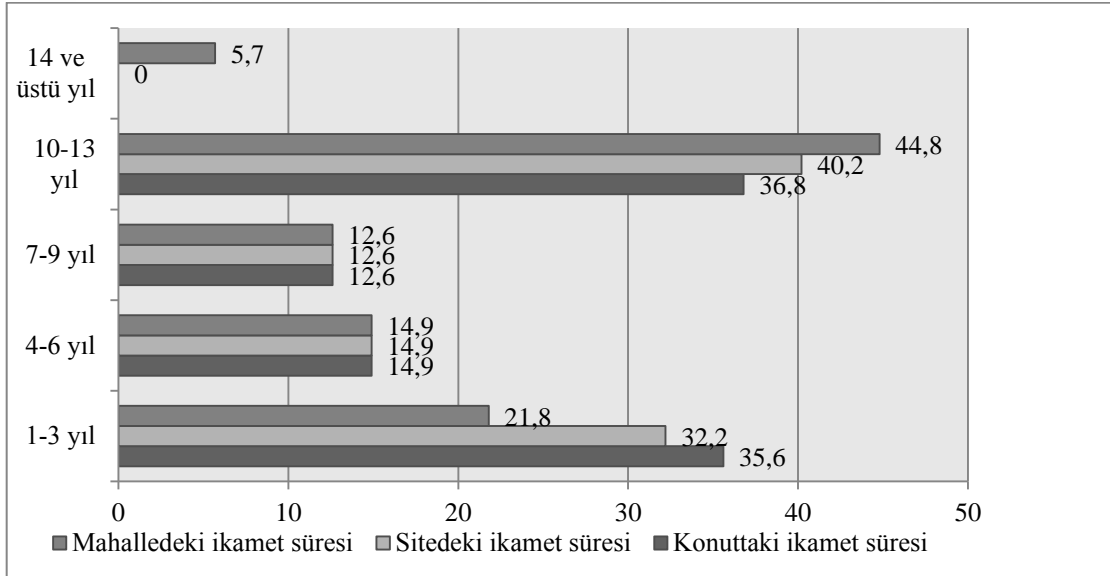

Şekil 28. Katılımcıların çalışma, eğitim, ekonomik ve mülkiyet durumları dağılımları

Katılımcıların %50,6'sı 3+1 plan tipi ve %3,4'ü villa tipi konutta yaşamaktadır. Deneklerin aynı konutta ikamet süreleri %36,8 ile 10-13 yıl; %35,6 ile 1-3 yıl; %14,9 ile 4-6 yıl ve %12,6 ile 7-9 yıldır. Aynı sitede ikamet süreleri, %40,2 ile 10-13 yıl; %32,2 ile 1-3 yıl; %14,9 ile 4-6 yıl ve %12,6 ile 7-9 yıldır. Aynı mahallede ikamet süreleri, %44,8 ile 10-13 yıl; %21,8 1-3 yıl; %14,9 ile 4-6 yıl ve %12,6 7-9 yıl; %5,7 ile 14 yıl ve üzeri şeklindedir (Şekil 29, Şekil 30)

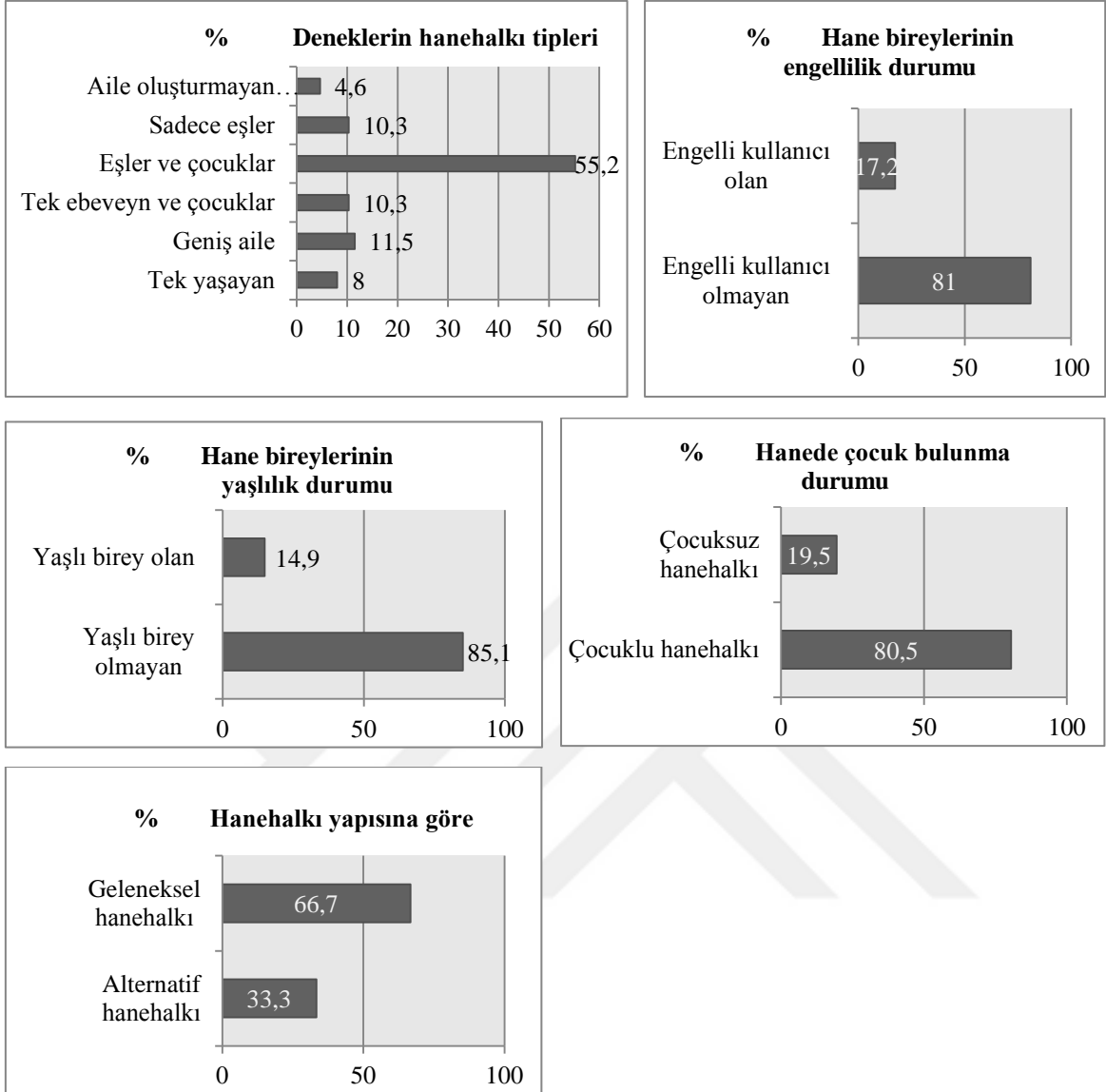

Şekil 29. Katılımcıların konutlarının plan tipleri

Şekil 30. Katılımcıların konut, site ve mahalledeki ikamet süreleri

Hanehalkı türüne göre incelendiğinde katılımcıların %55,2'sinin eşler ve çocuklardan; %4,6 oranında katılımcının ise aile olmayan ancak bir arada yaşayan hanehalklarından oluştuğu görülmektedir (Şekil 30). Deneklerin %17,2'sinin hanesinde engelli birey; %14,9'unun hanesinde yaşlı birey yaşamaktadır. Engelli bireylerin, 2'sinin görme, 1'inin işitme, 5'inin ortopedik, 2'sinin zihinsel ve 4'ünün ise süregen hastalık engelleri olduğu belirtilmiştir (Şekil 31). Deneklerin çocuk sahipliği durumuna göre %80,5'inin çocuklu hanehalkı olduğu; hanehalkı yapısına göre %66,7'sinin geleneksel hanehalkı olduğu görülmektedir (Şekil 31).

Şekil 31. Katılımcıların hanehalkı tiplerine ilişkin frekans dağılımları

Deneklere oturdukları konutu tercih etme nedenleri sorulduğunda konutun ev halkının gereksinimlerine uygun olmasının (4,54) en etkili, konutun mahalledeki sağlık birimlerine yakın olmasının ise (2,24) en az etkili olduğu tespit edilmiştir (Tablo 18). Analiz sonucuna göre konut tercihinde konut özelliklerinin mahalle ve site olanaklarına göre daha etkili olduğu görülmektedir. Konut tercihinde diğer etkili nedenler arasında; depreme karşı güvence, akraba yanına taşınma, otopark fazlalığı, sessiz bir yer olması gibi durumlar katılımcıların ifade ettiği konut tercihi konusunda öne çıkan nedenlerdir. Tablo 18'deki verilere göre, kullanıcıların konutlarını tercih ederken konut iç mekan özelliklerine

site içindeki veya mahalledeki birim veya olanaklardan daha çok önem verdikleri görülmektedir.

Deneklerin, yaşadıkları konutu tercih etme nedenleri incelendiğinde, en düşük puanın (1p) katılımcıların konutun tanıdık bir çevrede olması (%39,1), mahalledeki sosyal birimlere (%36,8), sağlık birimlerine (%43,7), eğitim ve kültürel birimlere (%37,9), ticari birimlere (%31,0) yakın olması kriterlerine verildiği; en yüksek puanın (5p) ise konut büyüklüğü (%64,4), konutun ev halkının gereksinimlerine uygun olması (%63,2), konut iç mekanlarının kullanılabilirliği (%59,8) ve güvenlik gereksinimlerine (%58,6) verildiği sonucu ortaya çıkmıştır (Tablo 18).

Tablo 18. Deneklerin konut tercihleri verileri

Mevcut konutu tercih etme durumları	1p		2p		3p		4p		5p		Ort.
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	
Konum	10	11,5	9	10,3	23	26,4	20	23,0	17	19,5	3,32
Konut büyüklüğü (oda büyüklükleri, m2)	3	3,4	3	3,4	5	5,7	13	14,9	56	64,4	4,45
Konut iç mekanlarının kullanılabilirliği	2	2,3	2	2,3	4	4,6	20	23,0	52	59,8	4,48
Konutun ev halkının gereksinimlerine uygun olması	2	2,3	1	1,1	5	5,7	15	17,2	55	63,2	4,54
Sitenin olanakları (spor alanı, çocuk oyun parkları, rekreasyon alanları gibi)	17	19,5	3	3,4	16	18,4	15	17,2	29	33,3	3,45
Tanıdığımız bir çevrede olması	34	39,1	5	5,7	9	10,3	11	12,6	21	24,1	2,75
Ekonomik oluşu	11	12,6	3	3,4	20	23,0	15	17,2	31	35,6	3,65
İşe yakın olması	23	26,4	9	10,3	18	20,7	5	5,7	24	27,6	2,97
Mahalledeki sosyal birimlere (rekreasyon; park, bahçe, dinlenme; cami vb.) yakın olması	32	36,8	10	11,5	19	21,8	8	9,2	11	12,6	2,45
Mahalledeki ticari birimlere (market, bakkal, pazar vb.) yakın olması	27	31,0	8	9,2	11	12,6	12	13,8	22	25,3	2,93
Mahalledeki sağlık birimlerine (aile sağlık merkezi, hastaneler vb.) yakın olması	38	43,7	12	13,8	12	13,8	9	10,3	9	10,3	2,24
Mahalledeki eğitim ve kültürel birimlere (okul, kreş, kurs, etkinlik vb) yakın olması	33	37,9	8	9,2	6	6,9	9	10,3	24	27,6	2,79
Güvenlik gereksinimleri	7	8,0	3	3,4	6	6,9	13	14,9	51	58,6	4,23
Konutun bulunduğu kat	21	24,1	2	2,3	11	12,6	7	8,0	38	43,7	3,49

3.3. Sosyal Sürdürülebilirlik Parametrelerine İlişkin Bulgular

3.3.1. Sosyal Eşitlik Parametrelerine İlişkin Bulgular

Sosyal eşitlik parametrelerinden olan çeşitlilik kriteri kapsamında hazırlanan anket soruları ile farklı hanehalklarının konut, site içi ve konut yakın çevresindeki birimlerin yeterliliklerini nasıl değerlendirdiğinin ölçülmesi hedeflenmiştir. Ayrıca sosyal sürdürülebilirliğin sağlanması için hedef olan farklı sosyal, ekonomik ve hane yapısından kişilerin bir arada yaşaması idealinin kullanıcılar açısından nasıl değerlendirildiği ortaya çıkarılmak istenmiştir.

Deneklere konut, site içi ve konut yakın çevresindeki birimlerin yeterliliği sorulduğunda, konut ölçeğindeki kriterlerden en yüksek yeterliliğin banyo/wc büyüklüğü (4,72) olduğu, en düşük yeterliliğin oda büyüklükleri yeterliliği (4,49) olduğu; site ölçeğinde en yüksek yeterliliğin rekreasyon alanlarına (4,22), en az yeterliliğin spor alanlarına (2,91) ait olduğu; mahalle ölçeğinde ise en yüksek yeterliliğin ticari birimlere (3,84), en az yeterliliğin ise toplu taşıma araçlarına (2,70) ait olduğu görülmüştür. Bu sonuçlara göre, konut ölçeğinde sorgulanan birimlerin yeterliliklerinin yüksek; site içerisindeki birimlerin daha düşük ve en düşük yeterlilik sonuçlarının ise mahalledeki çeşitli sosyal, ticari, sağlık, eğitim ve kültürel birimler olduğu görülmüştür (Tablo 19).

Hanehalkları açısından konut ölçeğindeki birimlerin yeterliliği sorularına en yüksek puanın (5p) banyo/wc büyüklükleri (%82,8), mutfak büyüklüğü (%81,6), oda sayısı (%75,9) ve oda büyüklükleri (%70,1) olduğu görülmektedir. Site içindeki birimlerin yeterliliği sorularına en yüksek puanın (5p) rekreasyon alanlarına (%48,3), çocuk oyun park alanlarına (%39,1) verildiği görülmüştür. Mahalle ölçeğindeki birimlerin yeterliliği sorularına en yüksek puan (5p), mahalledeki ticari birimlerin (%44,8) yeterliliğine verilmiştir. (Tablo 19).

Tablo 19. Konut, site içi ve konut yakın çevresindeki birimlerin yeterlilik düzeyi

Memnuniyet dereceleri irdelenen birimler	1p		2p		3p		4p		5p		0p		Ort.
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	
Konut													
Konutun plan şeması	-	-	-	-	10	11,5	14	16,1	63	72,4	0	0	4,61
Oda büyüklükleri	1	1,1	1	1,1	13	14,9	11	12,6	61	70,1	0	0	4,49
Oda sayısı	2	2,3	2	2,3	6	6,9	11	12,6	66	75,9	0	0	4,57
Banyo/Wc büyüklüğü	-	-	2	2,3	5	5,7	8	9,2	72	82,8	0	0	4,72

Tablo 19'un devamı

Mutfak büyüklüğü	1	1,1	2	2,3	5	5,7	8	9,2	71	81,6	0	0	4,68
Site içi rekreasyon alanları	1	1,1	2	2,3	16	18,4	26	29,9	42	48,3	0	0	4,22
Site içi çocuk oyun park alanları	3	3,4	7	8,0	25	28,7	17	19,5	34	39,1	1	1,1	3,84
Site içi spor alanları	8	9,2	23	26,4	36	41,4	7	8,0	12	13,8	1	1,1	2,91
Mahalledeki sosyal birimler	18	20,7	19	21,8	27	31,0	15	17,2	8	9,2	0	0	2,72
Mahalledeki ticari birimler	9	10,3	5	5,7	16	18,4	17	19,5	39	44,8	1	1,1	3,84
Mahalledeki sağlık birimleri	14	16,1	14	16,1	31	35,6	15	17,2	12	13,8	1	1,1	2,97
Mahalledeki eğitim ve kültürel birimler	8	9,2	11	12,6	34	39,1	12	13,8	21	24,1	1	1,1	3,31
Toplu taşıma araçları	16	18,4	16	18,4	36	41,4	7	8,0	8	9,2	4	4,6	2,70
<i>Çeşitlilik ile ilgili verilerin genel ortalaması</i>													3,81

Op: Yanıtlamayanlar

Sosyal ve hanehalkı çeşitliliği konusundaki memnuniyet düzeyi irdelendiğinde deneklerin çocuklu aileleri oluşturan hanehalkları ile aynı sitede yaşamaktan (3,36) orta düzeyde memnun oldukları, en memnun olmadıkları durumun ise site olanaklarının site dışından bireyler tarafından kullanılması (1,78) olduğu görülmüştür (Tablo 20).

Tablo 20. Sosyal ve hanehalkı çeşitliliği konusundaki memnuniyet düzeyi

Memnuniyet dereceleri irdelenen ifadeler	1p		2p		3p		4p		5p		0p		Ort.
	N	%	N	%	N	N	%	%	N	%	N	%	
Farklı sosyo-ekonomik düzeydeki bireylerle aynı sitede yaşamak	7	8,0	9	10,3	52	59,8	12	13,8	7	8,0	0	0	3,03
Yalnız yaşayan hanehalkları ile aynı sitede yaşamak	13	14,9	6	6,9	51	58,6	12	13,8	5	5,7	0	0	2,89
Çocuklu ailelerin olduğu hanehalkları ile aynı sitede yaşamak	4	4,6	6	6,9	42	48,3	25	28,7	10	11,5	0	0	3,36
Bulduğum sitede farklı hanehalkı yapılarıyla bir arada yaşamak	9	10,3	9	10,3	52	59,8	6	6,9	5	5,7	6	6,9	2,86
Farklı etnik kökenden bireyler ile aynı sitede yaşamak	20	23,0	12	13,8	40	46,0	9	10,3	6	6,9	0	0	2,64
Site olanaklarının site dışından bireyler tarafından kullanılması	53	60,9	8	9,2	20	23,0	1	1,1	4	4,6	1	1,1	1,78
<i>Çeşitlilik ile ilgili verilerin genel ortalaması</i>													2,76

Op: Yanıtlamayanlar

Tablo 20’de görüldüğü üzere, denekler farklı sosyo-ekonomik düzeydeki bireylerle aynı sitede yaşamak (%59,8) durumundan; yalnız yaşayan hanehalkları ile aynı sitede yaşamak durumundan (%58,6); çocuklu ailelerin olduğu hanehalkları ile aynı sitede yaşamak durumundan (%48,3); sitede farklı hanehalkı yapılarıyla bir arada yaşamak konusunda (%59,8) ve farklı etnik kökenden bireyler ile aynı sitede yaşamak durumundan (%46,0) orta derece (3p) memnuniyet duyduklarını belirtmişlerdir. Site olanaklarının site dışından bireyler tarafından kullanılması konusunda ise deneklerin %60,9’u memnun olmadıklarını (1p) ifade etmişlerdir (Tablo 20).

Sosyal eşitlik parametrelerinden olan erişilebilirlik alt başlığında konut, site içi ve konut yakın çevresindeki önemli birimlere erişilebilirlik durumu incelenmiştir. Farklı hanehalklarına ve kullanıcılara göre erişilebilirlik durumunun/uygunluğunun değiştiği varsayımından yola çıkılarak, bu farklılıkların ortaya konulması hedeflenmiştir. Bu amaçla değerlendirmenin 1-5 p arasında derecelendirilmesi ve 1-3 p arasında cevaplandırılan soruların uygun olmama nedenleri sorgulanmıştır. Deneklerin yaptıkları değerlendirmeye göre, site içi ölçeğinde konuta erişimin en yüksek uygunlukta (4,43), binaya erişimin ise en düşük uygunlukta (3,80) olduğu; konut yakın çevresi ölçeğinde ise toplu taşıma duraklarına erişimin en düşük uygunlukta (3,13), ticari birimlere erişimin ise en yüksek (4,13) olduğu tespit edilmiştir (Tablo 21).

Elde edilen verilere göre denekler, konuta girişi (%69,0); site içi çocuk oyun parklarına erişimi (%60,9); site içi rekreasyon alanlarına erişimi (%59,8) yüksek derecede uygun (5p) bulmuşlardır. Konut yakın çevresi ölçeğinde ticaret birimlerine (%60,9) erişim ise yüksek derecede (5p) uygun bulunmuştur. Konut yakın çevresi ölçeğinde denekler, sosyal birimlere erişimi (%35,6); eğitim ve kültürel birimlere erişimi (%39,1) orta derecede (3p) uygun görmekte-dirler (Tablo 21).

Denekler konuta, binaya ve siteye erişim konusundaki sıkıntılarının, bina ana girişlerindeki kot farkının sadece merdiven ile çözülmesinden ve merdivene alternatif bir düşey sirkülasyon elemanının bulunmamasından kaynaklandığını ifade etmişlerdir. Denekler, bebek arabalarını, hasta sedyelerini, bavullarını veya gündelik yüklerini taşırken zorlandıklarından bahsetmişlerdir. Site içerisinde ise sitenin yerleştiği arazinin eğimli bir alan olmasının, kimi kullanıcıları site içinde erişilebilirlik konusunda zorladığı ifade edilmiştir. Site içi erişimin uygun olmadığını düşünen deneklerin, sorun olarak gördüğü genel durumlar, sitenin eğimli bir araziye kurulu olması; site giriş kapılarının sayılarının az olması; otopark ile bina girişleri arasındaki mesafenin açık alan olmasının yağmurlu

günlerde sorun çıkarması; oyun ve spor alanlarının belli bir noktada toplanması şeklindedir. Mahalledeki birimlere erişim konusundaki yetersizliğin nedenleri arasında ise toplu taşıma duraklarının site giriş kapılarına yakın olmaması ile mahalledeki çeşitli birimlerin yürüme mesafelerinde ulaşamamaları bulunmaktadır.

Tablo 21. Konut, site içi ve konut yakın çevresindeki birimlerin yaya olarak erişilebilirlik düzeyi

Erişilebilirliği irdelenen birimler	1p		2p		3p		4p		5p		0p		Ort
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	
Konuta giriş	5	5,7	-	-	8	9,2	13	14,9	60	69,0	1	1,1	4,43
Binaya erişim	10	11,5	2	2,3	18	20,7	20	23,0	35	40,2	2	2,3	3,80
Site girişine erişim	8	9,2	3	3,4	18	20,7	19	21,8	37	42,5	2	2,3	3,87
Site içi spor alanlarına erişim	-	-	4	4,6	23	26,4	13	14,9	47	54,0	0	0	4,18
Site içi çocuk oyun parklarına erişim	-	-	2	2,3	16	18,4	16	18,4	53	60,9	0	0	4,38
Site içi rekreasyon alanlarına erişim	1	1,1	3	3,4	19	21,8	11	12,6	52	59,8	1	1,1	4,28
Mahalledeki sosyal birimlere erişim	10	11,5	13	14,9	31	35,6	12	13,8	20	23,0	1	1,1	3,22
Mahalledeki ticari birimlere erişim	4	4,6	8	9,2	14	16,1	8	9,2	53	60,9	0	0	4,13
Mahalledeki eğitim ve kültürel birimlere erişim	6	6,9	10	11,5	34	39,1	12	13,8	25	28,7	0	0	3,46
Mahalledeki sağlık birimlerine erişim	12	13,8	12	13,8	30	34,5	14	16,1	19	21,8	0	0	3,18
Toplu taşıma duraklarına erişim	13	14,9	13	14,9	27	31,0	12	13,8	19	21,8	3	3,4	3,13
<i>Erişilebilirlik ile ilgili verilerin genel ortalaması</i>													3,82

0p: Yanıtlamayanlar

Sosyal eşitlik ilkelerinden olan kapsayıcılıkta, konut ve site içi ölçeğindeki donatı, mekan ve alanların kullanılabilirliklerinin değerlendirilmesi hedeflenmiştir. Farklı kullanıcı gruplarının aynı mekanları ne derece rahat kullanabildikleri tespit edilmeye çalışılmıştır.

Konut içerisindeki mekanların kullanımları yüksek oranda kullanılabilir bulunmuştur (4,45-4,80). Konut içinde kullanılabilirliğin en yüksek olduğu birimin balkonlar (4,80) olduğu görülmektedir. Site içerisindeki birimlerin kullanımı ise çoğunlukla orta derecede kullanılabilir bulunmuştur. Site içinde kullanılabilirliğin en yüksek olduğu mekanların rekreasyon alanları (4,46) olduğu en düşük olan birimin ise site içi spor alanları (3,09) olduğu tespit edilmiştir (Tablo 22).

Konut ve binadaki birimler için deneklerin %67,8'si mutfak donatılarını; %73,6'sı wc ve banyo donatılarını; %78,2'si yaşama mekanlarını; %77'si konut girişini ve yatak

odalarını; %85,1'i balkonları; %54'ü bina merdivenleri/asansörlerini ve %40,2'si ise bina girişlerini en rahat derecede (5p) kullanılabilir bulmuşlardır (Tablo 22). Konut ve binadaki birimlerin kullanılabilirliğinin düşük bulunmasının nedenleri arasında mutfak dolaplarının az olması, mutfağın büyük ama kullanışsız olması, mutfaktaki üst dolaplara erişilememesi, banyo dolaplarının az olması, bazı odaların küçük olması ve taşıyıcıların donatı düzenini engellemesi bulunmaktadır. Konut girişlerinde asansör önü ile konut girişi arasındaki mesafenin az olması, bina girişleri için ise elinde yük varken binaya girmenin merdiven nedeni ile zor olması, bina girişinde çift kapı bulunmasının depremden kaçış anında zorluk çıkarabileceği ve yük asansörünün bulunmaması gibi nedenler öne sürülmüştür.

Deneklerin %49,4'ü, site içerisindeki donatı ve birimlerin kullanımı konusunda, spor alanlarını orta rahatlıkta (3p) kullanılabilir bulmuşlardır. Çocuk oyun parklarının donatılarını %41,4 ve otoparkları da %31,0 oranında katılımcı yüksek rahatlıkta (5p) kullanılabilir bulmuştur (Tablo 22).

Tablo 22. Konut, site içi ve konut yakın çevresindeki birimlerin kullanılabilirlik düzeyi

Kullanılabilirliği irdelenen birimler	1p		2p		3p		4p		5p		0p		Ort
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	
Mutfak donatıları	2	2,3	1	1,1	12	13,8	13	14,9	59	67,8	0	0	4,45
Wc ve banyo donatıları	1	1,1	-	-	6	6,9	16	18,4	64	73,6	0	0	4,63
Konut yaşama mekanı	-	-	-	-	8	9,2	11	12,6	68	78,2	0	0	4,69
Konut yatak odaları	-	-	-	-	7	8,0	13	14,9	67	77,0	0	0	4,69
Balkonlar	-	-	1	1,1	2	2,3	10	11,5	74	85,1	0	0	4,80
Konut girişleri	-	-	3	3,4	9	10,3	8	9,2	67	77,0	0	0	4,60
Bina girişleri	10	11,5	4	4,6	18	20,7	19	21,8	35	40,2	1	1,1	3,76
Bina merdivenleri/ Asansörleri	4	4,6	2	2,3	14	16,1	16	18,4	47	54,0	4	4,6	4,20
Site içi spor alanları	8	9,2	12	13,8	43	49,4	12	13,8	12	13,8	0	0	3,09
Site içi çocuk oyun parklarının donatıları	2	2,3	4	4,6	35	40,2	10	11,5	36	41,4	0	0	3,85
Site içi rekreasyon alanları kent donatıları	3	3,4	1	1,1	6	6,9	20	23,0	57	65,5	0	0	4,46
Otoparklar	4	4,6	6	6,9	26	29,9	21	24,1	27	31,0	3	3,4	3,73
<i>Kapsayıcılık ile ilgili verilerin genel ortalaması</i>												4,25	

0p: Yanıtlamayanlar

Site içerisindeki birimlerin kullanımında uygun görülmeyen durumlar genel olarak şu şekildedir: park donatılarının eski ve kirli olması; tanımlı bir bisiklet yolunun olmaması; araç yolunun yaya yolu olarak kullanılması; spor alanlarının küçük çocuklara uygun olması; her yaş grubuna uygun spor alanı donatılarının bulunmaması şeklindedir.

Otoparkların kullanılabilirliği hakkında genel olarak park sayısının yeterli olmaması, geç saatlerde park alanı bulunamaması ve kapalı otoparkın oldukça az araç alması gibi sorunlar belirtilmiştir.

3.3.2. Toplumun Sürdürülebilirliği Parametrelerine İlişkin Bulgular

Toplum istikrarı parametrelerinden olan sosyal etkileşim başlığında yer alan sorular ile konut kullanıcılarının ne sıklıkta görüştüğü, görüşme mekanlarının nereler olduğu ve komşuluk ilişkilerinin site ve mahalle ölçeğinde ne düzeyde geliştiği araştırılmıştır. Katılımcılar komşularınızla ne sıklıkta görüşürsünüz sorusuna %33,3 oranında nadiren cevabını vermişlerdir. Her gün diyenler %10,6 ve haftada bir cevabını verenler ise %9,1 oranındadır (Tablo 23).

Tablo 23. Komşular ile görüşme sıklığı verileri

	Her gün		Haftada birkaç		Haftada bir		Ayda bir		Nadiren	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Komşularla görüşme sıklığı	14	10,6	8	6,1	12	9,1	9	6,8	44	33,3

Katılımcılardan komşularıyla en çok etkileşim kurdukları mekanları 1'den 5'e kadar sıralamaları istenmiştir. Denekler bu soruyu yanıtlarken, çoğunlukla ilk üç tercihlerini belirtmişlerdir. Buna göre, deneklerin %73,6'sı ilk tercih olarak asansör, merdiven, otopark, kat holleri gibi geçiş mekanlarında; 2. tercih olarak, % 36,8 oranında en çok sitenin rekreasyon alanlarında ve 3. tercih olarak ise %11,5 oranında sitenin spor alanlarında görüştiklerini belirtmişlerdir (Tablo 24). Deneklerin tercihlerinin önceliklerini ortaya koymak amacıyla, tercih sıralarına göre 1. tercihe 5 puan ve diğer tercihlere de sırayla 4p-3p-2p-1p verecek şekilde puanlandırılarak önem düzeyleri hesaplanmıştır. Buna göre, komşularla etkileşim kurulan en önemli alanların asansör, merdiven, otopark ve kat holleri (364) olduğu, etkileşim bakımından en etkisiz alanın ise mahallenin sosyal, rekreatif ya da kültürel birimleri (10) olduğu görülmüştür. Sosyal etkileşim konusunda, site içi geçiş mekanlarının öncelikli önemde olduğu, mahalledeki birimlerde ise sosyal etkileşimin yüksek çoğunlukla kurulmadığı sonucuna varılmıştır (Tablo 24).

Tablo 24. Komşularla en çok etkileşim kurulan alanların verileri

Etkileşim alanları	1. Tercih		2. Tercih		3. Tercih		4. Tercih		5. Tercih		Önem Düzeyi
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	
Asansör, merdiven, otopark, kat holleri	64	73,6	9	10,3	2	2,3	1	1,1	-	-	364
Evlerde	8	9,2	8	9,2	2	2,3	2	2,3	5	5,7	91
Sitenin rekreasyon alanlarında	6	6,9	32	36,8	8	9,2	3	3,4	-	-	188
Sitenin spor alanlarında	1	1,1	6	6,9	10	11,5	1	1,1	-	-	67
Sitenin çocuk oyun parklarında	1	1,1	3	3,4	5	5,7	5	5,7	-	-	37
Mahallenin sosyal, rekreatif ya da kültürel birimlerinde	-	-	-	-	3	3,4	-	-	1	1,1	10
Mahallenin ticari birimlerinde	2	2,3	-	-	3	3,4	2	2,3	-	-	23
<i>Yanıtlanmayanlar</i>	5	5,7	29	33,3	33	37,9	14	16,1	81	93,1	-

Komşuluk ilişkilerinin belirlenmeye çalışıldığı soruda denekler en çok komşularıyla iyi geçinirim (4,46) ve komşularıyla rastlaşıp, etkileşim kurmaktan(selamlaşma, konuşmak vb.) memnunum (4,43) ifadesine; en düşük oranda ise mahalledeki birçok insanı tanırım (2,18) ifadesine katılmışlardır. Denekler %65,5'i "komşularıyla iyi geçinirim" ve "komşularıyla rastlaşıp, etkileşim kurmaktan (selamlaşma, konuşmak vb.) memnunum" ifadelerini yüksek düzeyde (5p) derecelendirirken (Tablo 25); deneklerin %34,5'i "sitedeki birçok insanı tanırım" ifadesini 2 puan, "mahalledeki birçok insanı tanırım" ifadesini %37,9'luk oranda 1 puanlık yani düşük düzeyde derecelendirerek, doğru bir ifade olmadığını belirtmişlerdir.

Tablo 25. Komşuluk ilişkileri ile ilgili veriler

Komşuluk ilişkileri ile ilgili irdelenen ifadeler	1p		2p		3p		4p		5p		0p		Ort
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	
Sitedeki birçok insanı tanırım	13	14,9	30	34,5	27	31,0	11	12,6	6	6,9	0	0	2,62
Mahalledeki birçok insanı tanırım	33	37,9	25	28,7	15	17,2	8	9,2	6	6,9	0	0	2,18
Site içerisinde komşuluk ilişkileri kurulmasından memnunum	4	4,6	8	9,2	35	40,2	8	9,2	30	34,5	2	2,3	3,61
Mahallede komşuluk ilişkileri kurulmasından memnunum	12	13,8	4	4,6	40	46,0	4	4,6	24	27,6	3	3,4	3,29
Komşularıyla iyi geçinirim	-	-	1	1,1	15	17,2	14	16,1	57	65,5	0	0	4,46
Komşularıyla rastlaşıp, etkileşim kurmaktan memnunum	1	1,1	-	-	17	19,5	11	12,6	57	65,5	1	1,1	4,43
<i>Sosyal etkileşim ile ilgili verilerin genel ortalaması</i>													3,43
<i>0p: Yanıtlamayanlar</i>													

Güvenlikle ilgili sorular 1-3 p arasında, güvensiz hissetme nedenleri arasında güvenlik hizmetlerinin iyi olmaması, sitenin kalabalık olması nedeniyle herkese

güvenilmemesi, isteyen kişilerin siteye girebiliyor olması, site içerisinde hırsızlık olayı olması, site arazisinden yüksek gerilimli elektrik hattının geçiyor olması gibi nedenler sıralanmıştır.

Oyun parklarını ve spor alanlarını güvenli bulmayan denekler, bu alandaki donatıların eski ve çocuklar için güvenli olmaması, bazı güvenlik kameralarının çalışmaması, sitede çok fazla kişi yaşaması nedeniyle güvensizlik olması, oyun alanlarının tüm konutlardan gözetlenebilir mesafede olmaması, oyun alanlarının taşıt yoluna yakın olması ve alanların yanında araç park alanlarının bulunması nedenlerini belirtmişlerdir.

Mahallede güvende hissetmeyenlerin güvensizlik nedenleri arasında, site çevresinin gece karanlık olması, site çevresindeki sokakların temiz olmaması, sitenin bulunduğu mahalledeki bireylerin sosyal yapılarının karışık olması, etrafta gecekonduların bulunması, çevrede geçmiş yıllarda çeşitli suçların işlenmesi bulunmaktadır.

Tablo 26. Güvenlik ile ilgili ifadelerin verileri

Güvenlik ile ilgili irdelenen ifadeler	1p		2p		3p		4p		5p		0p		Ort.
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	
Site içerisinde gündüz güvende hissedirim	1	1,1	-	-	8	9,2	18	20,7	60	69,0	0	0	4,56
Site içerisinde gece güvende hissedirim	1	1,1	1	1,1	6	6,9	18	20,7	61	70,1	0	0	4,57
Sitedeki çocuk oyun parkları ve spor alanları güvenlidir	3	3,4	1	1,1	27	31,0	18	20,7	37	42,5	1	1,1	3,99
Mahallede güvende hissedirim	9	10,3	8	9,2	29	33,3	12	13,8	29	33,3	0	0	3,51
<i>Güvenlik ile ilgili verilerin genel ortalaması</i>													4,16
Sitedeki güvenlik hizmetlerinden memnunum	2	2,3	6	6,9	16	18,4	16	18,4	46	52,9	1	1,1	4,14
Site içerisindeki aydınlatmalardan memnunum	2	2,3	8	9,2	11	12,6	17	19,5	49	56,3	0	0	4,18
Komşularımı tanımak beni güvende hissettirir	-	-	-	-	10	11,5	12	13,8	54	62,1	11	12,6	4,58

0p: Yanıtlamayanlar

Toplum istikrarı kriterinde konut hareketliliğinin ileride nasıl şekillenebileceğini öğrenebilmek amacıyla kullanıcıların yaşam döngüleri sürecinde buldukları konut, site veya mahalleden taşınma eğilimlerinin düzeyleri ve bunu tetikleyen sebeplerin neler olduğunun belirlenmesi hedeflenmiştir.

Toplum istikrarı verileri incelendiğinde tüm ifadelerin ortave düşük düzeylerde değerlendirildiği görülmektedir. Denekler, bu ifadelerden “ev sahibi olmasaydım bu çevreden taşınmak isterdim” (3,33) cümlesini çoğunlukla doğru bulurken, “evlilik, çocuk sahibi olma veya yaşlanma gibi durumlarda bu sitede başka bir konutta yaşamaya devam etmek isterim” ile , “evlilik, çocuk sahibi olma veya yaşlanma gibi durumlarda bu konutta yaşamaya devam etmek isterim” ifadelerine orta derecede (2,89) doğru bulmuşlardır. Sonuçlara göre, deneklerin yaşam döngüsünde yaşayacakları değişiklikler sırasında, buldukları konut ve çevrelerinde yaşama konusunda çoğunlukla düşük bir istek duydukları ortaya çıkmıştır. Bu konuda, araştırılan üç ölçekten (konut, site, konut çevresi) en düşük istekliliğin konut çevresi olduğu görülmüştür (Tablo 27).

Denekler “evlilik, çocuk sahibi olma veya yaşlanma gibi durumlarda bu konutta yaşamaya devam etmek isterim” ifadesine %28,7; “evlilik, çocuk sahibi olma veya yaşlanma gibi durumlarda bu çevrede başka bir konutta yaşamaya devam etmek isterim” ifadesine %43,7 oranında 1 puan şeklinde derecelendirerek, ifadeyi doğru bulmadıklarını belirtmişlerdir. “Evlilik, çocuk sahibi olma veya yaşlanma gibi durumlarda bu sitede başka bir konutta yaşamaya devam etmek isterim” ifadesine ise %31,0 oranında 1 puan; %28,7 oranında 5 puan verilmiştir (Tablo 27).

Tablo 27. Toplum istikrarı hakkında veriler

Toplum istikrarı ile ilgili irdelenen ifadeler	1p		2p		3p		4p		5p		0p		Ort
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	
Evlilik, çocuk sahibi olma veya yaşlanma gibi durumlarda bu konutta yaşamaya devam etmek isterim	25	28,7	13	14,9	20	23,0	11	12,6	19	20,7	0	0,0	2,82
Evlilik, çocuk sahibi olma veya yaşlanma gibi durumlarda bu sitede başka bir konutta yaşamaya devam etmek isterim	27	31,0	10	11,5	15	17,2	10	11,5	25	28,7	0	0,0	2,95
Evlilik, çocuk sahibi olma veya yaşlanma gibi durumlarda bu çevrede başka bir konutta yaşamaya devam etmek isterim	38	43,7	10	11,5	10	12,6	10	11,5	16	18,4	2	2,3	2,48
Kiracıyım ve bu çevreden ev sahibi olmak isterim	8	9,2	3	3,4	3	3,4	3	3,4	8	9,2	62	71,3	3,00
Ev sahibi olmasaydım bu çevreden taşınmak isterdim	13	14,9	2	2,3	8	9,2	3	3,4	20	23,0	41	47,1	3,33
<i>Toplum İstikrarı ile ilgili verilerin genel ortalaması</i>												2,92	

0p: Yanıtlamayanlar

Deneklerin, sorulara düşük puan verme nedenleri arasında, evin m²'lerinin yaşlı çiftler için gereğinden büyük olması; çocuklu ailelere konut m²'sinin küçük gelmesi; büyük evin ısınma problemleri ve temizlenmesinin zor olması; yaşlılık için merdivensiz bir ev ihtiyacı; eğitimi başka bir şehirde alma isteği; iş yerinin uzak olması; site içerisindeki villalara taşınma isteği gibi nedenler belirtilmiştir. Sitede ve site yakın çevresinde, yaşam döngüleri sırasında yaşamaya devam etmek istemeyen deneklerin gerekçeleri arasında, sitenin güvenli olmayışı, sitenin eğimli bir araziye kurulu olması, sosyal olanaklarının zayıf olması, eski mahallelerine dönme isteği, daha yürünebilir bir çevreye taşınma niyeti, toplu taşıma sisteminin zayıf olması, çevredeki sosyal olanakların zayıflığı, istenilen eğitim kurumlarına yakın olmak, daha merkezi bir alana taşınma niyeti bulunmaktadır.

Deneklerin konut mülkiyet durumuna göre ileride taşınma düşünceleri “kiracıyım ve bu çevreden ev sahibi olmak isterim” ifadesine katılımcıların %9,2’si 1 puan ve 5 puan; “ev sahibi olmasaydım bu çevreden taşınmak isterdim” ifadesine katılım %23,0 oranında 5 puan şeklindedir. Taşınmak isteyenler genellikle daha iyi, güvenilir ve ulaşılabilir bir çevrede ev sahibi olmak istediklerini ifade etmişlerdir.

Deneklere yakın gelecek için “konutumda yaşamıma devam etmek istiyorum” ifadesi yöneltildiğinde ise deneklerin %43,7’si ifadeye 5 puan vererek, mevcut konutlarında yaşamlarına devam etmek istediklerini ifade etmişlerdir (Tablo 28). Bu ifadeyi 1p, 2p ve 3p şeklinde nitelendiren 26 kişinin (%28,6) konut, site ve konut yakın çevresindeki hangi durumların taşınma düşüncesine etki ettiği belirlenmeye çalışılmıştır. Verilen kriterler arasında, konuttan taşınmaya en çok etki eden durumun “mahalledeki sosyal, sağlık, eğitim ve kültürel birimlere erişim zorluğu” (3,42) olduğu görülmektedir. Tablo 28’e göre etkisiz durumun ise “konutun bulunduğu kattan memnun olmamak” (1,38) ifadesi olduğu görülmektedir.

Konuttan taşınma tercihinin en yüksek (5p) etki eden durumun, konut ile ilgili verilerden “konut büyüklüğünün küçük olması” (%28,7) ifadesi ve site ile ilgili verilerden 3p ile “sitenin spor alanlarının yetersizliği” (%10,3) ifadesi olduğu görülmektedir. Konut ve yakın çevresinde konuttan taşınma tercihinin en yüksek etki 3p’lık etki düzeyi ile “toplu taşıma araçlarının eksikliği” (%16,1) ifadesi olmuştur (Tablo 28).

Konuttan taşınma tercihinin en az (1p) etki eden durumlar ise, konut ölçeğinde “konutun bulunduğu kattan memnun olmamak” (%24,1); site ölçeğinde “sitenin çocuk oyun parklarının yetersizliği” (%20,7); konut yakın çevresi ölçeğinde ise “mahalledeki ticaret birimlerinin yetersizliği” (%18,4) ifadeleri olduğu görülmektedir.

Tablo 28. Konut hareketliliği isteği verileri

Toplum istikrarı ile ilgili ifadeler	1p		2p		3p		4p		5p		Ort.
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	
Konutumda yaşamıma devam etmek istiyorum	3	3,4	1	1,1	21	24,1	23	26,4	38	43,7	4,28
Konutta yaşamayı istememe nedenleri	1p		2p		3p		4p		5p		Ort.
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	
Konut büyüklüğünün küçük olması	19	21,8	2	2,3	2	2,3	-	-	3	3,4	1,69
Konut büyüklüğünün gereğinden büyük olması	16	18,4	2	2,3	-	-	2	2,3	6	6,9	2,23
Konut odalarının kullanışsız olması	18	20,7	5	5,7	3	3,4	-	-	-	-	1,42
Konuttaki mutfak, banyo donatılarının (eviye, lavabo, klozet gibi) kullanışsız olması	16	18,4	9	10,3	1	1,1	-	-	-	-	1,42
Konut ve bina girişlerinin kullanışsız olması	10	11,5	5	5,7	5	5,7	3	3,4	3	3,4	2,38
Sitenin spor alanlarının (sahalar, bisiklet yolları, yaya yolları vb.) yetersizliği	9	10,3	4	4,6	9	10,3	3	3,4	1	1,1	2,35
Sitenin çocuk oyun parklarının yetersizliği	18	20,7	2	2,3	2	2,3	3	3,4	1	1,1	1,96
Sitenin rekreasyon (dinlenme, yeşil alanlar vb.) alanlarının yetersizliği	8	9,2	10	11,5	8	9,2	-	-	-	-	2,00
Site olanaklarına (6-7-8 deki) erişim zorluğu	12	13,8	12	13,8	2	2,3	-	-	-	-	1,62
Mahalledeki ticaret birimlerinin yetersizliği	16	18,4	4	4,6	3	3,4	1	1,1	2	2,3	1,81
Mahalledeki eğitim ve kültürel birimlerin yetersizliği	13	14,9	2	2,3	6	6,9	1	1,1	4	4,6	2,27
Mahalledeki sosyal birimlerin yetersizliği	3	3,4	4	4,6	9	10,3	4	4,6	6	6,9	3,23
Mahalledeki sağlık birimlerin yetersizliği	8	9,2	4	4,6	6	6,9	4	4,6	4	4,6	2,69
Mahalledeki birimlere (10-11-12-13 deki) erişim zorluğu	1	1,1	5	5,7	10	11,5	2	2,3	8	9,2	3,42
Ekonomik nedenler	14	16,1	2	2,3	8	9,2	1	1,1	1	1,1	1,96
Tanıdığım bir çevre olmaması	15	17,2	5	5,7	5	5,7	-	-	1	1,1	1,73
Toplu taşıma araçlarının eksikliği	-	-	4	4,6	14	16,1	4	4,6	4	4,6	3,31
Komşularıyla iyi ilişkilerimin olmaması	7	8,0	7	8,0	6	6,9	4	4,6	2	2,3	2,50
Güvensiz bir alan olması	13	14,9	4	4,6	6	6,9	2	2,3	1	1,1	1,84
Konutun bulunduğu kattan memnun olmamam	21	24,1	1	1,1	3	3,4	1	1,1	-	-	1,38

Yer duygusu alt başlığında aidiyet hissi ve yaşanan alandan duyulan memnuniyet seviyeleri irdelenmiştir. Bu ifadelerden en yüksek düzeyde değerlendirilen durumun “bu konutta yaşamaktan memnunum” (4,15) ifadesi olduğu; en düşük düzeyde değerlendirilen ifadenin ise “kendimi yaşadığım mahalleye ait hissediyorum” (3,00) ifadesi olduğu görülmektedir (Tablo 29).

Yer duygusunun oluşmasına etki edebilecek parametrelerin kullanıcılar açısından nasıl derecelendirildiğine ulaşılmak istenmiştir. Buna göre deneklerin %41,4'ü “bu konutta yaşamaktan memnunum”; %31,0'ı “bu sitede yaşamaktan memnunum”; %36,8'i “kendimi yaşadığım siteye ait hissediyorum”; %25,3'ü “kendimi yaşadığım mahalleye ait hissediyorum” ifadelerini yüksek düzeyde (5p) doğru bulduklarını belirtmişlerdir. “Bu mahallede yaşamaktan memnunum” ifadesine deneklerin %31,0'ı; “kendimi yaşadığım mahalleye ait hissediyorum” ifadesini ise deneklerin %27,6'sı orta derecede (3p) doğru bulduklarını ifade etmişlerdir. Yerden duyulan memnuniyet ve aidiyet duygularının en yüksek konut ile daha sonra site ve en son mahalle ile ilgili olduğu görülmektedir. (Tablo 29).

Tablo 29. Yer duygusu ile ilgili veriler

Yer duygusu ile ilgili irdelenen ifadeler	1p		2p		3p		4p		5p		Ort.
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	
Bu konutta yaşamaktan memnunum	-	-	1	1,1	21	24,1	29	33,3	36	41,4	4,15
Bu sitede yaşamaktan memnunum	-	-	5	5,7	26	29,9	29	33,3	27	31,0	3,90
Bu mahallede yaşamaktan memnunum	11	12,6	12	13,8	27	31,0	16	18,4	21	24,1	3,28
Kendimi yaşadığım siteye ait hissediyorum	4	4,6	10	11,5	23	26,4	18	20,7	32	36,8	3,74
Kendimi yaşadığım mahalleye ait hissediyorum	19	21,8	14	16,1	24	27,6	8	9,2	22	25,3	3,00
<i>Yer duygusu ile ilgili verilerin genel ortalaması</i>											3,61

Çalışmada yer duygusuna etki eden kriterlerin denekler açısından ne derece önemli olduğu belirlenmeye çalışılmıştır. Değerlendirilmesi istenen verilerden her birinin yüksek oranda aidiyeti etkilediği görüşü ortaya çıkmıştır (Tablo 30).

Tablo 30. Yer duygusuna etki eden parametrelerin verileri

Yer duygusu ile ilgili irdelenen ifadeler	1p		2p		3p		4p		5p		0p		Ort
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	
Konutun ev halkının gereksinimlerini karşılıyor olması	-	-	-	-	5	5,7	22	25,3	60	69,0	0	0	4,63
Konutun bireysel gereksinimlerimi karşılıyor olması	-	-	-	-	4	4,6	18	20,7	63	72,4	2	2,3	4,69
Ev halkının konut ve çevresini güvenle kullanabiliyor olması	2	2,3	-	-	4	4,6	23	26,4	58	66,7	0	0	4,55
Komşularıyla iyi ilişkilerimin olması	3	3,4	6	6,9	16	18,4	16	18,4	45	51,7	1	1,1	4,09
Tanıdığım çevrede yaşıyor olmam	4	4,6	4	4,6	14	16,1	16	18,4	49	56,3	0	0	4,17
<i>Yer duygusu ile ilgili verilerin genel ortalaması</i>												4,42	

0p: Yanıtlamayanlar

Katılım kriteri kapsamında deneklere, sitede ve mahalledeki faaliyet ve gruplara katılım konusundaki mevcut durumlarla ilgili ifadeler verilmiş ve bu ifadelerin doğruluk düzeylerinin derecelendirilmesi istenmiştir. Deneklerin, katılım konusunda ne durumda oldukları ve hanehalklarına göre farklılıklarının ortaya konulması hedeflenmiştir. Tablodaki ifadelerin ortalama verilerine göre en doğru bulunan fikir “sitedeki ve mahalledeki etkinliklere katılmak beni bu mahalleye ait hissettirir” (3,32) iken en az doğru bulunan ise “mahalleyi geliştirmek için halk katılımlı etkinlikler yapılır” (1,20) ifadesi olmuştur. Deneklerin %32,2’si “sitede yapılacak yeniliklerde fikir bildiririm” ifadesine ve %27,6’sı da “sitedeki ve mahalledeki etkinliklere katılmak beni bu mahalleye ait hissettirir” ifadelerinin doğruluk derecelerine 5 puan vermişlerdir. Deneklerin %47,1’i “sitedeki kişilerle ortak etkinlikler yaparım” ifadesine ve %82,8’i de “mahalleyi geliştirmek için yapılan etkinliklere katılırım” ifadesine 1 puan vermişlerdir. Ankete katılanların %86,2’si “mahalleyi geliştirmek için halk katılımlı etkinlikler yapılır” ifadesinin doğruluk değerlendirmesine 1 puan vermişlerdir (Tablo 31).

Tablo 31. Katılım konusundaki ifadelerin doğruluk dereceleri

Katılım ile ilgili irdelenen ifadeler	1p		2p		3p		4p		5p		0p		Ort.
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	
Sitede yapılacak yeniliklerde bildiririm fikir	15	17,2	14	16,1	16	18,4	14	16,1	28	32,2	0	0	3,30
Sitedeki kişilerle ortak etkinlikler yaparım	41	47,1	11	12,6	13	14,9	7	3,0	15	17,2	0	0	2,36
Mahalleyi geliştirmek için halk katılımlı etkinlikler yapılır	75	86,2	2	2,3	1	1,1	-	-	3	3,4	6	6,9	1,20
Mahalleyi geliştirmek için yapılan etkinliklere katılım	72	82,8	2	2,3	2	2,3	-	-	3	3,4	8	9,2	1,23
Sitedeki ve mahalledeki etkinliklere katılmak beni bu mahalleye ait hissettirir	13	14,9	5	5,7	19	21,8	4	4,6	24	27,6	22	25,3	3,32
<i>Katılım ile ilgili verilerin genel ortalaması</i>													2,29
<i>0p: Yanıtlamayanlar</i>													

4. İRDELEME

Bu bölümde hanehalkı çeşitliliği ile sosyal sürdürülebilirlik parametreleri arasındaki ilişkiler irdelenmiştir. Öncelikle hanehalkları çeşitliliği ile anket formu aracılığıyla elde edilen tüm veriler arasında çapraz tablo analizi yapılarak, ortaya çıkan bu ilişkiler yorumlanmıştır. İlişkiler, hanehalklarının ankette yer alan ifadelerle vermiş oldukları memnuniyet düzeyleri üzerinden yorumlanmıştır (1p,2p düşük; 3p orta; 4p,5p yüksek düzey olarak yorumlanmıştır). Hanehalkları isimlerinin metin içerisinde daha akıcı olabilmesi için bazı kısaltmalar yapılmıştır. Çekirdek aile ve diğer kişilerden oluşan hanehalkı için geniş aile ifadesi, çekirdek aile bulundurmayan birden fazla kişiden oluşan hanehalkı için evi paylaşanlar söz öbeği kullanılmıştır.

Araştırma verileri arasındaki irdelemelerin doğru yapılabilmesi için verilere hangi testlerin uygulanması gerektiğine karar verilmesi gerekmektedir. Bu nedenle verilere öncelikle normallik testi uygulanmıştır. Shapiro-Wilk Normallik Testi uygulanan verilerde $\text{sig.} \leq 0,05$ olan değerler, normal olmayan dağılım gösterdiği kabul edilmektedir (Hae-Young, 2013). Çalışma kapsamında elde edilen anket verilerinin normallik değerleri de $\text{sig.} \leq 0,05$ olduğu için verilerin normal dağılım göstermediği sonucuna varılmıştır. Anket sorularının kategorik olması, verilerin normal olmayan dağılım göstermesi, irdeleme kısmında bağımsız iki ya da daha fazla değişken grup arasında ilişki araştırılması gibi gerekçeler, irdelemelerin parametrik olmayan testlerden Ki-kare Bağımsızlık Testi ile yapılması gerekliliğini ortaya koymaktadır. Anlamli farklılıkların yorumlanabilmesi için ise Çapraz Tablo analizleri kullanılmıştır.

Hanehalkları arasında anlamlı ilişki aramak için ise ki-kare testi uygulanmıştır. Yapılan ilk ki-kare testleri sonucunda veriler arasında anlamlı farklılıklar bulunamamıştır. Bunun nedeni çapraz tablo okumalarında, tüm tablo hücrelerindeki değerlerin %20'sinden fazla hücresinde 5'ten az değer olmasıdır. Bu durum anlamlı farklılık sonuçları çıkmasını engellemektedir. Bu nedenle veri gruplarında birleştirmelere gidilmiş; hanede çocuk bulunma durumu (çocuklu hanehalkları (geniş aile, eşler ve çocuklar, tek ebeveyn ve çocuklar) ile çocuksuz hanehalkları (sadece eşler, tek yaşayanlar, evi paylaşanlar)), hanede engelli birey bulunma durumu, hanede yaşlı birey bulunma durumu ve hanehalkının yapısına göre alternatif (tek yaşayanlar, aile oluşturmayan ve birden fazla kişiden oluşan,

tek ebeveyn ve çocuklar, sadece eşler (Gülmez, 2008)) ve geleneksel (eşler ve çocuklar, geniş aile) hanehalkları şeklinde birleştirmeler yapılarak ilişki aranmıştır.

Hanehalkı çeşitliliği dışında kalan veri gruplarında, 1-5p arası derecelendirme yapılması beklenen veri gruplarında 1-2-3 puanlar (düşük düzey) ile 4 ve 5 puanlar (yüksek düzey) kendi aralarında birleştirilmiştir. Birleştirmeler sonucunda hanehalkı çeşitliliği veri grupları ile diğer ilişkili veriler arasında yapılan Ki-kare Bağımsızlık Test analizi sonucunda $p \leq 0,050$ düzeyinde saptanan anlamlı ilişkiler tablolara aktararak yorumlanmıştır. İlişkili değişkenler arasındaki farkın nereden kaynaklandığı ise çapraz tablolardaki düzeltilmiş sapma gözlemlerinden bakılarak yorumlanmıştır.

4.1. Hanehalkı Çeşitliliği ile Genel Bilgiler ve Konut Tercihine İlişkin İrdelemeler

Hanehalkları ile genel bilgiler arasındaki ilişkiler bu bölümde incelenmiştir. Hanehalkı ile konut mülkiyet durumu arasındaki ilişki Tablo 32’de yer almaktadır. Tablo 32’ye göre, eşler ve çocuk(lar) (%79,2), sadece eşler (%88,9) ve geniş ailelerin (%60,0) ev sahipliği oranının daha yüksek olduğu görülmektedir. Evi paylaşanlar (%75,0) ise çoğunlukla kiracıdırlar.

Tablo 32. Hanehalkları ile konut mülkiyet durumuna ilişkin çapraz tablo sonucu

Konut durumu	Tek Yaşayan		Geniş Aile		Tek Ebeveyn ve Çocuk(lar)		Eşler ve Çocuk(lar)		Sadece Eşler		Evi Paylaşan	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Ev sahibi	3	42,9	6	60,0	5	55,6	38	79,2	8	88,9	1	25,0
Kiracı	4	57,1	4	40,0	4	44,4	10	20,8	1	11,1	3	75,0

Hanehalkı ile konut plan tipi arasındaki ilişki Tablo 33’de yer almaktadır. Buna göre, tek yaşayanların, sadece eşlerin, tek ebeveyn ve çocuk(lar)ın ve evi paylaşanların ağırlıkla 1+1 ve 2+1 tipi konutlarda; geniş ailelerin ise çoğunlukla 3+1, 4+2 ve 5+2 plan tipi konutlarda; eşler ve çocuk(lar)ın ise çoğunlukla 3+1 (%58,3) plan tipi konutlarda yaşamaktadırlar. Çıkan sonuçlara göre plan tipi tercihinin hane birey sayısı ile ilişkili olduğu görülmektedir (Tablo 33).

Tablo 33. Hanehalkları ile konut plan tipi arasındaki çapraz tablo sonucu

Konut plan tipi	Tek Yaşayan		Geniş Aile		Tek Ebeveyn ve Çocuk(lar)		Eşler ve Çocuk(lar)		Sadece Eşler		Evi Paylaşan	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
1+1	3	42,9	0	0,0	1	11,1	0	0,0	1	11,1	2	50,0
2+1	2	28,6	0	0,0	3	33,3	1	2,1	1	11,1	2	50,0
3+1	2	28,6	5	50,0	4	44,4	28	58,3	5	55,6	0	0,0
4+2	0	0,0	1	10,0	0	0,0	10	20,8	0	0,0	0	0,0
5+2	0	0,0	4	40,0	1	11,1	6	12,5	2	22,2	0	0,0
villa	0	0,0	0	0,0	0	0,0	3	6,3	0	0,0	0	0,0

Hanehalkı ile konuttaki ikamet süresi arasındaki ilişki Tablo 34’te yer almaktadır. Konutlarında en uzun süre ikamet eden hanehalklarının sadece eşler (%55,6) olduğu görülmektedir. Evi paylaşan (%75,0) ve tek yaşayanların (%71,4) en kısa süre ikamet etme ettikleri; diğer hanehalklarında ise dengeli bir dağılım olduğu görülmektedir (Tablo 34).

Tablo 34. Hanehalkları ile konuttaki ikamet etme süresi arasındaki çapraz tablo sonucu

Konut plan tipi	Tek Yaşayan		Geniş Aile		Tek Ebeveyn ve Çocuk(lar)		Eşler ve Çocuk(lar)		Sadece Eşler		Evi Paylaşanlar	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
1-3 yıl	5	71,4	4	40,0	3	33,3	15	31,3	1	11,1	3	75,0
4-6 yıl	0	0,0	2	0,0	2	22,2	8	16,7	1	11,1	1	25,0
7-9 yıl	1	14,3	0	0,0	2	22,2	6	12,5	2	22,2	0	0,0
10-13 yıl	1	14,3	4	40,0	2	22,2	19	39,6	5	55,6	0	0,0

Hanehalkı ile sitedeki ikamet süresi arasındaki ilişki Tablo 35’teki gibidir. Tabloya göre, tek yaşayan, evi paylaşan ve geniş ailelerin site içerisinde konut hareketliliğinde bulunmadığı, buna karşılık site içerisinde en hareket halinde olan hanehalkının eşler ve çocuklardan oluşan hanehalkları olduğu görülmektedir. Genellikle çocuk sayısı artan ailelerin daha büyük konutlara ihtiyaç duyması ile site içi hareketlilik durumu gerçekleşmiştir.

Tablo 35. Hanehalkları ile sitedeki ikamet etme süresi arasındaki çapraz tablo sonucu

Sitedeki ikamet etme süresi	Tek Yaşayan		Geniş Aile		Tek Ebeveyn ve Çocuk(lar)		Eşler ve Çocuk(lar)		Sadece Eşler		Evi Paylaşanlar	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
1-3 yıl	5	71,4	4	40,0	2	22,2	12	25,0	1	11,1	3	75,0
4-6 yıl	0	0,0	2	0,0	3	33,3	8	16,7	0	0,0	1	25,0
7-9 yıl	1	14,3	0	0,0	2	22,2	5	10,4	2	22,2	0	0,0
10-13 yıl	1	14,3	4	40,0	2	22,2	23	47,9	6	66,7	0	0,0

Hanehalkı ile mahalledeki ikamet süresi arasındaki ilişki Tablo 36’da yer almaktadır. Tabloya öre, en çok eşler ve çocuklardan oluşan hanehalklarında olmakla birlikte, geniş aile ve tek ebeveynli hanehalklarının da mahallede bir konutta yaşarken buldukları siteye taşınma eğilimi olmuştur. Bu eğilimin nedeni deneklerin görüşmelerde aktardıklarına göre, taşındıkları site ve konutun çevredeki konutların olanak ve niteliklerinden daha iyi olmasından kaynaklanmaktadır (Tablo 36).

Tablo 36. Hanehalkları ile mahallede ikamet etme süresi arasındaki çapraz tablo sonucu

Mahalledeki ikamet etme süresi	Tek Yaşayan		Geniş Aile		Tek Ebeveyn ve Çocuk(lar)		Eşler ve Çocuk(lar)		Sadece Eşler		Evi Paylaşanlar	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
1-3 yıl	5	71,4	2	20,0	0	0,0	7	14,6	1	11,1	3	75,0
4-6 yıl	0	0,0	3	30,0	3	33,3	5	10,4	0	0,0	1	25,0
7-9 yıl	1	14,3	0	0,0	3	33,3	6	12,5	2	22,2	0	0,0
10-13 yıl	1	14,3	5	50,0	3	33,3	22	45,8	6	66,7	0	0,0
14 yıl ve üzeri	0	0,0	0	0,0	0	0,0	8	16,7	0	0,0	0	0,0

Hanehalkı ile ekonomik durum arasındaki ilişki Tablo 37’de yer almaktadır. Ekonomik durumdaki sınıflandırmalar birleştirme yapılarak sunulmuştur. Buna göre, çocuklu hanehalklarının ekonomik durumlarının yüksek olduğu, diğer hanehalklarının ise nispeten daha düşük ekonomik duruma sahip oldukları görülmektedir. Özellikle eşler ve çocuklardan oluşan hanehalklarının (%100) ekonomik durumlarının en yüksek olduğu görülmektedir (Tablo 37).

Tablo 37. Hanehalkları ile ekonomik duruma ilişkin çapraz tablo sonucu

Ekonomik durum	Tek Yaşayan		Geniş Aile		Tek Ebeveyn ve Çocuk(lar)		Eşler ve Çocuk(lar)		Sadece Eşler		Evi Paylaşanlar	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Alt/ Alt-orta	3	42,9	1	10,0	1	11,1	0	0,0	3	33,3	1	25,0
Orta/ Orta-yüksek /Yüksek	4	57,1	9	90,0	8	88,9	48	100,0	6	66,7	3	75,0

Hanehalkları ile konutu tercih etme nedenleri arasındaki ilişkiler Tablo 38’de yer almaktadır. Buna göre, konutu tercih etme konusunda en etkili nedenler tek yaşayanlar için konutun ekonomik olması (4,14); geniş aile için konut büyüklüğü (4,90); tek ebeveyn ve çocuk(lar) için güvenlik gereksinimleri (4,63); eşler ve çocuk(lar)dan oluşan hanehalkı için

konutun ev halkının gereksinimlerine uygun olması (4,88); sadece eşler için güvenlik gereksinimleri (4,67); evi paylaşanlar için ise işe (4,75) ve ticari birimlere (4,75) yakın olmasıdır (Tablo 38).

Tek yaşayan hanehalklarının ve evi paylaşanların bireysel ve ekonomik ihtiyaçlarının (işe yakın olmak, ekonomik nedenler, mahalledeki ticari birimlere yakınlık); geniş aile ve çocuklu ailelerin ise hane birey sayısına uygun (konut büyüklüğü ve kullanışlılığı gibi) konut tercihlerinin ön plana çıktığı görülmektedir. Tek ebeveynli (4,63) ve sadece eşlerden (4,67) oluşan hanehalkları için ise güvenlik gereksinimlerinin ön plana çıktığı görülmektedir (Tablo 38).

Konut tercihinde geniş aile (4,00) ve eşler ve çocuklardan oluşan hanehalklarının (3,64) site olanaklarına diğer hanehalklarından daha çok önem verdikleri görülmektedir (Tablo 38). Bu durum hem çocukların güvenle oyun oynayıp sosyalleşebilmeleri hem de evde çekirdek aile dışında bulunan kişilerin (çoğunlukla yaşlıların) bu olanakları kullanabilmeleri niyetiyle ön plana çıkmıştır.

Tablo 38. Hanehalklarının konut tercihi konusundaki değerlendirmeleri

Mevcut konutu tercih etme durumları	Tek Yaşayan	Geniş Aile	Tek Ebeveyn ve Çocuklar	Eşler ve Çocuklar	Sadece Eşler	Evi Paylaşanlar
Konum	2,71	3,10	3,88	3,37	3,11	3,75
Konut büyüklüğü	3,43	4,90	4,00	4,76	4,33	3,00
Konut iç mekanlarının kullanışlılığı	3,29	4,80	4,50	4,81	4,33	2,50
Konutun ev halkının gereksinimlerine uygun olması	3,57	4,50	4,50	4,88	4,22	3,33
Sitenin olanakları	2,71	4,00	2,88	3,64	3,11	3,25
Tanıdığımız bir çevrede olması	1,57	2,90	3,50	3,12	1,56	1,75
Ekonomik oluşu	4,14	3,10	3,25	3,79	3,56	3,75
İşe yakın olması	3,71	2,40	3,25	2,83	2,67	4,75
Mahalledeki sosyal birimlere yakın olması	2,14	3,10	2,88	2,29	1,89	3,50
Mahalledeki ticari birimlere yakın olması	3,43	3,10	3,00	2,81	2,00	4,75
Mahalledeki sağlık birimlerine yakın olması	1,71	2,80	1,75	2,29	2,33	2,00
Mahalledeki eğitim ve kültürel birimlere yakın olması	2,57	3,40	3,25	2,90	2,11	1,00
Güvenlik gereksinimleri	3,57	3,80	4,63	4,26	4,67	4,25
Konutun bulunduğu kat	1,86	3,80	3,00	3,93	3,67	1,50

Konut tercihinde mahalle verilerinden sosyal ve ticari birimlere yakın olma durumunun evi paylaşanlar için öne çıktığı; tek ebeveyn ve çocuk, eşler ve çocuklar ile geniş aile için eğitim birimlerine yakın olmanın; tek yaşayanlar için ticari birimlere yakın

olmanın; sadece eşler için sağlık birimlerine yakın olmanın ön plana çıktığı görülmektedir. Mahallede öne çıkan tercihlerde, sadece eşlerden oluşan hanehalklarında yaşlı birey odaklı; tek yaşayan ve evi paylaşanlar için genç ve bireysel yaşayan kişilerin yakın çevrede bireysel ihtiyaçlarına cevap bulabilme odaklı; çocuklu ailelerin ise çocuklarının eğitimlerini ön planda tutma odaklı oldukları görülmektedir.

4.2. Hanehalkı Çeşitliliği ile Sosyal Sürdürülebilirlik Arasındaki İlişkilere Ait İrdelemeler

4.2.1. Sosyal Eşitlik Parametrelerine İlişkin İrdelemeler

Hanehalklarından sosyal eşitlik parametrelerinden olan çeşitlilik başlığı altında konut ve çevresindeki birimlerin yeterliliklerini değerlendirmeleri istenmiştir. Bu değerlendirmeye göre çeşitlilik kriteri altında konut içindeki birimlerin yeterliliğine bakıldığında, konutların geniş ailelerin konutlarının kendileri için en yüksek (4,92) yeterlilikte olduğu, evi paylaşanların konutlarının ise kendileri için en yetersiz (3,05) olduğu görülmektedir (Tablo 39).

Site ile ilgili verilere bakıldığında, sitedeki olanaklardan en memnun olan hanehalkının sadece eşler (3,89) ile eşler ve çocuklar (3,75) olduğu görülmektedir. Bu durum, hanehalklarının çocuk oyun alanlarını ve rekreasyon alanlarını yeterli bulmalarından kaynaklanmaktadır. Mahalle verilerine bakıldığında, çevredeki birimlerden en memnun olan hanehalkının sadece eşlerden (3,59) oluştuğu; en memnun olmayan hanehalkının ise eşler ve çocuklardan (2,87) oluştuğu görülmektedir. Bunun nedeni, eşler ve çocuklardan oluşan ailenin çevredeki birimleri eksik görmelerinden kaynaklanmaktadır. Bu aile grubunun ekonomik durumunun yüksek olmasından dolayı (Tablo ekonomik), çevrede daha nitelikli ve lüks birimlerin (özel okul, hastane gibi) yer almasını istemektedirler (Tablo 39). Konut içindeki en memnun olunan birimlerin tek yaşayanlar için mutfak büyüklüğü (4,71); geniş aile için konutun plan şeması ve oda sayısı (4,90); tek ebeveyn ve çocuk(lar) için konutun plan şeması (4,78); eşler ve çocuk(lar)dan oluşan hanehalkı için banyo/wc büyüklüğü (4,83); sadece eşler için banyo/wc büyüklüğü (4,89); evi paylaşanlar için ise mahalledeki ticari birimler (4,75) olduğu görülmektedir (Tablo 39).

Site içerisindeki birimlerden spor alanları evi paylaşanlar (1,50) için en yetersiz birim olarak görülmektedir. Konut ve çevresinde en memnun olunmayan birimler tek

yaşayanlar için mahalledeki sosyal birimler (2,86); geniş aile (2,40), tek ebeveyn ve çocuk(lar) (3,00), eşler ve çocuk(lar) (2,47) ve sadece eşler (3,13) için toplu taşıma araçları; evi paylaşanlar için ise oda sayısıdır (2,50) (Tablo 39). Buna göre, evi paylaşanlar dışında kalan hanehalkları konut içi birimleri daha yetersiz bulmaktadır. Bu durum, 1+1 tipi konutların evi paylaşanlar için yeterli olmadığını göstermektedir.

Tablo 39. Hanehalklarının konut ve çevresindeki birimlerinden memnuniyet düzeyleri

Memnuniyet düzeyi irdelenen Konut ve çevresi birimleri	Tek Yaşayan	Geniş Aile	Tek Ebeveyn ve Çocuk(lar)	Eşler ve Çocuk(lar)	Sadece Eşler	Evi Paylaşanlar
Konutun plan şeması	4,43	4,90	4,78	4,71	4,33	3,25
Oda büyüklükleri	4,43	4,80	4,33	4,60	4,56	2,75
Oda sayısı	4,29	4,90	4,67	4,71	4,56	2,50
Banyo/Wc büyüklüğü	4,57	5,00	4,33	4,83	4,89	3,50
Mutfak büyüklüğü	4,71	5,00	4,44	4,75	4,78	3,25
<i>Ortalama</i>	4,46	4,92	4,51	4,51	4,62	3,05
Site içi rekreasyon alanları	4,14	4,20	4,44	4,25	4,11	3,75
Site içi çocuk oyun park alanları	3,43	3,80	3,67	4,00	4,00	2,75
Site içi spor alanları	2,43	2,50	2,89	3,00	3,56	1,50
<i>Ortalama</i>	3,33	3,50	3,67	3,75	3,89	2,67
Mahalledeki sosyal birimler	2,86	2,70	3,00	2,50	3,44	3,00
Mahalledeki ticari birimler	4,57	4,20	3,88	3,42	4,67	4,75
Mahalledeki sağlık birimleri	3,29	3,20	3,00	2,75	3,33	3,67
Mahalledeki eğitim ve kültürel birimler	3,43	3,70	3,56	3,19	3,38	3,00
Toplu taşıma araçları	3,29	2,40	3,00	2,47	3,13	3,50
<i>Ortalama</i>	3,49	3,24	3,29	2,87	3,59	3,58
<i>Genel ortalama</i>	3,95	4,06	3,93	3,85	4,10	3,31

Sosyal ve hanehalkı çeşitliliği konusunda hanehalklarının görüşleri irdelendiğinde tüm hanehalklarının site olanaklarının site dışından bireyler tarafından kullanılmasından düşük memnuniyet duydukları görülmektedir (Tablo 40). Tek yaşayanlar (3,43), geniş aile (3,20) ve evi paylaşanlar (3,25) yalnız yaşayan hanehalkları ile aynı sitede yaşamaktan;

eşler ve çocuk(lar) (3,54) çocuklu ailelerin olduğu hanehalkları ile aynı sitede yaşamaktan (3,54); sadece eşler ise çocuklu aileler (3,11) ve farklı sosyo-ekonomik düzeydeki bireyler ile aynı sitede yaşamaktan (3,11) orta düzeyde memnundurlar (Tablo 40). Alternatif hanehalkları ile aynı sitede yaşamak ifadesine yine çoğunlukla alternatif hanehalklarının daha olumlu baktığı görülmektedir. Bu durumun kendilerini yalnız ve dışlanmış hissetmek istememelerinden kaynaklandığı söylenebilir. Söz konusu ifadelerin çoğunlukla orta düzeyde çıkmasının nedeni ise hanehalklarının ifadelerine “farketmez”, “zarar vermiyorsa olabilir” şeklindeki yorumlarından kaynaklanmaktadır.

Tüm hanehalkları site dışındaki bireyleri çoğunlukla tanımadıkları için çevreyi güvensiz bulmaktadırlar. Bu nedenle site dışındaki bireyleri yabancı veya tehlikeli olarak görmektedirler. Bunun sonucunda, site içindeki ve dışındaki bireylerin etkileşimlerinin ve topluluk oluşturma durumlarının sağlanamadığı görülmektedir. Tablo 40’da orta düzeyde memnuniyet değeri gösteren tüm ifadelerin sosyal sürdürülebilirliğin oluşabilmesi ve sürdürülebilmesinde olumsuz etki olarak değerlendirilebilir.

Tablo 40. Hanehalklarının sosyal çeşitlilik konusundaki değerlendirmeleri

Memnuniyet düzeyi irdelenen sosyal çeşitlilik ifadeleri	Tek Yaşayan	Geniş Aile	Tek Ebeveyn ve Çocuk(lar)	Eşler ve Çocuk(lar)	Sadece Eşler	Evi Paylaşan
Farklı sosyo-ekonomik düzeydeki bireylerle aynı sitede yaşamak	3,00	3,10	3,22	3,02	3,11	2,50
Yalnız yaşayan hanehalkları ile aynı sitede yaşamak	3,43	3,20	3,22	2,67	2,78	3,25
Çocuklu ailelerin olduğu hanehalkları ile aynı sitede yaşamak	3,14	2,90	3,56	3,54	3,11	2,75
Bulduğum sitede farklı hanehalkı yapılarıyla bir arada yaşamak	2,71	2,67	3,63	2,81	2,67	3,00
Farklı etnik kökenden bireyler ile aynı sitede yaşamak	2,71	2,60	2,56	2,63	2,67	3,00
Site olanaklarının site dışından bireyler tarafından kullanılması	1,86	2,11	2,00	1,65	1,56	2,50

Hanehalklarının site içi ve çevresindeki birimlere yaya olarak erişilebilirliği incelendiğinde, site içindeki birimlere erişilebilirliğin, mahalledeki birimlere erişilebilirlikten daha yüksek olduğu görülmektedir. Site içindeki birimlere erişilebilirliğin ise evi paylaşanlar için en uygun (4,50) olduğu; sadece eşler için ise en uygunsuz (3,92) olduğu görülmektedir (Tablo 41). Bu durum, evi paylaşanların genellikle genç yaşta kişiler olmasından kaynaklanmaktadır. Site içindeki birimlerden binaya erişim geniş aile

(3,10) ve sadece eşler (3,44) tarafından daha düşük düzeyde görülmüştür. Bunun nedeni, bu hanehalklarında yaşlı kimselerin bulunması ile geniş ailede yaşlı ve çocuklu kişilerin de bulunmasıdır. Bu gruplar için binaya erişimde karşılaşılan rampa, site kapılarının uzak olması gibi problemler erişilebilirliği engellemektedir.

Hanehalklarının değerlendirmelerine göre erişilebilirliği en düşük olan birimler tek yaşayanlar için mahalledeki eğitim ve kültürel birimler (3,00) ve toplu taşıma durakları (3,00); geniş aile için mahalledeki sağlık birimleri (2,80) ve toplu taşıma durakları (2,40); tek ebeveynli hanehalkları için mahalledeki sosyal birimler (2,44); eşler ve çocuk(lar) için mahalledeki sosyal birimler (3,19); sadece eşler için site girişi (3,22); evi paylaşanlar için mahalledeki eğitim ve kültürel birimlerdir (3,25). Geniş aileler, site içindeki ve mahalledeki birimlere erişilebilirliği en yüksek memnuniyet düzeyinde (4,36) görürken tek ebeveyn ve çocuklar ise en düşük (3,69) memnuniyet düzeyinde görmektedir (Tablo 41).

Tablo 41. Hanehalklarının erişilebilirlik konusundaki değerlendirmeleri

Erişilebilirliği irdelenen birimler	Tek Yaşayan	Geniş Aile	Tek Ebeveyn ve Çocuk(lar)	Eşler ve Çocuk(lar)	Sadece Eşler	Evi Paylaşanlar
Konuta giriş	4,29	4,40	5,00	4,38	4,11	5,00
Binaya erişim	4,14	3,10	4,00	3,89	3,44	4,25
Site girişine erişim	4,14	4,30	4,57	3,71	3,22	4,50
Site içi spor alanlarına erişim	4,00	4,50	3,78	4,19	4,22	4,50
Site içi çocuk oyun parklarına erişim	4,00	4,50	4,22	4,44	4,33	4,50
Site içi rekreasyon alanlarına erişim	4,14	4,50	4,38	4,25	4,22	4,25
<i>Ortalama</i>	4,12	4,22	4,32	4,14	3,92	4,50
Mahalledeki sosyal birimlere erişim	3,14	3,11	2,44	3,19	3,89	4,25
Mahalledeki ticari birimlere erişim	4,29	4,10	3,67	4,19	4,00	4,50
Mahalledeki eğitim ve kültürel birimlere erişim	3,00	3,00	3,00	3,69	3,67	3,25
Mahalledeki sağlık birimlerine erişim	3,43	2,80	2,78	3,25	3,33	3,50
Toplu taşıma duraklarına erişim	3,00	2,40	2,75	3,20	3,67	4,00
<i>Ortalama</i>	3,37	3,10	2,92	3,50	3,71	3,70
<i>Genel Ortalama</i>	3,78	4,36	3,69	3,85	3,83	4,22

Hanehalklarının konut ve site içerisindeki birimlerin kullanılabilirliklerini değerlendirmelerinde, konut içerisindeki birimlerin tüm hanehalkları tarafından rahatlıkla kullanılabilir olduğu ve site içerisindeki birimlerden daha rahat kullanıldığı görülmektedir (Tablo 42). Bina ve site içerisindeki birimlerde ise tek yaşayanların (1,86), geniş ailelerin

(2,60), eşler ve çocuk(lar)ın (3,42), sadece eşlerin (3,22) ve evi paylaşanların (3,00) spor alanlarını düşük kullanılabilirlikte bulduğu belirlenmiştir (Tablo 42).

Konut ve çevresinde bulunan birimleri en çok (4,37) kullanabilen hanehalklarının eşler ve çocuk(lar)dan oluşan, en az (3,92) kullanabilen hanehalkının ise tek yaşayanlar olduğu görülmektedir. Görüşmeler sırasında, evi paylaşanların da site içerisindeki çocuk, spor ve rekreasyon alanları için çoğunlukla “kullanılabilir ama ben kullanmıyorum” şeklinde açıklama yapması nedeniyle kullanılabilirlik değerlendirmeleri yüksek (4,29) çıkmıştır (Tablo 42).

Tablo 42. Hanehalklarının kapsayıcılık konusundaki değerlendirmeleri

Kullanılabilirliği irdelenen birimler	Tek Yaşayan	Geniş Aile	Tek Ebeveyn ve Çocuk(lar)	Eşler ve Çocuk(lar)	Sadece Eşler	Evi Paylaşanlar
Mutfak donatıları	4,71	4,70	3,89	4,52	4,33	4,00
Wc ve banyo donatıları	4,86	4,60	4,67	4,60	4,67	4,50
Konut yaşama mekanı	4,29	4,80	4,67	4,79	4,67	4,00
Konut yatak odaları	4,43	4,80	4,78	4,75	4,78	3,75
Balkonlar	4,29	4,80	4,78	4,85	4,89	5,00
Konut girişleri	4,43	4,80	4,44	4,67	4,11	5,00
<i>Ortalama</i>	4,50	4,75	4,54	4,70	4,58	4,38
Bina girişleri	3,57	3,10	3,67	3,98	3,00	5,00
Bina merdivenleri/asansörleri	3,71	4,10	4,22	4,32	3,78	5,00
Site içi spor alanları	1,86	2,60	2,78	3,42	3,22	3,00
Site içi çocuk oyun parklarının donatıları	3,00	3,70	3,67	4,08	3,89	3,25
Site içi rekreasyon alanları	4,43	4,10	4,67	4,46	4,44	5,00
kent donatıları						
Otoparklar	3,50	3,30	2,63	4,02	3,67	4,00
<i>Ortalama</i>	3,35	3,48	3,61	4,05	3,67	4,21
<i>Genel Ortalama</i>	3,92	4,11	4,07	4,37	4,12	4,29

4.2.2. Toplum İstikrarı Parametrelerine İlişkin İrdelemeler

Toplum istikrarı parametrelerinden olan sosyal etkileşim kriterinden komşularla görüşme sıklığı verileri ile Tablo 43'te yer almaktadır. Hanehalklarının tümünün çoğunlukla komşuları ile nadiren görüştüğü, her gün görüşen hanehalklarının ise eşler ve çocuklardan (%20,8) ve geniş ailelerden (%20,0) olduğu görülmüştür.

Tablo 43. Hanehalklarının komşuları ile görüşme sıklığı verileri

Komşularla görüşme sıklığı	Tek Yaşayan		Geniş Aile		Tek Ebeveyn ve Çocuk(lar)		Eşler ve Çocuk(lar)		Sadece Eşler		Evi Paylaşan	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Her gün	0	0,0	2	20,0	1	11,1	10	20,8	1	11,1	0	0,0
Haftada birkaç	0	0,0	0	0,0	0	0,0	6	12,5	2	22,2	0	0,0
Haftada bir	0	0,0	1	10,0	1	11,1	9	18,8	1	11,1	0	0,0
Ayda bir	0	0,0	3	30,0	2	22,2	3	6,3	1	11,1	0	0,0
Nadiren	7	100,0	4	40,0	5	55,6	20	41,7	4	44,4	4	100,

Tek yaşayanların (2,71) ve evi paylaşanların (2,41) sosyal etkileşim düzeylerinin düşük olduğu; diğer hanehalklarının ise nispeten daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Tablo 44). Tüm hanehalklarının komşuluk ilişkilerinin düşük olduğu, en düşük sosyal etkileşimin ise mahalle düzeyinde olduğu görülmüştür.

Tablo 44. Hanehalklarının sosyal etkileşim konusundaki değerlendirmeleri

Komşuluk ilişkileri ile ilgili irdelenen ifadeler	Tek Yaşayan	Geniş Aile	Tek Ebeveyn ve Çocuk(lar)	Eşler ve Çocuk(lar)	Sadece Eşler	Evi Paylaşan
Sitedeki birçok insanı tanım	2,00	2,80	3,00	2,63	2,67	2,25
Mahalledeki birçok insanı tanım	1,57	2,30	2,56	2,19	2,44	1,50
Site içerisinde komşuluk ilişkileri kurulmasından memnunum	2,86	3,60	3,88	3,79	3,56	2,50
Mahallede komşuluk ilişkileri kurulmasından memnunum	2,57	3,80	3,50	3,33	3,33	2,25
Komşularıyla iyi geçinirim	3,71	4,70	4,67	4,54	4,78	3,00
Komşularıyla rastlaşıp, etkileşim kurmaktan memnunum	3,57	4,40	4,67	4,55	4,89	3,00
<i>Ortalama</i>	2,71	3,60	3,71	3,50	3,61	2,41

Konut ve yakın çevresinde sosyal sermaye kurulmasındaki en önemli parametrelerden olan sosyal etkileşimin özellikle tek yaşayanlar ve evi paylaşanlar için kurulamadığı görülmektedir. Sosyal etkileşimin zayıflığı, bu hanehalklarının topluluktan dışlanmasına neden olmakta ve çevre ile sağlıklı iletişim kurmalarını engellemektedir. Bu durumda, toplulukta söz sahibi olan insan grubunun çoğunlukla aile oluşturma özelliği gösteren hanehalklarından meydana geldiği görülmektedir.

Hanehalkı ile güvenlik kriteri arasındaki ilişkiler incelendiğinde güvenlik ile ilgili memnuniyet düzeylerinin tüm hanehalkları için yüksek ve birbirlerine yakın değerlerde olduğu tespit edilmiştir. Memnuniyet ortalamalarına bakıldığında evi paylaşanların

güvenlik konusunda en memnuniyetsiz (3,96), geniş ailelerin ise en memnun (4,48) hanehalkları oldukları görülmektedir (Tablo 45). Hanehalklarının tümünün site içerisinde gece ve gündüz kendilerini güvende hissetme düzeyleri yüksekken, mahallede güvende hissetme konusunda daha düşük memnuniyet düzeylerine sahiptirler. Özellikle tek ebeveyn ve çocuklardan oluşan hanehalklarının mahallede güvende hissetme düzeyleri 3,11 olarak hesaplanmıştır. Site içerisindeki spor ve çocuk oyun alanlarının güvenliği ise özellikle çocuklu aileler tarafından orta ve düşük düzeyde bulunmuştur. Bu durum, çocuklu ailelerin çocuklarının güvenliği konusundaki kaygılarından kaynaklanmaktadır (Tablo 45).

Tablo 45. Hanehalklarının güvenlik konusundaki değerlendirmeleri

Güvenlik ile ilgili irdelenen ifadeler	Tek Yaşayan	Geniş Aile	Tek Ebeveyn ve Çocuk(lar)	Eşler ve Çocuk(lar)	Sadece Eşler	Evi Paylaşan
Site içerisinde gündüz güvende hissedirim	4,29	5,00	4,78	4,46	4,78	4,25
Site içerisinde gece güvende hissedirim	4,29	5,00	4,79	4,50	4,78	4,00
Sitedeki çocuk oyun parkları ve spor alanları güvenlidir	4,14	4,00	3,67	3,85	4,78	4,25
Sitedeki güvenlik hizmetlerinden memnunum	4,29	4,40	4,33	3,94	4,33	4,75
Site içerisindeki aydınlatmalardan memnunum	4,14	4,50	4,33	4,17	4,11	3,50
Mahallede güvende hissedirim	3,86	3,70	3,11	3,40	3,78	4,00
Komşularımı tanımak beni güvende hissettirir	4,00	4,78	4,56	4,65	4,63	3,00
<i>Ortalama</i>	4,14	4,48	4,22	4,14	4,46	3,96

Hanehalkı ve toplum istikrarı arasındaki ilişkiler incelendiğinde bütün hanehalkları yaşam döngülerinde bir değişiklik olduğunda, konut ve çevresinden taşınma konusunda orta ve yüksek düzeyde isteklidirler ve bu oran tüm hanehalkları için yakın seviyededir. Evi paylaşanların (2,74) ve tek yaşayanların (2,72) yaşam döngülerinde bir değişiklik olduğunda konutlarında yaşama isteklerinin en düşük olduğu görülmektedir (Tablo 46).

Evi paylaşanların site içerisinde daha büyük bir evde yaşama isteğinin (3,75) aynı konutta yaşama isteğinden (2,22) yüksek olduğu tablodan okunabilmektedir. Geniş ailelerden ileride küçülen aile durumu gösterecek olanların daha küçük eve taşınma istekleri olduğu görülmektedir. Bu nedenle geniş aileler site içerisinde başka bir konutta yaşamaya (3,20), aynı konutta yaşamaktan (2,70) daha sıcak bakmaktadırlar. Tek ebeveyn ve çocukların, çocuklar büyüdüğünde daha büyük eve taşınma isteklerinin olduğu görülmüştür. Bu nedenle ileride sitede başka konutta yaşama isteklerinin (3,22) aynı

konutta yaşama isteklerinden (2,56) daha yüksek olduğu görülmektedir. Sadece eşlerden yaşlı çiftlerin evlerinin büyük gelmesinden dolayı aynı sitede daha küçük eve taşınma isteklerinin (3,11), aynı konutta kalma isteklerinden (2,56) daha fazla olduğu görülmüştür (Tablo 46).

Hanehalklarının yaşam döngülerinde yaşanan farklılaşmalar nedeni ile genellikle konut değiştirme ihtiyaçları bulunmaktadır. Bir kısmı bunu aynı sitede ve aynı komşuluk biriminde sağlamak istemektedir. Bir kısmı ise başka bir çevrede yaşamak istediklerini bildirmişlerdir. Bu durumun oluşmasına özellikle konut yakın çevresindeki sorunlar etki etmektedir. Bu etkiler; güvenlik, erişilebilirlik, aidiyet duygularının eksikliği, kültürel ve sosyal birimlerin eksikliği ve toplu taşıma eksikliği gibi çoğunlukla fiziksel çevre sorunlarıdır.

Mevcut çevrede ev sahibi olma konusunda özellikle kiracı olup sadece eşlerden (4,80) ve geniş ailelerden (3,67) oluşan hanehalklarının daha istekli oldukları görülmektedir (Tablo 46). Bu istek hanehalklarının yatırım yapma ve ev sahibi olma gibi istekleri temellidir.

Tablo 46. Hanehalklarının toplum istikrarı ifadeleri konusundaki değerlendirmeler

Toplum istikrarı ile ilgili irdelenen ifadeler	Tek Yaşayan	Geniş Aile	Tek Ebeveyn ve Çocuk(lar)	Eşler ve Çocuk(lar)	Sadece Eşler	Evi Paylaşan
Evlilik, çocuk sahibi olma veya yaşlanma gibi durumlarda bu konutta yaşamaya devam etmek isterim	2,86	2,70	2,56	2,98	2,56	2,22
Evlilik, çocuk sahibi olma veya yaşlanma gibi durumlarda bu sitede başka bir konutta yaşamaya devam etmek isterim	2,86	3,20	3,22	2,77	3,11	3,75
Evlilik, çocuk sahibi olma veya yaşlanma gibi durumlarda bu çevrede başka bir konutta yaşamaya devam etmek isterim	2,43	3,00	2,89	2,27	2,88	2,25
<i>Ortalama</i>	<i>2,72</i>	<i>2,97</i>	<i>2,89</i>	<i>2,67</i>	<i>2,85</i>	<i>2,74</i>
Kiracıyım ve bu çevreden ev sahibi olmak isterim	3,25	2,50	2,00	3,00	2,00	4,33
Ev sahibi olmasaydım bu çevreden taşınmak isterdim	2,75	3,67	2,40	3,28	4,80	0,00

Hanehalklarından tek yaşayanların konutunda yaşamak konusuna en düşük düzeyde (3,14) istek duyduğu; en yüksek düzeyde isteği ise geniş aile (4,50) grubunun duyduğu görülmektedir (Tablo 47). Bu durumu, geniş aile grubunun ihtiyaçlarının konut ve

çevresinde çoğunlukla karşılanmasının, hane birey sayısının fazla olduğu hanehalklarının taşınma faaliyetinin daha zor gelişmesinin ve buldukları çevrede ikamet sürelerinin daha uzun olmasının etkilediği söylenebilir.

Konutlarından yakın zamanda taşınmalarına neden olabilecek etkenler irdelendiğinde; tek yaşayanlar için toplu taşıma araçlarının eksikliği (3,20); geniş aile için site içi birimler ile mahalledeki eğitim, sosyal ve sağlık gibi birimlerin eksikliği eşit düzeyde (3,00) taşınma nedeni olarak görülmektedir. Tek ebeveynli (4,33), eşler ve çocuk(lar)dan oluşan (4,08) ve evi paylaşan (3,00) hanehalklarının mahalledeki birimlere erişim zorluğu; sadece eşler için ise konut ve bina girişlerinin kullanışsız olması (4,50) en önemli taşınma sebebi olarak öne çıkmaktadır (Tablo 47).

Tablo 47. Hanehalklarının konut hareketliliği konusundaki değerlendirmeleri

Konut hareketliliği isteği	Tek Yaşayan	Geniş Aile	Tek Ebeveyn ve Çocuk(lar)	Eşler ve Çocuk(lar)	Sadece Eşler	Evi Paylaşan
Konutumda yaşamıma devam etmek istiyorum	3,14	4,50	4,11	4,17	3,67	3,75
Konuttan taşınma nedenleri	Tek Yaşayan	Geniş Aile	Tek Ebeveyn ve Çocuk(lar)	Eşler ve Çocuk(lar)	Sadece Eşler	Evi Paylaşan
Konut büyüklüğünün küçük olması	3,00	1,00	1,00	1,17	2,00	3,00
Konut büyüklüğünün gereğinden büyük olması	2,20	1,00	3,67	1,83	3,00	1,00
Konut odalarının kullanışsız olması	1,60	2,00	1,00	1,17	1,75	3,00
Konuttaki mutfak, banyo donatılarının kullanışsız olması	1,60	1,00	1,33	1,33	1,50	2,00
Konut ve bina girişlerinin kullanışsız olması	2,20	3,00	1,67	1,92	4,50	2,00
Sitenin spor alanlarının yetersizliği	2,20	3,00	1,33	2,33	3,00	3,00
Sitenin çocuk oyun parklarının yetersizliği	1,00	3,00	1,33	2,00	1,00	1,00
Sitenin rekreasyon alanlarının yetersizliği	1,80	3,00	1,33	2,17	2,00	2,00
Site olanaklarına erişim zorluğu	1,20	1,00	1,67	1,75	2,00	1,00
Mahalledeki ticaret birimlerinin yetersizliği	1,40	1,00	1,00	2,58	1,00	1,00
Mahalledeki eğitim ve kültürel birimlerin yetersizliği	1,80	3,00	2,33	2,75	1,00	3,00
Mahalledeki sosyal birimlerin yetersizliği	2,40	3,00	4,00	3,92	1,75	3,00
Mahalledeki sağlık birimlerin yetersizliği	2,00	3,00	3,00	3,25	2,00	1,00

Tablo 47'nin devamı

Mahalledeki birimlere erişim zorluğu	2,00	3,00	4,33	4,08	2,75	3,00
Ekonomik nedenler	2,00	1,00	2,33	1,83	2,00	3,00
Tanıdığım bir çevre olmaması	3,00	1,00	2,00	1,50	1,00	1,00
Toplu taşıma araçlarının eksikliği	3,20	2,00	3,67	3,58	2,75	3,00
Komşularıyla iyi ilişkilerimin olmaması	2,20	1,00	2,67	2,82	1,75	3,00
Güvensiz bir alan olması	1,25	1,00	1,67	2,33	2,00	1,00
Konutun bulunduğu kattan memnun olmamam	2,00	1,00	1,00	1,42	1,00	1,00

Evi paylaşanların taşınma eğilimlerinin konut, site içi ve yakın çevresinde gelişen birçok nedenden kaynaklanabileceği görülmektedir. Konutun küçük olması, odalarının kullanışsız olması, spor alanlarının yetersizliği, mahalledeki sosyal, kültürel ve eğitim birimlerine erişimdeki sıkıntılar, ekonomik nedenler, toplu taşıma duraklarının eksikliği, komşularla iyi ilişkilerin olmaması gibi nedenler taşınma isteğini etkileyen öncelikli nedenlerdendir. Sadece eşlerden oluşan hanehalklarının çoğunlukla orta yaş ve yaşlı kişilerden oluşması nedeniyle bu hanehalklarının çoğunlukla erişilebilirlik kaygıları taşıdıkları görülmektedir. Bu nedenle de konuttan taşınma isteklerinin de erişilebilirlikten etkilendiği görülmektedir.

Hanehalkları ile yer duygusu kriterleri arasındaki ilişki irdelendiğinde yer duygusunun en çok geniş aile (4,06) ve eşler ve çocuk(lar)dan oluşan hanehalklarında (3,71) geliştiği; tek yaşayanlarda ise en az (2,91) olduğu görülmektedir (Tablo 48).

Tablo 48. Hanehalklarının yer duygusu konusundaki değerlendirmeleri

Yer duygusu ile ilgili ifadeler	Tek Yaşayan	Geniş Aile	Tek Ebeveyn ve Çocuk(lar)	Eşler ve Çocuk(lar)	Sadece Eşler	Evi Paylaşan
Bu konutta yaşamaktan memnunum	3,71	4,20	4,11	4,33	3,67	3,75
Bu sitede yaşamaktan memnunum	3,57	3,90	4,00	4,06	3,33	3,50
Bu mahallede yaşamaktan memnunum	2,57	4,10	3,11	3,29	3,11	3,00
Kendimi yaşadığım siteye ait hissediyorum	2,57	4,20	3,89	4,00	3,78	2,50
Kendimi yaşadığım mahalleye ait hissediyorum	2,14	3,90	2,78	2,90	3,67	2,50
Ortalama	2,91	4,06	3,58	3,71	3,51	3,05

Konutunda yaşamaktan en memnun olan hanehalkının eşler ve çocuklardan oluşan hanehalkı (4,33) olduğu, en memnuniyetsiz olanların ise sadece eşler (3,67) olduğu görülmektedir. Çoğunlukla 3+1 tipi konutta oturan sadece eşlerden oluşan hanehalklarının, konutlarını büyük bulmaları nedeniyle memnuniyetsizlik durumu ortaya çıkmaktadır. Mahalleden en memnun olmayan hanehalkının tek yaşayanlar olduğu (2,57), en memnun hanehalkının ise eşler ve çocuklardan oluşan hanehalkları (3,29) olduğu görülmektedir (Tablo 48).

Yer duygusuna etki eden faktörlerin, hanehalklarının görüşlerine göre nasıl değiştiği Tablo 49'da yer almaktadır. Bu faktörlerin yer duygusu oluşturmada çoğunlukla yüksek oranda etkili olarak görülürken; tek yaşayan (3,33) ve evi paylaşanlar (3,00) için komşularla iyi ilişkilerin olması durumunun orta düzeyde yer duygusuna etki ettiği görülmektedir. Bu veri, tek yaşayan ve evi paylaşanların komşuluk ilişkilerinin gelişmemesinden kaynaklanmaktadır. Geniş aile için ise aidiyet duygusuna, hane bireylerinin gereksinimlerinin karşılanıyor olması (4,90) ile kişisel gereksinimlerin karşılanıyor olmasının (4,90) en yüksek düzeyde etki ettiği görülmektedir. Bu durum, geniş ailede her kişinin hem kalabalık aile içinde bireyselleşme ihtiyacından hem de geniş ailedeki tüm fertlerle olan akrabalık ilişkisi nedeni ile hane bireylerinin gereksinimlerinin karşılanmasının önemli olmasından kaynaklanmaktadır. Tek ebeveyn ve çocuklar için ise güvenlik kriteri (4,78) ön plana çıkmaktadır. Özellikle kadın ebeveynler çocukları ve kendileri için güvenli kullanımı aidiyet oluşmasında en önemli faktör olarak görmüşlerdir (Tablo 49).

Tablo 49. Hanehalklarının yer duygusuna etki eden parametreler konusundaki değerlendirmeleri

Aidiyet ile ilgili ifadeler	Tek Yaşayan	Geniş Aile	Tek Ebeveyn ve Çocuk(lar)	Eşler ve Çocuk(lar)	Sadece Eşler	Evi Paylaşan
Konutun ev halkının gereksinimlerini karşılıyor olması	4,14	4,90	4,67	4,73	4,44	4,00
Konutun bireysel gereksinimlerimi karşılıyor olması	4,40	4,90	4,78	4,75	4,44	4,25
Ev halkının konut ve çevresini güvenle kullanabiliyor olması	4,29	4,50	4,78	4,60	4,44	4,25
Komşularıyla iyi ilişkilerimin olması	3,33	4,50	4,44	4,17	3,89	3,00
Tanıdığım çevrede yaşıyor olmam	3,29	4,50	4,22	4,29	4,11	3,50

Hanehalklarının katılım kriteri konusundaki değerlendirmeleri Tablo 50’de verilmiştir. Veriler incelendiğinde, tüm hanehalkları için katılımın orta ve düşük seviyede olduğu görülmektedir. Gruplara katılım konusunda genel ortalamaya bakıldığında tek yaşayanların en düşük (1,23), sadece eşlerden oluşan hanehalklarının ise en yüksek (2,60) katılım göstermektedir (Tablo 50). Tek yaşayanların ve evi paylaşanların toplu gruplara katılım ve fikir bildirme gibi konularda daha isteksiz; ikamet süresi fazla olan ve yaş ortalaması yüksek olan sadece eşlerden oluşan hanehalklarının ise katılım konusunda daha isteklidirler (4,11). Çocuklu aileler de sitede yapılacak yeniliklerde diğer hanehalklarına göre daha çok katılım sağlamaktadırlar.

Tablo 50. Hanehalklarının katılım konusundaki değerlendirmeleri

Katılım ile ilgili irdelenen ifadeler	Tek Yaşayan	Geniş Aile	Tek Ebeveyn ve Çocuk(lar)	Eşler ve Çocuk(lar)	Sadece Eşler	Evi Paylaşan
Sitede yapılacak yeniliklerde fikir bildiririm	2,00	3,90	3,56	3,27	4,11	2,00
Sitedeki kişilerle ortak etkinlikler yaparım	1,00	2,70	2,33	2,58	2,33	1,25
Mahalleyi geliştirmek için halk katılımlı etkinlikler yapılır	1,00	1,00	1,00	1,26	1,44	1,25
Mahalleyi geliştirmek için yapılan etkinliklere katılımım	1,00	1,00	1,00	1,32	1,44	1,25
Sitedeki ve mahalledeki etkinliklere katılmak beni bu mahalleye ait hissettirir	1,17	4,00	3,83	3,49	3,67	2,00
<i>Ortalama</i>	1,23	2,52	2,34	2,38	2,60	1,55

Topluluk için ve yaşanan mekanların iyileşmesi için fikir bildirme konusunda tek yaşayanların ve evi paylaşanların topluluğun bir parçası gibi davranmadıkları görülmektedir. Geriye kalan hanehalklarının ise birey sayılarının fazla olması, hanede çocuk bulunma durumu ve ikamet süresinin fazla olması gibi nedenlerle fikir bildirme ve ortak etkinlikler yapma konusunda daha istekli oldukları görülmektedir.

4.3. Hanehalkı Çeşitliliği ile Sosyal Eşitlik Verilerine İlişkin Ki-Kare Bağımsızlık Testi Sonuçlarının İrdelenmesi

Hanehalkı çeşitliliği ile sosyal eşitlik kriterlerinden çeşitlilik arasında saptanan $p \leq 0,050$ düzeyindeki anlamlı ilişkiler Tablo 51’ de verilmiştir.

Tablo 51. Hanehalkı çeşitliliği ile çeşitlilik değişkenlerine ait ki-kare testi sonuçları

Veri Grubu	Veri Grupları	χ^2	df	Sig.
Hanede engelli birey bulunma durumu	Site içi rekreasyon alanları (yeşil alan, banklar, dinlenme alanları vb.)	6,545	1	,011
Hanede yaşlı birey bulunma durumu	Mahalledeki sosyal birimler (rekreasyon; park, bahçe, dinlenme; cami vb.)	5,904	1	,015
Hanede çocuk bulunma durumu	Konutun plan şeması (plan tipi)	11,764	1	,001
	Oda büyüklükleri	8,483	1	,004
	Oda sayısı	11,764	1	,001
	Mahalledeki sosyal birimler (rekreasyon; park, bahçe, dinlenme; cami vb.)	4,590	1	,032
	Yalnız yaşayan hanehalkları ile aynı sitede yaşamak	14,993	1	,000
Hanehalkı yapısına göre (alternatif, geleneksel)	Konutun plan şeması (plan tipi)	11,073	1	,001
	Oda sayısı	11,073	1	,001
	Banyo/wc büyüklüğü	4,971	1	,026
	Mahalledeki ticari birimler	5,299	1	,021
	Toplu taşıma araçları	5,650	1	,017

• Hanede engelli birey bulunma durumu ile site içi rekreasyon alanları yeterliliği arasında bulunan ilişki ($p=,011$), engelli birey bulunan hanehalklarının alanı düşük yeterlilikte görmesi (%46,7) ve engelli birey bulunmayan hanehalklarının alanı yüksek yeterlilikte görmesinden (%83,3) oluşmaktadır (Tablo 52). Oluşan farklılık, site rekreasyon alanlarına erişilebilirlik seviyesinin düşük olması ve kullanımı konusunda engellilere uygun tasarım kurgulanmamasından kaynaklanmaktadır.

• Hanede yaşlı birey bulunma durumu ile mahalledeki sosyal birimlerin yeterliliği arasındaki anlamlı ilişki ($p=,015$), hanesinde yaşlı birey bulunan hanehalklarının birimleri yüksek düzeyde yeterli bulması (%53,8) ile hanesinde yaşlı birey bulunmayan hanehalklarının birimleri düşük düzeyde yeterli bulmasından (%78,4) kaynaklanmaktadır (Tablo 52). Yaşlı bireyler ile yapılan görüşmelerde, site yakınlarında park, cami, kafeler gibi sosyal birimlere yürüyerek sıklıkla gidebildiklerini ve bu birimlerin kendileri için yeterli olduğunu ifade etmişlerdir. Yaşlı birey bulunmayan hanehalkları, site çevresindeki sosyal birimlerin niteliklerinin zayıf olduğunu, bazı bireyler ise bu birimlerin hiçbirini kullanmadıklarını dile getirmişlerdir.

Tablo 52. Hanede engelli ve yaşlı birey bulunma durumu ile çeşitlilik değişkenlerine ait çapraz tablo sonuçları

Hanede engelli birey durumu		Var		Yok	
		%	Adj.Res.	%	Adj.Res.
Site içi rekreasyon alanları	Düşük düzey	46,7	2,6	16,7	-2,6
	Yüksek düzey	53,3	-2,6	83,3	2,6
Hanede yaşlı birey bulunma durumu		Var		Yok	
		%	Adj.Res.	%	Adj.Res.
Mahalledeki sosyal birimler	Düşük düzey	46,2	-2,4	78,4	2,4
	Yüksek düzey	53,8	2,4	21,6	-2,4

- Hanede çocuk bulunma durumu ile konutun plan şemasının yeterliliği arasındaki ilişki ($p=,001$), plan şemasını yüksek yeterlilikte bulan çocuklu hanehalkları (%94,3) ve plan şemasını düşük yeterlilikte bulan çocuksuz hanehalklarından (%35,3) ortaya çıkmıştır (Tablo 53).

- Hanede çocuk bulunma durumu ile oda büyüklüklerinin yeterliliği arasındaki ilişki incelendiğinde aralarındaki anlamlı farkın ($p=,004$), oda büyüklüklerini düşük yeterlilikte bulan çocuksuz hanehalkları (%41,2) ile oda büyüklüklerini yüksek yeterlilikte bulan çocuklu hanehalklarından (%88,6) kaynaklandığı görülmektedir (Tablo 53).

- Hanede çocuk bulunma durumu ile oda sayısı yeterliliği arasında belirlenen ilişki ($p=,001$), oda sayısını düşük yeterlilikte bulan çocuksuz hanehalkları (%35,3) ile oda sayısını yüksek yeterlilikte bulan çocuklu hanehalklarından (%94,3) oluştuğu görülmektedir (Tablo 53).

Çocuksuz hanehalkları, konut tercihinde konutun plan şemasını, oda büyüklüklerini düşük düzeyde önemli görürken, kullanım sonrası değerlendirmede bu birimleri yetersiz görmektedir. Çocuksuz hanehalkları genellikle 1+1, 2+1 ve az sayıda 3+1 plan tipinde konutta yaşamaktadır (Tablo 53). Plan tiplerinin, kompakt, esnek ve fonksiyonel olmaması çocuksuz hanehalkları için konut büyüklüğünün yeterli olmasına rağmen, plan şeması ve oda sayısı konusunda yetersiz hissetmelerine neden olmuştur. Çoğunlukla 3+1, 4+2, 5+2 ve villa plan tiplerinde yaşayan çocuklu hanehalklarının ise görüşmeler sırasında konutlarının büyüklükleri ve plan tipleri konusunda oldukça memnun olduklarını ifade etmişlerdir.

- Mahalledeki birimlerden sosyal birimlerin yeterliliği ile hanede çocuk bulunma durumu arasındaki ilişki ($p=,032$), sosyal birimleri düşük yeterlilikte bulan çocuksuz hanehalkları (%94,1) ile sosyal birimleri yüksek yeterlilikte bulan çocuklu hanehalklarından (%31,4) kaynaklandığı görülmektedir (Tablo 53). Bunun nedenleri

arasında genç yetişkinlere uygun sosyal birimlerin eksikliği ile çocuklu ailelere yönelik birimlerin daha fazla olması gösterilebilir. Denekler ile yapılan görüşmelerden elde edilen verilere göre, özellikle genç yetişkinler site çevresindeki sosyal birimleri (kafeler, alışveriş merkezleri, eğlence mekanları gibi) nitelik bakımından yetersiz bulmakta ve bu yüzden çevre merkezlerdeki sosyal birimleri kullandıklarını ifade etmişlerdir.

- Hanede çocuk bulunma durumu ve yalnız yaşayan hanehalkları ile aynı sitede yaşamak konusunda duydukları memnuniyet arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p=,000$). Bu ilişki durumdan düşük düzeyde memnuniyet duyan çocuklu hanehalkları (%88,6) ile durumdan yüksek düzeyde memnuniyet duyan çocuksuz hanehalklarından (%52,9) oluşmaktadır (Tablo 53). Oluşan farklılık, çocuklu hanehalklarının yalnız yaşayan hanehalkları ile bir arada yaşamaktan memnun olmamalarından kaynaklanmaktadır. Bu memnuniyetsizlik kimileri açısından önyargı ürünü iken kimileri için ise yaşanan tecrübelerin bir ifadesidir. Çocuklu hanehalklarının geçmişteki yalnız yaşayan komşularının düzensiz hayatları, içine kapalı bir yaşam sürmelerinden dolayı birbirlerini tanıyamamaları gibi deneyimler çocuklu hanehalkının görüşlerini olumsuz yönde etkilemiştir. Çocuksuz hanehalkları ise bu konuyu çoğunlukla olumlu düşüncelerle karşılamaktadır.

Tablo 53. Hanede çocuk bulunma durumu ile çeşitlilik değişkenlerine ait çapraz tablo sonuçları

Hanede çocuk bulunma durumu		Çocuklu		Çocuksuz	
		%	Adj.Res.	%	Adj.Res.
Konutun plan şeması(plan tipi)	Düşük düzey	5,7	-3,4	35,3	3,4
	Yüksek düzey	94,3	3,4	64,7	-3,4
Oda büyüklükleri	Düşük düzey	11,4	-2,9	41,2	2,9
	Yüksek düzey	88,6	2,9	58,8	-2,9
Oda sayısı	Düşük düzey	5,7	-3,4	35,3	3,4
	Yüksek düzey	94,3	3,4	64,7	-3,4
Mahalledeki sosyal birimler	Düşük düzey	68,6	-2,1	94,1	2,1
	Yüksek düzey	31,4	2,1	5,9	-2,1
Yalnız yaşayan hanehalkları ile aynı sitede yaşamak	Düşük düzey	88,6	3,9	47,1	-3,9
	Yüksek düzey	11,4	-3,9	52,9	3,9

- Hanehalkı yapısı ve konutun plan şeması arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p=,001$). Bu ilişki, plan şemasını düşük düzeyde yeterli bulan alternatif hanehalkları (%27,6) ile yüksek düzeyde yeterli bulan geleneksel hanehalklarından (%96,6) oluşmaktadır (Tablo 54).

- Hanehalkı yapısı ile oda sayısı uygunluğu arasında anlamlı bir farklılık vardır ($p=,001$). Bu farklılık, oda sayısı düşük düzeyde bulan alternatif hanehalkları (%27,6) ile yüksek düzeyde bulan geleneksel hanehalklarından (%96,6) oluşmaktadır (Tablo 54).

- Hanehalkı yapısı ile banyo/wc büyüklüğü arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p=,026$). Bu ilişki geleneksel hanehalklarının ifadeyi yüksek düzeyde yeterli bulmasından (%96,6) ve alternatif hanehalklarının ifadeyi düşük düzeyde yeterli bulmasından (%17,2) kaynaklanmaktadır (Tablo 54). Bu farklılık, geleneksel hanehalklarının genellikle 2-3 banyolu ve büyük m²'li konutlarda yaşaması ile alternatif hanehalklarının çoğunlukla tek banyolu plan tiplerinde yaşamalarından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Hanehalkı yapısı ile konut şeması ve oda sayısı arasındaki ilişkili veriler, 3+1 plan tipinde oturan geleneksel hanehalklarının, konutlarını yeni üretilen konut projelerine göre daha kullanışlı ve büyük bulması ile 4+2, 5+2 ve villada oturan geleneksel hanehalklarının konutlarının oda sayılarını yüksek düzeyde yeterli bulmasından kaynaklanmaktadır. Çoğunlukla 1+1 ve 2+1 tipi konutta yaşayan alternatif hanehalkları daha fonksiyonel ev istemektedirler. Görüşmeler sırasında tek yaşayanların plan büyüklüklerini yeterli görürken, alternatif hanehalklarının bu plan tiplerini yetersiz gördüğü anlaşılmaktadır.

- Hanehalkı yapısı ile mahalledeki ticari birimlerin yeterliliği arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p=,021$). Bu ilişki, ticari birimlerin yeterliliğini düşük düzeyde yeterli bulan geleneksel hanehalkları (%43,1) ile yüksek düzeyde yeterli bulan alternatif hanehalklarından (%82,1) oluşmaktadır (Tablo 54). Bu ilişkinin nedeni geleneksel hanehalklarının çoğunlukla site çevresinin dışındaki birimlerden alışveriş yapması ile çevredeki ticari birimlerin niteliklerinin yetersiz olduklarını düşünmelerinden kaynaklanmaktadır. Görüşmeler sırasında kimi geleneksel hanehalkından deneklerin, alışverişlerini işten çıktıktan sonra yaptıklarını, yakınlardaki ticari birimler yerine büyük marketleri, çeşitli organik ürün satan yerleri tercih ettiklerini ifade etmişlerdir.

Hanehalkı yapısı ile toplu taşıma araçlarının yeterliliği arasında belirlenen ilişki ($p=,012$), toplu taşıma araçlarını yüksek düzeyde (%32,1) yeterli bulan alternatif hanehalkı ile düşük düzeyde (%89,1) yeterli bulan geleneksel hanehalklarından kaynaklanmaktadır (Tablo 54). Geleneksel hanehalkındaki birey sayılarının fazla olması, farklı güzergahlardaki toplu taşıma gereksinimini arttırmaktadır. Site çevresindeki toplu taşıma duraklarının sınırlı olması ve güzergah çeşitliliğinin yeterli olmaması, bu sonuca neden olmuştur.

Tablo 54. Hanehalkı yapısı ile çeşitlilik değişkenlerine ait çapraz tablo sonuçları

Hanehalkı yapısına göre		Alternatif		Geleneksel	
		%	Adj.Res.	%	Adj.Res.
Konutun plan şeması (plan tipi)	Düşük düzey	27,6	3,3	3,4	-3,3
	Yüksek düzey	72,4	-3,3	96,6	3,3
Oda sayısı	Düşük düzey	27,6	3,3	3,4	-3,3
	Yüksek düzey	72,4	-3,3	96,6	3,3
Banyo/wc büyüklüğü	Düşük düzey	17,2	2,2	3,4	-2,2
	Yüksek düzey	82,8	-2,2	96,6	2,2
Mahalledeki ticari birimler	Düşük düzey	17,9	-2,3	43,1	2,3
	Yüksek düzey	82,1	2,3	56,9	-2,3
Toplu taşıma araçları	Düşük düzey	67,9	-2,4	89,1	2,4
	Yüksek düzey	32,1	2,4	10,9	-2,4

Hanehalkı çeşitliliği ile sosyal eşitlik kriterlerinden erişilebilirlik arasındaki ilişki incelendiğinde elde edilen anlamlı farklılıklar Tablo 55'te yer almaktadır.

Tablo 55. Hanehalkı çeşitliliği ile erişilebilirlik değişkenlerine ait ki kare testi sonuçları

Veri Grubu	Veri Grupları	χ^2	df	Sig.
Hanede engelli birey bulunma durumu	Konuta giriş	10,029	1	,002
	Binaya erişim	7,850	1	,005
	Site girişine erişim	10,380	1	,001
	Site içi spor alanlarına erişim	20,304	1	,000
	Site içi çocuk oyun parklarına erişim	17,069	1	,001
	Site içi rekreasyon alanlarına erişim	12,029	1	,001
	Mahalledeki eğitim ve kültürel birimlere erişim	6,321	1	,012
Hanede çocuk bulunma durumu	Site girişine erişim	4,724	1	,030
	Mahalledeki eğitim ve kültürel birimlere erişim	5,352	1	,021
Hanede yaşlı birey bulunma durumu	Binaya erişim	4,629	1	,031
Hanehalkı yapısına göre	Mahalledeki eğitim ve kültürel birimlere erişim	3,974	1	,046

- Hanede engelli birey bulunma durumu ile konut girişi arasındaki ilişki irdelendiğinde, bu ilişkinin ($p=,002$) konuta girişi uygun bulmayan hanehalkında engelli bulunanlar (%42,9) ile konuta girişi uygun bulan hanehalkında engelli bulunmayanlardan (%90,3) kaynaklandığı belirlenmiştir (Tablo 56). Bunun nedenleri binaya giriş ile konuta giriş güzergahında, asansöre merdiven ile çıkılması ve kat hollerinin darlığı gibi fiziksel çevre sorunlarıdır.

- Hanede engelli birey bulunma durumu ile binaya erişim arasındaki ilişki ($p=,005$), engelli bulunan hanehalklarının binaya erişimi uygun bulmaması (%66,7) ile engelli

bulunmayan hanehalklarının binaya erişimi uygun bulmasından (%71,4) kaynaklanmaktadır (Tablo 56). Sitenin eğimli bir araziye kurulu olması; bina girişindeki kot farkının merdiven ile çözülmesi ve buna alternatif olarak rampa kullanılmamış olması gibi nedenler engelli bulunan hanehalklarının girişleri uygun bulmamasına neden olmaktadır.

- Hanede engelli birey bulunma durumu ile site girişine erişim arasındaki anlamlı ilişkinin ($p=,001$), site girişini uygun bulmayan hanehalkında engelli bulunanlar (%71,4) ile site girişini uygun bulan hanehalkında engelli bulunmayan bireylerden (%73,2) olduğu görülmüştür (Tablo 56). Engelli bulunan hanehalklarının, girişleri uygun bulmama nedenleri arasında, site girişlerinin toplu taşıma duraklarına uzak olması, sitenin 3 adet girişinin olması, ancak 2'sinin merdivenli giriş şeklinde tasarlanmış olması gösterilebilir.

- Hanede engelli birey bulunma durumu ile site içerisindeki spor alanlarına ($p=,000$); çocuk oyun alanlarına ($p=,000$); rekreasyon alanlarına ($p=,001$) erişim arasında anlamlı ilişkiler bulunmaktadır. Bu ilişkiler hanehalkında engelli bulunan kişilerin, spor alanlarına (%80,0); çocuk oyun alanlarına (%60,0) ve rekreasyon alanlarına erişimi uygun bulmaması (%64,3) ile hanehalkında engelli bulunmayan kişilerin spor alanlarına (%79,2); çocuk oyun alanlarına (%87,5) ve rekreasyon alanlarına erişimi uygun bulmasından (%80,6) kaynaklanmaktadır (Tablo 56). Erişimin uygun bulunmamasının nedenleri arasında; spor, çocuk ve rekreasyon alanlarına erişimde karşılaşılan kot farklarının genellikle merdiven elemanları ile çözülmesi gösterilebilir.

- Hanede engelli birey bulunma durumu ile mahalledeki eğitim ve kültürel birimlere erişim arasındaki ilişki irdelendiğinde ($p=,012$), bu ilişkinin söz konusu birimlere erişimi uygun bulan hanehalkında engelli bulunmayan kişiler (%48,6) ile bu birimlere erişimi uygun bulmayan hanehalkında engelli bulunan kişilerden (%86,7) kaynaklandığı görülmüştür (Tablo 56). Yaya olarak erişilebilir eğitim yapılarının sınırlı sayıda olması; eğitim ve kültürel birimlere erişim için taşıtların tek erişim aracı olması bu farkın oluşmasına neden olmuştur.

Tablo 56. Hanede engelli birey bulunma durumu ile erişilebilirlik değişkenlerine ait çapraz tablo sonuçları

Hanede engelli birey durumu		Var		Yok	
		%	Adj.Res.	%	Adj.Res.
Konuta giriş	Düşük düzey	42,9	3,2	9,7	-3,2
	Yüksek düzey	57,1	-3,2	90,3	3,2
Binaya erişim	Düşük düzey	66,7	2,8	28,6	-2,8
	Yüksek düzey	33,3	-2,8	71,4	2,8
Site girişine erişim	Düşük düzey	71,4	3,2	26,8	-3,2
	Yüksek düzey	28,6	-3,2	73,2	3,2
Site içi spor alanlarına erişim	Düşük düzey	80,0	4,5	20,8	-4,5
	Yüksek düzey	20,0	-4,5	79,2	4,5
Site içi çocuk oyun parklarına erişim	Düşük düzey	60,0	4,1	12,5	-4,1
	Yüksek düzey	40,0	-4,1	87,5	4,1
Site içi rekreasyon alanlarına erişim	Düşük düzey	64,3	3,5	19,4	-3,5
	Yüksek düzey	35,7	-3,5	80,6	3,5
Mahalledeki eğitim ve kültürel birimlere erişim	Düşük düzey	86,7	2,5	51,4	-2,5
	Yüksek düzey	13,3	-2,5	48,6	2,5

• Hanede çocuk bulunma durumu ile site girişine erişim arasındaki anlamlı ilişki ($p=,030$), çocuklu hanehalklarının site girişine erişimi düşük uygunlukta değerlendirmesi (%39,7) ile çocuksuz hanehalklarının site girişine erişimi yüksek uygunlukta bulmasından (%88,2) kaynaklanmaktadır (Tablo 57). Bu fark, çocuklu hanehalklarının çocuklarını çevredeki birimlerin uzakta olmaları nedeniyle yalnız başına gönderme konusunda çekimser olmasından; çocuklu hanehalklarının puset ve bebek arabaları ile ana kapı hariç diğer site kapılarını kullanma konusunda zorluk çekmelerinden kaynaklandığı görülmektedir.

• Hanede çocuk bulunma durumu ile mahalledeki eğitim ve kültürel birimlere erişilebilirlik arasındaki ilişki ($p=,021$), çocuklu hanehalklarının eğitim ve kültürel birimlere erişimi yüksek uygunlukta değerlendirmesi (%48,6) ile çocuksuz hanehalklarının eğitim ve kültürel birimlere erişimi düşük uygunlukta bulmasından (%82,4) kaynaklanmaktadır (Tablo 57). Bu fark, eğitim ve kültürel yapıların her yaş grubundan kişilere uygun olmamasından kaynaklanmaktadır. Çevredeki eğitim birimleri çoğunluğu kreş yapıları olmak üzere örgün eğitim yapılarından oluşmaktadır. Bu bakımdan site yakın çevresi, çocuksuz hanehalklarının farklı isteklerini erişilebilir mesafede sağlayamamaktadır.

Tablo 57. Hanede çocuk bulunma durumu ile erişilebilirlik değişkenlerine ait çapraz tablo sonuçları

Hanede çocuk bulunma durumu		Çocuklu		Çocuksuz	
		%	Adj.Res.	%	Adj.Res.
Site girişine erişim	Düşük düzey	39,7	2,2	11,8	-2,2
	Yüksek düzey	60,3	-2,2	88,2	2,2
Mahalledeki eğitim ve kültürel birimlere erişim	Düşük düzey	51,4	-2,3	82,4	2,3
	Yüksek düzey	48,6	2,3	17,6	-2,3

• Hanede yaşlı birey bulunma durumu ile binaya yaya olarak erişim arasındaki anlamlı ilişki ($p=,031$), hanesinde yaşlı birey bulunan hanehalklarının birimleri düşük uygunlukta bulması (%61,5) ile hanesinde yaşlı birey bulundurmayan hanehalklarının birimleri yüksek uygunlukta bulmasından (%69,4) kaynaklanmaktadır (Tablo 58). Binaya yaya olarak erişimde engellilerin karşılaştığı sorunlara benzer olarak yaşlı bireylerin olduğu hanehalkları da erişilebilirliğin uygun olmamasından dolayı binaya erişimi düşük yeterlilikte değerlendirmişlerdir.

• Hanehalkı yapısı ile mahalledeki eğitim ve kültürel birimlere erişim arasında belirlenen ilişki ($p=,012$), bu birimlere erişilebilirliği düşük düzeyde (%72,4) gören alternatif hanehalkı ile yüksek düzeyde (%50,0) gören geleneksel hanehalklarından oluşmaktadır (Tablo 58). Alternatif hanehalklarının anket görüşmelerinde belirttikleri ifadelerle göre kütüphane, sanat galerileri, etkinlik merkezleri, hobi kursları gibi eğitici aktivite alanlarının uzak noktalarda olmasından dolayı eğitim ve kültürel birimlere erişilebilirliği düşük düzeyde değerlendirmişlerdir.

Tablo 58. Hanede yaşlı birey bulunma ve hanehalkı yapısı ile erişilebilirlik değişkenlerine ait çapraz tablo sonuçları

Hanede yaşlı birey bulunma durumu		Var		Yok	
		%	Adj.Res.	%	Adj.Res.
Binaya erişim	Düşük düzey	61,5	2,2	30,6	-2,2
	Yüksek düzey	38,5	-2,2	69,4	2,2
Hanehalkı yapısına göre		Alternatif		Geleneksel	
		%	Adj.Res.	%	Adj.Res.
Mahalledeki eğitim ve kültürel birimlere erişim	Düşük düzey	72,4	2,0	50,0	-2,0
	Yüksek düzey	27,6	-2,0	50,0	2,0

Hanehalkı çeşitliliği ile sosyal eşitlik parametrelerinden olan kapsayıcılık kriterleri arasında $p\leq,050$ düzeyinde bulunan anlamlı farklılıklar Tablo 59'da yer verilmiştir.

Tablo 59. Hanede engelli birey bulunma durumu ile kapsayıcılık değişkenlerine ait ki-kare testi sonuçları

Veri Grubu	Veri Grupları	χ^2	df	Sig.
Hanede engelli birey bulunma durumu	Konut girişleri (kapı, eşik, genişlik vb)	10,469	1	,001
	Bina girişleri (merdiven, rampa, eşik, kapı vb.)	6,748	1	,009

• Hanedeki engelli birey bulunma durumu ile konut girişlerinin kullanılabilirliği arasında anlamlı bir farklılık vardır ($p=,001$). Bu farkın, konuta girişin kullanılabilirliğini düşük rahatlıkta bulan hanehalkında engelli bulunanlar (%40,0) ile konuta girişin kullanılabilirliğini yüksek rahatlıkta bulan hanehalkında engelli bulunmayan bireylerden (%91,7) kaynaklandığı belirlenmiştir (Tablo 60). Konuta girişlerin engelli bulunan hanehalkları tarafından düşük rahatlıkta bulunma nedenleri; asansör kapısının güçlkle açılması, asansör iç ölçülerinin sedye taşımak için yeterli olmaması ve kat hollerinin dar olması gibi fiziksel durumlardır.

• Hanede engelli birey bulunma durumu ile bina girişlerinin kullanılabilirliği arasındaki ilişkinin ($p=,009$), hanehalkında engelli bulunanların binaya girişi düşük rahatlıkta kullanılabilir olmasını belirtmesi (%66,7) ile hanehalkında engelli birey olmayanların konuta girişi yüksek rahatlıkta kullanılabilir olduğunu (%69,0) ifade etmesinden kaynaklanmaktadır (Tablo 60). Bina girişlerinde çift kapı bulunması; kapıları güvenlik sistemleri yüzünden binadan çıkarken zorluk yaşanması; asansöre erişim için merdiven elemanının kullanılması zorunluluğu gibi nedenler engelli bulunan hanehalklarının bina girişlerini düşük düzeyde kullanılabilir bulmasına neden olmuştur.

Tablo 60. Hanede engelli birey bulunma durumu ile kapsayıcılık değişkenlerine ait çapraz tablo sonuçları

Hanede engelli birey durumu		Var		Yok	
		%	Adj.Res.	%	Adj.Res.
Konut girişleri (kapı, eşik, genişlik vb)	Düşük düzey	40,0	-3,2	8,3	3,2
	Yüksek düzey	60,0	3,2	91,7	-3,2
Bina girişleri (merdiven, rampa, eşik, kapı vb.)	Düşük düzey	66,7	2,6	31,0	-2,6
	Yüksek düzey	33,3	-2,6	69,0	2,6

4.4. Hanehalkı Çeşitliliği ile Toplumun Sürdürülebilirliği Verilerine İlişkin Ki-Kare Bağımsızlık Testi Sonuçlarının İrdelenmesi

Hanehalkı çeşitliliği ile toplumun sürdürülebilirliği parametrelerinden sosyal etkileşim arasında $p \leq 0,050$ düzeyinde bulunan anlamlı farklılıklara Tablo 61'de yer verilmiştir.

Tablo 61. Hanehalkı çeşitliliği ile sosyal etkileşim değişkenlerine ait ki-kare testi sonuçları

Veri Grubu	Veri Grupları	χ^2	df	Sig.
Hanede çocuk bulunma durumu	Sitedeki birçok insanı tanım	5,131	1	,023
	Site içerisinde komşuluk ilişkileri kurulmasından memnunum	6,294	1	,012
	Komşularıyla iyi geçinirim	23,014	1	,000
Hanehalkı yapısı	Komşularla görüşme sıklığı	6,907	1	,009
	Site içerisinde komşuluk ilişkileri kurulmasından memnunum	4,397	1	,036
	Mahallede komşuluk ilişkileri kurulmasından memnunum	4,527	1	,033
	Komşularıyla iyi geçinirim	4,633	1	,031

- Hanede çocuk bulunma durumu ile sitedeki birçok insanı tanım ifadesi arasındaki anlamlı farklılık ($p=,023$), çocuklu hanehalklarının ifadeyi yüksek oranda uygun (%24,3) ve çocuksuz hanehalklarının ifadeyi düşük uygunlukta değerlendirmesinden (%100,0) kaynaklanmaktadır (Tablo 62).

- Hanede çocuk bulunma durumu ile site içerisinde komşuluk ilişkileri kurulmasından memnunum ifadesine katılım arasında saptanan ilişki ($p=,012$), çocuksuz hanehalklarının düşük memnuniyeti (%82,4) ve çocuklu hanehalklarının yüksek memnuniyetinden (%51,5) oluşmaktadır (Tablo 62).

- Hanede çocuk bulunma durumu ile komşularıyla iyi geçinirim ifadesine katılım düzeyi arasındaki anlamlı ilişki ($p=,000$) çocuklu hanehalklarının ifadeye yüksek oranda katılım göstermesinden (%91,4), çocuksuz hanehalklarının ise düşük düzeyde katılım göstermesinden (%58,8) kaynaklanmaktadır (Tablo 62).

Hanede çocuk bulunma durumu ile sosyal etkileşim kriterleri arasında ulaşılan ilişkiler, çocuklu ailelerin komşuları ile ilişki kurma eğiliminin fazla olmasından kaynaklanmaktadır. Çocuklu aileler, site olanaklarını etkin şekilde kullanmaları, çocuklarının aynı okullara gitmeleri nedenleriyle komşularını tanıma ve etkileşim kurma eğilimi göstermektedir. Çocuksuz ailelerin ise çoğunlukla komşuluk ilişkileri kurma

konusunda aktif olamamaları, site içerisinde az kişiyi tanıyor olmaları gibi nedenlerden dolayı sosyal etkileşim sorularına düşük düzeyde cevap vermişlerdir.

Tablo 62. Hanede çocuk bulunma durumu ile sosyal etkileşim değişkenlerine ait çapraz tablo sonuçları

Hanede çocuk bulunma durumu		Çocuklu		Çocuksuz	
		%	Adj.Res.	%	Adj.Res.
Sitedeki birçok insanı tanırım	Düşük düzey	75,7	-2,3	100,0	2,3
	Yüksek düzey	24,3	2,3	0,0	-2,3
Site içerisinde komşuluk ilişkileri kurulmasından memnunum	Düşük düzey	48,5	-2,5	82,4	2,5
	Yüksek düzey	51,5	2,5	17,6	-2,5
Komşularıyla iyi geçinirim	Düşük düzey	8,6	-4,8	58,8	4,8
	Yüksek düzey	91,4	4,8	41,2	-4,8

- Hanehalkı yapısı ile komşularla görüşme sıklığı arasındaki anlamlı farklılık ($p=,009$), geleneksel hanehalklarının komşularıyla sıklıkla (%50,0) görüşmelerinden, alternatif hanehalklarının ise komşularıyla nadiren görüşmelerinin yüksek düzeyde (%79,3) olmasından kaynaklanmaktadır (Tablo 63). Bu farkın oluşma nedenleri arasında, alternatif hanehalklarının konut ve sitedeki ikamet sürelerinin benzer olmasına karşılık, komşular ile görüşme konusunda isteksizliklerinden ve içe dönük bir yaşam sürmeleri ile sitenin sosyal etkileşim kurma alanlarını kullanmamalarından kaynaklandığı düşünülmektedir.

- Hanehalkının yapısı ile site içerisinde komşuluk ilişkileri kurulmasından memnunum ifadesi arasında bulunan ilişki ($p=,036$), ifadeye düşük değer veren alternatif hanehalkları (%71,4) ile ifadeye yüksek değer veren geleneksel hanehalklarından kaynaklanmaktadır (%52,6) (Tablo 63).

- Hanehalkı yapısı ile sosyal etkileşim kriterlerinden mahallede komşuluk ilişkileri kurulmasından memnunum ifadesi arasında anlamlı farklılık vardır. Bu fark, alternatif hanehalklarının ifadeye düşük (%82,1), geleneksel hanehalklarının ifadeye yüksek değer vermesinden kaynaklanmaktadır (%41,1) (Tablo 63).

- Hanehalkı yapısı ile komşularıyla iyi geçinirim ifadesi arasında aranan ilişki ($p=,031$), ifadeye düşük değer veren alternatif hanehalkları (%31,0) ile ifadeye yüksek değer veren geleneksel hanehalklarından meydana gelmektedir (%87,9) (Tablo 63).

Tablo 63. Hanehalkı yapısı ile sosyal etkileşim değişkenlerine ait çapraz tablo sonuçları

Hanehalkı yapısı		Alternatif		Geleneksel	
		%	Adj.Res.	%	Adj.Res.
Komşularla görüşme sıklığı	Düşük düzey	20,7	-2,6	50,0	2,6
	Yüksek düzey	79,3	2,6	50,0	-2,6
Site içerisinde komşuluk ilişkileri kurulmasından memnunun	Düşük düzey	71,4	2,1	47,4	-2,1
	Yüksek düzey	28,6	-2,1	52,6	2,1
Mahallede komşuluk ilişkileri kurulmasından memnunun	Düşük düzey	82,1	2,1	58,9	-2,1
	Yüksek düzey	17,9	-2,1	41,1	2,1
Komşularıyla iyi geçinirim	Düşük düzey	31,0	2,2	12,1	-2,2
	Yüksek düzey	69,0	-2,2	87,9	2,2

Hanehalkı çeşitliliği ile toplumun sürdürülebilirliği parametrelerinden güvenlik kriterleri arasında $p \leq 0,050$ düzeyinde bir ilişki yalnızca hanede çocuk bulunma durumu ile komşularımı tanımak beni güvende hissettirir ifadesi arasında bulunmuştur (χ^2 : 4,257; df: 1; sig: 0,039). Bu ilişki çocuklu hanehalklarının ifadeye yüksek (%90,5), çocuksuz hanehalklarının ise düşük değer (%30,8) vermesinden kaynaklanmaktadır. Hanede çocuk bulunma durumu ile komşularımı tanımak beni güvende hissettirir ifadesi arasındaki ilişkinin, çocuklu hanehalklarının komşuları ile kurdukları yüksek sosyal ilişkiden etkilendiği söylenebilir.

Hanehalkı çeşitliliği ile toplumun sürdürülebilirliği parametrelerinden toplum istikrarı kriterleri arasında $p \leq 0,050$ düzeyindeki anlamlı ilişkili veri gruplarına Tablo 64'te yer verilmiştir.

Tablo 64. Hanehalkı çeşitliliği ile toplum istikrarı değişkenlerine ait ki kare testi sonuçları

Veri Grubu	Veri Grupları	χ^2	df	Sig.
Hanede çocuk bulunma durumu	Konutumda yaşamıma devam etmek istiyorum	8,444	1	,004
	Konut büyüklüğünün küçük olması	fisher		,037
Hanede yaşlı birey bulunma durumu	Konut büyüklüğünün gereğinden büyük olması	4,342	1	,037
	Konut ve bina girişlerinin kullanımsız olması	fisher		,028
Hanehalkı yapısına göre (alternatif, geleneksel)	Konutumda yaşamıma devam etmek istiyorum	4,635	1	,031

- Hanehalklarının konutlarından taşınma isteğine etki eden nedenler irdelendiğinde; hanede çocuk bulunma durumu ile konutumda yaşamıma devam etmek istiyorum ifadesi arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p=,004$). Bu ilişki, çocuklu hanehalklarının ifadeye yüksek (%77,1); çocuksuz hanehalklarının ise düşük değer (%58,8) vermelerinden kaynaklanmaktadır (Tablo 65).

- Hanede çocuk bulunma durumu ile konut büyüklüğünün küçük olması arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür (fisher=,037). Bu ilişki, ifadeyi taşınma konusunda yüksek oranda etkili bulan çocuksuz hanehalkları (%33,3) ile ifadeyi düşük oranda etkili bulan çocuklu hanehalklarından (%100,0) oluşmaktadır. Bu farklılık, çocuklu hanehalklarının yüksek çoğunluğunun, 3+1, 4+2, 5+2 ve villa tipi konutlarda yaşadığı ve bu konutlarda yaşayan deneklerin bu plan tiplerinin m²'lerini, plan tiplerini ve oda sayılarını yüksek düzeyde iyi buldukları için bu ifade çocuklu hanehalkları bakımından çoğunlukla taşınma nedeni olmamaktadır. Çocuksuz hanehalklarının ise çoğunlukla 1+1 ve 2+1 plan tiplerinde yaşıyor olmaları, yaşam döngülerindeki değişiklik yaşanacak olması, bu plan tiplerinin çocuksuz hanehalkları için uygun özelliklerde olmaması gibi nedenler konut büyüklüğünün küçük olması ifadesini taşınma nedeni haline getirmektedir.

- Taşınma isteğine etki eden nedenlerden konut büyüklüğünün gereğinden büyük olması ifadesi ile hanede yaşlı birey bulunma durumu arasında bulunan ilişki (p=,037), hanesinde yaşlı birey bulunanların ifadeyi yüksek oranda etkili bulması (%75,0) ve hanesinde yaşlı birey bulundurmayanların ifadeyi düşük oranda etkili bulması (%77,3) ile açıklanabilir (Tablo 65). Bu farklılık, dubleks (4+2, 5+2) ve 3+1 plan tiplerinde ikamet eden yaşlı birey bulunan tek yaşayan ve sadece eşlerden oluşan hanehalklarından kaynaklanmaktadır. Yaşlı birey bulunan hanehalklarının ifadeyi yüksek düzeyde taşınma nedeni olarak ifade etme nedeni; bu plan tipinde oturdukları için merdivensiz veya daha küçük bir eve taşınma isteklerinden kaynaklanmaktadır.

- Taşınma durumunda etkili olan kriterlerden konut ve bina girişlerinin kullanışsız olması ifadesi ile hanede yaşlı birey bulunma durumu arasındaki anlamlı ilişki (fisher=,028), hanesinde yaşlı birey bulunan hanehalklarının ifadeyi yüksek (%75,0) ve hanesinde yaşlı birey bulunmayan hanehalklarının düşük düzeyde etkili bulmasından (%86,4) kaynaklanmaktadır (Tablo 65). Yaşlı bireylerin konut ve bina girişlerini erişilebilirlik ve kullanım bakımından rahatsız bulmaları konutlarından taşınma konusunda etkili olmuştur.

- Hanehalkı yapısı ile konutunda yaşamıma devam etmek istiyorum ifadesi arasındaki anlamlı ilişki (p=,031), ifadeyi düşük düzeyde doğru bulan alternatif hanehalkları (%44,8) ile yüksek düzeyde doğru bulan geleneksel hanehalklarından (%77,4) oluşmaktadır (Tablo 65). Bu durum, alternatif hanehalklarının konut memnuniyetlerinin daha düşük olması, site ve konut yakın çevresi ölçөгündeki beklentilerinin karşılanamamış olması gösterilebilir.

Tablo 65. Hanehalkı çeşitliliği ile toplum istikrarı değişkenlerine ait çapraz tablo sonuçları

Hanede çocuk bulunma durumu		Çocuklu		Çocuksuz	
		%	Adj.Res.	%	Adj.Res.
Konutumda yaşamıma devam etmek istiyorum	Düşük düzey	22,9	-2,9	58,8	2,9
	Yüksek düzey	77,1	2,9	41,2	-2,9
Konut büyüklüğünün küçük olması	Düşük düzey	100,0	2,5	66,7	-2,5
	Yüksek düzey	0,0	-2,5	33,3	2,5
Hanede yaşlı birey bulunma durumu		Var		Yok	
		%	Adj.Res.	%	Adj.Res.
Konut büyüklüğünün gereğinden büyük olması	Düşük düzey	25,0	-2,1	77,3	2,1
	Yüksek düzey	75,0	2,1	22,7	-2,1
Konut ve bina girişlerinin kullanışsız olması	Düşük düzey	25,0	-2,7	86,4	2,7
	Yüksek düzey	75,0	2,7	13,6	-2,7
Hanehalkı yapısına göre		Alternatif		Geleneksel	
		%	Adj.Res.	%	Adj.Res.
Konutumda yaşamıma devam etmek istiyorum	Düşük düzey	44,8	2,2	22,4	-2,2
	Yüksek düzey	55,2	-2,2	77,4	2,2

Hanehalkı çeşitliliği ile toplumun sürdürülebilirliği parametrelerinden yer duygusu kriterleri arasında saptanan $p \leq 0,050$ düzeyindeki anlamlı farklılık veri gruplarına Tablo 66'da yer verilmiştir.

Tablo 66. Hanehalkı çeşitliliği ile yer duygusu değişkenlerine ait ki-kare testi sonuçları

Veri Grubu	Veri Grupları	χ^2	df	Sig.
Hanede engelli birey durumu	Bu sitede yaşamaktan memnunuz	4,692	1	,030
Hanede çocuk bulunma durumu	Kendimi yaşadığım siteye ait hissediyorum	6,806	1	,009
	Kendimi yaşadığım mahalleye ait hissediyorum	4,827	1	,028
	Konutun ev halkının gereksinimlerini karşılıyor olması	5,523	1	,019
Hanehalkı yapısı	Bu konutta yaşamaktan memnunuz	8,791	1	,003
	Konutun ev halkının gereksinimlerini karşılıyor olması	5,199	1	,023
	Komşularıyla iyi ilişkilerimin olması	3,828	1	,050

- Yer duygusunu oluşturan kriterlerden bu sitede yaşamaktan memnunuz ifadesi ile hanede engelli birey bulunma durumu arasında anlamlı bir ilişki vardır ($p=,030$). Bu ilişki, engelli birey bulunan hanehalklarının ifadeyi düşük düzeyde doğru bulması (%60,0) ile hanede engelli bulunmayan hanehalklarının yüksek düzeyde doğru bulmasından (%69,4) kaynaklanmaktadır (Tablo 67). Farklılık, sitenin erişilebilirlik bakımından düşük memnuniyet düzeyinde görülmesi ve mahalledeki birimlere erişilebilirliğin de düşük düzeyde görülmesinden kaynaklanmaktadır.

• Hanede çocuk bulunma durumu ile aidiyet duyguları arasında aranan ilişkilerde, bu hanehalkı ile kendimi yaşadığım siteye ait hissediyorum ifadesini değerlendirme düzeyinin ($p=,009$) ve kendimi yaşadığım mahalleye ait hissediyorum ($p=,028$) ifadesinin değerlendirme düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Bu fark, siteye duyulan aidiyet düzeyi ve çocuklu hanehalklarının siteye duyduğu aidiyet düzeyinin yüksek olması (%64,3) ile çocuksuz hanehalklarının siteye duyduğu aidiyet düzeyinin düşük olmasından (%70,6) kaynaklanmaktadır (Tablo 67). Mahalleye duyulan aidiyet ile hanehalkı çeşitliliği arasındaki ilişki ise çocuklu hanehalklarının mahalleye duyduğu aidiyet düzeyinin yüksek olması (%40,0) ile çocuksuz hanehalklarının mahalleye duyduğu aidiyet düzeyinin düşük olmasından (%88,2) kaynaklanmaktadır (Tablo 67). Bu farklılık çocuklu ailelerin site ve mahalle olanaklarını daha fazla kullanabilmeleri, sosyal etkileşim düzeylerinin yüksek olması, konuttaki ikamet sürelerinin fazla olması ve yaşadıkları konutlardan daha memnun olmaları ile açıklanabilmektedir.

• Aidiyet duygusuna etki eden kriterler incelendiğinde, hanede çocuk bulunma durumu ile konutun ev halkının gereksinimlerini karşılıyor olması ifadesinin değerlendirilme düzeyi arasında anlamlı bir ilişki ($p=,019$) vardır. Bu ilişki, çocuklu hanehalklarının ifadeyi yüksek düzeyde doğru bulması (%97,1) ile çocuksuz hanehalklarının ifadeyi düşük düzeyde doğru bulmasıyla (%17,6) ilgilidir (Tablo 67). Bu farklılığın oluşmasında tek yaşayan ve aile oluşturmayan grupların hane birey sayılarının tek veya az sayıda kişiden oluşmasından kaynaklanmaktadır. Kişilerin aidiyet duygusu, bireysel ihtiyaçlarının karşılanması ile yakından ilgili iken ev halkı ile düşük düzeyde ilgili olduğu görülmüştür.

Tablo 67. Hanede engelli ve çocuk bulunma durumu ile yer duygusu değişkenlerine ait çapraz tablo sonuçları

Hanede engelli birey durumu		Var		Yok	
		%	Adj.Res.	%	Adj.Res.
Bu sitede yaşamaktan memnunum	Düşük düzey	60,0	2,2	30,6	-2,2
	Yüksek düzey	40,0	-2,2	69,4	2,2
Hanede çocuk bulunma durumu		Çocuklu		Çocuksuz	
		%	Adj.Res.	%	Adj.Res.
Kendimi yaşadığım siteye ait hissediyorum	Düşük düzey	35,7	-2,6	70,6	2,6
	Yüksek düzey	64,3	2,6	29,4	-2,6
Kendimi yaşadığım mahalleye ait hissediyorum	Düşük düzey	60,0	-2,2	88,2	2,2
	Yüksek düzey	40,0	2,2	11,8	-2,2
Konutun ev halkının gereksinimlerini karşılıyor olması	Düşük düzey	2,9	-2,4	17,6	2,4
	Yüksek düzey	97,1	2,4	82,4	-2,4

• Hanehalkı yapısı ile bu konutta yaşamaktan memnunum ifadesinin değerlendirilme düzeyi arasında anlamlı bir ilişki vardır ($p=,003$). Bu ilişki, ifadeyi düşük düzeyde değerlendiren alternatif hanehalkları (%44,8) ile yüksek düzeyde değerlendiren geleneksel hanehalklarından (%84,5) oluşmaktadır (Tablo 68). Bu farkın ortaya çıkmasında, alternatif hanehalklarından evi paylaşanların 1+1 plan tipinden memnun olmaması ile eşler ve çocuklardan oluşan hanehalklarının ise 2+1 plan tipinden memnun olmaması durumları çoğunlukla etkili olmuştur.

• Hanehalkı yapısı ile yer duygusu oluşmasına etki eden kriterlerden konutun ev halkının gereksinimlerini karşılıyor olması ifadesinin değerlendirme düzeyi arasında anlamlı bir ilişki vardır ($p=,023$). Bu ilişki, alternatif hanehalklarının ifadeyi düşük düzeyde (%13,8) uygun ve geleneksel hanehalklarının ifadeyi yüksek düzeyde (%98,3) uygun görmesinden etkilenmiştir (Tablo 68). Geleneksel hanehalklarının birey sayılarının fazla olması ve bu bireylerin aile yapısı göstermesinden dolayı, ailedeki her bireyin gereksinimlerinin karşılanması bireylerde yer duygusu oluşmasını sağlamaktadır.

• Hanehalkı yapısı ile “komşularıyla iyi ilişkilerimin olması” ifadesinin değerlendirme düzeyi arasındaki anlamlı ilişki ($p=,050$), ifadeyi düşük düzeyde etkili bulan alternatif hanehalkları (%42,9) ve ifadeyi yüksek düzeyde etkili bulan geleneksel hanehalklarından (%77,6) etkilenmiştir (Tablo 68). Sosyal etkileşim konusunda daha aktif olan geleneksel hanehalkları, bu karşılıklı ilişkinin yer duygusu oluşmasında katkı sunduğunu düşünmektedirler.

Tablo 68. Hanehalkı yapısı ile yer duygusu değişkenlerine ait çapraz tablo sonuçları

Hanehalkı yapısına göre		Alternatif		Geleneksel	
		%	Adj.Res.	%	Adj.Res.
Bu konutta yaşamaktan memnunum	Düşük düzey	44,8	3,0	15,5	-3,0
	Yüksek düzey	55,2	-3,0	84,5	3,0
Konutun ev halkının gereksinimlerini karşılıyor olması	Düşük düzey	13,8	2,3	1,7	-2,3
	Yüksek düzey	86,2	-2,3	98,3	2,3
Komşularıyla iyi ilişkilerimin olması	Düşük düzey	42,9	2,0	22,4	-2,0
	Yüksek düzey	57,1	-2,0	77,6	2,0

Hanehalkı çeşitliliği ile toplumun sürdürülebilirliği parametrelerinden katılım kriterleri arasında saptanan $p \leq ,050$ düzeyindeki anlamlı farklılık veri gruplarına Tablo 69’da yer verilmiştir.

Tablo 69. Hanede çocuk bulunma durumu ile katılım değişkenlerine ait ki-kare testi sonuçları

Veri Grubu	Veri Grupları	χ^2	df	Sig.
Hanede çocuk bulunma durumu	Sitede yapılacak yeniliklerde fikir bildirim	7,938	1	,005
	Sitedeki ve mahalledeki etkinliklere katılmak beni bu mahalleye ait hissettirir	5,082	1	,024

• Hanede çocuk bulunma durumu ile sitede yapılacak yeniliklerde fikir bildirim ifadesi arasındaki ilişki ($p=,005$), çocuklu hanehalklarının ifadeyi yüksek değer vermesi (%55,7) ile çocuksuz hanehalklarının ifadeye düşük değer vermesinden (%82,4) kaynaklanmaktadır (Tablo 70).

• Hanede çocuk bulunma durumu ile sitedeki ve mahalledeki etkinliklere katılmak beni bu mahalleye ait hissettirir ifadesi arasındaki anlamlı ilişki ($p=,024$), çocuklu hanehalklarının ifadeyi yüksek düzeyde doğru bulması (%50,0) ile çocuksuz hanehalklarının ifadeyi düşük düzeyde doğru bulmasından (%84,6) kaynaklanmaktadır (Tablo 70).

• Çocuksuz hanehalklarının sitede alınacak yeniliklerde fikir bildirmek konusunda ilgisiz olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum, site ve çevresine duyulan aidiyet duygularının düşük düzeyde olması ile ilişkilendirmek mümkündür.

Tablo 70. Hanede çocuk bulunma durumu ile katılım değişkenlerine ait çapraz tablo sonuçları

Hanede çocuk bulunma durumu		Çocuklu		Çocuksuz	
		%	Adj.Res.	%	Adj.Res.
Sitede yapılacak yeniliklerde fikir bildirim	Düşük düzey	44,3	-2,8	82,4	2,8
	Yüksek düzey	55,7	2,8	17,6	-2,8
Sitedeki ve mahalledeki etkinliklere katılmak beni bu mahalleye ait hissettirir	Düşük düzey	50,0	-2,3	84,6	2,3
	Yüksek düzey	50,0	2,3	15,4	-2,3

Çocuklu ailelerin sitede ve mahalledeki etkinliklere katılma konusunda etkin olduğu ancak çocuksuz ailelerin bu etkinliklere çekimser yaklaştığı görülmektedir. Bunun nedenleri arasında çocuksuz ailelerin konut, site ve mahalledeki ikamet sürelerinin daha az olması, sosyal ilişkilerin fazla kurulamamış olması gibi durumlar etki etmiştir.

5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Sahip olduğu insan sermayesini uzun vadede muhafaza edebilen; sakinlerinin memnun ve refah içerisinde ikamet edebildiği; her kesim ve birey için eşitliği vadeden topluluklar ve yerleşkeler sosyal sürdürülebilirlik hedeflerinin sağlandığı alanlardır. Bu hedeflerin kent ve ülke gibi makro ölçeklerde sağlanabilmesi toplumsal bir gerekliliktir. Ancak, sosyal sürdürülebilirliğin öncelikle komşuluk birimi (mahalle) ölçeğinde ulaşılması gerekliliği literatürde vurgulanmaktadır (Chan ve Lee, 2007; Bramley ve Power, 2009). Tez kapsamında sosyal sürdürülebilirlik anlayışı, konut ve çevresi ölçeğinde yapılan çalışmalardan farklı olarak hanehalkı çeşitliliği kapsamında incelenerek, sosyal sürdürülebilirlik alanına farklı bir kapsam ve bakış açısı sunulması hedeflenmiştir.

Çalışma, metropolleşen kent yaşamlarının bireyi dönüştürmesi ile ortaya çıkan veya daha görünür hale gelen çeşitli hanehalklarının, konut ve sosyal sürdürülebilirlik ilişkisini nasıl etkilediğini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Konu, alan yazından elde edilen bilgiler ve yapılan alan çalışması aracılığıyla irdelenmiştir. Alan çalışması için başvuru anket yönteminin ölçüm kriterleri, sosyal sürdürülebilirlik ve konut ilişkisi üzerine literatürde oluşturulan ilkelerden belirlenmiştir. Bu kriterler, sosyal eşitlik (çeşitlilik, erişilebilirlik, kapsayıcılık) ve toplumun sürdürülebilirliği (güvenlik, sosyal etkileşim, yer duygusu, toplum istikrarı, katılım) başlıkları çerçevesinde kurgulanmıştır. Çalışmanın ölçüm kriterleri ile hanehalkı çeşitliliği arasındaki ilişkiler değerlendirildiğinde, öne çıkan önemli sonuçlar ve sonuçlar paralelinde sosyal sürdürülebilirliğe katkı sağlayacak genel öneriler aşağıdaki gibi sıralanmıştır.

Hanehalklarının konut tercihleri incelendiğinde öne çıkan sonuçlar ve öneriler aşağıdaki gibidir:

- Çocuklu hanehalkları için konutun kullanılabilirliği, büyüklüğü ve site olanaklarının çocuklarına uygun olması, geniş ailelerin konutun özellikle sağlık ve eğitim birimlerine yakın olmasına; tek ebeveynli hanehalklarının da konutlarının eğitim birimlerine yakın olmasına önem göstermesi konut tercihine çocuk odaklı yaklaşımlarını göstermektedir.
- Hanede çocuk ve yaşlı bulunan aileler oyun alanlarını kontrol etme, yeşil alana yakın olma ve rekreasyon alanlarıyla görsel temas kurma istekleri nedeniyle çoğunlukla zemine yakın katları tercih etmektedirler. Bu nedenle, zemine yakın katlarda, sadece küçük m²'li plan tiplerine değil büyük, kullanılabilir ve bireyci plan tiplerine de yer verilmelidir.

- Tek yaşayan ve evi paylaşan hanehalklarının ekonomik konut tercihleri/talepleri planlama aşamasından tasarım aşamasına kadar göz önünde bulundurulmalıdır.

Sosyal Eşitlik (çeşitlilik, erişilebilirlik, kapsayıcılık) ve hanehalkı çeşitliliği kapsamında öne çıkan ilişki ve öneriler aşağıda sıralanmıştır:

- Geniş ve çekirdek aileler hanehalkı sayıları nedeniyle büyük ve kullanışlı konut tiplerine ihtiyaç duyarken tek yaşayanlar küçük konutta yaşamaktan memnundurlar. Evi paylaşanlar ise küçük fakat odalarının daha kompakt ve fonksiyonel, depolama, hobi, çalışma, uyuma gibi çeşitli durumlara imkan tanıyabilecek esneklikte küçük m²'li konutlara ihtiyaç duymaktadır.

- Çocuklu hanehalkları çocuk oyun alanları çocuklara yönelik donatı ve düzende olması nedeniyle site içerisindeki çocuk oyun alanlarından memnundur. Tek yaşayanlar başta olmak üzere diğer hanehalkları spor alanlarının tasarım ve düzeninden memnun değildir. Evi paylaşan ve tek yaşayan hanehalkları genellikle genç yetişkin bireylerden oluşmaktadır. Bu nedenle, bu hanehalklarının site ile etkileşimlerinin artırılması için site içerisinde yetişkinlerin kullanabileceği açık ve kapalı spor donatıları düzenlenmelidir.

- Çocuksuz, genç yetişkin ve az sayıda hane bireyi olan hanehalkları mahalledeki sosyal, sportif, rekreatif ve kültürel birimlerden memnun değildir. Bu gruplar konut ve çevresinde konforlu ve iyi hizmet veren yeme-içme mekanları, eğlence mekanları, spor salonları, yürüyüş alanları, alışveriş mekanları, hobi kursları, müze, kütüphane vb. yapılar talep etmektedir. Planlama ve tasarım aşamasında bu taleplerin karşılanması sosyal sürdürülebilirliğin sağlanmasına katkı sunacaktır.

- Hanehalkları sosyal, ekonomik ve kültürel açılardan heterojen bir toplum yapısı sergileyen alanda yaşamayı tercih etmemektedir. Sosyal sürdürülebilirliğin sağlanması konusunda engel oluşturabilecek bu düşünce eğilimini değiştirmek için; site içerisinde ortak etkinlikler düzenlemek, karşılaşma ve etkileşime uygun mekanlar ve dinlenme alanları tasarlamak ve mahalle bireyleri ile olan iletişimi arttırabilecek mekanlar tasarlamak önemlidir.

- Engelli veya yaşlı birey bulunan hanehalkları konut ve bina girişlerinde, site içerisinde ve mahalledeki kot farkları nedeniyle erişilebilirlik konusunda sorun yaşamaktadırlar. Kot farklarının merdivenin yanı sıra rampa ve asansörlerle desteklenmesi, site içerisindeki ve mahalledeki yol ve kaldırımların erişilebilirlik ölçütlerine uygun düzenlenmesi söz konusu hanehalklarının bağımsızlıkları, memnuniyeti ve sosyal sürdürülebilirlik açısından önem taşımaktadır.

- Fiziksel çevredeki erişim problemleri, farklılaşan birey profili çok olan hanehalklarının memnuniyetini kötü yönde etkilemektedir. Hem çocuk hem de yaşlı bulunan geniş aileler, özellikle binaya ve toplu taşıma duraklarına erişimden memnun değildirler.

Toplumun sürdürülebilirliği (güvenlik, sosyal etkileşim, yer duygusu, toplum istikrarı, katılım) ve hanehalkı çeşitliliği kapsamında öne çıkan ilişki ve öneriler aşağıda sıralanmıştır:

- Tüm hanehalkları kendilerini site içerisinde, mahalleden daha güvende hissetmektedir. Mahalle ölçeğinde en güvensiz hisseden grup ise tek ebeveyn ve çocuklardan oluşan genellikle kadın deneklerdir. Herkes için güvenli bir çevre oluşturmak için, öncelikle yerel yönetimler tarafından görünürlüğün artırıldığı suç oranlarının kontrol altına alındığı bir komşuluk birimi oluşturulmalıdır.

- Çocuklu hanehalkları için çocuk oyun alanları ve spor alanlarının güvenliği önem kazanmaktadır. Bu nedenle, site içerisinde fiziksel güvenliğin (güvenli yaya yolları ve kentsel donatıların niteliği) sağlanması önem kazanmaktadır.

- Tek yaşayanlar ve evi paylaşanların komşuluk ilişkileri düşük düzeydedir. Bu hanehalkları için uygun spor ve rekreasyon alanlarının bulunmuyor olması, diğer hanehalkları ile kurulan sosyal etkileşimi azaltmaktadır. Rekreasyon alanlarının ailelere uygun donatı düzeninde olması, diğer hanehalklarının bu alanları kullanmalarını engellemektedir. Bunun yerine bireysel ve çoklu kullanıma olanak tanıyan karşılama, dinlenme ve etkileşim mekanlarının bina girişlerine yakın ve sirkülasyon alanları üzerinde kurgulanmasına dikkat edilmelidir.

- Tüm hanehalkları için siteye duyulan aidiyet düzeyi mahalleden yüksektir. Yer duygusunun en gelişmiş olduğu hanehalkları geniş aileler ve eşler ve çocuklardan oluşan hanehalklarıdır. Yer duygusu konusunda özellikle tek yaşayanlar ve evi paylaşan hanehalkları düşük hisler barındırmaktadır. Sosyal sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi konusunda alanda en dışlanan grupların bu hanehalkları olduğu söylenebilir. Bu hanehalkları için sosyal birimlerin çeşitlendirilmesi, yürünebilir mesafede temel ihtiyaçların görülebilmesi ve toplu taşıma ağının güçlendirilmesi gibi düzenlemelerle yer duygusunun derinleşmesi sağlanabilir.

- Engelli bulunan hanehalkları, konut ve çevresinde yaşamaktan çoğunlukla memnun değildir. Engellilerin memnun olmama nedenleri konut çevresinde genellikle erişilebilirlik temelli iken, konut içerisinde kullanılabilirlik temellidir. Bu hanehalklarının

konut ve çevresindeki memnuniyetini arttırmak için çevrenin onlara uygun düzenlenmesi gerekmektedir.

Engellilik, herkesin yaşam seyrinde geçici veya kalıcı şekilde yaşanabilecek bir durumdur. Kişiler bu süreçleri, yaşam alanlarından tecrit edilmeden özellikle erişilebilirlik ve kapsayıcılık ilkelerinin uygulandığı alanlarda konforlu şekilde geçirmektedirler. Konut içerisinde ve yakın çevresinde alınan önlemler, bireyin konut memnuniyeti ve yer duygusuna etki ederek zorunlu taşınmaları engellemektedir. Bu da sosyal sürdürülebilirliğin sağlanması konusunda önemli bir adımdır.

- Hanehalklarının konutlarında yakın gelecek içerisinde yaşamlarına devam etmek istedikleri, ancak yaşam döngülerinde değişiklik olduğunda (eğitim durumundaki değişiklikler, yaşlanma, evlenme, çocuk sahibi olma vb.) büyük çoğunlukla yaşadıkları site ve mahallede yaşamak istemedikleri ortaya çıkmıştır. Yakın gelecek için özellikle tek yaşayanlar, evi paylaşanlar ve sadece eşlerden oluşan hanehalklarının konutlarında yaşama istekleri düşüktür. Bu grubun taşınma talepleri sosyal, sportif ve kültürel birim eksikliği, mahalledeki birimlere ve kentsel merkezlere erişim güçlüğü gibi konut çevresi odaklı sorunlarla ilişkilidir.

- Hanehalkı gruplarının konut tercihindeki öncelikleri konut ölçeğinde iken, taşınma düşünceleri komşuluk birimindeki aksaklıklar temelindedir. Bu durum konut dışındaki yakın çevre verilerinin toplum istikrarı için oldukça önemli olduğuna işaret etmektedir.

- Yaşam döngüsü sürecinde taşınma düşüncesine sahip olan hanehalklarından siteden ve mahalleden memnun olanların bir kısmı site içerisinde başka bir evde yaşama fikrine sıcak bakmaktadır. Çok az bir kısmı ise mahallede başka bir konutta yaşama düşüncesine sahip olmakta ve diğerleri ise özellikle toplu taşıma eksikliği, sitenin ve mahallenin eğimli bir arazide yerleşmiş olması ve istedikleri sosyal olanakları buldukları çevrede bulamama gibi nedenlerle başka bir çevrede yaşamak istemektedirler.

- Yaşlı bireylerin buldukları konut ve çevreden taşınma düşünceleri özellikle konut ve bina girişlerinin kullanışsız ve yorucu olması ile konutlarının büyük olması nedeniyle yüksektir. Ancak, site içerisinde alternatif plan tiplerinin bulunması, yaşlı bireylerin alıştıkları çevrede yaşamlarına devam etmelerine imkan tanımaktadır. Hem yaşlı bireylerin aidiyet duyduğu çevrelerde yaşamlarını sürdürebilmeleri hem de topluluğun yaşlı bireyleri bünyesinde muhafaza edebilmesi, karşılıklı olarak sosyal sürdürülebilirliğe katkı sunmaktadır.

- Site içerisinde farklı plan tiplerde konut bulunması, yaşam döngüsü içerisinde daha farklı plan tipinde konuta ihtiyaç duyan hanehalklarını komşuluk biriminde muhafaza edebilmek için olumlu bir kriter iken, sosyal sermayeyi korumak için tek başına yeterli değildir. Komşuluk birimi verilerinin ve birimlerinin niteliği ve çeşitliliği hanehalklarının gelecekte konutlarında veya yakın çevrede başka bir konutta ikamet etme düşüncesine etki etmektedir.

Çalışmada sosyal sürdürülebilirlik kapsamında irdelenen kriterlerin, alan çalışmasında ne oranda karşılandığı ve çalışma alanı için önemi aşağıda özetlenmiştir.

- Konut içi ve sitedeki birimlerin kullanılabilirliklerinin yüksek olması bakımından, kapsayıcılık kriterinin en yüksek sonuç aldığı görülmüştür. Kapsayıcılığın yaşlılar ve engelliler için düşük çıktığı, ancak diğer hanehalkları için yüksek uygunlukta olduğu görülmüştür. Bu durum, konuta ve siteye duyulan aidiyet duygularının olumlu gelişmesine katkı sunmaktadır. Kapsayıcılığı yüksek mekanların aktif şekilde kullanılabilmesi hanehalklarının sosyal etkileşimlerini de geliştirmektedir.

- Konut planı çeşitliliği ile konut yakın çevresindeki çeşitlendirilmiş fiziksel tasarımın hanehalkları için ortalama düzeyde yeterli olduğu görülmektedir. Site içerisinde yer alan plan çeşitliliği, insanların seçim şansını arttırarak, ihtiyaç duyulan konutu alışılan çevrede bulmalarına imkan tanımaktadır. Çevre verilerindeki çeşitlilik de farklılaşan hanehalklarının sıklıkla ihtiyaç duydukları birimleri konut yakın çevrelerinde bulabilmelerini sağlamaktadır.

- Erişilebilirlik kriteri orta düzeyde çıkmıştır. Erişilebilirliğin sağlanamaması durumu, hanehalklarının taşınma konusundaki en önemli nedenlerindedir.

- Güvenlik hissini komşuluk biriminde orta, konut ve site içinde yüksek çıktığı görülmüştür. Bu durum, komşuluk birimi ile bütünleşemeyen konut sorunlarına neden olmaktadır. Güvenlik hissini her ölçekte sağlanabilmesi, yürünebilirlik, sosyal etkileşim ve çevre ile ilişki kurulabilmesi konularında öncelikli kriterdir.

- Sosyal etkileşim kriterinin düşük düzeyde çıkmış olması, hanehalklarının ortak faaliyetler yürütemediğine ve birbiri aralarında etkileşim olmadığına işaret etmektedir. Bu durum sosyal sermaye oluşmasını engellenmektedir.

- Hanehalklarının yer duygusunun orta düzeyde olduğu görülmüştür. Yer duygusu hissetmeyen bireyler, yaşamlarını aynı alanda devam ettirmek istememektedirler. Bu durum da yaşanılan çevredeki insan sermayesinin kurulmasında ve ileriye taşınmasında sorunlar çıkmasına neden olmaktadır.

- Toplum istikrarı, hanehalklarının özellikle aynı konut ve çevresinde uzun süre yaşamak istememe nedenlerinden dolayı düşük çıkmıştır. Bu durum, bir konut çevresinin var olan toplum yapısının ileriye taşınmasını engelleyerek, sürdürülemeyen topluluk sorunlarının temelini oluşturmaktadır.

- Kriterlerden özellikle katılımın alanda en düşük düzeyde karşılandığı görülmüştür. Katılımın alanda sağlanamamış olması hanehalklarının memnuniyet seviyelerine ve insan ilişkilerinin gelişmesine olumsuz etki etmektedir. Toplumun tüm üyelerinin mahalle veya site içerisinde yapılacak etkinliklerde, projelerde, tasarımlarda, fikir veya uygulama konularında katılım sağlamaları konut ve çevresine duyulan aidiyeti de etkilemektedir.

Hanehalkı grupları konut tercihinde öncelikli kriterlerini konut ölçeğinde ele alırken, taşınma düşünceleri komşuluk birimindeki sorunlar temelli ortaya çıkmaktadır. Bu durum konut dışındaki yakın çevre verilerinin sosyal sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi için oldukça önemli bir ölçek olduğuna işaret etmektedir. Konutun çevresi ile örtüşmediği ve ilişki kuramadığı bir konut ve çevresinde; ara mekanlar ve iletişim alanlarının planlanması, sosyal sermaye kurulmasının desteklenmesi, yürünebilirliğin arttırılması, çevrede var olan birimlerin çeşitlendirilmesi ve güvenliğin tesis edilmesi gerekmektedir. Bu gibi uygulanmalarla konut ve çevresi iletişimin sağlıklılaştırılmasına katkı sunulmalıdır.

Konut ve sosyal sürdürülebilirlik ilişkisinin hanehalkı çeşitliliği üzerinden okunduğu bu çalışmada, farklı hanehalkı ihtiyaçlarının göz önünde bulundurulmaması durumunun alandaki toplum refahına, sosyal sermayeye ve memnuniyet durumlarına olumsuz etki ettiği görülmektedir. Konut, site içi ve konut yakın çevresi ölçeğinde bireysel ve hanehalkı olarak ihtiyaçlarına cevap bulamayan kullanıcılar konut çevrelerine katılımı, çevreye duydukları yer duygusunda, komşuları ile sosyal etkileşime girme konusunda isteksiz oldukları görülmüştür. Bu sonuçlar neticesinde sosyal sürdürülebilirliğin sağlanması konusunda ortaya konulan kriterlerin topluluk tarafından benimsenmesi ve uygulanmasının önemi öne çıkmaktadır.

Bir topluluğun gelişimi ve potansiyellerini koruyarak geleceğe taşıyabilmesi için değişen hanehalkı ihtiyaçlarının karşılanmasının önemi yapılan çalışma kapsamında açık bir biçimde ortaya konulmuştur. Çalışmada elde edilen veriler ve süreç içerisindeki değerlendirmeler neticesinde oluşturulmuş ve gelecekte yapılması olası çalışmalarla ilgili öneriler ise aşağıdaki gibidir:

- Çalışma, hanehalkı çeşitliliğinden doğan gereksinimlerin sosyal sürdürülebilirliğe etkisini ölçme konusunda genel bir bakış sunmaktadır. Çalışmada sunulan her bir ölçme kriteri aynı konu çerçevesinde tek başına ve daha ayrıntılı biçimde ele alınabilecek niteliktedir.

- Çalışmada, alan çalışması için hedeflenen kişi sayısına ulaşılmasına rağmen, bazı hanehalklarının denek sayıları alan çalışması sırasındaki sınırlılıklardan (tek yaşayan ve aile oluşturmayan hanehalklarının anket çalışmasına katılmada gönüllü olmaması gibi) dolayı, yeterli sayıya ulaşamamıştır. Bu durum da ki-kare bağımsızlık testindeki, çapraz tablo gözelerinde, 5 den fazla 5 sayısından az rakamın oluşmasına, yani anlamlı ilişkilerin bulunmasına engel olmuştur. Aynı çalışmanın, tüm hanehalkı gruplarının kişi sayılarının anlamlı fark çıkabilecek seviyede tutularak tekrar incelenmesi veya derinlemesine görüşme tekniği kullanılarak yapılabilmesi mümkündür.

- Alan çalışması, İstanbul ilinin yoğun göç alan ve sosyo-kültürel bakımdan heterojen bir yapı sergileyen Ümraniye ilçesinin merkezi bir alanında gerçekleştirilmiştir. Aynı konu kapsamı; uzun vadeli, kökleşmiş ve mahalle kültürünün nispeten daha görünür olduğu bir konut alanında veya şehir merkezinden uzak yeni oluşum gösteren bir konut alanında gerçekleştirilebilir. Bu yerleşelerde yapılacak çalışmaların, sosyal sürdürülebilirlik konusunda hangi kriterlerin öne çıktığı konusunda da karşılaştırma yapılması mümkündür.

6. KAYNAKLAR

- Akayoğlu, T., 2008. İzmir Kentinde Örnek Olarak Seçilen Toplu Konut Alanları Dış Mekanlarının İrdelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Ege Üni., Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Arısoy, A., 2014. Yeldeğirmeni Deneyimi: Kentsel Yenilemeye Farklı Bir Yaklaşım. Çekül Vakfı Yayınları, İstanbul, 156 s.
- Aslan, K., 2002. Değişen Toplumda Aile ve Çocuk Eğitiminde Sorunlar, Ege Mimarlık, 1, 2, 25-33.
- Arslan, İ., 2007. Konut Ekonomisi, Sakarya Yayıncılık, İstanbul, 220 s.
- Artan, T., 1996. Aile İçi Fiziksel Yaşlı İstismarı, Yüksek Lisans Tezi, İ.Ü., Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul.
- Ataç, E., 2008. Kent, Güvenlik ve Güvenli Kent Planlaması, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Atala, E., 1990. Yaşamın Akışına Göre Ev Düzenleme: Hareket Engelliler İçin Ev Düzenlemesi Üzerine Uyarılar Öğütler, Tepe Grubu, Ankara. 98 s.
- Ayata, S. ve Ayata, A.,G., 1996. Konut, Komşuluk ve Kent kültürü, Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Başkanlığı. Konut Araştırmaları Dizisi, 10, Ankara.
- Aydemir, Ş., Aydemir, S., Ökten, N., Öksüz., A., M., Sancar, C. ve Özbaya, M., 1999. Kentsel Alanların Planlanması ve Tasarımı, Karadeniz Teknik Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Ders Notları, 54, Trabzon.
- Aydınlı, S., 2005. Konut ve Anlamı Üzerine Bir Değerlendirme, Konut Değerlendirme Sempozyumu, İ.T.Ü.
- Aydoğan, Y., 2006. Ev Ortamının Çocuğun Gelişimine Göre Düzenlenmesi, Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 3, 10, 17-33.
- Baines J. ve Morgan B., 2004. Sustainability Appraisal: A Social Perspective in Sustainability Appraisal. A Review of International Experience and Practice, Dalal-Clayton B and Sadler B, (Eds), First Draft of Work in Progress, International Institute for Environment and Development, London.
- Balamir, M., 1996. Konut Sisteminin Bir Diğer, Diğerlerinin Konut Sorunları, TBMMOB Mimarlar Odası Yayını, Ankara, 518-532.
- Barton, H., Horswell, M. ve Millar, P., 2012. Neighbourhood Accessibility and Active Travel. Planning Practice and Research, 27, 2, 177-201.

- Bayazıt, N. ve Yüksel, Y., D., 1996. Toplu Konut Projelerinde Çocuklar İçin Mekanlar, Diğerlerinin Konut Sorunları, TBMMOB Mimarlar Odası Yayını, Ankara, 432-445.
- Baykan, C., S., 2005. Kent Planlaması ve Kentsel Yeşil Ağ Bütünleşik Planlamaya Yönelik Yöntem Denemesi, Doktora Tezi, K.T.Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Bayraktaroğlu, B., 2014. Sürdürülebilir Bina Sertifika Sistemlerinin Ölçütlerinin Belirlenmesinde Sürdürülebilirliğin Sosyal Boyutunun Etkisi: Türkiye İçin Öneriler, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Bayram, F., 2001. Sürdürülebilir Kentsel Gelişme: Araçlar, Yaklaşımlar ve Türkiye, (Ed: Ayşegül Mengi), Mülkiyeliler Birliği Yayınları, Ankara, 251-265.
- Belir, Ö., 2018. Evrensel Tasarım ve İlkeleri, Evrensel Tasarıma Farklı Bakışlar, Çakır, H. S. ve Belir, 1, Nobel Yayınları, Ankara, 1-18.
- Berkeley Grup, 2012. Creating Strong Communities, How to Measure the Social Sustainability of New Housing Developments.
- Beşikçi, İ., 2018. Urban Regeneration Projects from the Perspective of Social Sustainability and Public Participation: Belgium and Turkey, Yüksek Lisans Tezi, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Beşpınar, F., U. ve Beşpınar L., Z., 2017. Türkiye’de Hane Halkı Yapıları ve Evlilik Pratiklerinde İkili Resim: Geleneklerin Yanı Sıra Değişimin Yansımaları, Nüfusbilim Dergisi, 39, 109-149.
- BM Kalkınma Programı, 2002. Sürdürülebilir Kalkınma Ulusal Raporu, T.C. Çevre Bakanlığı, 1.basım, ed: Sibel SEZER, Gürel TÜZÜN, MAS A.Ş., Ankara.
- Bramley, G., Dempsey, N., Power, S. ve Brown, C., 2006, What is ‘Social Sustainability’ and How do Existing Urban Forms Perform in Nurturing it?, Planning Research Conference, University College London, London.
- Bramley, G. ve Power, S., 2009. Urban Form and Social Sustainability: The Role of Density and Housing Type, Environment and Planning B: Planning and Design, 36, 30-48.
- Bramley G., Dempsey N., Power S., Brown C. ve Watkins D., 2009. Social Sustainability and Urban Form: Evidence from British Cities. Environment and Planning A, 41, 9, 2125-2142.
- Bozlağan, R., 2005. Sürdürülebilir Gelişme Düşüncesinin Tarihsel Arka Planı, Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, 50, 1001-1028.
- Buckley, R., J., 1996. İngiltere’de Tasarım Yönetmeliğinin Geliştirilmesi, Diğerlerinin Konut Sorunları, TBMMOB Mimarlar Odası Yayını, Ankara, 307-315.

- Buğday, H., A., 1991. Endüstrileşmiş Toplu Konutta Farklı Kullanıcı Gereksinmelerini Karşılama Çözümleri Doğrultusunda Bir Mimari Tasarım Araştırması, Yüksek Lisans Tezi, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Burton E., 2000. The Compact City: Just or Just Compact? A Preliminary Analysis, *Urban Studies*, 37, 1969-2001.
- Chan, E. ve Lee, G. K. L., 2007. Critical Factors for Improving Social Sustainability of Urban Renewal Projects. *Social Indicators Research*, 85, 2, 243-256.
- Chiu, R., L., H., 2003. Sustainable Development: A New Perspective for Housing Development". Hong Kong: The University of Hong Kong.
- Colantonio, A., 2009. Social Sustainability: A Review and Critique of Traditional Versus Emerging Themes and Assessment Methods, SUE-Mot Conference 2009: Second International Conference on Whole Life Urban Sustainability and its Assessment: Conference Proceedings. Loughborough: Loughborough University, 865- 885.
- Colantonio, A. ve Dixon, T., 2009. Measuring Socially Sustainable Urban Regeneration in Europe. Oxford Institute for Sustainable Development (OISD).
- Cuthill M., 2009. Strengthening the Social in Sustainable Development: Developing a Conceptual Framework for Social Sustainability in a Rapid Urban Growth Region in Australia, *Sustainable Development*, 18, 6, 362-373.
- Çahantimur, A., 2007. Sürdürülebilir Kentsel Gelişmeye Sosyo-Kültürel Bir Yaklaşım: Bursa Örneği, Doktora Tezi, İ.T.Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Darchen, S. ve Ladouceur, E., 2013 .Social sustainability in urban regeneration practice: A case study of the Fortitude Valley Renewal Plan in Brisbane. *Australian Planner*, 50, 4, 340-350.
- Dave, S., 2011. Neighbourhood Density and Social Sustainability in Cities of Developing Countries, *Sustainable Development*, 19, 189–205.
- Demirarslan, S., 2005. Türk İnsanı İçin Yapılan Konutlarda Yaşam Kalitesinin Elde Edilebilmesi İçin Gerekli Faktörler, Konut Değerlendirme Sempozyumu, İ.T.Ü.
- Demirkan, H., 2015. Mekanlarda Erişilebilirlik, Kullanılabilirlik ve Yaşanabilirlik, Dosya 36, TMMOB Mimarlar Odası, Ankara, 1-4.
- Dempsey N., Bramley G., Power S. and Brown C., 2011. The Social Dimension of Sustainable Development: Defining Urban Social Sustainability. *Sustainable Development*, 19, 5, 289–300.
- Desagis, M., 2006. Konut Alanı – Yaşam Alanı İlişkisi Açısından Küçük Konutlar, Yüksek Lisans Tezi, İ.T.Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- DİE, 2002. Türkiye Özürlüler Araştırması, Ankara.

- Doğu F., U. ve Aras, L., 2019. Measuring Social Sustainability with the Developed MCSA Model: Güzelyurt Case, Sustainability Journal, 11.
- Ergenoğlu, A., S., 2013. Mimarlıkta Kapsayıcılık: 'Herkes İçin Tasarım', Y.T.Ü Mimarlık Fakültesi Yayınları, İstanbul.
- Erol., Ş., Y., 2011. Dışa Kapalı Sitelerde Mimariye Dayalı Yaşam Kalitesinin İrdelenmesi: İstanbul Örneği, Doktora Tezi, K.T.Ü, Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Feyzioğlu, S. ve Kuşçuoğlu, C., 2011. Tek Ebeveynli Aileler, Aile Toplum ve Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi, 12, 7, 97-109.
- Goffman, E., 1959. The Presentation of Self in Everyday Life. New York, Anchor.
- Gökmen, H., S., 1996. Mekansal Çevrede Çocuk, Diğerlerinin Konut Sorunları, TBMMOB Mimarlar Odası Yayını, Ankara, 446-455.
- Gökten, M., 1991. Toplu Konutlarda İnsan-Mekan İlişkileri, Doktora Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ege Üniversitesi, İzmir.
- Göregenli, M., 2018. Çevre Psikolojisi, İnsan Mekan İlişkileri, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 249 s.
- Griessler, E. ve Littig, B., 2005. Social Sustainability: A Catchword Between Political Pragmatism and Social Theory, International Journal of Sustainable Development, 8, 1-2, 65-79.
- Gustafson, P., 2001. Meanings of Place: Everyday Experience and Theoretical Conceptualizations, Journal of Environmental Psychology, 21, 5-16.
- Gül, S.,K. ve Güneş, İ.,D., 2009. Ergenlik Dönemi Sorunları ve Şiddet, Sosyal Bilimler Dergisi, 11, 1.
- Gülmez, N., Ü., 2008. Metropolde Çeşitlenene Hanehalkları, Doktora Tezi, İ.T.Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Gündüz, A., 1995. Bedensel Engelliler Gözü ile Ülkemizdeki Yaşam Koşulları ve Yerleşim Sorunları, Diğerlerinin Konut Sorunları, TBMMOB Mimarlar Odası Yayını, Ankara.
- Gür, Ş., Ö. ve Zorlu, N., 2002. Çocuk Mekanları, 1. Baskı, Yapı Endüstri Merkezi, İstanbul, 304 s.
- Gür, Ş., Ö., 2000. Doğu Karadeniz Örneğinde Konut Kültürü, Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul. 248 s.
- Hacıhasanoğlu, I., 2003. Evrensel Tasarım. Tasarım Kuram, M.S.G.S.Ü. Mimarlık Fakültesi Hakemli Dergisi, İstanbul, 3, 93-101.

- HACT, 2015. Social Sustainability, A White Paper for Your Housing Group.
- Hans-Boeckler-Foundation (Ed.), 2001. Pathways Towards a Sustainable Future, Setzkasten, Düsseldorf.
- Harris, J., M., 2000. Basic Principles of Sustainable Development. Global Development and Environment Institute Working Paper, Emine Özmete, 00-04, Tufts University, USA.
- Hay, R., 1998. Sense of Place in Developmental Context, Journal of Environmental Psychology, 18, 5–29.
- Heller, A. ve Adams, T. 2009. Creating Healthy Cities Through Socially Sustainable Placemaking, Australian Planner, 46, 2, 18-21.
- Heath, S. and Kenyon, L., 2001. Single Young Professionals and Shared Household Living, Journal of Youth Studies, 4, 1, 83–100.
- İmamoğlu, E., O. ve İmamoğlu, V., 1996. İnsan, Evi ve Çevresi: Ankara’da Bir Toplu Konut Araştırması, Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Başkanlığı, Ankara.
- Jacobs, J., 1961. The Death and Life of Great American Cities. New York: Random House.
- Kalınkara, V., 2011. Temel Gerontoloji Yaşlılık Bilimi. Nobel Yayıncılık, Ankara. 356 s.
- Karadağ, A.,A. ve Şensoy, N., 2012. Konut Yerleşimleri Dış Mekân Kullanımlarına İlişkin Memnuniyetin Araştırılması: Atakent Sitesi Örneği (Ankara), Ormanlık Dergisi, 8, 2, 57-66.
- Karahan, E., 2008. Konut Kariyerini Etkileyen Faktörler ve Konut Talebini Açıklamaya Yönelik Kavramsal Bir Model, Doktora Tezi, İ.T.Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Keleş, R., 1998. Kentbilim Terimleri Sözlüğü, İmge Kitabevi, Ankara. 224 s.
- Kellekçi, L. Ö., 2005. Kullanıcıların Konut ve Çevresel Kalite Memnuniyetinin Belirleyicileri: İstanbul Metropolitan Alan Örneği, Doktora Tezi, İ.T.Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kellekçi Ö., L.ve Berköz, L. 2006. Konut ve Çevresel Kalite Memnuniyetini Yükselten Faktörler, İ.T.Ü. Dergisi, 5, 2, 167-178.
- Kentsel Alanların Planlanması ve Tasarımı, Karadeniz Teknik Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Ders Notları No. 54, Trabzon.
- Kesgin, B. ve Yaman, Ö.,M., 2013. Değişen Aile ve Muhafazakârlığın Aile Vurgusu; Üretilen Politikalar Bu Vurguya Ne Kadar Hizmet Ediyor, Muhafazakarlığın Aile Vurgusu ve Toki Uygulamaları, Sosyoloji Divanı, 2, 141-159.

- Khan, M., A., 1995. Sustainable Development: the Key Concepts, Issues and Implications, *Sustainable Development*, 3, 63-69.
- Koca, C., 2010. Engelsiz Şehir Planlaması Bilgilendirme Raporu, Dünya Engelliler Vakfı, İstanbul.
- Kömürlü, R., 2006. Ülkemizde Toplu Konut Üretimine Yönelik Kaynak Oluşturma Model Yaklaşımları, Doktora Tezi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yıldız Teknik Üniversitesi.
- Lele, S. M., 1991. Sustainable Development: A Critical Review, *World Development*, 19, 6, 607-621.
- Lesthaeghe, R., 2010. The Unfolding Story of the Second Demographic Transition. *Population and Development Review*, 36, 2, 211–251.
- Litman, T., 2009. Where We Want To Be: Home Location Preferences And Their Implications For Smart Growth, The Congress for New Urbanism Transportation Summit. 4 November, Portland, Oregon.
- Low, S. M. ve Altman, I., 1992. Place Attachment: A Conceptual Inquiry, *Human Behavior & Environment: Advances in Theory & Research*, 12, 1-12.
- Mace, R., L., 1998. Universal Design in Housing. *Assistive Technology: The Official Journal of RESNA*, 10, 1, 21-28.
- Mamatoğlu, N., 2015. Türkiye’de Engelliler İçin Erişilebilirlik Uygulamaları Algısı, Mekanlarda Erişilebilirlik, Kullanılabilirlik ve Yaşanabilirlik, Dosya 36, TMMOB Mimarlar Odası, Ankara, 6-13.
- Martin, M., 1995. A Sustainable Community Profile. *Places*, 9, 3, 4.
- Maslow, A., 2001. İnsan Olmanın Psikolojisi, çev. Orhan Gündüz, Kuraldışı Yayınları, İstanbul, 204 s.
- McKenzie, S., 2004. Social Sustainability: Towards Some Definitions, Hawke Research Institute Working Paper Series, 27.
- Missimer, M., 2013. The Social Dimension of Strategic Sustainable Development, Blekinge Institute of Technology Licentiate Dissertation Series, 3, 72 s.
- Morelli, J., 2011. Environmental Sustainability: A Definition for Environmental Professionals, *Journal of Environmental Sustainability*, 1, 1, 1-9.
- Nijkamp P. ve Soeteman, F., 1988. Ecologically Sustainable Economic Development: Key Issues for Strategic Environmental Management, *International Journal of Social Economics* 15, 3/4, 88-102.
- ODPM, 2006, UK Presidency. EU Ministerial Informal on Sustainable Communities. European Evidence Review Papers, London.

- Olçay, Y., 2009. Toplu Konut Üretiminde Kullanıcı Tatmini Yönelimli Bir Veri Toplama Modeli: Kalite Fonksiyon Yayılımı, Doktora Tezi, İ.T.Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Olguntürk, N., 2007. Evrensel Tasarım: Tüm Yaşlar, Farklı Yetenekler ve Çeşitli İnsanlık Durumları, Dosya 4 Tasarım ve Özgürlük: Engelli İnsanlar ve Herkes İçin Tasarım, TMMOB Mimarlar Odası, Ankara. 10-17.
- Olkin, R. ve Pledger, C., 2003. Can Disability Studies and Psychology Join Hands? *American Psychologist*, 58, 4, 296-304.
- Okumuş, H., 2017. Kentsel Sürdürülebilirliğin Ölçülmesi ve Değerlendirilmesi İçin Cbs Tabanlı Bir Model Önerisi, Doktora Tezi, İ.T.Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Oktay, D., 2001. Planning Housing Environments for Sustainability, YEM Kitabevi. İstanbul, 1, 125 s.
- Özcan, F., K., 2006. Konut Alanı Yer Seçimi ve Hanehalkı Hareketliliğine Yönelik Kuramsal Bir İnceleme, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 21, 2, 73-95.
- Özdamar, K., 2002. Paket Programları ile İstatistiksel Veri Analizi (Çok Değişkenli Analizler) SPSS-MINITAB 1, Kaan Kitabevi.
- Öz, F. ve Ssvift, J., 2002. Yaşamın Son Evresi: Yaşlılık Psikososyal Açından Gözden Geçirme. *Kriz Dergisi*, 10, 2, 17-28.
- Öztop, H., 2006. Yaşlı Kadınların Ekonomik ve Psiko-sosyal Sorunları, *Turkish Journal of Geriatrics*, 9,4, 234-239.
- Pallant, J., 2007. SPSS Survival Manual. USA: Open University Press.
- Partridge, E., 2005. Social Sustainability: A Useful Theoretical Framework. The Australasian Political Science Association Annual Conference, Dunedin, Eylül New Zealand.
- Polese M. ve Stren R., 2000. The Social Sustainability of Cities: Diversity and Management of Change, University of Toronto Press, Toronto.
- Potter, P., 1995. Dışlamaya Karşı Savaşımında 'Bütünleştirme' Kavramına Seçenekler', Diğerlerinin Konut Sorunları, TBMMOB Mimarlar Odası Yayını, Ankara, 488-497.
- Rioux, L., 2005. 'The Well-being of Ageing People Living in the Homes', *Journal of Environmental Psychology*, 25, 231-243.
- Russel J. A. ve Ward L.M., 1982. Environmental Psychology, *Annuual Reviews*, 33, 651-688.

- Sachs, I., 1999. Social Sustainability and Whole Development: Exploring the Dimensions of Sustainable Development. *Journal of Sustainability and the Social Sciences*, 2, 25-36.
- Sarı, M.,R., 2009. Türkiye’deki Huzurevlerinde Mekansal Yaşam Kalitesinin İrdelenmesi, Doktora Tezi, K.T.Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Satterthwaite, D., 1997. Sustainable Cities or Cities that Contribute to Sustainable Development, *Urban Studies*, 34, 10, 1667-1691.
- Sayman, F., A., 1996. Özürlü Çocukların Zihinsel Gelişiminde Mekan Özelliklerinin Etkisi, Diğerlerinin Konut Sorunları, TBMMOB Mimarlar Odası Yayını, Ankara, 333-341
- Senemoğlu, N., 2005. Gelişim, Öğrenme ve Öğretim: Kuramdan Uygulamaya, Gazi Kitabevi, Ankara, 598 s.
- Sey, Y.,1998. Cumhuriyet Döneminde Konut.75 Yılda Değişen Kent ve Mimarlık, Türkiye İş Bankası ve Tarih Vakfı Ortak Yayını, İstanbul, 353 s.
- Silburn, R., Lucas, D., Page, R. ve Hanna, L. 1999. Neighbourhood Images in Nottingham: Social Cohesion and Neighbourhood Change. York: Joseph Rowntree Foundation. (Akt. Hact, 2015).
- Sivam, A. ve Karuppanan, S., 2011. Social Sustainability and Neighbourhood Design: An Investigation of Residents' Satisfaction in Delhi, *Local Environment*, 16, 9, 849-870.
- Sivam, A. ve Karuppanan, S., 2000. Factors Influencing Old Age Persons’ Residential Satisfaction: A Case Study of South Australia. *Sociology Conference*, University of South Australia.
- Sivri, H., 1993. Fiziksel ve Mekansal Çevrenin Çocuk Davranışına ve Gelişimine Etkileri. Çocuk İçin Oluşturulacak Çevrelerde Tasarım Verilerinin Saptanması, Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Spangenberg, J. ve Omann, I., 2006. Assessing social sustainability: social sustainability and its multicriteria assessment in a sustainability scenario for Germany. *IJISD*, 1, 4, 318 s.
- Sürmen, Ş., 1996. Konutun Özürlü Hayatındaki Anlamı Üzerine Kesitler Öneriler, Diğerlerinin Konut Sorunları, TBMMOB Mimarlar Odası Yayını, Ankara, 298-306.
- Story, F., Muller, J. ve Mace, R., 1998. Designing for People of All Ages and Abilities. The Universal Design File
- Sutton, P., 2004. A Perspective on Environmental Sustainability? A Paper for the Victorian Commissioner for Environmental Sustainability, <http://www.green-innovations.asn.au/A-Perspective-on-Environmental-Sustainability.pdf>. 16 Haziran 2019

- Şensoy N. ve Karadağ, A. A., 2012. Konut Yerleşmeleri Dış Mekan Kullanımlarına İlişkin Memnuniyetin Araştırılması: Atakent Sitesi Örneği, *Dergipark*, 8, 2, 57-66.
- Talen, E., 1999. Sense of Community and Neighbourhood Form: An Assessment of the Social Doctrine of New Urbanism, *Urban Studies*, 36, 8, 1361-1379.
- T.C. Resmi Gazete, 2006. 5378 Sayılı Özürlüler ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, 25868, 9463-9468.
- The Center For Universal Design, 1998, *The Universal Design File: Designing for People of All Ages and Abilities*. The Center for Universal Design, N.C.State University, Raleigh.
- Tekeli, İ., 1995. Habitat II'nin Gündemini Oluşturan Temel Kavramların İrdelenmesi, *Mimarlık Dergisi*, 262, 11-14.
- Tekeli, İ., 2009. Türkiye'nin Konut Tarihine Konut Sunum Biçimleri Kavramını Kullanarak Yaklaşmak, *Konut Sempozyumu*, Aralık, İstanbul.
- TS 9111, 2011. Özürlüler ve hareket kısıtlılığı bulunan kişiler için binalarda ulaşılabilirlik gerekleri. *Türk Standartları Enstitüsü*. Ankara.
- Tosun, E., 2009. Sürdürülebilirlik Olgusu ve Kentsel Yapıya Etkileri, *PARADOKS Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi*, 5, 2.
- Total, O., 2016. Yaşlılık, Yaşam Çevresi ve Evrensel Tasarım, Kalınkara V., Yaşlılık: Disiplinlerarası Yaklaşım, Sorunlar, Çözümler – 2, *NOBEL*, İstanbul.
- Türel, G., 2009. Provision of housing and services for the elderly in Turkey. *Beykent Üniversitesi Fen ve Mühendislik Bilimleri Dergisi*, 3,1, 90.
- Türkoğlu, H. D., Bölen, F., Baran, K. P. ve Marans, R. W., 2008. İstanbul'da Yaşam Kalitesinin Ölçülmesi, *İtüdergisi, A Mimarlık, Planlama, Tasarım*, 7, 2, 103-113.
- Türkiye Sağlıklı Yaşlanma Eylem Planı ve Uygulama Programı; 2015-2020, 2015. T.C. Sağlık Bakanlığı, Ankara.
- Tuan, Y., 1980. Rootedness versus Sense of Place, *Landscape*, 24, 1, 3-8.
- Türkçü, Ç., 1996. Habitat II'ye Doğru, *Ege Mimarlık*, 2, 13-15.
- United Nations, 2016. Good Practices of Accessible Urban Development, Department of Economic and Social Affairs.
- User, İ.,1996. Evlerimizde Çocuklarımıza Yer Var mı?, Diğerlerinin Konut Sorunları, *TBMMOB Mimarlar Odası Yayını*, Ankara, 456-465.
- URL-1, <http://habitat3.org/documents-and-archive/new-urban-agenda/>. 12 Ağustos 2019.

- URL-2, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5378.pdf>. 20 Ağustos 2019.
- URL-3, <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/disability-and-health>. 10 Ağustos 2019.
- Vallance, S., Perkins, H. and Dixon, J., 2011. What is Social Sustainability? A Clarification of Concepts, *Geoforum*, 42, 3, 342-348.
- Vivien, F., D., 2008. Sustainable Development: An Overview of Economic Proposals, *Surveys and Perspectives Integrating Environment and Society*, 1,2.
- Walthe, U., J. ve Simbriger, A.,1996. Çeşitlilik Normal Olunca: Tek ebeveynli Aileler İçin Yenilikçi Konut Tasarımları Almanya'dan Örnekler, Diğerlerinin Konut Sorunları, TBMMOB Mimarlar Odası Yayını, Ankara, 541-554.
- Word Population Ageing (WPA), 2017. Department of Economic and Social Affairs Population Division, Economic & Social Affairs, United Nations, New York.
- Woodcraft, S., 2012. Social Sustainability and New Communities: Moving from Concept to Practice in the UK. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 68, 29-42.
- Woolever, C., 1992. A Contextual Approach to Neighbourhood Attachment. *Urban Studies*, 29, 1, 99-116.
- Yazar, K., H., 2006. Sürdürülebilir Kentsel Gelişme Çerçevesinde Orta Ölçekli Kentlere Dönük Kent Planlama Yöntem Önerisi, Doktora Tezi, İ.T.Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Yıldırım, A., E., 2017. Habitat III'ün Ardından, *Mimarlık Dergisi*, 393.
- Yung, H., K., E. and Chan, H.,W., E., 2012. Critical Social Sustainability Factors in Urban Conservation: The Case of the Central Police Station Compound in Hong Kong, 30, 9-10, 369-416.
- Yüksel, Y., D., 1995. Konut Mekanının Kavramının Tipolojik Temelleri, İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Baskı Atölyesi, İstanbul, 103 s.
- Yüksel, Y., D., Aydın, S. ve Pulat, G., 1996. Toplu Konutlarda Nitelik Sorunu Cilt 1-2, Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Başkanlığı, Konut Araştırmaları Dizisi, Ankara.
- Zorlu, T., 2017. Yaşlılar İçin Konutta İç Mekân Tasarımı ve Ergonomi, *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi (YSAD)*, 10, 2, s. 40-53.

7. EKLER

Ek 1. Anket Formu

	KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Programı	Tarih: .../.../2019
		Blok Adı:
		Bulunduğu Kat:

KONUT ALANLARINDA SOSYAL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİN TESPİTİ ANKETİ

Bu anketin amacı, sosyal sürdürülebilirliğin tespiti için kullanıcıların konut alanlarındaki değerlendirmelerini elde etmektir. Anket formunu eksiksiz cevaplandırdığınız ve sağlayacağımız katkı nedeniyle teşekkür ederiz.

Arş. Gör. Kübra BIYUK

A. Genel Bilgiler

1. Lütfen kendiniz ile ilgili aşağıdaki bilgileri doldurunuz/işaretleyiniz.

Cinsiyet	a) Erkek	b) Kadın				
Yaş	a) -20	b) 21-40	c) 41-64	d) 65-		
Çalışma durumu	a) Çalışıyor	b) Çalışmıyor	c) Emekli	d) Öğrenci		
Eğitim durumu	a) Okur-yazar değil	b) İlköğretim	c) Lise	d) Üniversite	e) Lisansüstü	
Ekonomik durumu	a) Alt	b) Alt-Orta	c) Orta	d) Orta-Yüksek	e) Yüksek	
Konut mülkiyet durumu	a) Ev sahibi	b) Kiracı	c) Başkasının mülkünde ücretsiz oturma	d) Diğer		
Konutunuzun plan tipi	a) 1+1	b) 2+1	c) 3+1	d) 4 +2	e) 5+2	f) villa
Engel durumu	a) Görme	b) İşitme	c) Ortopedik	d) Zihinsel	e) Süreğen (Kronik hastalık) (.....)	
Konuttaki ikamet süreniz	10.Sitedeki ikamet süreniz	11.Mahalle/semtteki ikamet süreniz	12. Çocuk sayınız			

Lütfen konutunuzda sürekli olarak yaşayan kişiler ile ilgili aşağıdaki bilgileri doldurunuz.						
Hane Bireyleriniz						
Yaşı						
Engel Durumu						

Hanehalkı çeşidinizi işaretleyiniz	1.Tek Yaşayan	2.Geniş Aile	3.Tek Ebeveyn ve Çocuk(lar)	4.Eşler ve Çocuk(lar)	5.Sadece Eşler	6. Diğer (arkadaş, kardeş vb.)

3. Bu konuta taşınmanıza/tercih etmenize aşağıdaki durumların ne derece etkili olduğunu belirtiniz. (1 puan: en az; 5 puan: en çok)	1p	2p	3p	4p	5p
Konum					
Konut büyüklüğü (oda büyüklükleri, m2)					
Konut iç mekanlarının kullanılabilirliği					
Konutun ev halkının gereksinimlerine uygun olması					
Sitenin olanakları (spor alanı, çocuk oyun parkları, rekreasyon alanları gibi)					
Tanıdığımız bir çevrede olması					
Ekonomik oluşu					
İşe yakın olması					
Mahalledeki sosyal birimlere (rekreasyon; park, bahçe, dinlenme; cami vb.) yakın olması					

Ek 1'in devamı

Mahalledeki ticari birimlere (market, bakkal, pazar vb.) yakın olması					
Mahalledeki sağlık birimlerine (aile sağlık merkezi, hastaneler vb.) yakın olması					
Mahalledeki eğitim ve kültürel birimlere (okul, kreş, kurs, etkinlik vb) yakın olması					
Güvenlik gereksinimleri					
Konutun bulunduğu kat					
Diğer					

B. Çeşitlilik

4. Aşağıdaki ifadelerin hanehalkınız açısından yeterliliklerini değerlendiriniz. (1p: en düşük; 5p: en yüksek)	1p	2p	3p	4p	5p
Konutun plan şeması(plan tipi)					
Oda büyüklükleri					
Oda sayısı					
Banyo/Wc büyüklüğü					
Mutfak büyüklüğü					
Site içi rekreasyon alanları (yeşil alan, banklar, dinlenme alanları vb.)					
Site içi çocuk oyun park alanları					
Site içi spor alanları (yürüyüş ve bisiklet yolları, spor aletleri, spor sahaları vb.)					
Mahalledeki sosyal birimler (rekreasyon; park, bahçe, dinlenme; cami vb.)					
Mahalledeki ticari birimler (market, bakkal, pazar vb.)					
Mahalledeki sağlık birimleri (aile sağlık merkezi, hastaneler vb.)					
Mahalledeki eğitim ve kültürel birimler (okul, kreş, kurs, etkinlik vb)					
Toplu taşıma araçları					

5. Aşağıdaki ifadelerden duyacağınız memnuniyet seviyesini belirtiniz (1p: en düşük; 5p: en yüksek)	1p	2p	3p	4p	5p
Farklı sosyo-ekonomik düzeydeki bireylerle aynı sitede yaşamak					
Yalnız yaşayan hanehalkları ile aynı sitede yaşamak					
Çocuklu ailelerin olduğu hanehalkları ile aynı sitede yaşamak					
Bulduğum sitede farklı hanehalkı yapılarıyla bir arada yaşamak (öğrenci evleri, geniş aileler, tek eş ve çocuklardan oluşan aileler gibi)					
Farklı etnik kökenden bireyler ile aynı sitede yaşamak					
Site olanaklarının site dışından bireyler tarafından kullanılması					

C. Erişilebilirlik

6. Aşağıdaki birimleri yaya olarak erişilebilirlik açısından değerlendiriniz. (1p:en uygunsuz; 5p:en uygun)	1p	2p	3p	4p	5p
Konuta giriş					
Binaya erişim					
Site girişine erişim					
Site içi spor alanlarına erişim					
Site içi çocuk oyun parklarına erişim					
Site içi rekreasyon alanlarına erişim					
Mahalledeki sosyal birimlere erişim					
Mahalledeki ticari birimlere erişim					
Mahalledeki eğitim ve kültürel birimlere erişim					
Mahalledeki sağlık birimlerine erişim					
Toplu taşıma duraklarına erişim					

Ek 1'in devamı

D. Kapsayıcılık

7.Aşağıdaki birimlerin kullanılabilirliğini değerlendiriniz. (1p: en rahatsız; 5p: en rahat)	1p	2p	3p	4p	5p
Mutfak donatıları (dolap, eviye, tezgah vb.)					
Wc ve banyo donatıları (lavabo, klozet vb)					
Konut yaşama mekanı (salon, oturma odası)					
Konut yatak odaları					
Balkonlar					
Konut girişleri (kapı, eşik, genişlik vb)					
Bina girişleri (merdiven, rampa, eşik, kapı vb.)					
Bina merdivenleri/asansörleri					
Site içi spor alanları (bisiklet ve yürüyüş yolları, spor aletleri)					
Site içi çocuk oyun parklarının donatıları (çocuklar tarafından kullanımı)					
Site içi rekreasyon alanları kent donatıları (banklar, çöp kutusu, çeşme, aydınlatma elemanı vb.)					
Otoparklar (açık, kapalı)					

E. Sosyal Etkileşim

8.Komşularınızla ne sıklıkla görüşürsünüz? İşaretleyiniz.	1.Her gün	2.Haftada birkaç	3.Haftada bir	4.Ayda bir	5.Nadiren

9. Aşağıda isimleri yer alan mekanlardan komşularınızla en çok etkileşim kurduklarınızı 1'den 5'e kadar sıralayınız. (1: en çok; 5: en az etkileşimde bulunduğunuz alan)	
Asansör, merdiven, otopark, kat holleri	
Evlerde	
Sitenin rekreasyon alanlarında (bahçesinde, dinlenme alanları vb.)	
Sitenin spor alanlarında (sahalar, yürüyüş yolları vb.)	
Sitenin çocuk oyun parklarında	
Mahallenin sosyal, rekreatif ya da kültürel birimlerinde (okul, park, cami vb)	
Mahallenin ticari birimlerinde (pazar, manav vb.)	

10.Aşağıdaki ifadelerin doğruluk düzeyini değerlendiriniz.	1p	2p	3p	4p	5p
Sitedeki birçok insanı tanırım					
Mahalledeki birçok insanı tanırım					
Site içerisinde komşuluk ilişkileri kurulmasından memnunum					
Mahallede komşuluk ilişkileri kurulmasından memnunum					
Komşularıyla iyi geçinirim					
Komşularıyla tanışıp, etkileşim kurmaktan(selamlaşma, konuşmak vb.) memnunum					

F. Güvenlik

11.Aşağıdaki ifadelere katılım durumunuzu değerlendiriniz. (1p: en düşük; 5p: en yüksek)	1p	2p	3p	4p	5p	İfadeye katılmıyor iseniz nedeni?
Site içerisinde gündüz güvende hissedirim						
Site içerisinde gece güvende hissedirim						
Sitedeki çocuk oyun parkları ve spor alanları güvenlidir						
Sitedeki güvenlik hizmetlerinden memnunum						

Ek 1'in devamı

Site içerisindeki aydınlatmalardan memnunum						
Mahallede güvende hissedirim						
Komşularımı tanımak beni güvende hissettirir						

G. Toplum İstikrarı

12.Aşağıdaki ifadelerin doğruluk düzeyini değerlendiriniz. (1p: en düşük; 5p: en yüksek)	1p	2p	3p	4p	5p	İfadeye katılmıyor iseniz nedeni?
Evlilik, çocuk sahibi olma veya yaşlanma gibi durumlarda bu konutta yaşamaya devam etmek isterim						
Evlilik, çocuk sahibi olma veya yaşlanma gibi durumlarda bu sitede başka bir konutta yaşamaya devam etmek isterim						
Evlilik, çocuk sahibi olma veya yaşlanma gibi durumlarda bu çevrede başka bir konutta yaşamaya devam etmek isterim						
Kiracıyım ve bu çevreden ev sahibi olmak isterim						
Ev sahibi olmasaydım bu çevreden taşınmak isterdim						

13.Aşağıdaki ifadeye katılım düzeyinizi belirtiniz (1p: en düşük; 5p: en yüksek)	1p	2p	3p	4p	5p
Konutumda yaşamıma devam etmek istiyorum					
13. soru cevabı 1p, 2p ya da 3p ise taşınma isteğinize aşağıdaki nedenler ne derece etki etmektedir? (1p: en etkisiz; 5p: en etkili)	1p	2p	3p	4p	5p
Konut büyüklüğünün küçük olması					
Konut büyüklüğünün gereğinden büyük olması					
Konut odalarının kullanışsız olması					
Konuttaki mutfak, banyo donatılarının(eviye, lavabo, klozet gibi) kullanışsız olması					
Konut ve bina girişlerinin kullanışsız olması					
Sitenin spor alanlarının(sahalar, bisiklet yolları, yaya yolları vb.) yetersizliği					
Sitenin çocuk oyun parklarının yetersizliği					
Sitenin rekreasyon (dinlenme, yeşil alanlar vb.) alanlarının yetersizliği					
Site olanaklarına(6-7-8 deki) erişim zorluğu					
Mahalledeki ticaret birimlerinin yetersizliği					
Mahalledeki eğitim ve kültürel birimlerin yetersizliği					
Mahalledeki sosyal birimlerin yetersizliği					
Mahalledeki sağlık birimlerin yetersizliği					
Mahalledeki birimlere (10-11-12-13 deki) erişim zorluğu					
Ekonomik nedenler					
Tanıdığım bir çevre olmaması					
Toplu taşıma araçlarının eksikliği					
Komşularıyla iyi ilişkilerimin olmaması					
Güvensiz bir alan olması					
Konutun bulunduğu kattan memnun olmamam					
Diğer(açıklayınız):					

H. Yer Duygusu

14.Aşağıdaki ifadelerin doğruluk düzeyini değerlendiriniz.(1p:en düşük;5p:en yüksek)	1p	2p	3p	4p	5p
Bu konutta yaşamaktan memnunum					
Bu sitede yaşamaktan memnunum					
Bu mahallede yaşamaktan memnunum					

Ek 1'in devamı

Kendimi yaşadığım siteye ait hissediyorum					
Kendimi yaşadığım mahalleye ait hissediyorum					

15.Aşağıdaki ifadelerin yaşadığınız konut ve çevresine duyduğunuz aidiyeti ne derece etkilediğini değerlendiriniz.(1p: en az; 5p: en çok)	1p	2p	3p	4p	5p
Konutun ev halkının gereksinimlerini karşılıyor olması					
Konutun bireysel gereksinimlerimi karşılıyor olması					
Ev halkının konut ve çevresini güvenle kullanabiliyor olması					
Komşularıyla iyi ilişkilerimin olması					
Tanıdığım çevrede yaşıyor olmam					
Diğer(açıklayınız):					

I. Katılım

16.Aşağıdaki ifadelerin doğruluk düzeyini değerlendiriniz	1p	2p	3p	4p	5p
Sitede yapılacak yeniliklerde fikir bildiririm					
Sitedeki kişilerle ortak etkinlikler yaparım					
Mahalleyi geliştirmek için halk katılımlı etkinlikler yapılır					
Mahalleyi geliştirmek için yapılan etkinliklere katılırım					
Sitedeki ve mahalledeki etkinliklere katılmak beni bu mahalleye ait hissettirir					

ÖZGEÇMİŞ

1994 yılında Trabzon'da doğdu. Lise öğrenimini Mersin Yusuf Kalkavan Anadolu lisesinde 2012 yılında tamamladı.

2012 yılında öğrenime başladığı Karadeniz Teknik Üniversitesi Mimarlık Bölümü'nden 2016 yılında mezun oldu. Aynı yıl Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı'nda yüksek lisans öğrenimine başladı.

2016-2018 yıllarında mimarlık ofislerinde çalıştı. 2019 yılında İstanbul Üniversitesi Mimarlık Fakültesi'ne Araştırma Görevlisi olarak atandı ve halen akademik çalışmalarını sürdürmektedir, iyi derecede İngilizce bilmektedir.